

Vaaralla

Kuvia laitakaupungilta

Teuvo Pakkala

The Project Gutenberg EBook of Vaaralla, by Teuvo Pakkala

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

Title: Vaaralla
Kuvia laitakaupungilta

Author: Teuvo Pakkala

Release Date: April 3, 2004 [EBook #11879]

Language: Finnish

Character set encoding: ASCII

*** START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK VAARALLA ***

Produced by Distributed Proofreaders Europe, <http://dp.rastko.net>

VAARALLA

Kuvia laitakaupungilta

Kirj.

Teuvo Pakkala

1891.

1

Pieniae elaejiae olivat.

Heillae oli oma talo ja se oli laitakaupungilla, niin kuin ne ovat pienten elaejaein talot. Asuinrakennus oli matala ja pieni. Tavallinen mies ylettyi kaedellaeaeen raeystaeaeeseen, ikkunat olivat seiniae pitkin

Livros Grátis

<http://www.livrosgratis.com.br>

Milhares de livros grátis para download.

kasvavan heinaeisen penkereen tasalla, niin ettae naeytti siltae kuin talo olisi maan sisaaen vajoamassa. Ja vajonnut oli ainakin toinen paeae rakennuksesta, portinpuolimmainen, sillae se oli sinnepaein isosti koenoellaaen. Sarmalta kasvoi katto, nurkkalaudat olivat irvollaan, ikkunat vinossa koeyroettivaet ja lasit olivat sameat ja monivaeriset, aivan kuin olisi niita hienovaerisellae sateenkaarella hangattu. Keskempaenae kaupunkia olisi semmoinen talo ilman armoa tuomittu purettavaksi, vaan Vaaralle se vaeltti ja sai siellae olla. Siellae oli halpasempiakin, niin ettae Nikkilaen talon ei tarvinnut huonouttaan haevetae.

Kaksi oli asuinhuonetta: tupa, jossa itse asuivat ja porstuan toisessa paeaessae kamari, jossa hyrylaeisiae pitivaet. Navetta oli, pieni saunan koemmanoe ja tavalliset ulkohuoneet kartanon peraeliae, ja kartanoa jaei vielae tilkun verran potaattimaaksi.

Nikkilaen emaennaen mielestae heidaen elaemaensae asunnon puolesta oli kuin silkkiae eikae haen nurkunut muutenkaan.

"Elae ole millaesikaaen, haetaekoes meidaen on", puheli haen miehelleen, taemae kun joskus epaeili elaemistae. Ja kun ahtaalle otti ja itseaaenkin mietitytti, niin uskoi haen, ettei kuitenkaan vielae haetaeae ole, kunhan taestae nikarasta vain paeaesee, aivan kuin se olisi ollut viimeinen, jonka jaelestae kerrassaan helpottaa.

Mutta semmoista se oli ollut elamae, ettae kun yhdestae nikarasta paeaesi, niin oli toinen edessae. Nikarasta nikaraan oli elaenyt monta herran vuotta, siitae saakka kun Nikkilae tyoehoen kykenemaettoemaeksi tuli. Viime aikoina oli elaeminen tiukemmalle ottanut kuin ennen ja joskus alkanut pelottaa, ettae miten hiljan hitainkin kaeypi. Mutta epaeily ei kuitenkaan ollut valtaa toivolta saanut vielae koskaan. Tiukemmassakin kohdassa uskoi haen, ettae kyllae he niin kauan toimeen tulevat kuin Nikkilae elaeae. Sepae olikin haenen toivonsa paeae, ettae haen jaksaisi taloutta pystyssae pitaeae ja Nikkilaen hoitaa, kunnes kuolema haenet korjaa, tarvitsematta heittaeytyae koeyhaeinhoitoon.

"Ehkaepae tuo raukka piankin paeaesee taeaeltae pois", ajatteli emaentae, "minae kyllae jaksaisin itseni elaettaeae".

Viime talvena oli hyvin jo tiukalle ottanut toimeentulon puolesta. Hyvin piti neuvotella ja pujottelemalla panna. Emaentae odotteli kesaeae, aikaa parempaa. Vaan olivat nikaransa haenellae silloinkin.

Heti alkukesaeliae pani ahtaalle, verolippu kun olisi pitaenyt saada lunastetuksi lehmaelle, laitumelle sen saadakseen. Kolme markkaa siihen tarvitsi, vaan ei ollut penniaekaaen, eikae ollut toivoa saamisistakaan taehaen haetaeaen. Oli sitae vailla, ettei pitaenyt koko lehmae haevittaeae, paras tulolaehde. Viion leski, hyvae ihminen, hankki rahan ja maksoi etukaeteen hyyrin ja niin paeaesi Nikkilaen emaentae siitae nikarasta.

Hyvaessae toivossa oli haen, ettae saa alkaa koota kassaan, mitae maidolla saa ja lakinteolla ansaitsee, vaan pian taas tuli toinen nikara. Palosyynimiehet kaatoivat eraeaenae paeivaenae tuvan uuninpiipun ja ropostelivat uuninkin niin pahasti, ettae siitae oli monta vertaa suurempi tyoe kuin mitae korjuu alkuaan olisi vaatinut.

Hiljaa oltiin sinae paeivaenae Nikkilaen tuvassa. Aivan olivat kuin mykkiae molemmat. Vasta illalla maata pannessaan sanoi emaentae katsellessaan haevitettyae uunin kiuasta:

"Olipa se."

Vaan Nikkilae ei mitaeaan virkkanut, ja emaentae tiesi miksi: Nikkilae oli niin taeyssisaaen, ettei saanut sanaa suustaan.

"Huonohan se oli piippu ja olisi uunissakin ollut korjattavaa, vaan ei

niitten olisi tarvinnut noin repiä ja raastaa", arveli emäntä. "No mitäpä siinä, se korjataan, sillä haen siinä pästästä", sanoi hän niin kuin se olisi helpostikin tehty.

Hän ymmärsi mitä oli tehtävä. Maito piti myöden tarkempaan, niin että ukollekaan ei jäänyt kuin iltasella pieni määre, siksi että sai suunsa maidolle maistumaan. Yötaiden täytyi emännän lyhentää entistä enemmän ja ruokaansa vähentää. Mutta sitä varmemmin hän aina sanoikin:

"Noo, tästä nikarasta kun minä pääsenkin!"

Ja nyt hän siinä oli päässytkin. Uuni oli eheä ja uusi, piippu toerretti katolla, mutta uusi nikarakin oli taas. Hänenä oli velkakirja, jossa maksettavaa oli kahden hengen viiniraha a 12 penniä hengeltä = 24 penniä; 1 miehenpuoli a 2 markkaa, 1 vaimonpuoli a 1 marka; kuitin lunastus 4 penniä. Summa 3 markkaa 28 penniä. Tämmöinen velka oli jo julistettu maksettavaksi, tämmöinen juuri rumputettu raestinkanto tapahtuvaksi huomenna edellä puolisten.

"Kaikki koevähennyksille sanomassa, että ottakoot nahkan ja tavaran", sanoi Nikkila emännälleen ynsäessä.

"Ei ole isä millä aikaa, kyllä me vielä elämme. Ei vielä ole haetaan, ei ole haetaan. On aikoja pahempiakin eletty", lohdutteli vain emäntä.

Mutta hän oli itsekin juuri ajatellut, ettei koskaan ole näin ahtaalle ottanut, tullut noin puute puutteen selkään, ettei kerennyt henkeä vetäistä niitten välissä. Kestästä oli vain loppu jalkajalle ja ansiot olivat menneet kuin pyyhkien, ei pennin pääkääntä saavastossaan, ei varastossa huomisen päivän tarpeita. Lehmä oli ehtynyt ja ehtyi yhä enemmän laitumien huonotessa. Ylimääräisten kulku oli vähentynyt, jotta lakinmenekki oli huono. Tulot huononivat sen mukaan kun talvi lahestyi. Alkoi jo tunkautua hänelle se ajatus mieleen, että ei pääse nyt mihinkään, vaan koevähennys heidät perii pianmiten. Ja se häntä kammoksutti yhtä paljon kuin jos olisi nähnyt pimeässä huoneessa kummituksen loukossa naljottavan ja kiinni tapailevan.

"Ei meillä ole haetaan. Tämmöinen kun saadaan maksetuksi, niin ei olekaan menoja sitten. Ja kesä on vielä jalkajalle ja minulla on valmiita lakkeja, joista lähtee rahaa, kun ne myödyksi saan. Ja jos saadaan vielä lehmä jonkun ketoon, hyväälle ruualle, niin pois edestä koevähennys. Onhan ennenkin toimeen tultu. Tästä nikarasta kun vain pästästä, niin ei ole mitään haetaan", selitti emäntä toimestaan ja vakuutellen muka Nikkila.

Nikkila huokasi syvään ja kääntyi saengyssään seinään päin maata.

"Kun tulisi kuolema", lausui hän pitkävetisesti.

Sitä haen emäntäkin oli ajatellut. Vaan kun Nikkila itse lausui tuon toivomuksen, koska se emännän sydämeen kuin puukolla vihlaiten. Kyynelöt tuppasivat yhtäkkiä silmiin ja mielen täytti kummallinen kaipauksen tunne, aivan kuin Nikkila olisi jo ollut ruumiina tuossa. Entinen elämä, heidän onnensa aika rupesi kulkemaan hänen muistonsaan, vierähti ohi suloisena, hohtavana. Tuo kuitunut mies tuossa saengyssä tuntui rakkaalta, niin rakkaalta, että hän tahtoi sen kanssa vielä kauan elää.

"Kunhan minä tästä nikarasta pääsen", lausui hän itsekseen niin lujalla äänellä ja sillä äänellä, että kun hän siinä nyt pääsee, niin pääseekin iäksi kaikista nikarasta. Niin hän todella taas uskoikin ja uskonsa tueksi tapaili mitä suinkin sai. Hän teki niin kuin suolla kulkija, joka katselee varakseen maatakohtia ja paremman puutteessa astuu hyvässä luulossa pienelle heinaetupsullekin.

"Onhan niinä huonompiakin eläjiä kuin me. Eläepä haen Viion leskikin, omin

varoinsa on toimeen tullut, elaettaenyt itsensae ja tyttaerensae, eikae suinkaan ole muuta kuin mitae kynsistaeen saa kankaan kutomisella. Meillae taessae on talot ja lehmaat", supisi haen itseksseen.

Ja emannaestae tuntui naein ajatellessaan, ettae heillae ei ole mitaeen haetaeae, kun vain sai nuo verot maksetuiksi. Ehkaepae haen saa jostakin lainaan siihen asti, kun saa Viion leskeltae hyyryrahan. Ja haen paeaetti laehteae Latulta kysymaeen.

Sieltae he olivat ennenkin usein saaneet, viimeksi uuninkorjuun aikana. Ne olivat hyvaesydaemisiae ihmisiae. Eikaehaen muissakaan naapureissa ollut moitetta, kyllae ne avulialita olivat, vaan koeyhempiae vaehaen, etteivaet paljon koskaan kyenneet rahalla avuksi ja varsinkaan nyt, sen tiesi arvaamallakin, kun oli heillae veronmaksu itsellaeenkin.

Mutta Latullakaan ei aina ollut. Ei sattunut taellaekaeen kertaa.

"Jauhon osto oli meillae eilen ja siihen meni tarkalleen rahat, ettei ole pennin poelyae. Eihaen noita olisi meillae nyt henkeae ahdistavia tarpeitakaan, ettae siihen naehden olisi joutunut, jos olisi ollut", sanoi Latun emaentae.

"Ei olisi meillae ollut haedaen pipanaa, jos ei sitae uunin korjausta olisi ollut", arveli Nikkilaen emaentae, haenkin puolestaan.

"Niinhaen se on. Niitae tulee arvaamattomia menoja ja arvatuissakin olisi kypikyllin, sillae meidaen pienten elaejaein toimeentulo on kuin kerjaelaeisen nuttu: reikae rikkeimaen vieressae."

"Paljon reikiae ja vaehaen vaatetta, ettei tiedae minkae reijaen ensin paikkaa", lisaesi Nikkilaen emaentae ja nauraa kikatti vertaukselleen.

"Aivan niin", myoensi Latun emaentae. "Hyvin oli meillaekin tuumimista, kun oli taas taenae kesaenae lyhennettaevae Lindbomille velkaa, joka otettiin taemae talo ostaissa, ja samalla olivat verot suoritettavina ja sen lisaeksi muut tarpeet. Meitae isaan kanssa jo mietitytti. Ei enaeae olisi viitsitty pyytaeae lykkaeystae maksussa, kun jo kerran ennen oli pyydetty. Kyllaehaen patruuni olisi vielae myoentaenyt, sillae haen oli viime kerralla sanonut isaelle: elae haetaeile, Lattu, ei minulla ole kiirettae, ja minae tiedaen ettae sinae maksat. Viisitoista vuotta olet palvellut minua, niin kyllae minae sinut tunnen. Jos ei sinulla ole muuta asiaa, niin ota tuosta sikari hampaisiisi ja mene tiehesi, sillae minulla on kiire taessae", kertoi Latun emaentae ja koetti matkia patruunin karkeaa aeaentae ja aekaeistae puhetapaa ja nauroi sitten makeasti patruunin puheelle ja jatkoi loppuun: "Vaan kuule Lattu", oli patruuni ikkunasta pihalle isaan jaelkeen huutanut, "laittauppa taenne jonakuna joutilaana paeivaenae katsomaan minun uutta orittani. Se on eri hevonen, kuin se sinun silloinen 'Putte', jota sinae aina kehuit, ja jonka kuolemaa sinae surit niin, ettet moneen paeivaeen syoedae saattanut."

Ja molemmat taas nauroivat patruunille.

"Se on niin mukava ukon kaerikkae se patruuni, ja tuiki hyvaesydaeminen. Vaan ei isae olisi voinut mennae siltae enaeae pyytaemaeen maksun lykkaeystae, ei vaikka. Tuumailtiin ettae koetetaan lainata muualta. Vaan mistae sitae olisi saanut, ja vielae lisaeksi pelotti, ettae jos patruuni olisi saanut tietaeae, ettae isae on muualta lainannut, niin olisi suuttunut kerrassaan. Niinhaen se teki silloinkin, kun me taetae taloa hommasimme ostaa ja kyseltiin ensin muiltapua ja kun ei saatu, niin meni isae patruunin luo. Vaan kun se oli kuullut, ettae on muualta tahdottu, niin sitaekoe oli myrtynyt: 'Pirunako sinae, Lattu, minua pidaet, kun vasta viimeksi minun luo tulet. Haeh? Siltaehaen siltae viimeksi apua haetaan', oli heti aeystaemaeen ruvennut ja pitaenyt semmoisen myraekaen, ettei ollut isae saanut selityksen vuoroa. Niin se olisi suuttunut nytkin, jos muualta olisi lainattu. Se olisi tietysti tokassut niin kuin aina ennenkin: 'Mistae

sinae, Lattu, olet niin paljon rahaa saanut? Eikae olisi kaeynyt isaan sanominen, ettae ansainnut. Lanttu ei valehtele koskaan, eikae sen patruunin edessae kuulu vale menestyvaen. Silmistae kuului naekevaen heti, ja se katsookin niin teraevaesti silmiin. Ja sitten se kuuluu rumaksi rupeavan, jos naekkee vilppiae hiventaekeaeen."

"Vai niin."

"Joo. Ei se vinoa meininkiae salli.--Niin, niin tuota, meillae kaevi tuumat hyvin pyoereiksi, ettae mitae tehdae. Vaan Jannelta saatiin kirje ja siinae valtakirja nostamaan haenen kahden kuukauden palkkansa konttoorista. Poika oli saeaestaenyt kaikki ansionsa, vaikka ei siitae ennen ilmoittanut mitaeaeen. Kirjeessaeaeen sanoi, ettae kohtahan se on maksun aika patruunille, ja kun isaellae on luultavasti ollut yhtae vaehaen ansiota sen jaelkeen kuin haen laehti, niin tarvitsette nyt. Sitae varten on haen saeaestaenyt joka pennin."

"Vai on Janne taas kirjoittanut?" kysyi Nikkilaen emaentae, vaikka oli jo muualtakin kuullut, ettae Latun ovat saaneet pojaltaan kirjeen ja itse oli Nikkilaelle sitae kertonut. Haen kysyi vaehaen niinkuin oenkyissaeaeen ja oli hyvin vakavan naekoeinen.

"Joo. Toissa paeivaenae me sen saimme, vaan ei ole ollut aikaa kaeydae sitae naeyttaemaessae", selitti Latun emaentae anteeksi pyytaevaellae aeaenellae. "Ja minae luen sen teille nyt kun olette taeaellae."

"Lukekaa, vaan saattepa kaeydae Nikkilaellekin lukemassa, kun saatte aikaa", sanoi Nikkilaen emaentae ja oli jo hyvaen tuulen naekoeinen.

Kun kirje oli luettu, sanoi Nikkilaen emaentae melkein samaa kuin aina ennenkin:

"Siellae se Janne seilaa. Siellae se seilaisi meidaenkin Janne, jos olisi sille elamaen paeiviae suotu. Merelle senkin mieli paloi. Ja yhdessaehaen ne teidaen Jannen kanssa olivat siellae meidaen kartanolla aina laivasilla. Ja minae muistan aina, kun meidaen Janne puheli isaensae kanssa ja kehui, ettae haenestae tulee merimies, ja sanoi: 'Atlantille taemaen pojan mieli tekee, siellae ei risut silmaeaeen pistae!' Mistae lie kuullut merimiehiltae tuon hokeman", ja Nikkilaen emaentae nauroi ja silmaet raepaetti ja vielae sitten kertoi: "Atlantille taemaen popin mieli tekee, siellae ei risut silmaeaeen pistae."

Vaan nauru haeipyi muodoltaan, miettivaeisen naekoeiseksi painui, asetti kaeden leuan tueksi ja nyoekeytteli ruumistaan. Silmaet vesistyivaet ja kyyneliksi herahtivat vedet silmaenurkkiin. Kaemmenpaeihinsae haen ne kuitenkin pyyhki, ennen kuin kerkesivaet laehteae poskipaeitae kostuttamaan, nousi seisaalleen ja sanoi:

"Tottapa se ei ollut niin sallittu."

Latun emaentae ymmaersi taeydellisesti haenen ajatuksensa ja sanoi lohduttaen:

"Yksi murhe on suotu yhdelle, toinen toiselle."

"Niin kai, niin kai.--No hyvaesti."

"Hyvaesti, hyvaesti.--Sepae oli, kun ei sattunut nyt olemaan. Lauantainahan ukko saisi sieltae tyoeapaikastaan, vaan on siihen vielae aikaa", sanoi Latun emaentae saeaelin aeaenellae ja lopuksi: "Mistaehaen te poloinen sen nyt saatte."

"No, ehkae minae jostakin saan", arveli Nikkilaen emaentae.

Vaan ei haen todellakaan tiennyt, mistae mennae, ja mielessaeaeen jo kuvaili

miten ryoestoemies tulee ja kirjoittaa lehmaan ja miten se sitten myödaaeen.

"Kun minae taestae nikarasta paeaesisin, eikae suinkaan se nyt niin mene, etten minae siitae jotenkin paeaese siitae nuljahtamaan", tuumi haen hiljaa supattaen itseksen.

Haenen mieleensae johtui taas Karenin rouva. Siitae tiedettiin, ettae se on upporikas leski ja koeyhaet sitae kehuivat, sillae se jouluna jakoi koeyhille ruokaa. Ja Nikkilaen emaentae oli jotakin kuullut semmoista, ettae Karenin rouva on paeaenae jossakin rouvain yhdistyksessae, joka auttaa tarvitsevia. Haen oli aina puutteen kohdalla ollessaan aikunut mennae pyytaemaeen taeltae rouvalta lainaa, vaan jaeenyt menemaettae taehaen asti, kun sai muulta tai muuten neuvottelemalla paeaesi tinkapaikan sivu. Nyt haen taas mielti mennaekseen ja se tuli tehdyksikin.

Hyvae toivo tempasi haenet laehtoeen, ettei haen huomannut olevansa matkalla rouvan luo ennen kuin keskikaupungilla, ja alkoi tuumia, missae oikeastaan rouva asuikaan. Sen tarkempaan haen ei tiennyt tuon hyvaen ihmisen asunnosta kuin ettae se on iso, komea talo keskikaupungilla.

Aurinko paistoi pitkin valtakatuja, paahtoi kuumasti. Tuulen henkeae ei tuntunut kuin katujen risteyksessae mieto loeyhaehdys. Ja kaupunki naeytti taeaellae autiolta ja tyhjaeltae. Siellae taeaellae asteli joku herra kep piaeaen venyttaeen tai kulkea sukitti joku piikaihminen. Rumpari ja poliisi taeaellae parasta aikaa liikkuiivat, ilmestyivaet milloin mihinkin kadun kulmaan julistamaan julistettavaansa. Kukaan ei heitae kuunnellut. Jos joku sattui kautta kulkemaan kun ilmoitusta parhaillaan luettiin, niin ei paeaetaeaen kaeaentaenyt, meni vain menojaan. Turhaan taeaellae rumputettiin verojen raesti-yloeskantoa.

Nikkilaen emaentae kuleksi tietaemaettae minnepaein oikein menisi, eikae sattunut ketaeaen laehelle, keitae olisi kysynyt. Laehempaenae ei naehnyt muita kuin muutamia ylimaalaisia, pari poikasta ja tyttoesen, jotka tulivat muutaman porvarin portista ja viittailtuaan hetkisen laehtivaet juosta hilkuttelemaan kadunkulmaan, missae paraikaa rumputettiin, ja sen ihmeen naehtyaeen astuivat rantakaupungille, jonne poliisi ja rumpari katosivat vaehaen ajan peraestae. Autiot kadut jaeivaet entistae autiommiksi. Emaentae poikkesi kadulta toiselle ja koetteli katsella, mikae naeyttaeisi Karenin rouvan talolta, ja odotteli, ettae jonkun tapaisi, jolta kysyae. Ei viitsinyt mistaeen talosta mennae kysymaeen ja autioitahan nuo useimmat olivatkin, liitumaalissa ikkunat eikae ristin sielua naekynyt kartanolla. Kiire haenellae oli, poltteli se toivo, ettae rouvalta saa avun.

Haen kuvitteli, ettae Karenin rouva, laiha, mustakulmainen ihminen, on hyvin ystaevaellinen, kaeskee istumaan, kyselee ja kun haen sitten kertoo asiansa, niin rouva heti, ettae: "joo, tokihan sitae nyt tuon verran sopii auttaa vaikka ketae".

Tuntui vaehaen oudolta, kun haen vihdoinkin sai tietoonsa Karenin rouvan talon ja laehti kulkemaan sinne. Mieli vaehaen epaeilyttaemaeen. Vaan kun haen ajatteli, ettae miksipaehaen ei rouva haentae auttaisi, kun se muitakin auttaa, ja haen ei tahdo kuin lainaksi, niin haevisi kaikki epaeilys, niin ettae keittioen portaita noustessaan haen oli aivan varma menestyksestae ja mieli kuvitteli, ettae rouva on semmoinen ja semmoinenkin ja sanoo niin ja niinkin.

Keittioessae oli piika vain ja liehtoi kuni siivilae. Vilkaisi vaehaen karsaalla silmaellae tulijaa, vaan ei virkkanut mitaeen, eikoe liene joutanut. Jonkun ajan oltua tuli lihava, punakka rouva kahisevassa puvussa. Haen silmaesi kulmat kurtussa emaentaeae ja kysyi pialta:

"Mikae tuo ihminen on?"

"Minae olen Nikkilaen emaentae, olisi vaehaen asiaa Karenin rouvalle", alkoi emaentae puhella haemillaeen ja silmaet tiheaeen raepaettivaet ja suu oli

hymyssae.

"Mitae teillae on asiaa?"

"Minulla olisi vaehaeisen Karenin rouvalle."

"Jaa, jaa, mitae teillae on asiaa?" tikasi rouva, niin kuin tyhmaensekaiselle tikastaan.

"Minae, tuota, laeksin rukoustamaan rouvalta rahaa vaehaen, ettae saisin verot maksaa. Kolme markkaa 28 penniae tarvitsisin... Minae, tuota, maksaisin..."

"Eei, ei minulla ole", ja niineen meni rouva pois taakseen katsomatta.

Nikkilaen emaentae laehti kiireen vilkkaa pois ja kadulla vielae puolijuoksua pani, ikaeaenkuin olisi pelaennyt kuumaa tuhkaa jaelkeen viskattavan.

Haentae haevetti niin aeaerrettoemaesti.

"Mitae varten minae meninkaeaen, outo ihminen? Vaehae kai se minulle lainaisi, kun ei tunne minua enemmaen kuin mustalainen kirjaa. Hoeperoe, ihan hoeperoe minae olen", jupisi haen itseksen ja omituisesti hymyili, joka oli puoleksi itkua. Vaehitellen alkoi haentae suututtaa koko juttu ja lopulta kaevi vihaksi se rouva ja sen piika ja koko taemae komea kaupunginosa ja rumpari ja poliisi, jotka taas tuolla vaehaen matkan paeaessae melusivat.

"Niin kuin sitae ei muka olisi jo kuultu jo, ettae raestit ovat maksettavat. Ja ketae se taeaellae koskee? Taeaellaehaen asuu vain rikkaita, joilla on maksaa vaikka kaksikymmentae markkaa miehenpuolelta, jollei kaksisataakin, ja viinirahoja sen markoissa, minkae meikaelaeiset penneissae."

Haen astui pylkkaesi kiivaasti, etunojassa, kengaet kivihin kopisi ja suu supatti myoetaeaaensae.

Mutta suuttumuksen puuska meni pian ohitse ja mielen valtasi karvaus, joka tahtoi purkautua itkuksi.

Karvas mielensae lieventyi sekin, kun haen paeaesi keskikaupungilta, sen autioita, kuumia katuja kompurehtamasta, Vaaralle, jossa oli sileaet katuvieret ja viheriae nurmikko siellae taeaellae, ja jossa lapsia leikki kaduilla ja kartanoilla ja kuului iloisia aeaeniae. Ja tuulen henkikin sopi taeaellae kaeymaeaen, ettae oli vilpoisempi. Matalain rakennusten yli naekyi pilviae, joitten paksut rintuukset hohtivat kirkkaina sinistae taivasta vasten.

Kun haen kotiportille tuli ja Mirri haentae pystyssae vastaan juoksi, kaula kenossa puski haentae ja kehraesi toimessaan, niin unohtui kaikki harmi turhasta retkestae ja oli kuin jotakin olisi toivottavissa ollut.

Vaehaen alakuloisena istui haen tyoehoensae, vaan arveli paeaettaevaesti:

"No kumma tuo olisi, jollei taestae nikarasta nyt jollakin tavoin paeaesisi nuljahtamaan."

Kamarista porstuan peraessae kuului kankaankutbmisen luske. Pirta piukki, polkimet narahtivat ja sukkula heti jaelkeen surahti. Syvempaeaen kumartui Nikkilaen emaentaekin ompeluksensa aeaeressae ja liikutteli neulaansa vinhemmasti.

Nikkilae aetyroei saengyssaeaaen. Emaentae oli jo siihen tottunut, monta herran vuotta kun oli sitae naehnyt, vaan haenen kaevi nyt saeaeliksi ja mieltae kirveli, jotta muutamia vesiae silmiin herahti.

"Ukko raukalle kun ei ollut saanut ruuaksi mitaeen hipleaempaeae palaa moneen aikaa, ei lehmaen antiakaan kuin tipan iltasella. Kun paeaesisi taestae vaehaen viljemmaelle."

Mutta miten paeaestae? Ei naekynyt mitaeen keinoa paeaestae taestae nikarasta, ja sehaen se pimitti kaiken. Tuntui kamala tunne rinnassa, aivan kuin olisi joku kauhu pelottanut, ja tuskan hiki kohosi kasvoille.

Nikkilae aehki ja puhkuili yhtaelaeiseen.

Emaennaen mieleen johtui patruuni Lindbom.

"Jos olisi siltäe mennäe pyytaemaeen lainaan, se kun on niin somaluontoinen mies. Vaan mikaepae sitae oudolta. Eihaen tuo Karenin rouvakaan, vaikka sitae on niin kehuttu. Jos tuttu olisi se patruuni, niin sitten saattaisi auttaa. Jos isäe olisi renkinäe ollut jonkun herran luona, niin se auttaisi varmaan, silläe Nikkilaekin on rehellinen mies ja hyväe mies kaikin puolin. Paras timperi haen oli komesrooti Bomin laivavarvissa ja oli sielläe viittaae laivaa rakentamassa ja monta monituista lotkua ollut rakennuttamassa Bomille. Jos Bom nyt elaeisi, niin kylläehaen se auttaisi, niinkuin patruuni Lattua. Ja kauan me olisimme toimeen tulleet silläekin, mutta meillae oli sen takana saeaestoessae... Janne kun elaeisi, niin ei olisi haetaeae. Niin elettaeisiin kuin herran kukkarossa koeyhiae autellen. Niin elettaeisiin kuin Lattukin ja vieläe paremmin... Meillae oli jo talo velaton ja tulot aina tarpeisiin riittivaet. Vaan piti onnettomuus tavata tuota isaeae ja kuolo temmata Jannen... No se oli niin sallittu."

Mutta siitae haen palautui ajattelemaan, mitae juuri oli ajatellut, ettae kun niin olisi, ja johtui siihen aina lopuksi, miten nyt oli. Haen ajatuksissaan kulki kuin eksyksissae kiertyen aina samaan kohti.

Tuuli puski ikkunaan, kuului jyminaeae ulkoa ja huoneeseen tunkeutui haemaerae. Lasten aeaeni kadulla vaikenä, kuului vain jalan toeminaeae, kun leikkipaikoiltaan pois juoksivat. Salama vaelaehdelti yhae tiheaempaeen ja jyrisi kovasti.

"Jeesus siunatkoon!" lausui emaentae aina vaelaehdykselle.

Viion leski tuli tyttäerineen tupaan.

"Laehdimme taenne, kun niin kammottaa tuo hirveae ilma. Herran voimahan se on ja haenen hallussaan, niin ettei sitae pelaetae tarvitse, vaan tuntuu se niin oudolle", sanoi leski hiljaisella aeaenellae.

"Niin, niinhaen se on. Istukaa—Jeesus siunatkoon!"

"Minae sitae jo ajattelinkin, ettae eikoeoen siitae tule ukkonen, kun oli niin tukalan kuuma. Hikosin aivan kuin saunassa ja ahdisti kuin painajainen", puhella kaerisi Nikkilae.

"Niin, kuumahan se oli ja painosti tervettaekin, saati sitten sairasta. Mitenkae Nikkilae muuten nyt jaksaa?" kysyi Viion leski hiljaisella aeaenellae.

"Niinkuin maerkae palaa", tokaisi kysytty.

"Tosiaankin niinkuin maerkae palaa", toisti emaentae vakavasti. "Eihaen siitae meidaen isäen jaksannasta ole isosti taikaa."

"Yksin paeivinpaehaen eletaeen", arveli Nikkilae. "Vastahan se on tiistai muilla niinkuin minullakin."

"Eihaen meillae ole muilla kuin maanantai", selitti Viion leski.

"No sitten minae olen edellaekin, kuluu minun aikani hopummin kuin

teidaen", tuumi Nikkilae leikin viistoon ja vaehaen aikaa mietiskelyaeen jatkoi:

"Miten se minun paeaehaeni on paneutunut, ettae nyt on tiistai? Kun minae vielae olen ajatellut, ettae taenaeen ovat ne verotkin maksettava".

"Ei isae kulta, taenaeen vasta rumputettiin."

"No niin, eihaen se yksi paeae pidae kesaeae talvea."

"Huoleksipa se on isallekin paneutunut", sanoi emaentae ja alkoi selittaeae vieraalle, ettae on heillae vielae kirkollisverot maksamatta.

"On ollut muita reikiae, joihin on uponneet rahat sen mukaan kuin on saatu, ettae verot on pitaenyt jaettaeae viime nikaraan. Ja rahatonna ollaan nytkin, ei aavistustakaan mistae saisi, ja huomiseen saada pitaeisi. Se ajatteluttanut jos jonnekin paein ja huolettanut hyvinkin."

"Noo, huomiseen on vielae aikaa ja Jumalalla on monta keinoa. Haen antaa avun ajallansa", puhui Viion leski niin vakuuttavasti, ettae Nikkilaen emaentae jaei kallellapaein katselemaan ja oli sen naekoeinen kuin ettae: tosiaan! Ja sitten kallisti haen paeaensae toiselle puolelle ja oli kuin ettae: tuota en ole tullut ajatelleeksikaan.

"Minae olen hakenut humppassut lainaan saadakseni tuota kolmea markkaa 28 penniae, vaan ei ole utautunut. Ja olen ajatellut paeaeni mistae saada, vaan en ole keksinyt", selitti lopulta emaentae.

Viion Elsa kaeaeriytyi emaentaeae vyoetaeryksiin ja kuiskaten sanoi:

"Minae rukoilin illalla Jumalaa, niin haen huomenna laehettaeae teille."

Emaentae myhaehti ja silitti Elsan paeaetae, vaan ei virkkanut mitaeen.

Tuuli tupsahti ikkunoita vasten ja kova tohina kuului, joka kiihtyi kiihtymistaeaeen, ja haemaerae huoneessa synkkeni. Salamat vaelahtelivaet sakeaan, naeytti vaelisti kuin koko maailma olisi yhtenae liekkinae ollut, ja sekaan jyrisi, ettae huone vavahteli ja ikkunalasit helinaenae soivat.

"Jeesus siunatkoon", lausui pelon aeaenellae Nikkilaen emaentae.

"Herran voima on suuri", supisi Viion leski.

"Kyllaepae ryskaeae", sanoi Nikkilae ja nousi virkeaen naekoeisenae istualleen saengyssae.

Toisella puolen katua rapisivat raskaat vesipisarat rakennusten kattoihin. Tulisella vauhdilla iskivaet alas, ettae kimmahtivat koko korkealle takaisin. Kadulla hiekkaan tupsahtivat, ettae hiekka kupli. Samassa taellaekin puolen jo kattoa pieksivaet, luuli katon puhki menevaen. Salamat sekaan vaelahtelivaet ja jyrisi niin pahasti, aivan kuin olisi taivaan kantta ratkonut.

Latun emaentae tuli kuin paiskaten sisaeen.

"Kyllaehaen ne nuo pihtipielet vielae tuosta teidaen ovesta sinkoilevat, kun minae niitae paeaellaeni aina jymaeyttelen. En muista koskaan, ettae se on matala tuo ovi ja minae niin pitkae. Touhuissani vielae sitten kulen.--Hyvaeae paeivaeae kuitenkin."

"No oletpa saeen aikana liikkeessae."

"No hyvae hyvaeen sopii, nahkavaate pakkaseen, niinkuin minaekin taehaen ilmaan."

"Istukaa."

"Enpae istu, eipae muutkaan istu, enkae istu jos muut istuisivatkin."

"No, no?"

"No minae olen sillae hameella, etten jouda. Puuro on tulella ja Liisa vain vahtina, pian karkaa ja jaettaeae puuron kuohumaan. Ihan vaekisin sain sen seisomaan padan aeaereen, tahtoi pakkautua ukonilmaa katsomaan. Sillae ehdolla sain, ettae juoksun vilkkaa tulen taenne ja jo samaa kiirettae silpasen takaisin.--Laehdin tuomaan teille rahoja. Kaeydessaenne en muistanut Liisan saeaestoejae, enkae olisi vielaekaeaeen muistanut, vaan kun huokailin, ettae onkohan se Nikkilaen emaentae saanut mistaeaeen verorahoja, niin Liisa kehumaan, ettae haenellae on, jos ei ole muualta saanut. Liisa on, naeet, kun on saanut maalaisilta viisi tai kymmenen penniaa, kun on niitten hevosia juotellut ja appeet tehnyt ja heidaen asioitaan juossut, ja laivarannassakin kuuluu joskus kaeyneen matkustajain kapsaekin kantamista vaanimassa ja hopeisen silloin taelloein noukassut--ja missae tuo kolunneekaen, eihäen sitae rasavilliaa tiedae--isaekin on antanut pennin tai kaksi joskus sille, niin se on ne kaikki saeaestaenyt saadakseen talvella oikein hyvaet sukset. No, sieltae Liisan kassoja kun katseltiin, niin loeytyi hopeaa ja kolikkoja yhteensae 3 markkaa ja 16 penniaa. Ne ovat ihan pennejae nuo kuusitoista. No tuohon saa taeytteen, sen 12 penniaa, jos ei muuten, niin pennin aina talosta tai kahdesta talosta. Niin tuota, elae muuta kuin minae juoksuttamaan kiireen vilkkaa niitae taenne, ettae jos ette muualta ole saanut, niin ette tarvitse kovin huolehtia", laski Latun emaentae puhetta kuin koeyttae ja lopetti sitten siihen, katsellen Nikkilaen emaentaeae ikaeaeenkuin ettae otatko vai juoksutanko takaisin.

Nikkilaen emaentae oli suu hymyssae ja silmiaeaeen raeytellen kuunnellut tyynesti puhetta loppuun ja sanoi:

"No se nyt vasta oli. Minae olen ajatellut jos jonnekin paein. Ja juuri taessae kerron huoliani Viioskalle, niin sanoo haen: noo huomiseen on vielae aikaa ja Jumalalla on monta keinoa. Haen antaa avun ajallaan.--Enhaen minae ole mistaeaeen saanut ja mistae sitae osaakaan taeaeellae Vaaralla mennae, niillae kun on maksuja itsellaeaeenkin. Karenin rouvalta kaevin rukoustamassa..."

"Karenin rouvalta?" Latun emaentae hotasi ja Nikkilaekin silmaensae pyoeristi.

"Niin."

"No tuota, onko se teille tuttu?"

"En ole ihmistae naehnyt milloinkaan."

"Se juoksee reppasee tuo meidaen aeiti, hakee tutut ja tuntemattomat", kaerisi Nikkilae.

"No niinhaen se on, ettae hakeva hakee povestaankin", puolusti Latun emaentae.

"Minae olen kuullut, ettae se olisi ja eikoe se olekin semmoisessa yhtioessae, joka auttaa koeyhiae?"

"Jo olette erehtynyt ja mennyt herrain penkkiin", nauroi Latun emaentae. "Ei se ole meitae varten se yhdistys eikae koeyhempiaekaeaeen varten, vaan pakanoita. Nehaen ompelevat ja kutovat ja rahoja keraeaevaet tuolla Ohampua eli Kahampua eli mikae maa se lienee--Viioskahan sen paremmin tietaeae, kun teidaen mies on paljon merta kulkenut?"

"En minae tiedae."

"No mitenkae kaevi?" kysaeisi Latun emaentae uteliaana Nikkilaen emaennaeltae.

Nikkilaen emaentae kertoi koko jutun alusta aikain, miten haen oli kuvaillut, miten se kaevi ja miten haentae haevetti ja suututti. Latun emaentae nauroi ettae vatsa hytkyi.

"Niin se vain sanoi, ettei haenellae ole, ja meni tiehensae kiireesti, ettae silkkinen hame kahisi", toisti emaentae.

"Olisit mennyt koeyhaeinhoitoon" tuumi Nikkilae.

"Viimeksi minae sinne menen."

"No tosi se on, ettae viimeksi siihen kelkkaan istuu", toisti Latun emaentae. "Sinne en soisi pahinta vihollistanikaan.--Eikae vielae haetae taemaen naekoeinen."

"No sitaahaen olen taessae minaekin isaalle vakuutellut, ettei meillae haetaeae ole", yhtyi Nikkilaen emaentaekin vieraan arveluun ja lausui kovalla aeaenellae, oikein innostuksissaan ja sitten vaahaen tynnemmin jatkoi jyrinaen jaelkeen:

"Ei todellakaan haetae ole taemaen naekoeinen.--Kuulkaa, istukaa nyt vaahaen, ettette kaikkea unta vie."

"Elkaeae houkutelkokaan", tikasi vieras kuin vihoissaan ja huiskautti paremmaksi vakuudeksi kieltaevaesti kaesillaeen.

"Tuossa on meidaen Jannen kirje, toin sen Nikkilaele luettavaksi. Kyllae sinae saat selvaen siitae, joka olet mainio kirjamies.--Hyvaesti vain."

"Hyvaesti, hyvaesti. Kiitoksia vain nyt ensinnaekin. Oli siunattu asia, ettae sain rahat. Tottapahan tavalla tai toisella saan taas maksetuksi. Kiitoksia paljon vain ensinnaekin", evaesteli emaentae hyvaeae vierasta, joka jo laskeusi rappusia ja paeaetaeiden pidellen tiuski Viion leskelle, joka jaeljestae meni:

"Se on ihme ja kumma, etten muista, ettae olen paeaetaeni pitempi muita."

"Se oli siunattu asia", hyvitteli Nikkilaen emaentae. "On niitae hyviae ihmisiae maailmassa. Se Liisakin, jota niin kaikki moittivat, ja taemae tytoen tylleroekin joka lupasi rukoilla Jumalalta apua meille", hyvaeili emaentae Elsaa kaulasta pidellen ja Nikkilaele selitti:

"Taemae aesken kuiski minulle, ettae minae rukoilen Jumalaa, niin se laehettaeae teille rahaa."

"Joko sinae rukoilit?" kysyi Nikkilae.

"En minae vielae, illalla minae olisin rukoillut", selitti Elsa ujostellen ja vaahaen pahoillaan, kun tuli apu ennen kuin haen kerkesi rukoilla.

Emaentae asettui tyoehoensae suu makeassa hymyssae ja silmaet raepaettivaet. Nikkilae makasi selaellaeen kaedet ristissae paeiden alla ja katseli miettivaesisenae kattoon. Elsa istahti ikkunan pieleen ja silmaeili ulos. Oli aivan kuin ei kellaen olisi ollut sanaa sanottavaa.

Ilma oli selkeaempi, vaan vielae naekyi kadunpuoleiseen ikkunaan synkkae pilvi, rakennusten takaa ammotti kuin musta holvi, jota kirkas ja kaunisvaerinen sateenkaari naeytti kannattelevan.

"Nikkilae, ette usko!"

"No mitae?"

"Niin kaunis sateenkaari."

"Ohhoh."

"Jos minae olisin enkeli, niin minae juoksentelisin tuota sateenkaarta myoeten ja tuolla korkeimmalla kohdalla istuisin, katselisin taenne maahan ja heiluttelisin jalkojani."

"Niinkoe ne enkelit tekevaet?"

"En tiedae, vaan niin minae tekisi."

"Etkoe muuta tekisikaeen?"

"Joo. Kaevisin Jumalan asioilla. Kuulkaapa! Minae tahtoisin Jumalalta rahaa ja toisin teille. Ja Helunalle toisin kultaisen verolipun ruskeassa samettinauhassa..."

Emaentae nauroi sydaemensae pohjasta ja Nikkilaekin koetti, minkae ryinnaeltaeen saattoi.

"Poliisitpa ottaisivat pois sen verolipun ja sakottaisivat meitae. Verolippu pitaeae lunastaa maistraatista, ei se kelpaa taivaasta, vaikka Jumalan maahan se on, jossa lehmaet laitumella kaeyvaet."

"Minaepae sanoisin Jumalalle, niin se rankaisisi poliiseja ja sitae toista. Mutta kuulkaapa viela. Minae toisin lakkiverkaakin ja..."

"Sinae olisit hyvae enkeli", arveli Nikkilae.

"Ja minae kaevisin taeaeliae usein, aedin luona ja teidaen, ja sanoisin aeidille isaetae terveisiae ja teille Jannelta."

"Kun toisit Jannen taenne meille, niin se vasta olisi. Meidaen olisi niin hupainen sitte olla ja helpompi elaeae. Ei tarvitsisi sinunkaan sitte verorahoja tuoda, terveyttae vain", tuumasi Nikkilae.

"Ei Jannea saisi sieltae tuoda."

"Miksi ei?"

"Sen pitaeae veisata Jumalalle kiitosta."

Nikkilae ei virkkanut siihen mitaeen, laittausi vain istumaan mukavasti ja rupesi lukemaan Latun Jannen kirjettae.

"Niin on onni onnellisten kuin kevaeinen paeivaen nousu", sanoi Nikkilae hiljaisesti ja vaipui syviin mietteisiin.

"Nikkilae", havautti haenet Elsa.

"Mitae", tikasi Nikkilae.

"Jopa olette taas yrmynae."

"Enpaehaen ole."

"No kertokaa sitten taas jotakin."

"No mitae minae kertoisin?"

"Jotakin."

"No minae kerron", sanoi Nikkilae ja muuttui iloiseksi aina Elsan kanssa rupattaessaan. Ja vaehaen mietittyaeen kertoi haen:

"Oli pieni tyttöe, jonka isae ja aeiti olivat kuolleet, eikae ollut koko

maailmassa ketäeäen, joka olisi haentäe eläetäenyt ja hoitanut. Haen lähti yksin kaevelemäeäen metsäeäen. Kaeveli koko päeiväen, ja kun ilta tuli, niin haki haen pehmeäen sammalmaetäeäen ja paneutui siihen nukkumaan. Linnut kun näekiväet, että pieni sieväe tyttöe siinäe makasi, niin kokoontuivat kaikki siihen puuhun, jonka juurella se mäetäes oli, jossa tyttöe makasi, ja alkoivat laulaa niin kauniisti yhteen äeäeneen, ettei tyttöe eikae kukaan ollut kuullut niin kaunista laulua. Ja siihen se tyttöe sitten nukkui. Aamulla kun heräesi, aurinko paistoi ja linnut vieläekin lauloivat.

Mutta tyttöelläe oli näelkäe. Haen aikoi lähteäe kaevelemäeäen ajatellen, ettäe kylläe sieltäe joku talo löeytyy, kun vieläe pikkuisen menee eteenpäein. Sieltäe pyytäeäe ruokaa. Mutta kun siinäe nousi istumaan ja juuri oli läehdoessäe, näekikin haen siinäe puussa kaksi pientäe tyttöeäe. Ne olivat hyvin, hyvin pienäe, ja valkoiset vaatteet oli toisella ja toisella siniset ja kultahelmet kaulassa kummallakin, ja kun tarkkaan katsoi, näekyi niilläe hienot valkoiset siivet hartioilla. Ne nakkelivat toisilleen omenia ja nauroivat. Sitten ne sille tytöellekin nakkasivat niitäe omenia, ja kun silläe oli näelkäe, niin haukkasi haen heti ja se oli niin makeaa, ettei haen ollut koskaan syöenyttä mitäeäen niin makeaa.

Sitten ne pikkutyötöet lentiväet pois siitäe puusta ja päeäetäeäen nyoekaeytteliväet ja nauroivat sille tytöelle ja tyttöekin lähti kaevelemäeäen, kun oli tarpeekseen syöenyttä niitäe omenia, joita ne pudottivat. Sitten kun tyttöe oli hyvin kauan kaevellyt, tuli haen muutamaan taloon. Ja haenelläe taas oli näelkäe, niin sanoi sen talon emäennäelle, ettäe: 'antakaapa emäentäe kulta mulle ruokaa'.

Se emäentäe sanoi ettäe: 'saat tulla meille paimentamaan lehmäeäe', ja antoi ruokaa ja sitten tyttöe jäei siihen taloon paimeneksi.

Kun haen kulki lehmäein kanssa metsäessäe, niin lauleli haen aina. Vaan lähti sitten kerran kaevelemäeäen ja jätti syöemäeäen lehmaet. Kun oli vaehaen kaevellyt, tuli vastaan hyvin kaunis lampi. Sen lammen rannalla kasvoi hyvin kauniita kukkia niin paljon, ettäe päeäelle täeytyi astua, ja omenapuita sielläe oli myöes sen lammen ympärilläe. Siihen tyttöe istui rannalle ja alkoi laulella, mutta kuulikin samassa soittoa, hyvin kaunista. Sieltäe kuului soitto sen lammen toiselta puolelta, ja kun tyttöe sinne katsoi, niin näeki haen sielläe kauniin puutarhan. Ja sielläe puutarhan keskelläe istui poika ja soitti kannelta. Punainen samettiviitta silläe oli hartioilla ja musta, kiheräe tukka valui valkoiselle kaulalle ja sille punaiselle viitalle. Ja se poika oli niin kaunis, ettei tyttöe saattanut muualle katsoakaan. Mutta kun sitten pikimäeltäeäen katsahti lammelle, niin näeki kauniin valkoisen joutsenen uivan siihen rantaan, jossa haen istui. Ja se poika sielläe toisella rannalla tuli läehemmäeksi ja soitti kannelta ja soittaissaan lauloi hyvin kauniilla äeäenelläe:

Aelloes säe tyttöeni pelkäeäe
istua joutsenen selkäeäen,
häenpäe sun kaunoisen tuo
kaipaavan ystäväen luo.

Ja se joutsen tuli sitten aivan sen tytöen tyköe ja tyttöe istui sen joutsenen selkäeäen ja se ui sille toiselle rannalle, jossa se poika oli. Eikae tytöeltäe kastuneet jalatkaan, kun se joutsen niin sieväesti piti selaessäeäen ja ui niin tasaisesti. Ja sitten se joutsen vei tytöen sen pojan luo ja se poika oli kuninkaanpoika ja se otti tytöen morsiamekseen ja vein kuninkaan linnaan, joka oli siinäe puutarhan keskelläe, ja sielläe ne eläeväet...

Mutta se oli hyvin hyväe tyttöe, aina ollut tottelevainen äeidilleen."

Päeiväe hulmahti paistamaan täeydeltäe teräeltäeäen. Valoisaksi muuttui tupa, ja kirkas ikkunan kuva ilmestyi lattialle.

Emaentae avasi tuvan oven, josta raitis, tuoreelle tuoksuva ilma tunki huoneeseen. Kamarista kuului kangaspuitten helske ja kadulta lasten hilpeitae aeaeniae.

2

Poliisien kynkaessae astui Tolpan Anna, tukka oli hajallaan harteilla ja kevyt puku hulmehti tuulen leyhytellessae.

Vaekijoukko, mikae oli kertynyt Tolpan Annan asunnon luo, oli jo hajaantunut, muutamia eukkoja, joitten into vielae hehkui, seisoi kadulla ryhmaessae puhelemassa.

"Ne veivaet sen putkaan."

"Putkaanpa tietinkin."

"Varmaankin sakotetaan."

"Ei paeaese Anna enaeae sakolla, vaan reissu sille tulee. Se on juuri ollut varoituksella."

"No onhan noita sitten edes yksi vaehempi."

"Ei ne vaehene noin yksittaein."

"No ei, sillae niitae on taeaellae Vaaralla kuin harmaita kissoja ja uusia tulee aina. Eihaen se tuo Lammin Kaisakaan ole kuin aivan aeskeisiae?"

"Kevaeaellae paeaesi lastenkodista."

Niin siinae tuumiteltiin, kunnas katsottava oli haeipynyt naekyvistae.

Lapsijoukko oli hajaantunut ja kerennyt toimiin ja leikkeihinsae. Muutamia suurempia poikia kulki, onkivavat kaedessae ja lahkeet valmiiksi kaeaerittyinae, rantaan paein. Ne kertoivat toisilleen hyvin toimessaan—ei niinkuin tavallisesti hyvistae lierapaikoista ja onkivesistae—vaan Tolpan Annasta, miten se oli riehunut ja kiljunut ja kiroillut ja repinyt vaatteitaan. Sama puheenaihe oli niillaekin pojilla, jotka kadulla puujaloilla astua toikkaroivat tai kirppaa loeivaet. Muutamat tytoet leikkivaet "Tolpan Annaa" ja olivat hyvin huvitettuja, kunnes vanhemmat ihmiset kielsivaet sanoen, ettae se on suuri synti. Ja tytoeistaekin jotkut sitten rupesivat selvittelemaeaen, ettae siitae tulee huonoksi ihmiseksi, kun matkii huonoja ihmisiae, vaan toiset vaeittivaet, ettei tule, arvellen ettae kaikkia muita saa matkia, vaan ei vanhoja eikae vaivaisia. "Tolpan Annan" leikki sillae kertaa jaei kuitenkin, vaan muuta leikkiessae puhuttiin Tolpan Annasta. Se oli ollut niin hauskaa, kun se hyppi ja ajoi poikia ja Latun Liisaa, kun ne sitae hameesta nykivaet.

Viion leski ja Nikkilaen emaentae olivat omalta portiltaan katselleet meteliae Mustosen kartanolla ja surkeilleet sitae elaemaeae. Surkeata se oli heistae, vaikka se ei ollut outoa, sillae semmoista naeki taeaellae Vaaralla hyvin usein.

Latun emaentaekin yhtyi heihin palatessaan metelipaikalta.

"Se oli aika sota", sanoi Nikkilaen emaentae.

"Sanokaa te. Kun nuo akankuvatukset--en sano paremmin--rupeavat riitelemaeaen tuommoisen ihmisen kanssa, joka on tuossa tilassa. Rupeavat humalaista haukkumaan ja jotkun viisaat Jumalan sanalla haentae ruoskimaan

ja tuomitsemaan helvettiin. Mitä se ymmaersi tuossa tilassa, siitä kimpautui vain ja yltyi. Minä sanoin niille että heittäkää hyviä ihmisiä pois kielenne pieksäminen ja antakaa sen jaaedä rauhaan. Minä komensin pojan viikarit pois, jotka sitä nykivät, ja niistä paeaestyaen se olisikin rauhoittunut ja mennyt koemmiinsa, vaan eläpaes että akat olisivat malttaneet jättää. Ei vaikka enkeli olisi kehoittanut. Silloin tavallahan siitä aina meteli nousee. Nytkäen alkujaan se ei ollut sen kummempaa, kuin että Anna oli alkanut muka lasten kanssa vaekisille. Lapset sitä nyhtivät ja toeykkivät, niin että se oli kumoon lentaenyt usein. Se oli siihen asti leikkia ja olisi asettunut, kun olisi joku lapset komentanut pois. Mutta saapuipa eukkoja leikkiin ja silloin se muuttui toiseksi."

"En tiedä, vaan surkeata meteliä oli", huokasi Viion leski.

"Niin haen se oli. Enkä minä haeneen olisi sekaantunut, vaan menin katsomaan, että jos meidän Liisa siellä, niinkuin olikin mokoma, poikaviikarien kanssa. Kyllä kai minulla on huoli ja murhe sen tytön takia", sanoi Latun emäntä valittaen. "Kyllä olette te Viioska onnellinen, kun teillä on niin siivo tytär."

"Joo, kyllä se on kuin enkeli, se Elsa", sanoi Nikkilaen emäntä.

"Vaan kyllä Liisakin vielä mieltä", vakuutti haen samassa Latun emännälle.

"Huolta niistä on lapsista", lausui Viion leski vakavana.

"Huolta hyvinkin. Hyvin ovat mieltä masentavia tuommoiset näyt kuin nytkin taama, kun tuommoinen nuori ihminen, kuin tuo Annakin, on tuolla jaelellä", sanoi Latun emäntä.

"Niin, mikä lie poloisen saattanut tuolle tielle? Hyvä haen ihminen se haenen aietinsa oli, minkä minä haentä tunsin", tuumi Nikkilaen emäntä.

"Varsin paraita luonnoltaan ja kaeytoekseltaen, vaan isaensa oli huitukkaluontoinen, parasta sorttia, se oli herrassukua", selitti Latun emäntä.

"Ei se sukuun kuulu", väitti Viion leski. "Useinhan näkee että huonoilla vanhemmilla on hyviä lapsia ja hyvillä vanhemmilla huonoja. Vaan se on Jumalan kaedessa."

"Niin, niin haen se on", myönsi Nikkilaen emäntä.

"Etäkoe Jumala itse tekisi muutamista tuollaisia ihmisiä?" kysyi tokaisi Latun emäntä. "Sitä minä en ota uskoakseni, että haen taella tavoin syöksisi muutamit inhoittavimpaan haepäeen ja suurimpaan turmioon."

"Niin niin, että ei suinkaan haen syöksisi..." tuumi Nikkilaen emäntä taas toisakseen.

"Ei niin, vaan Jumala sallii niin tapahtua rangaistukseksi heille itselleen ja varoitukseksi muille", selitti tarkemmin Viion leski.

"Niin tosiaankin, sallii tapahtua rangaistukseksi..."

Joo, no se on totta että Jumalan sallimatta ei voi mitään tapahtua, ei yhtä hiuskarvaa paeaestä pudota, vaan ei suinkaan Jumala laita tapahtumaan niin esimerkiksi, että jostakin tulisi huono ihminen. Jos haen rangaistukseksi niin tekisi, niin rankaiseisi haen silloin taeta liian ankarasti muihin verraten. En minä usko, että Tolpan Annakaan on tehnyt suurempaa syntiä kuin muutaakaan ansaitakseen näin suurta rangaistusta."

"Niin, siivo tyttö haen se oli..."

"Ihminen katsoo ainoastaan muotoa, vaan Jumala tutkii sydaemen. Rangaistukseksi taemaen on Jumala Annalle antanut, ja varmaan haen on sen sitten ansainnut, rikkonut niin Jumalaa vastaan ja kauas pois poikennut haenestae, unohtanut ehkae kokonaan, voinut ehkae kerrassaan hylaetae ja pilkannut. Me emme tiedae, vaan syyttae ei ole Jumala pannut taetae raskasta rangaistusta haenelle", puolusti Viion leski ja Nikkilaen emaentae arveli:

"Tottapa on syytae ollut ..."

"Mutta ajatelkaapas Annan aeitiae", Latun emaentae lausui, "mitae tuskaa haen tuntee naehdessaaen lapsensa tuolla jaeljellae. Kun syrjaeisenkin sydaen vihloo kuin puukolla, mitae sitten aidin sydaen tuntee!"

"Niin todellakin, se on tuskaa minkae se tuntee..."

"Ehkae Jumala on taemaenkin antanut kuritukseksi Annan aeidille. Kreetakin oli ylpeaeluontoinen, rakasti taetae maailmaa, luotti taemaen ajallisen elaemaen onneen ja elaemaen ilossa ehkae unohti Jumalan."

"Niin, maailman turhuudessa..."

"Kuulkaa Viioska–kovi sorrarate Kreetaa, ankarasti tuomitsette. Kyllaehaen Kreetakin maailman turhuutta rakasti nuorempana ja oli mahtava hyvistae paeivistaaen niinkuin moni muu syntinen ihminen, vaan onko muut siitae saaneet kaersiae niin kuin Kreetaa. Miehensae tappoi viina, joka oli ryoestaenyt sitae ennen kaiken kodin rauhan, onnen ja siunauksen. Ja nyt Kreetaa, varakkaasta kodista ja hyville paeiville tottunut, saa tuolla koeyhydessae venyae, haekinvartijan virassa leipaepalan saadakseen. Eikoe ollut siinae tarpeeksi noeyryytystae ja kuritusta, vaan vielae piti naehdae lapsensa ihmisten hylkynae ja kruunun kuritettavana. Hyvae Jumala!" lausui Latun emaentae purskahtaen itkuun.

"Kovasti on haentae kuritettu", lausui Nikkilaen emaentaekin surullisena.

"Tottapa haen on siinae maeaeraessae rikkonut Jumalan mielen, ettae ansaitsi niin paljon kuritusta", vakuutteli yhae Viion leski.

"Niin vihastuttanut Jumalan paeaellensae ..."

"Paljon haen on tietysti rikkonut", myoensi Latun emaentae ja vyoeliinaansa pyyhittyaaen kyyneleet silmistaaen jatkoi: "aeaerettoemaesti tietysti joka paeivae, joka hetki, vaan onko haen rikkonut suuremmassa maeaeraessae kuin muut, kun Jumala haentae niin rankaisee. Kyllaehaen sitten minultakin Jumala olisi saattanut kaikki viedae, mieheni, poikani, tyttaereni, taloni, tavarani, jos haen ansioni mukaan olisi tehnyt. Minkaetaehden Jumala muutamia rankaisee niin kovasti, haevittaeae heiltae kaiken maallisen onnen, kun toiset, jotka yhtae surutonta elaemaeae viettaevaet, saavat nauttia taeydellistae onnea taeaeliae ajassa."

"Vissiiin kai parantaakseen ne, joita haen rankaisee, ja tehdaeksensae heidaet osallisiksi iankaikkiseen autuuteen ja toiset jaettaeaeekseen pimeyteen", ymmaersi Nikkilaen emaentae sen asian ja sanoi sillae aikaa kun Viion leski sanaton oli.

"Ei, ei sitae niin saa kaesittaeae", sanoi Viion leski. "Jumala tahtoo tehdae kaikki osallisiksi autuuteen, vaan haen kurittaa, taivuttaa itsekutakin eri tavalla. Haenellae on niin monta vitsaa kuin on lastakin. Kaikkia haen kutsuu luokseen rakkautensa helmaan, yhtae yhdellae tavalla, toista toisella."

"Niin, kukapa sen oikein kaesittaenee", lausui Latun emaentae.

Aeaenettoeminae seisoivat he kaikki hetkisen, Latun emaentae ja Viion leski tuijottaen mietteissaaen yhteen kohti ja vakavan naekoeinen oli Nikkilaen emaentaekin ja etsi mihin silmaensae kiinnittaeisi.

"Niin se on taessae maailmassa", huokasi vihdoin Latun emaentae, ja siihen Viion leski vastasi: "Niin se on." Ja sillae puhein erosivat he.

Kangaspuihin ruvettuaan jaei Viioon leski mietteisiinsae. Kyyneleitae tunkeutui silmiin, vieri poskia pitkin ja tippui kankaalle, kun haen lynkaepaisillaeen toista kaettae vasten istui ja katseli ulos, tuijotti vanhaa tuttua, aina yhdelle paein viittaavaa ruostunutta viiriae Nikkilaen navetan katolla.

Tuska oikein haenen sydaentaeen pakotti, ahdistava ja huimaiseva tunne.

"Kreeta raukka, mikae tuska haenen rintaansa todellakin mahtaa polttaa!"

Haen koetti ruveta kutomaan. Kiihkeästi loei haen, aivan kuin olisi pelaennyt, ettae kude karkaa loimien vaelistae, jos ei sitae kiinni jouduta ja lujaa lyoe. Ja ajateltavakseen tavoitti haen muita asioita paeaestaekseen niistae, mitkae mieleen tunkeilivat. Vaan haenen kaevi kuin noitten lasten usein kaey hippasilla: toinen pakenee hipan edestae syoesten milloin kiertaemaeen tikapuita, milloin kaivoo ja milloin mitaekin esinettae, kiertaee aikansa ja kiertaee yht'aekkiae kopiksi hippaan.

"Miksi niin paljon onnettomuutta taeaellae maailmassa ja kurjuutta, kun voisi olla onnea? Miksi niin paljon murhetta, kun voisi olla iloa? Saattoi kuvailla onnea ja iloa maailman taeyteen, niin helposti kuvailla. Tyoeteko, lapsen synnyttaaminen kivuilla ja kuolema, ne joilla Jumala rankaisi ihmistae, eivaet tekisi taetae elaeamaeae onnettomaksi ja kurjaksi. Kaikkine niineen voisi taemae kaunis maailma olla vielae paratiisi, jossa kaikki ihmiset elaeisivaet onnellista elaeamaeae ja kuolisivat elaeaeekseen vielae onnellisempaa. Minkae taehden ei niin ollut?"

Haen pysaeytti tyoensae, katseensa kaeaentyi ulos kartanolle ja tarttui siihen viiriin.

"Synnin seurauksia ovat kaikki tuskat, murheet, vaivat ja vastoinkaeymiset taeaellae maailmassa", supisi haen. Mutta se riitelevae ajatus heti siihen toi: "Vaan miksi sittenkin muutamilla on osanaan murhe, tuskat ja kaersimykset, toisilla yloenpalttinen onni?"

Haen epaeili nyt kerrassaan sitae selitystae, jonka haen niin varmalla vakuutuksella oli lausunut Latun emaennaele.

"Toisilla on yltaekyllin sitae, mitae toisilta kerrassaan puuttu. Ja syntisiae ihmisiae ollaan kaikki.--Tuolla on Lampisen perhe: Vaimolla on hyvae puoliso, lapset, joita haen rakastaa ja jotka haentae rakastavat. On talo ja hyvae toimeentulo. Kreetan lapsuudentoveri. Kreetalta on kaikki mennyt, ei ole muuta kuin musta, kolkko elaeamae vain jaeljellae. Jumalako naein jakaa? Ei kenellaekaeaeen maallisella isaellae ole sydaentae jakaa leipaeae lapsijoukossaan niin, ettae toiset saisivat yli tarpeensa, muutamatt pahimpaan naelkaeaeensae ja jotkut eivaet ollenkaan. Sulaa vaeaeeryttae haen tekisi, jos niin voisi tehdaekin...

Jumalalta se on kuitenkin kaikki. Jumala tarkoittaa kaikkien ihmisten parasta ja kurittaa yhtae yhdellae tavalla, toista toisella, sen mukaan kuin kukin tarvitsee. Kreetaa haen vitsoo tuolla tavoin. Ja tottapa haen on niin ankaraa kuritusta ansainnut."

Haen pisti uuden kaeaemin sukkulaan ja alkoi kutoa, ettae helske kaevi, ja kertasi vielae mielessaeaeen, mitae viimeksi paeaetti, ikaeaeenkuin lujemmin vakuuttaakseen, ettae niin se oli. Mutta taemae paeaetoes oli tullut vielae vaekinaeisesti. Riitelevae ajatus pyrki yhae esiin.

"Minkae vuoksi Jumala vitsoi alhaisempaa kansaa ankarammin kuin ylhaeisoeae? Otsansa hiessae saavat he tyoetae tehdae ja puutetta kaersiae ja tyttaerensae syoestaeaeen haepeaen polulle. Alhaisten ihmisten tyttaeriaehaen ne olivat kaikki

nuo, jotka olivat sillae kurjuuden polulla kuin Annakin. Parempain ihmisten lapsista ei tule huonoja ihmisiae, sitae ei ole kuultu...

Mutta jos se luonnossakin olisi, niin mistae se luonto semmoinen olisi alhaisemmalla kansalla paremmin kuin ylhaeisellae? Ja olihan semmoisia tapauksia, ettae samain vanhempain lapsista on tullut muista oikeita ihmisiae, vaan yksi joutunut langenneitten tielle. Mistae sille se luonto? Tai miten siihen vaikutti sama kasvatus eri lailla kuin toisiin, muutamit kun sanovat kasvatuksessa olevan koko asian? Mikae sitten olisi oikea kasvatus? Karin Helliae kasvatettiin pienestae pitaeen ankaruudella. Koetettiin kaikki haenen mielihalunsa kuolettaa. Haenelle ei laitettu nukkeakaan, niinkuin muilla tytoeillae oli, se kun oli muka turhuutta. Tyttoe kun kanteli ja piispitti laudankalikkaa nukkenaan, niin otettiin sekin pois ja toruttiin. Helli on vasta rippikoulun kaeynyt, mutta semmoinen maailman lintu ja jo pahassa huudossakin. Hoellae kasvatus on paha sekin. Jos lapsen mielitekoja noudatetaan, niin kasvattaa haenen turmeltunutta luontoaan...

Minne mennae? Kaikkialla oli umpi edessae!"

Aina uudelleen ja uudelleen kerratessaan ja pyoeritellessaeaeen naeitae kysymyksiae tuli haen samaan umpiperaeaeen. Mutta aina haen sillae tavoin paeaesie laehemmaeksi sitae, missae oli aesken niin varmasti seisonut, ja siihen haen vihdoin paeaesie pysaehtymaeaeen:

"Jumalassa on kunkin ihmisen onnen ohjat, haenen kaesissaeaeen koko maailman meno."

Ja mielensae vaehitellen rauhoittui ja elaemae alkoi tuntua turvalliselta ajatellessaan, ettae tuo kaikkivaltias kuningas antaa armonsa niille, jotka haentae rakastavat ja haeneen luottavat, ja ettae haen rakastaa kaikkia ihmisiae ja koettaa heitae luokseen saattaa, tehdae osallisiksi onneen ja autuuteen.

Haen oli varma siitae, ettae Annan aeiti ja Annakin tulevat ymmaertaemaeaeen Jumalan kurituksen ja kaeaeentyvaet haeneltae armoa pyytaemaeaeen, loeytaevaet lohduksensa uskossa Jumalaan ja siten saavat taeaeellae ajassa lievitystae kurjaan kohtaloonsa ja tulevassa elaemaessae taeyden onnen. Haen rukoili sitae ajatuksissaan. Ja saman hartaan ja hiljaisen rukouksen laehetti haen kaikkien ihmisten puolesta, ettae he tulisivat Jumalan tuntemiseen.

Ja niin ryhtyi haen tyoehoensae levollisella mielellae ja iloisella tunnolla siitae, ettae taaskin oli pelastunut epaeuskon pauloista.

Elsa tuli kotia kuteitten nounnista ja kertoi kauhistuksissaan ettae poliisit olivat kuljettaneet Tolpan Annaa. Haen ymmaersi, ettae sen vuoksi sitae poliisit veivaet, kun se oli _huono ihminen_, sillae poliisit olivat vieneet muitakin huonoja ihmisiae, joiksi haen kaesitti semmoisia naisia, jotka kiroilivat ja olivat paeissaeaeen, tai joista oli kuullut sanottavan, ettae ne Ovat huonoja ihmisiae.

"Minne ne vievaet niitae huonoja ihmisiae?"

"Vankilaan."

"Viedaeaeenkoe ne kaikki?"

"Viedaeaeen."

Elsa jaei miettimaeeen siirryttyaeaeen niin laehelle aeitiae kaeaeemin tekoon kuin suinkin.

Usein haen pelkaesi, ettae jos Jumala tekee huonon ihmisen, ja sen kaesityksen haen oli saanut, ettae jos ei rukoile Jumalaa, tai jos sanoo jotakin rumaa, tai tekee pahaa, niin silloin Jumala tekee huonoksi

ihmiseksi. Iltaisilla, kun oli pimeää, silloin haen sitä pelkäsi ja rukoili hartaasti. Muulloin ei niinkään muistanut ja jos muistikin, niin silloin ei kuitenkaan kovin pelottanut ja silloin ajatteli haen sitäkin, että kun rovasti on haenen kumminsa, niin ei Jumala tee haenestae huonoa ihmistä, sillä Pietiläen Fiina, joka oli jo aikaihminen ja jota kaikki kiittivät oli hyvä ihminen ja rovasti oli sen kummi. Taemmoeisissae tapauksissa kuin nytkin ei auttanut semmoinen ajatus yksikseen.

"Tulevatko kaikki huonoiksi ihmisiksi, jotka eivät rukoile?" kysyi haen aeiltae.

"Jumala voi rangaista monella tavalla."

"Tekee sorakieliseksi."

"Vaikka niinkin."

"Rankaiseeko Jumala niitä mitenkään, jotka rukoilevat?"

"Ei."

"Jos kaikki rukoilisivat, niin ei olisi yhtään huonoa ihmistä, eikä sorakieltä?"

"Sorakielia ovat jotkut luonnostaan. Vaan huonoja ihmisiä ei olisi yhtään, jos rukoilisivat kaikki Jumalalta voimaa elämään haenen kaeskyinsäe mukaan."

"Miksikään sitten eivät kaikki rukoile?"

"Kun ovat unohuttaneet Jumalan."

Elsalle tuli tunnon haetae. Haenkin oli joskus unohuttanut rukoilemisen kerrassaan. Ei haen ollut varma siitä, jatkoe eilenkin illalla. Niin tuntui paremmin kuin olisi jatkunut. Haetae pelotti kauheasti, että jos haen on jo huono ihminen tai sorakieli, tai muuten rangaistu, taikka että pian tulee.

Haen tiesi kyllä, että Jumala antaa anteeksi jos kuin suuren synnin, niin haen oli kuullut sanottavan, ja ainahan haen rukoillessaan iltasella maatapannessaan rukoilikin anteeksi Jumalalta, mitä oli tietensae pahaa tehnyt ja mitä oli tietämaettaaen. Vaan haenella oli nyt semmoinen pelko, että piti vielä vakuudeksi kysyä aeiltae, että antaako Jumala sitä anteeksi, jos joskus on unohuttanut rukoilemisen.

"Kyllä Jumala antaa, jos katuvaishana hartaalla sydamella sitä anoo ja totisesti lupaa haetae rakastaa ylitse kaikkea."

Elsa ei ollut oikein selvillä vielä. Rakastaa ylitse kaikkea, se oli niin tuttu lause haenelle, sillä haen oli lukenut sen monta kertaa katekismostaan. Vaan haen ei ollut sitä koskaan ajatelleeksi tullut. Nyt se pystyi mieleen, vaan haen ei sitä ymmärtänyt, ei sitä "rakastaa" eikä myöskään "ylitse kaikkea".

"Niinkuin aitikin on sinulle mieluisempi kuin muut ihmiset, niin Jumalan tulee olla sinulle mieluisempi kuin äiti ja kaikki muu maailmassa. Jumalaa tulee ajatella ensin, enempi kuin mitään muuta", koetti äiti selittääe.

Tuntui Elsasta pahalle olo, pelotti aivan kuin olisi huonoja ihmisiä ollut porstuassa. Kun haen oli kääntäjä saanut vahaen tehdyksi, meni haen toimeettomana olemaan niin laehelle äitiäe, että esteeksi usein oli. Ja kuuma oli haenella niin, että herneiksi hiki huuleen ja nenaen varteen kohosi, eikä haenella haluttanut mitään tehdä, jos äiti jotakin kaeski haenet siitä tiellä olemasta muualle saadakseen.

Haen odotti iltaa paeaestaekseen maata ja rukoilemaan ja sitae odotellessaan hylkaesi haen mieluisetkin toimet, joista muuten ei ennen koskaan luopunut. Ei haen olisi nyt laehtenyt Nikkilaen Helunaakaan haekiltae hakemaan, ja vielae pelotti ettae jos porstuassa on huonoja ihmisiae ja ulkona, siellae haekillaekin. Vaan kun emaeentae tuli haentae kumppanikseen hakemaan niin sen suojassa uskalsi laehteae.

Ulkona leikki lapsia niinkuin aina ennenkin ja kaikki muukin oli entisellaeen. Mielensae ei ollut niin arka, kun haen kotiin tuli. Mutta kun haen oli Helunalle vaehaen ruohoja nyhtaenyt ja aeidille muutamia kaeaamejiae aamuksi valmiiksi pyoeraeyttaenyt, teki haen vuoteen ja laittautui maata. Kiireesti vetaeytyi haen peitteen alle ja pani kaetensae ristiin. Taellae tavoin haen teki, kun haen tahtoi hartaasti rukoilla: aina kun aeiti oli kipeae ja joskus kun ei ollut leipaeae.

Haen rukoili Jumalalta anteeksi, kun oli unohtanut eilen illalla ja joskus muulloinkin rukoilemisen, ja anoi hartaasti, ettei Jumala tekisi haenestae huonoa ihmistae eikae sorakieltae.

Vaan haentae pelotti kuitenkin, pelotti kauheasti. Vasta kun aeiti maata tuli siihen viereen ja Elsa kaetensae aedin kaulaan kiersi, poistui pelko. Varmuudeksi supisi haen muutamia r:llae alkavia sanoja koetteeksi sorahtaisiko kieli, ja kun ei siltae tuntunut, ettae olisi sorahtanut paeaesi aivan levolliseksi.

Haen oli hyvillaeen ja tunsu Jumalaa kohtaan samaa mieltymyksen tunnetta kuin vaelistae jotakin poikaa kohtaan, jonka haen on pelaennyt lyoevaen tai haenet maahan toeykkaeaevaen, vaan joka hyvin siivosti menikin ohitse.

"Rakasta ylitse kaikkea", supisi haen pitkaet ajat itsekseen, ja ajatteli aedin selitystae. Haen kaesitti ettae piti Jumalaa ajatella taivaassa. Ja sentaehden rupesi haenen kuvailemaan, minkae naekoeinen Jumala oli istuessaan siellae, ylhaeaelae taivaassa enkelein keskellae ja Jeesus oikealla kaedellae, kuunteli rukouksia ja katseli kuka ei rukoile, ja laehetteli enkeleita asioilleen taenne maan paeaele.

Haen kaeaentyi katselemaan ettae jos sattuisi naekemaeen enkelin laskeutuva kartanolle pihlajaan tai lentelevaen taivaalla.

Ruskotti vielae vaehaen uunin kylkeen kadunpuolisesta ikkunasta. Tuntui hyvin hauskalle. Skaillettikello naksutti niin mukavasti, aivan kuin olisi jotakin laulanut tai hokenut. Ulkoa ei kuulunut muuta kuin jonkun linnun liveryksiae pihlajassa kartanoikkunan luona.

Se on tullut vissiin haenelle laulamaan, ajatteli Elsa lintua. Jos ei haenellae olisi aeitiae ja haen menisi metsaeen ja panisi nukkumaan siellae jonkun puun alle, niin tulisivatkohan linnut siihen puuhun laulamaan? Tulisivat kai ne, niinkuin sille koeyhaelle tytoelle, onhan haenkin ollut tottelevainen aeidille. Ja sitten aamulla kun haen heraeisi, niin olisi enkeleita puussa ja ne nakkelisivat omenia ja antaisivat haenellekin. Ja sitten haen laehtisi kaevelemaeen ja loeytaeisi talon, johon haen paeaesisi paimeneksi. Ja siellae haen sitten menisi hyvin kauas, vielae kauemmaksi kuin se koeyhae tytaer. Ja siellae olisi toinen kuninkaan pojan linna...

Ja sinne kuninkaan pojan linnaan meni Elsa, lammin yli joutsenen selaessae, ja tuli kuninkaan pojan morsiameksi, ja siellae oli niin kaunista, ettei missaeen ollut niin kaunista, ja siellae oli kesyjae lintuja ja...

Silmaeluomet painuivat kiinni, ja onnellinen kuninkaan pojan morsian vaipui herttaiseen uneen.

Mutta aeiti valvoi vielae, rauhattomat ajatukset karkoittivat unen.

Jos haen kuolisi Elsan tuolla iaellae ollessa... Elsa raukalla on silloin sama kohtalo edessae kuin muillakin, monella sadalla koeyhaellae, orvolla lapsella: huutolaisen kamalat paeivaet.

Taemae oli leskestae niin varma asia, ettei siitae paeaessyt yli eikae ympaeri. Taehaen asti haen kuitenkin oli taetae ajatellessaan lopuksi turvautunut siihen toivoon--mistae haen sen oli saanut, sitae haen ei tiennyt itsekaeaen--ettae Elsa paeaesisi lastenkotiin, jos orvoksi jaeisi. Sekaeaen ei ollut taeysin tyydyttaevae, sillae lastenkodissakaan ei ollut aeitiae, vaikka kuinkakin hyvae olisi johtaja ollut. Vaan parempihan toki olisi lastenkodissa kuin tuolla maailman jaloissa. Mutta nyt Lammin Kaisa oli senkin ajatuksen turmellut, todistanut sen puheen, ettae lastenkodista tulee paljon tuollaisia.

Kun Jumala antaisi haenelle terveyden paeiviae niin kauan kuin Elsa on kykenemaetoen toimeentuloansa hankkimaan, ajatteli haen taas, vaan aivan kuin varkain. Haen oli kerran naein rukoillut hartaasti Jumalalta, vaan sitten huomannut, ettae se rukous oli vaeaerae ja syntinen. Sillae parempihan turva Elsalle oli Jumalassa kuin haenessae, heikossa ihmisolennossa. Ja haen sentaehden koetti karkoittaa tuota ajatustakin aina, vaan se tuli kuitenkin uudelleen, oli jokapaeivaeinen vieras--taikka oikeammin sanoen: se ajatus oli haenen mielensae varsinainen asukas.

"Voihan Elsa sittenkin, jos minae elaeisin vaikka kuin vanhaksi, joutua turmeluksen tielle", ajatteli haen pyyhkaeistaekseen pois tuota toista ajatusta. "Vaan jos haen Jumalassa pysyy, niin ei horjahda."

Ja haen laehetti hartaan rukouksen Jumalalle.

"Opeta haentae sinua tuntemaan, neuvo haentae, tue, pidae haenen sydaemensae puhtaana. Sinun on valta, voima ja kunnia!"

3

Liisa on ilkein penikka Vaaralla, sanottiin yleensae. Eikae suinkaan aeitinsae sitae vastaan pannut.

"Niin se on", myoensi haen niille, jotka Liisaa haenelle ilkeaeksi moittivat, "niin pahankurista lasta ei ole kenellaekaeaen ihmisellae maailmassa".

Ja haen kuritti Liisaa ankarasti haenen pahuuksistaan, niin ankarasti ettei kukaan muu Vaaralla. Sen haen oli kuulut sanottavan ja tiesi itsekin, vaan eipae muilla ollutkaan semmoista lasta.

Tepon isaentae oli syytaenyt kerran Latun emaentaeae, sanonut:

"Sinae raeaekkaeaet lastasi ja sillae sen turmelet."

Siitae syntyi viha heidaen vaelilleen, niin ettei Latulta kaeyty Tepolla eikae Tepolta Latulla muut kuin lapset, vaikka Teppo ja Latun emaentae olivat kasvinkumppaneita ja Lattukin oli hyvae tuttu.

Latun emaentae syytti Teppoa ettae se heidaen Liisan oli pilannut. Pienempaenae oli Liisa ollut hiljainen, oikea nuhjus. Yksikseen muhjannut paeivaekaudet, ettei tiennyt paljon koko lasta olevankaan. Hakemalla saatiin usein hakea loukoista ja saavien takaa ja mistae milloinkin. Vaan suuremmaksi tultuaan kun alkoi Tepolla kaeydae, niin paeivae paeivaeltae tuli rajummaksi. Alkoi kilmuilla kaikki katot ja joka reijaet kontata. Siellaehaen se Tepolla poikaviikarien parissa oppi kaikki konstit. Mitae tahansa tekivaet siellae, vaikka verissae paein olisivat tapelleet, niin

Teppo ei koskaan kurittanut, ei omiaan, vielä vaehemmin muitten. Hyvaellae sanalla kehui ohjaavansa. Liisaakin muka torui, vaan toisin vuoroin kehui ja kiitti kupliksi veden paeaalle. Siitaehaen se vauhtia sai.

Siihen suuntaan haen ajatteli ja miehelleenkin puhui. Vaikka toisinaan itsekin ajatteli, ettae hyvaellae sanallahan sitae etupaeaessae pitaeisi koettaa kasvattaa lasta, ja tuntui mielessae ettae on ehkae liiaksi tullut kuritetuksi ja ehkae usein syyttaekin. Tuli ajatelleeksi vielä minkaelainen villipeura itse oli lasna. Ja kun Liisa kotosalla oli, niin hyvaellae sanalla saikin haenet taipumaan, eikae riitaa tullut juuri koskaan.

"Ehkaepae se siitae todellakin mieltyy vielä, niin kuin Nikkilaekin arvelee", ajatteli Latun emäentae ja oli hyvaessae toivossa.

Unehtunut oli taas Liisan ilkeyden teko Mustosen kartanolla, kun se oli siellae nyhtaemaessae ollut Tolpan Annaa. Puolet siitae oli heti anteeksi annettu, kun vanhemmat ihmiset eivaet olleet kieltaeneet siitae, paremmin kaeskeneet. Piiskattu oli kuitenkin Liisaa ja toruttu.

Itkemaettae oli aeiti torunut eikae ollut valitellut, senpaetaehden se Liisasta ei tuntunut niinkaaen kovalta. Paremmin siivolla aeaenellae ja neuvolla oli sanonut:

"Mikae se on siinae makuna, ettae sinae et menesty muitten tyttöjen seurassa ja leiki heidaen kanssaan. Tyttöehaen sinae olet etkae poika."

Tytöjen kanssa Liisa oli leikkinytkin mielellaaen, kun naemae olivat hautajaisilla. Vaan muita heidaen leikkejaaen haen ei viitsinyt leikkiae. Pallilla ja roirosilla ja konkalla eivaet tytoet olleet, ja jos joskus olivatkin, niin olivat he niin huonoja, ettei heidaen kanssaan viitsinyt Liisa olla, ainakaan enemmaen aikaa. Ja pojat haentae aina hakivat joukkoonsa, ja niin tuli sinne mennyksi. Vaan nyt haen oli paeaettaenyt, ettei haen mene, eikae mennytkaaen. Tyttöjen kanssa haen oli enemmaen kuin ennen ja puuhasi ahkerasti hautajaisia. Niitae pidettiin milloin missaekin ja nyt oli semmoiset paeaetetty pitaeae Kyttöesillan luona ja oikein herrasvaehen hautajaiset. Variksenmarjoista oli puserrettu mehua ja koottu astioihin, se oli viinia. Itsekukin oli pyytaenyt kotoaan sokuripalan, ja jos joku sai korpunkin, niin sen parempi. Tavaraa kertyi runsaasti, kun ne yhteen kasattiin. Liisan oli aeitinsae evaestaenyt kahdella suurella leipaejuuston palasella.

Kyttöesillan luona, ulkona kaupungista, jossa sai pojilta paremmin rauhassa olla kuin kaupungissa ja muutenkin oli lystimpi, ja johon suuressa joukossa oli menty ja hyvin toimessa, asetuttiin nyt ja ruvettiin jaerjestaemaaen. Latun Liisa johti koko hommaa, sillae haen se parhaiten tiesi, kun oli ollut kaksissa hautajaisissa: sisarensa ja veljensae.

Mutta naemae olivat kuitenkin herrashautajaiset. Ja sentaehden vieraat pukeutuivat erilailla kuin talonpoikaisiin. Huivit sidottiin, niin ettae ne olivat kuin hatut, ja hameet kurtattiin niikuin mamselleilla.

Lampan Eedla, jolla oli suuri nukki, oli muka lannssihteerska, haenen miehensae ei ollut muka kotona. Heillae oli tytaer Amanda, ja se oli nyt kuollut ja hautajaiset pidettaevaet. Latun Liisa maeaeraesi kullekin tehtaevaet. Vimparin Aapon piti hauta kaivaa ja muutamain tyttöjen hankita ruumis, toisten laittaa havumaja puun oksista, johon ruumisarkku pantiin, havuttaa tie haudalle, jaerjestaee hautajaistavarat. Liisa itse kantoi hautajaishuoneeseen kiviae istuimiksi ja liehui sen lisaeksi joka paikassa. Kun kaikki oli kuin ollakin piti, meni jokainen muka kotiansa, josta heitae Latun Liisa tuli kutsumaan hautajaisiin. Jokaisen luona haen vakavana ja juhlallisena lausui:

"Terveisiae lannssihteerskalta ja herralta, ettae olkaa niin hyvae ja tulkaa saattamaan heidaen rakasta tytaervainajaansa Amanda haenen

viimeiseen lepokammioonsa."

"Sanokaa terveisia ja kiitoksia", vastasi kutsuttu haenkin, niin juhlaallisesti ettae oikein.

Vimparin Aappo kutsuttiin:

"Lanssihteerskalta ja herralta paljon terveisia pastorille, ettae olkaa hyvae ja tulkaa saattamaan heidaen rakasta tytaervainajaansa Amandaa haenen viimeiseen lepokammioonsa."

Vaan kun pastori oli vastannut niinkuin muutkin, ettae sanokaa kiitoksia ja terveisia, niin rupesi kutsuja aika puuhalla laittamaan pastoria papilliseen pukuun.

Vieraat kokoontuivat yksitellen. He tervehtivaet lanssihteerskaa vakavina ja istuivat kaedet ristissae. Viimeisenae tuli pastori kapassa ja krajissa. Kappana oli Latun Liisan vyoeliina ja krajiksi oli pistetty kaksi paperipalasta, jotka Liisa oli sitae varten tuonut--paljaita jalkoja, rikkinaeisiae housuja ja karvalakkia, jotka eivaet kuuluneet papilliseen pukuun, varsinkaan naein herrashautajaisissa, ei kukaan huomannutkaan. Kunnioittavaisesti nousivat kaikki istualtaan pastorin tullessa ja pastori tervehti arvokkaasti, lanssihteerska kaetellen.

Nyt Liisa toi pienellae lastun palalla sokuripalasia--muka kahvia--ja tarjosi jokaiselle, pastorille ensiksi. Ja kun kahvi oli juotu, niin alkoi hautaustoimitus. Virren vaersyn veisattua laehti surusaatto kierrellen ja kaarrellen, ettae tie tulisi pitemmaeksi. Haudalla taas veisattiin virren vaersy ja pastori sanoi: "maasta olet sinae tullut ja maaksi pitaeae sinun jaelleen tuleman" ja viskasi kolmasti multaa hautaan. Sen enempaeae haen ei osannut, vaan siellae se vaeittikin. Kaedet silmillae seisovat saattajat ja lanssihteerska kasteli vaehaen vaeliae sylellae silmiaeaeen ja pyyhki. Haudalta palattua tarjottiin viinia ja vieraat laehtivaet hyvaestellen, niin oli hautajaiset pidetty.

"Eikoe ollut lystiae?" kysyi Liisa ja kaikista se oli lystiae ja esiteltiin, ettae pidettaeisiin toisetkin yhtaeperaeae.

Pormestarilta oli muka nyt kuollut lapsi ja joku toinen oli vuorostaan pormestarinna.

Kaikki oli pian taas jaerjestyksessae. Amanda oli kaivettu haudasta ja lepaesi taas havumajassa pormestarin Tyyrana, valmiina vietaevaeksi toistamiseen viimeiseen lepokammioonsa. Pormestarinna istui itseaeaeen ihaillen suruhuoneessa ja haenen terveisiaeaeen kuletti Latun Liisa arvoisille kaupunkilaisille, jotka istuivat metsikoessae hajallaan mikae millaekin maettaeaelae tai kivellae.

Vaan aekkieae hyoekkaesi vandaaleja taehaen rauhalliseen yhteiskuntaan, jossa mitaeaeen aavistamatta vietettiin surujuhlaa, Terilaen Heikki ja Lapin Mikko sekae muutamia muita poikia ilmestyi huutaen ja kirkuen paikalle. Terilaen Heikki, joka sattui laehemmaeksi pormestarin asuntoa ja huomasi pormestarinnan, astui seinan yli katottomaan saliin, ja kun hetken vimisteltuaeaeen rouvalle, huomasi viinitynnyrit, niin tyhjensi kohta sisustan suuhunsa yhdestae astiasta ja toisen tarjosi laehimmaelle miehelleen, sekae sitten pistelivaet sokuri- ja nisupalat paeaeelle. Lapin Mikko oli huomannut Tyyra vainajan ja kohta haen tarttui sitae saeaeereen ja hihkaisten viskasi ilmaan taehdaeten sitae petaejaeaeen, jonka oksiin se sekosikin ja jaei sinne. Siitae innostuneina alkoivat toiset haevittaeae kaikkea mitae haevitettaevaeeae luulivat olevan, riehuivat aivan kuin hautajaisviinit olisivat paeaehaen nousseet.

Pormestarinna istui kaiken aikaa vapisten eikae saanut sanaa suustaan. Vasta kun kuuli toisten kirkuvan, niin silloin haenkin paeaeesti kimakan huodon ja syoeksyi juoksuun muitten mukaan.

Vaan Latun Liisa kaevi kohti poikalaumaa, pystoenae kuin ruhtinatar. Muut pojista jouduttausivat pakoon, ainoastaan Heikki ja Mikko jaeivaet paikoilleen vieläe kaedet nyrkissae uhkasivat:

"Tuleppa taenne, Litulatu!"

Tyvenesti astui Liisa suru huoneeseen ja katseli mitae jaelkeae siellae oli tullut sekae pistaeytyi katsomassa Tyyraakin. Mutta naehtyaeaeen haevityksen kauhistuksen syoeksyi haen kuin raivostunut kohti Mikkoa ja Heikkiae, jotka loeysivaet jalat alleen. Mikon, joka vaehaen jaelkeen jaei Heikistae, tapasi Liisa ensi askeleilla, tuuppasi siimalleen hiedikkoon ja leipoi siinae hyvaen aikaa miestae, joka raeaekkyi kuin syoetaevae.

"Teetkoe vasta ilkeyttae?" kysyi Liisa, kun oli tarpeeksi kurittanut entisestae.

"Teetkoe vasta?"

"En."

"Sano vieläe toinen kerta!"

"En."

"Mitae et?"

"Tee."

"Mitae et tee?"

"Ilkeyttae."

"No sano kokonaan."

"En vasta tee ilkeyttae."

"No sillae puhein paeaeset nyt. Vaan jos vasta teet jotakin."

Itkeae nyhertaeen laeksi Mikko astumaan pois, vaan Heikin luo paeaestyaeaeen kaeaentyi ja huusi:

"Karhumaija, Karhumaija, poikatyttöe, Litulatu."

Ja Heikki alkoi viskellae kivillae.

Vaan Liisa sydaentyi myoes uudelleen ja kuin vihuri kiiti haen poikain jaelkeen ja katosi heidaen mukanaan metsaeaeen.

Muut tytoet kokoontuivat hautajaistaloon, jonne Vimparin Aappokin tuli metsaen peitosta, jossa pensaikkoon kaetkeytyneenae oli piiloitellut poikain pilkkaa ja raastanut itseltaeaeen papilliset merkkinsae. Paeivitellen seisovat kaikki ja katselivat haevityksen jaelkiae. Vaan kun Tyyraa menivaet katsomaan, niin paeaesi itku Lampan Eedlalta, kun sitae ei naekynytkaeaeen.

"Sen viskasi Lapin Mikko tuonne puuhun", viittaili entinen pormestarinna.

Siellae se olikin puussa, lehvaellae lepaesi vatsallaan, tirkistellen alas puun juurella surevaa joukkoa, ja oli yhtae punaposkinen, silmaet suurena ja suu hymyssae kuin aina ruumiinakin. Mutta tyttöejen kaevi saeaeli raukkaa ja Lampan Eedla itki, kun pelkaesi ettae havut siihen pistaevaet ja kun kaikin puolin tuntui kamalalta tuon raukan kohtalo. Toiset koettivat lohduttaa sillae, ettae Liisa antaa niille pojille hyvaesti selkaeaeen ja kun

tulee, niin hakee Utin Ellin, joksi nukkea oikein kutsuttiin.

Liisa palailikin vihdoin takaisin ja verta juoksi nenaestae. Oli Heikki viskannut jollakin, joka oli sattunut nenaean. Levollisesti hoiteli Liisa nenaensa ja sitae kaedellaeen puristellessaan katseli yloes Utin Elliae. Saeaelitti haentaekin tuo raukka tuolla, kun entinen pormestarinna kertoi, miten Mikko oli sen jalasta viskannut sinne. Ja kun nena herkesi vuotamasta, kapusi haen kohta pelastamaan Elliae, ja tyttöjoukko riemuitsi.

Liisaa miellyttaeakseen ja palkitakseen esittelivaet kaikki, ettae vielae leikittaesiin hautajaisia.

Herraspitoja ei voinut nyt pitaae, kun oli rosvot kaikki viinit juoneet ja syoneet rinkelit ja sokerit, vaan talonpoikaisspidot, joissa mukamasten kahvia tarjottiin ja' Liisa saisi olla emaentae. Ja niin saatiin kaatunut asia taas kohdalleen.

Talonpoikaishautajaiset olivat yhtae lystit kuin herrashautajaiset, niin ettae pidettiin semmoiset heti toiset peraeckaein. Ja Liisa hommasi ahkerasti ja taeydellae toimella aivan kuin ei mitaeen olisi tapahtunut.

Mutta kun hautajaisia oli tarpeeksi pidetty ja leikkipaikalta kotia laehdettiin, niin kuleksi Liisa vakavana kuin aikaihminen hautajaisiin. Ei kuullut toisten tyttöjen pilpatusta eikae vastannut heidaen kysymyksiinsae, ja jos vastasikin, niin aivan ajatuksissaan. Toiset tytoet arvasivat asian ja kysyivaet:

"Saatko sinae taas piiskoja?"

"Saan, jos tulevat kantelemaan aeidille, ja tulevatkin ne. Vaan eivaetkoe olleet pojat ilkeita?"

"Olivat", myoennettiin yhdestae suusta.

"Eivaetkoe sietaeneet saada selkaeansae?"

"Sietivaet."

Ja Liisa oli lohdutettu, oli kuin taakka harteilta pudonnut.

"Jos oikein olisi, niin sietaeisivaet pojat vanhemmiltaan saada nuhteita, eikoe niin?" kysyi haen vielae vakuudeksi.

"Joo, ja piiskoja."

Vakuutettuna siitae, ettei haen ollut vaeaein tehnyt, kulki Liisa iloiten muiitten kanssa. Vaan kotia laehestyessaeen vaeheni rohkeus vaehentymistaeen. Kotiportilla pysahtyi hetkiseksi ja levotonna oli mieli.

Jos ovat kaeyneet aeidille kantelemassa ja aeiti taas itkee... Vaan haen kertoo aeidille asian, miten se oli, ja pyytaaee anteeksi... Ja haen kaeypi vaikka Terilaellae ja Lapillakin ja pyytaaee niiltaekin anteeksi, Heikiltae ja Mikolta, jos ei aeiti itke... Ja Jumalalta rukoilee anteeksi, jos haen on vaeaein tehnyt...

Sykkivin sydaemin astui Liisa portaita yloes ja arkana avasi oven.

"Jopas sinae sieltae tulet", sanoi aeiti kiivaasti ja Lapin emaentae, joka istui sohvallla peraeeseinaellae Mikko vieressae lisaesi:

"Pyydae nyt anteeksi Mikolta, mitae olet sille tehnyt, ja sitten Mikon aeidiltae, minulta..."

"Sietaeae se saada piiskojakin, ei se sillae ole hyvae, ettae anteeksi

pyytaaee", intosi pauhaavalla aeaenellae Latun emaentae.

"Piiskoja tietysti, vaan pyydaa nyt ensin anteeksi", komensi Lapin emaentae.

Liisa seisoi pystynee ja uhkaavana katsoen silmaeae raepaeyttaemaettaa Mikkoa.

"Pyydaa joutuin anteeksi!" komensi aeiti ja sysaesi hartioista Liisaa laehemmaeksi Mikkoa.

Lapin emaentaekin toimitti Mikkoa laehemmaeksi Liisaa, niin ettaa vastakkain seisovat laehellae toisiaan sovitettavat.

"Pyydaa nyt Mikolta anteeksi, kun olet Mikkoa lyoenyt", sanoi Latun emaentae.

"Syyttoemaesti lyoenyt", lisaesi Latun emaentae. "Eihaen Mikko tehnyt mitaaeen?"

"En", vastasi Mikko kysyttyna.

Liisa samassa toeykkaesi Mikkoa, niin ettaa se hoipertui aeitinsae syliin.

"Seekatti!" sai vain Liisa sanotuksi ja yhaa uhkasi Mikkoa vielä siihen aeitinsae syliin kaedet nyrkissae.

"Herra Jeesus!", siunasi Lapin emaentae kaemmentae lyoeden ja paeaetaeaen heiluttaen.

"Kuule, Liisa!" Ja sen tien meni aeitinsae ulos ja palasi piiskakimppu kaedessae.

"Jeesus siunaa vitsat, ettaa lapsesta tulisi hyvae ihminen", sanoi aeiti noeyraesti rukoilevalla aeaenellae niinkuin aina, kun haen ryhtyi kurittamaan.

Liisa tiesi, ettaa nyt ei ollut enaee mitaaeen muuta toimitusta, kuin ettaa ryhdytaeaen piiskaamaan heti. Haen oli aivan masentuneena, haevetti niin ettaa kuumaksi posket karahti ja mieltaa somasti kaeaensi: se haevetti, kun vieraitten naehden, Lapin emaennaen ja Mikonkin naehden paljastettiin...

Mutta kun aeitinsae tarttui haeneen ruvetakseen piiskaamaan, pyoeraehti Liisa tarttuen aeitinsae kaulaan ja koetti kuiskata:

"Piiskataan aeiti porstuassa!"

"Niin muka", sanoi Lapin emaentae, joka kuuli hyvaesti Liisan pyynnoen.

"Ei missaeeen muualla kuin niitten naehden, joitten edessae olet pahoin tehnyt."

"Aeiti kuulkaa ... porstuassa, rakas aeiti..."

"Osaakin se", arveli Lapin emaentae.

"No ei kun taessae, siss!" sanoi aeiti, irtautti Liisan kaedet kaulastaan ja taivutti Liisaa niskasta alas.

Vaa Liisa pyoeraehti pois kaesistae, kun aeiti rupesi paljastamaan, ja karjaisi: "Ei saa!"

"Vaan kun saa!"

"Ei saa!" karjaisi Liisa kahta lujemmin ja poikasi jalkaansa.

"Taivaan Jumala!" siunasi Lapin emaentae.

Latun emaentae tempasi Liisaa kiinni lujalla kaedellae, kuori hameet ja piiskasi. Vaan kun haen lopetti ja heitti irti, niin kaeaentyi Liisa heti Lapin emaentaeen, polkasi jalkaansa ja vaeraejaevin aeaenin tikasi"

"Saatana!"

"Kuulitteko! Voi, voi, voi!" paeivitteli kauhuissaan vieras.

Latun emaentae kaappasi uudelleen kiinni Liisan, joka teki itkua, vaan taas sai uhkaavan muodon. Piiskattua seiso i haen jaeykkaenae ja katseli Lapin emaentaeae uhkaavasti silmaestae silmaeaeen.

"Kyllaepae on, kyllaepae on", kummaili Lapin emaentae.

"Semmoinen se on", sanoi Latun emaentae masennuksissaan ja sitten Liisalle komentavasti: "Pyydae nyt anteeksi!"

Silmiaeaeen raepaeyttaemaettae seiso i Liisa, ei hievahtanutkaan. Uudet piiskat saatuaan, jotka vastustamatta otti, ja pystyyn paeaestyaeaeen paneutui samaan asemaan ja oli kuin kivettynyt.

"Etkoe pyydae vieläekaeaeen anteeksi?" kysyi aeiti piiskoja huiskuttaen.

"En!" tikasi Liisa jalkaa polkien ja uhaten katsoi vierasta.

"Minua oikein pelottaa sen katse. Kyllae on jo paatunut sydaen. Ei tuosta oikia kapine tule", sanoi vieras.

"Ei siitae ihmistae tule, minae olen sen jo monta kertaa itsekin sanonut", lausui Latun emaentae ja rupesi itkemaeaeen. "Sitae ei jaksa kurittaakaan niin paljon, ettae se pehmiaeisi. On aivan kuin pahahenki olisi saanut siinae jo niin suuren vallan".

"Kyllae se niin on, ei se muuta ole, ei se ole enaeae oikia laita, kun sen suustakin puhkeilee julmia kiroussanoja", alkoi selittaeae Lapin emaentae uskoen, ettae pahahenki todellakin oli asettunut Liisan sisaeelle, ja ajatteli, ettae kastevesi ei varmaankaan ole ollut puhdasta, tai joku muu vajavaisuus ollut kasteessa, tai ettae kun jostakin pahahenki on manattu ulos, on se pujahtanut lapseen silloin, kun se ei ole vielä ollut kastettu. Ja haen alkoi jo kertoa Latun emaennaelle jostakin lapsesta, jossa oli pahahenki saanut sijansa. Mutta Latun emaentae kerkesi ruveta puhelemaan Liisalle:

"Sinun ilkeyksistaesi saa myoetaeaeensae kuulla ja saa naehdaekin ja haevetae ihmisten edessae silmaensae taeyteen. Muretta saa sinusta kantaa. Ei sinusta hyvaeae ihmistae tule, sitae ei tarvitse toivoakaan. Muilla on siivot lapset, vaan minulla tuommainen! Mitae luulet isaenkin taas sanovan, kun haen illalla tyoestae ja kuulee millainen olet ollut?"

Liisa seiso i asemillaan, vaan paeaensae oli vaipunut alas ja silmaensae luonut lattiaan. Huulet oli yhteen nipistettyinae.

"Ota sinae esimerkkiae Viion Elsasta", rupesi Lapin emaentaekin neuvomaan unehuttaen ja pahanhengen jutun ja kohta Liisankin neuvomisen alkaen ylistaeae Viion Elsa Latun emaennaelle. "Se Elsa se on erinomainen lapsi."

"Joo, Elsa on kiltti lapsi", myoensi Latun emaentae.

"Joo. Harvassa niitae on semmoisia. Se on kuin enkeli, niin naeoeltaeaeen kuin tavoiltaankin. Kyllae se ei tee mitaeaeen, jossa olisi moitteelle sijaa. Niin puhdas lapsi kuin laehteen silmae. Sitae huvikseen katselee sen hommia ja liikuntoa ja kuuntelee se tuumia. Vaan ei se mhdakaan kauan elaeae, se on liian hyvae lapsi taehaen maailmaan, Jumala kutsuu sen luokseen puhtaana ja viattomana. Jo minae olen sitae ihmetellyt aina, ja kaikkihan sitae ihmettelevaeet. Se osaakin Viioska niin hyvaeesti kasvattaa."

"Hyvin kasvatettuhan se on Elsa", huokasi Latun emaentae. "Ja siivon luontoinen lapsi sitten. Ei sen naee riitelevaen koskaan, ei mitaeen vaehintaekaeen pahaa tekevaen. Erinomainen lapsi. Onhan niitae aina joitakuita hyviae."

"Onhan se hyvae Ojanniemen Marikin", sanoi Liisa, joka kuunnellessaan Elsasta puhuttavan oli unohtanut kaiken muun ja oli kuin ainakin ja siirtyi nyt istumaan tuolille poeydaen paeaehaen.

"Niin, Ojanniemen Mari myoes", sanoi aeiti.

"Joo, Mari on hyvae tyttöe, kaunis tyttöe, tottelevainen aeidilleen niin tottelevainen ja noeyrae. Otappas sinae siitae opiksesi", sanoi Lapin emaentae. "Vertaappas itseaesii siihen. Ajatteleppas oletko nytkin ollut semmoinen kuin Mari. Mari ei toki koskaan tappelisi niinkuin sinae, polkisi jalkaa kun kuritetaan ja noituisi."

"Meneppaes nyt sinae pyytaemaeen anteeksi, pyydae nyt kaikilta, Mikolta ensiksi", kehotteli aeiti uudelleen.

Liisa painoi silmaensae alas. Teki mieli pyytaeae, vaan haevetti.

"Tule nyt ensin pyytaemaeen Mikolta, jota sinae olet lyoenyt, ja sitten aeidiltaesi, kun olet vastustellut aeitiaesi ja noitunut", sanoi Lapin emaentae.

"Niin ja Mikon aeidiltae myoes, jonka kuullen olet pahanilkinen ollut. Mene nyt."

"Tule nyt."

"Mene, mene."

Odotettiin, vaan Liisa ei liikahtanut, painoi paeaensae syvempaeen.

"Ei, ei ole vielae saanut tarpeeksi kuria", arveli Lapin emaentae.

"Mene nyt heti."

"Ei, eihaen se rupea, naekeehaen sen. Se haluaa vielae piiskoja."

"Haluatko sinae vielae! Menetkoe vai pitaeakoe vielae piiskata? Mene nyt tai aeiti piiskaa."

Liisa kohotti paeaensae ja syrjaesilmaellae katseli aeitiae.

"Jo on taas uhkaavan naekoeinen", sanoi vieras.

"Sinae haluat siis piiskoja?" Ja aeiti otti taas kaesille Liisan, ja kun ei ollut apua sittenkaeaeen, niin siunasi haen piiskat ja kuritti Liisaa.

Piiskauksen jaeljestae taas koeteltiin anteeksi pyytaemaeen saada. Vietiin laehelle Mikkoa ja pantiin Liisan kaedet Mikon kaulaan, vaan Liisa riuhtaisi kaetensae irti ja jaei syrjaekarein seisomaan ja vihaisesti silmaeili Mikkoa. Ja kun yhae pakotettiin vain anteeksi pyytaemaeen niin sanoi Liisa:

"Nokan alustakin maerkaenae, turjakkeella."

Latun emaentae oli nauruun purskahtaa, vaan sai pidaetetyksi toki, kun Lapin emaentae suuttuneella aeaenellae rupesi Liisalle pauhaamaan pyyhkiessaeen Mikon nokkaa vyoeliinaansa.

"En minae saa sitae taipumaan", sanoi Latun emaentae.

"Antaa olla iltaan asti, kun isä tulee kotia. Pannaan Liisa siihen asti arestiin. Saat nyt mennä konttuuriin ja olla siellä yksinäsi ajattelemassa miten pahanilkinen olet ollut."

Itkien rupesi Liisa vastustelemaan. Koskaan ei oltu haentaa arestiin pantu, ja se tuntui nyt kauhealta.

"Jaa, jaa, ei se auta", sanoi äiti, eikä siinä auttanut mikään, konttuuriin sulki haenet äiti.

Liisaa pelotti kauheasti, kun ajatteli siitä pahasta hengestä, josta oli puhuttu, ja että haenestaa tulee huono ihminen. Hän koetti ryntätyä ovea auki pois pöytästä. Vaan äiti kaevi kieltäessä uhaten pitäen yoenkin, jos ei ole hiljaa.

Kun sitten silmät tottuivat vahaan, niin ei pimeä kovin ollutkaan konttuurissa. Tyynesti istahti hän vintin rappusille ja itki siinä hyvää itkut, ja kun mieli oli siksi sulautunut, että ajatus juosta alkoi, mietti hän, että jos pääsis vaikka karkaamalla, niin menisi Tepolle ja selittäisi Tepon isälle ja emälle asian ja kysyisi, onko haenestaa paha henki ja tuleeko haenestaa huono ihminen.

Ja hän rukouksella sitten niin hartaasti, niin, niin, niin hartaasti Jumalta anteeksi... Vaan ei Mikolta eikä Lapin emältä...

Hän tunsi siitä kohtaan ankaraa vihaa. Ja melkein päteviäkin kohtaan.

Hän menisi metsään ja eksyi sinne ja kuoli, niin äiti saisi itkeä...

Hän katseli ylös vintille ja nousi sinne sitten, kaiveli ihan perälle hyvin hiljaa ja seinävierelle pani maata.

Siinä nukkuu hän vaikka kuinka kauan, niin kauan, että näkään kuolee, ja kun isä ja äiti tulevat hakemaan, niin hän on kuollut ja saavat sitten itkeä ja Jannekin saa merellä itkeä...

Ja Liisa itse purkautui itkemään, itki kauan sydämensä pohjasta, kunnes kuivui kyynelten laehteet. Vaan sitten tuntui hyvälle ja oli hauska olla.

Maatessaan siinä katseli hän pienestä ikkunan reijästä sinistä taivasta ja valkoisia pilviä, jotka hiljaksen kulkivat siellä hyvin korkealla. Jos hän tulisi sairaaksi, niin rukouksella Jumalaa, että pian kuoli ja pääsis taivaaseen. Hän ei huolisi kenestäkään. Yksinäinen olisi ja hyppisi taivaasta noille pilville...

Siinä hänen kuvitellessaan tuli Matti Uni ja kietoi Liisan ajatukset verkkoonsa sekä painoi hänen silmänsä umpeen.

Latun emäntä vieraitten mentyä jäi mietteisiinsä. Ei se tainnut olla hyväksi tuommoinen paljo kurituskaan. Ja saattaahan niissä muissakin lapsissa olla syytä. Vaikka eihän tuota tiedä, sillä Tepolla kun on niitten poikaviihtien kanssa melskannut ja oppinut. Pahasydäminen se on. Ei se ennen ole noin julkeasti noitunutkaan kuin nyt.

Ja huoleksi paneutui. Varsinkin kun vertasi Viion Elsaan, niin kovin oli julkea Liisan kaeytoes.

Kun sillä jo on tuommoiset tavat, mitä sitten, kun se tulee vanhemmaksi. Ei tiedä vaikka tulisi...

"Hyvä Jumala varjele! mikä se semmoisia ajatuksia mieleen tuopikaan."

Vaan ihmekö oli, jos tulivat, kun näki myötäjänsä ihmisten lapsia, jotka sille jäljelle olivat joutuneet. Ja kun Liisalla oli niin pahat vinkeet

jo, ja kaikki sanoivat, ettae oikeaa ihmista ei Liisasta tule...

Latun emaennaen mieleen tuli Viion lesken puhe Tolpan Annasta. Ehkaepae Jumala naein nyt rankaisee haentae Liisan kautta. Antaa haenelle samanlaisen palkan kuin Kreetalle. Ja Latun emaentaeae kauhistutti ajatus.

"Herra Jumala, elae rankaise minua vihasi jaelkeen ja ansioni mukaan!"

Mutta syytoenhaen Liisa olisi vielae? Millae haen olisi ansainnut sen rangaistuksen kuin Tolpan Anna?

"Minae etsiskelen isaein pahat teot lasten paeaele kolmanteen ja neljaenteen polveen", lausui haen aeaeneen.

Mutta millae haen olisi rikkonut Jumalan mielen enemman kuin muutkaan. Niin no, millae Kreetakaan?

Ja rohkea ja jaentevaeluontoinen Latun emaentae pelkaesi niin, ettae jaesenet vapisivat.

Jos haeneltae menisi mies, poika, koko onnellinen elaemae, ja Liisa joutuisi huonolle jaelelle.

Haenen piti laehteae taas pistaeytymaeaeen Nikkilaeeen.

"En minae tiedae, mihin minae joudun sen tytoen kanssa", sanoi haen valittaen ja selitti, mikae muokka se on taas ollut.

"No, elae sinae niin huolehdi", sanoi Nikkilae. "Kyllae se Liisa siitae mieltty. Ja muistappas itseaei millainen rajupaeae olit. Monta selkaesaunaa minaein sinulta sain, eikae sinusta silti ole kovinkaan huono tullut", sanoi haen hymyillen.

"Kovinkaan huono", toisti Nikkilaen emaentae nauraen ja vakuutti haenkin omasta puolestaan, ettae kyllae Liisa mieltty vielae.

"Ei se nyt niin iso asia ole, jos Liisa on tapellut ja poikia vaehaen kurittanut. Tottapa siihen on jotakin syytae ollut: pojat ovat vallattomia. Antaa lasten sopia keskenaeaeen. Nehaen ne parhaiten tietaevaeet asiansa. Vanhempi, joka syrjaestae sekaantuu eikae tiedae asioista eikae ymmaerraekaeaeen, tuomitsee vaeaeerin. Minae uskon, ettae Liisa on kerrassaan kelpo tyttoa, ja usko sinaekin se, anna muitten sanoa mitae tahansa", vakuutti Nikkilae.

"Hyvaeaehaen sitae mielellaeaeen uskoisi lapsestaan kukin, toivoisi parasta, niinpae minaein. Vaan usein joudun ajattelemaan pahaa, se kun on Liisa semmoinen, ettei toista maailmassa niin pahantapaista", arveli yhae emaentae.

"Se nyt on satu, ettae Liisa on maailman pahinta. Ja taitaapa sitae olla huolta itsekullakin vanhemmalla, olipa lapsi kuin hyvae tahansa."

"No ei suinkaan tarvitse huolehtia sellaisesta lapsesta kuin tuo Viion Elsakin on".

"Elae sano sitae", sanoi vakavasti Nikkilae. "Minae luulen, ettae Viioska hyvinkin huolehtii. Viioska on viisas ihminen, kyllae se ymmaertaeae huolehtia. Elsa on hyvae lapsi ja kaunis. Se on kuin timantti--vaan niitae timantteja juuri mieluummin ryoestetaeaeen. Ei ne _huonot_ ihmiset ole _huonoja_ lapsia olleet, ne ovat _paraita_ olleet".

"Peraat ja kauniimmat", arveli Nikkilaen emaentae.

"Niin, niinpae se taitaa olla", arveli Latun emaentae ja ajatteli, ettae Tolpan Anna, Lammin Kaisa, Lehtisen Helena ja ketae vain muisti, olivat

kauniita ihmisiä. Tolpan Annan haen ainakin tiesi olleen kerrassaan kelpo tytoen. Ja haenestae nyt tuntui oikein hyvaelle, ettae Liisa ei ollut kaunis, vaikka usein oli sitae moittinut, ettae kun Liisan piti tulla haeneen eikae isaeaensae, joka oli kaunis mies.

Lohdutetuin mielin laehti Latun emaentae. Se oli kaikki niin vakuuttavaa ja todelta tuntui, mitae Nikkilae sanoi. Viisaana miehenae haentae pidettiinkin Vaaralla ja viisas haen onkin. Kyllae kaikki suunsa tukkivat ennen miesjoukossa, kun Nikkilae rupesi puhumaan, eikae siinae ollut muilla korjaamista haenen puheessaan. Kova onni, ettae haenen piti joutua tuolla tavoin elamaeaeensae viettaemaeaeen. Ja kunpa saisi noinkaan olla, vaan jos joutuu koeyhaeinhoitoon, ja sinnehaen ne joutuvat, eihaen ne miten voi kauan omin voimin toimeen tulla, kun ei ole kuin se emaentae raukka siinae ansaitsijana ja haenkin hyvin jo hitaaksi kaeynyt. Silmaet naekyy huononevan ja niin se on muutenkin vanhentunut.

Mitaehaen varten Jumala niitaekin on niin kovasti rangaissut? Jos olisi se heidaen poikansa edes saanut elaeae, niin huolettomina saisivat elamaensae iltaansa odottaa. Tahi Nikkilae siltae tapaturmalta suojautunut.

Vasta kotia paeaestyaeeen muisti Latun emaentae oman kohtansa. Haen oli taas vakuutettu, ettae kyllae Liisa mieltty ja ettei se niin paha lapsi ole. Mutta miensae oli masennuksissa. Haenellae ei ollut kyllae enaeae tuollainen polttava haetae, vaan niin alakuloinen haen oli, ettae melkein oli itkeae. Tuntui niin pahalta ja painavalta.

Tuo Nikkilaen joukko raukka. Sillae emaennaellae jaeae silmaeeen tulossa ... ja Nikkilaessae vain luu ja nahka.

"Auta hyvae Jumala heitae", lausui haen heistaa ajatellessaan, ja jos siitae saikin lohdutusta, niin ajatteli noita paraita ja kauniimpia lapsia.

"Hyvae Jumala, varjele heitae siltae tieltae", lausui haen huoaten, ja helytyneenae, mieli pehmoisena kuin vaha, laehti haen Liisaa kutsumaan.

Vaan Liisa oli omilla teillaeen.

Heraettyaeaeen unestaan ja selvittyaeaeen, missae haen oli ja mitae varten, painui miensae alasyrjaelle. Mutta ulkoa kun kuului iloisia aeaeeniae, niin siirtyi haen ikkunareijaen aeaeereen katselemaan ulos, ja kun sinne huomio kiintyi, poistui noloisuuskin mielestae.

Kadulla kulkevat ihmiset naeyttivaet pieniltae ja somilta. Ja lapset, jotka leikkivaet tuolla hiekassa ja kenturalla, olivat kuin pienen pieniae myttyjae. Mutta vasta somalta naeyttivaet pojat, jotka pallilla olivat tuolla kaupungin laidassa kenturalla. Pieniltae naeyttivaet. Ei erottanut toista toisestaan muuten kuin liikunnan mallista. Niitten huuto kuului kyllae ja hyvaeesti saattoi seurata leikin menoa. Somalle ja lystille naeytti.

"Nyt lyoeppi Kerttulan Kalle. Se on poikaa lyoemaeaeen. Omalla lyoennillaeaeen se aina juoksee. Nyt Terilaen Heikki. Se on huono lyoemaeaeen, vaikka on suuri poika. Ka, taisipa saada pallin liikkeelle, koska laehti juoksemaan. Eikoe mitae, vaan se laehti muuten ... mutta jos menettaeae linnan... Joo menettipaeaeen kuin menettikin, koska kaikki ulkopuolue keraeaeentyi linnoihin. Semmoinen se on se Heikki. Se aina menettaeae linnan tahallaan, vaan jos muut menettaevaet vahingossa, niin haukkuu ja raekyaeae ja pienempiaeaeen pieksaeaeekin. Seekatti, jos minae olisin ollut... Nyt lyoeppi Karin Sampa. Se on tenava pojaksi. Paras lyoejae. Lapin Mikko ottaa tuolla koppia. Mikon kouraan tarttuu, se ottaa jos kuin korkealta, karutsapalliakin se ottaa... Eipae saanut, koska Terilaen Heikki sitae tarjottelee... Sen laeskikaepaelae, huusi Heikki. Niin mikae haen itse on? Vaan aina sen pitaeae muita sortaa... Peijakas, kun minae olisin!"

Ja Liisa katseli ikkunasta seinaeae pitkin ulos.

Kiviae on ja kova maa.

Vaan jos paeaesisi katolle.

Ei voinut kurkottaa niin pitkaelle, ettae olisi saanut paeaetylaudasta kiinni. Vaan haen tyoentyi takaperin ulos ikkunasta, varpain varauksiin nojasi, ja kun niin oli ulos paeaessyt, niin kohosi taas ikkunan pielestae pitaaen, sai nyt paeaetylaudasta kiinni ja nousi seisomaan ikkunan laitahirrelle. Siitae kiepsahti katolle, solan yli hyppaesi naapurin puuvajan katolle ja sieltae pihalle ja juoksujalassa pallinlyoentipaikalle.

Mielessae kiehui vain Terilaen Heikin vaeaeryyden teko, kun menetti linnan ja muita uhkaa, jos eivaet saa koppia, vaikka itse ei saa koskaan.

Pojat riemuhuudoin ottivat vastaan Liisan.

"Joku pois ja Latun Liisa sijaan!" huudettiin.

"Tule meidaen puolelle."

"Tule vainkin meidaen puolelle!"

"Tule meidaen puolelle, pannaan Lapin Mikko pois", sanoi Terilaen Heikki.
"Mikko kun kaevi kantelemassa aeidillesikin."

Mikko jo alkoi vaeistya paikoiltaan.

"Elae mene Mikko, ollaan me yhdellae puolen", sanoi Liisa, kun aina muulloinkin halusi olla samalla puolen kuin Mikko, kun Mikko oli hyvae koppia ottamaan. Mitaaen entisiae vihoja haenellae ei ollut, aivan kuin ei olisi muistanutkaan. Mitaeapae niissae olikaan muistelemista.

"Terilaen Heikki pois", sanoi haen.

"Terilaen Heikki pois", huusivat kaikki kuin yhdestae suusta.

Ja pallin lyoenti alkoi nyt eri innolla, eikae kukaan uskaltanut vaeaeryttae tehdae eikae pienempiaeaen sortaa, eikae haluttanutkaan kellaean. Saaennoellisesti kaevi kaikki, ei pienintae intostakaan ollut, ja hauskaa oli.

Tehtaat kun huutaa alkoivat ja muissa tyoepaikoissa kellot soida, heittivaet pojat leikkinsae. Silloin isaet toeistae tulivat, pienemmaet lapset leikkipaikoiltaan laehtivaet kukin isaeaensae vastaan, ja isommat keraeaentyivaet kotia hoeryaevaen ruuan aeaereen, odottamaan ikaevaellae milloin paeaesee ruuan kimppuun.

Vaan Liisa laehti Tepolla kaeymaeaen ensiksi. Ei pelottanut haentae, vaan muuten tuntui niin pahalle mielessae, ettei saattanut kotia mennae.

"No mikae sitae Liisaa vaivaa?" kysyi Teppo, joka juuri tuli kotia ja istuutui syoemaeaen. "Kovihan sinae olet vakava."

"Niin, kun me olimme hautajaisilla, niin tuli poikia ja joivat meidaen viinit ja soeivaet sokarit ja nisut ja nakkasivat pormestarinnan Tyyran puuhun ja saerkivaet kaikki."

"Ohhohhoh! Sepae on ollut haevitystae. Kyllaepae tekivaet pojat pahasti."

"Niin", ja Liisa kertoi sitten asian menon kaikki jaerjestaeaen, miten haen noituikin kotona.

"Kyllaepae olet ollut pahanaikainen. Jos on ollut syytae muissakin, niin on ollut sinussakin. Ai, ai Liisa, kun olet tehnyt pahasti. Ajattelleppas

aeiti raukkaasi, miten se on pahoillaan ja murehtii, ja isaesikin, jolle aetisi varmaankin on kertonut. Eikoes aetisi itkenyt?"

"Itki."

"Niin no. Voi Liisa kulta, kun olet ollut paha."

Liisa vakavana istui tuolin nurkalla alla paein ja kostein silmin alta kulmain katseli vuoroon Teppoa vuoroon emaentaeae ja likkaakin, joka niin tyytyvaeisenae soei siellae poeydaen takana isaensae ja aetinsae keskellae.

"Etcoes ole tehnyt pahasti?" kysyi Teppo jonkun ajan annettuaan Liisalle mietintoeaikaa.

"Olen minae kyllae."

"No, mene sitten ja pyydae kauniisti anteeksi."

Liisa laehti heti ja kiireellae aivan kuin olisi haenelle pistetty jotakin kaeteen ja sanottu: tuossa on, vie tuo joutuin kotia elaekae suinkaan pudota.

Vaan se putosi kuitenkin. Kun haen tuli sisaeaeen, jossa isae ja aeiti istuivat syoemaessae, niin isae ilvehtien kysyi:

"Missaes se meidaen mamselli on ollut?"

"Lennossa", vastasi Liisa ja istuutui syoemaeaeen hilpeaellae mielellae.

Ninhaen se aina kaevi, ettae kun haen Tepolta laehti katuvaisella mielellae ja taeydessae aikeessa pyytaeae anteeksi pahuutensa, jaei se tekemaettae aedin ankaruuden takia tai isaan leikkiin unehtui.

Mutta koskaan ei jaeenyt pyytaemaettae Jumalalta anteeksi maata pannessaan. Niinpae haen nytkin teki ja kaeaei sitten hellaesti kaetensae aedin kaulaan ja nukkui.

4

Nousevan auringon punertava valo levisi vasta rakennusten katoille kun Viion leski jo tyoelleen kyhaeysi. Haen nousi nyt tavallistaan varemmin saadakseen hyvissae ajoin paeaetokseen loppuvan kankaansa ja paeaestaekseen sitten vielae taemaen paeivaen nimelle uutta kehimaeeen.

Mielensae tyydykkeeksi ja voimaisa virkeydeksi silmaesi haen kangaspuihin istuessaan, mitae vielae oli tekemaettae ja mitae jo tehtyae. Hienoina suikaleina enaeae vannehtivat loimet poelkkyae, jonka hamppuvaate paistoi kuin kerjaelaeisen iho repaleisten vaatteiden alta. Tuskin oli siinae puolikymmentae kyynaeraeae enaeae. Mutta lukkari oli kiertynyt paksuun vaatekaeeryyn, vaehaen vailla sataviisikymmentae kyynaeraeae kaunista nelivartista oli siinae.

Siinae oli ankan tyoen ja monien vaivain tulos. Mutta kestetyt vaivat eivaet enaeae tuntuneet, naekyi yksistaeaeen niitten hedelmae. Uutta kangasta ajatellessaan, minkae vaivain takana se on, tuntui kuitenkin kuin tuo sataviisikymmenkyynaeraeinen vaatepakka olisi ihmeen luoma. Sentaehden antautui haen sydaemen halulla kiittaemaeaeen Jumalaa, joka oli haentae auttanut huojentaen haenen tyoetaeaeen. Ja samalla hartaudella rukoili haen, ettae Jumala antaisi haenelle terveyttae ja voimia yhaekin niinkuin taehaenkin asti. Ja ajatuksissaan siinae kaeaeentyi haen tietemaettaeaeen katsomaan nukkuvaa lastaan.

Tuossa se raukka lepaesi, nukkui rauhallisesti, hohtavin kasvoin, kaedet posken alla, puhtaana ja viattomana ja kauniina kuin enkeli.

Jos haen olisi rumakaan... Tai kun haen kuolisi... Taivas haenet perisi, sillae tuollaisten on taivaan valtakunta... Jumalan luo lentaeisi, sielunsa kohoaisi pyhyiden ja kirkkauden asuntoon...

"Vaan jos sinae Jumala olet viisaudessasi maeaeraennyt haenelle elaemaen paeiviae, niin auta haentae aina oikealle tielle", rukoili aeiti hartaasti aeaeneensae.

Elsa heraesi. Mutta haen ei malttanutkaan vielae nousta, kun oli juuri naehnyt kaunista unta. Oli kuin hyvin sininen taivas ja kirkkaita taehtiae taeynnae, keskellae niinkuin syvennys, jossa Jeesus seisoi, ympaerillae enkeleita, suurempia ja hyvin pieniae. Kaikilla oli valkoiset siivet. Isoilla enkeleillae oli valkeat vaatteetkin niinkuin kaitaiset hameet ja pitkae tukka, pienimmillae enkeleillae ei ollut vaatteita, pulleat posket ja kihara tukka. Haen halusi vielae naehdae sitae unta ja painoi siinae toivossa silmaensae umpeen ja nukkui uudelleen.

Haen nukkui pitkaeaen. Vasta heraesi kun aurinko paistoi uunin kylkeen ja kadulta kuului lehmaenkellojen kalke. Eikae heraettaemaettae heraennyt silloinkaan.

"Jo taitaa, Elsa, Heluna sinut jaettaeae", heraatteli aeiti. "Emaentae kaevi jo kysyssaessae sinua."

Raukaisi Elsaa vielae ja mieli oli ihan unnuksissa. Ei tahtonut selvitae mitenkaeaen.

"Heluna jaettaeae sinut", muistutti yhae aeiti. "Ja kaeaemitkin loppuvat minulta aivan kohta. Nouse, nouse lapsi."

Miten se Elsasta tuntui, kuin Heluna olisi haentae puskenut kylkeen, ja sentaehden vastenmielistae oli laehteae sitae viamaeaen. Samassa kun muisti, ettae tytoet olivat aikoneet mennae taenae paeivaenae hiekkatoeyraeaele Karjasillan taakse leikkimaeaen, aamusta paeivin jo laehteae, niin paeaetti haen, ettei haen nyt laehdekaeaen viamaeaen Helunaa, sillae piti kaeaemejaekin tehdae aeidille oikein paljon, ettae saisi huoletta olla vaikka iltaan asti. Viekoen nyt kerran emaentae itse Helunan.

Mutta ruvetessaan huonetta lakasemaan tuli kuitenkin mielee, ettae mitaehaen se Heluna ajattelee, kun haen ei ole sitae viamaessae. Ja niin tuo mielelle paneutui, ettae piti laehteae kiireimmaen kautta.

Navetassa oli jo parsi tyhjaenae ja kytty remotti lattialla. Kaerpaesiae lentaeae suraheli kuin olisivat Helunaa hekin hakeneet. Oli vaehaellae itku tulla, semmoisen ikaevaen paiskasi tuo tyhjoys mieleen. Haen lahti juosten karistamaan jaelkeen toivoen tapaavansa vielae, ei saanut rauhaa muuten.

Kadulla kulki lehmiä haekille paein: Montinin Kultaruusu, Omena ja Torstikki, Lepistoen Punikki ja etempaenae tuolla meni Kujalan Onnentaehkae, vaan Nikkilaen Helunaa ei naekynyt. Elsa sai juosta haekille asti ja siellae vasta tapasi, kun emaentae oli palaamassa. Vaan Elsa lahti vielae etaemmaeksi saattamaan, kun kaevi Helunaa niin saaeliksi.

Heluna naeytti haenestae ylpeaeltae, ei katsonutkaan haeneen, kaeveli vain ja paeae kekkasi. Kontinkankaan vaehaen taelle puolen Elsa saattoi raukan, taputteli kaulalle puhellen, ettae illalla haen tulee hakemaan ja saeaestaeae sille leipaeae, ja palasi sitten tyytyvaeisenae hyvaessae uskossa, ettae Heluna jo oli leppynyt.

Mutta myoehaeseen oli aika nyt mennyt. Huone oli laastava vielae ja kaeaemit tehtaevae, ennen kuin paeaesi laehtemaeaen. Hyvaesti haen kuitenkin vielae

arveli kerkiaevaensae muitten tyttoejen laehtoeoen. Sievaeaenhaen se oli kaeaemivasu ennenkin taeytensae saanut, ei siinae ollut kuin pyoeraeyttaeae.

Ei kuitenkaan tahtonut oikein luistaa kaeaemien teko. Vyyhti oli niin sotkuinen, ettae alinomaa saekeytyi. Ketterin sormin koetti haen selvittelae ja solmiella ja kiertaeae kaeaemille. Koetti oikein maltilla hakea juoksevaa paeaetae, vaan eipae loeytynyt. Joku paeae naeytti juoksevalta, mutta kun alkoi sitae kaeaemille kiertaeae, niin pian se saekeytyi ja pirskahti poikki. Lopulta tuskastutti, oikein sanoiksi purkautumaan asti.

"Taestae ei tule kerrassaan mitaeaan, kun ei saa kuin solmita ja solmita."

Elsa sanoi sen niin tiukasti, ettae aitikin sieltae tyoensae kesken katsahti ja kysaeisi:

"Mitae sinae siellae aeyhkit?"

"Kun on niin sekava vyyhti, ettei kai tahallaan hatuuttamallaakaan pahemmaksi saisi. Ei ota juostakseen nimeksikaeaan."

"Onhan sitae vastusta. Minullakin taessae viime nipukassa rupesi estelemaeaan: niidet katkeilevat alinomaa, ovat kuluiksi kaeyneet", puheli aeti solmiessaan uutta niittaa. Vaan kun taas paeaesi kutomaan, niin helskytteli semmoisella kiireellae, ettae harvoin. Vilahteli sukkula pujahtaessaan kaedestae toiseen ja piti alinomaista surinaa juoksuttaessaan lankaa loimien vaeliin. Ei kerennyt Elsa tuosta tuohon, kun aeti jo rapsautti uuden kaeaemin sukkulaansa.

"Minae otan, aeti, toisen vyyhdin koetteeksi", pyysi Elsa. "Aeti kuulkaa."

"Hyvae lapsi, eihae se siitae somene, sen edestaeaan loeytaeae, minkae taakseen panee."

Niinhaen se oli. Hyvinhaen sen Elsa ymmaersi, ettae tyoe oli tehtaevae jaerjestaeaan. Ja jo arveli haen edeltaepaein, ettae aeti ei anna vaihtaa, vaan kysaeisi kuitenkin, kun oli niin kiire, sillae kohta kai ne tytoet menevaet.

Mutta kun ei saanut, niin ei. Piti koettaa vain sen kiireemmin saada loppuun se sotkuinen vyyhti, jotta olisi paeaessyt kaesiksi selvempaeaan. Uskosta oikein taas koetti, vaan oli siinae koettamistakin. Vaehaen pitempiae paeaensaekaeleita laehti nyt kuin alussa, vaan nekaeaeen eivaet sen pitempiae, kuin ettae parahiksi kun vauhtiin paeaesi, niin loppuivat. Ala uutta hakemaan ja siinae hakiessahan se aika meni. Kaersivaellisyystae se koetteli. Viimein sai kaesiinsae muutaman paeaan, joka laehti juoksemaan ja juossut olisi ehkae pitemmaeltikin, vaan kun alkoi kiireesti pyoerittaeae rukkia, niin se teki tepposensa: viskasi nuoran pyoeraeltaeaeen ja silloin lanka poikki, ettae pirskahti. Elsaa suututti, kaevi niin vihaksi, ettae teki mieli sanoa: seekatti se! Sihisi jo kielen kaeressae tulemassa, vaan siihen se vaeljaehtyi kuitenkin, kun samalla muisti, ettae se on rumaa.

Se olisi ollut kiroilemista, sillae Elsa uskoi aedin sanan, ettae sanoopa minkae sanan tahansa, kun sen vihoissaa saevaeyttaeae, niin se on kiroilemista.

Oikein pahalta tuntui, kun ajatteli, ettae jos olis tullut sanotuksi. Jumala olis varmaankin heti tehnyt haenestae huonon ihmisen tai sorakielen. Pelotti niin kauheasti, ettae posket kuumaksi karahtivat.

Saeikaehdyksestaeeen kun selvisi, rupesi haen miettimaeaan, ettae kumma, kun Jumala ei rankaise Latun Liisaa, vaikka se myoetaeaeansae saevaeyttelee, sanoo paljon rumempaakin, kuin mitae haen aesken yritti, ja muutenkin oli semmoinen rasavilli, poikain kanssa leikki ja tappeli. Vaan Jumala varmaan rankaisee sitae, kun se tulee suuremmaksi, mietti Elsa. Ja niinhaen Latun emaentae itsekin oli sanonut, ettae Liisalle ei kunnian kukko

laula, kun se on tuommoinen lintu, ja sen oli Elsa ymmaertaenyt pahaa merkitsevaen. Haenestae itsestaeenkin oli Liisa vastenmielinen, melkein pelottava. Vaan kun haen oli aeidille joskus Liisasta puhunut, niin aeiti oli sanonut.

"Eihaen sitae tiedae vielae mikae Liisasta tulee. Paha vaan, ettae haen on semmoinen, siinae haen tekee syntiae. Vaan ehkaepae haen vielae ymmaertaeae ja katuu. Sinun niinkuin muittenkin pitaeae Liisalle sanoa ja varoittaa haentae ja rukoilla haenen puolestaan."

Usein oli Elsa aikonut Liisalle sanoakin, vaan ei koskaan tullut sanotuksi. Sillae kun haen tuli Liisan seuraan ja ajatteli sanoa, niin ei rohjennut. Ja niin paeaeiti Elsa nytkin, ettae kun haen nyt tapaa, niin sanoo. Hiekkatoeyraaeallae haen tapaakin nyt heti ja siellae sanoo.

Vaan siitaepae se nyt naeytti, ettei haen joudukaan toisten laehtoeoen, arveluttipa ettae tuskin paeaeesee ollenkaan. Siihenhaen ne kerkiaevaet laehteae hyvaestikin, kun haen selviaeae sotkeutuneesta vyyhdistaeaeen, ja jos muutkin vyyhdit olivat samanlaisia, sekavia.

Milloinka sitae sitten paeaeesee?... Huomenna ei ole ajattelemistakaan, siihen jo aeidiltae kangas loppuu ja tulee uuden kehuminen. Silloin ei paeaeese istualtaan paekahtaemaeaeen paeivaekausiin.

Mieli painui vaehaen alakuloiseksi, kun ei paeaeessyt muitten joukkoon, ja kadutti, ettei ainakin tullut noustuksi heti kun ensi kerran heraes. Nyt olisi kaeaeemit jo tehty aikoja sitten. Eikae kumminkaan naehnyt enaeae sitae kaunista unta, toista vain, mitae lie ollut huonoa...

Mutta ylihuomenen peraestae oli pyhae. Silloin paeaeesee. Heti kirkon-ajan jaelkeen mennaeaeen hiekkatoeyraaeelle ja ollaan koko paeivae. Ja mennaeaeen vaikka Montinin kaukavainioille asti. Siellae se onkin koivikkokunnaalla vaehaen eritoista!

Siitae se mielipaha vaehaen lauhtui, ettei niin ikaevaeltae tuntunut enaeae. Tyytyvaeisempaenae selvitteli haen vyyhtiae. Haen rupesi tarkemmin kuvailemaan, mitae he tekisivaet siellae kaukavainiolla, ja miten siellae olisi hauska. Vaan haen huomasi vielae hauskempaa kuin koivikkokunnaalla, hyvin hauskaa. He menisivaet johonkin hyvin kauas, aivan Hirosen suon taakse, jossa lehmaet laiumella kulkivat. Haen ei ollut siellae koskaan kaeynyt, eikae muutkaan tytoet, vaan lehmaein kanssa menisivaet. He menisivaet lehmiae paimentamaan, haen ja Ojanniemen Mari Helunaa paimentamaan, muita ei tarvitseisi tullakaan. Olsi hauskempi, kun he vain kahden olisivat Marin kanssa.

Semmoinen ilon ja riemun puuska taeytti rinnan, ettae vaikealle tuntui istua yhdessae kohti. Olsi haluttanut tuossa lattialla pyoeriae ja taputtaa kaesiae, vaan ei viitsinyt, kun pelkaesi, ettae aeiti nauraa ja sanoo:

"Iso tyttoe ja niin lapsellinen."

Niinhaen se aeiti usein sanoi ja se haevetti Elsaa. Haen pysyi sen taehden tyynenae ja rupesi kuvailemaan minkaelaista siellae olisi paimenessa. Semmoinen tasainen kenttae olisi, jossa kasvaa ruohoa, ja siellae lehmaet ovat jyrsumaessae. Vaan sen takana olisi kaunis metsae: korkeat puut ja tuuheat, niin ettei sinne aurinkokaan paista, ja maa puitten vaelissae viheriaeae sammalta. Mutta muutamassa kohti olisi aivan kuin maja, jossa he Ojanniemen Marin kanssa leikkisivaet. Syvemmaellae metsaessae olisi suuri kivi, sammalpeitteinen. Siellae he istuisivat ja laulaisivat. Ja linnut tulisivat siihen ympaeerille eivaetkae pelkaesi heitae, vaan tulisivat aivan laehelle, aivan kaedelle istumaan. Mutta vaehaen matkan paeaeessae olisi talo, jossa asuisi ... tai sitae taloa ei olisi, vaan etempaenae olisi kuninkaan linna, semmoisessa laaksossa hyvin synkaessae metsaessae, ja sieltae linnasta tulisi kuninkaan poika ja naekisi heidaet, kun he siinae kivellae istuisivat

ja laulaisivat ja kummallakin lintu kaedellae, ja se kuninkaan poika...

"No jopahan alkoi vyyhti juosta", sanoi aeiti.

Tosiaankin. Vyyhti oli jo parannellut juoniaan, vaikkei Elsa sitae ollut huomannut sorruttuaan satumaailmaan. Laehti nyt lankaa. Kaeaemi taeyttyi, taeyttyi toinen, harvastellen, vaan kuitenkin. Ja siinae ohetessaan kaevi vyyhti yhae selvemmakeksi. Pian alkoi annella minkae rukki suinkin nieli. Vaeliin katketa rapsahti lanka, vaan niin harvoin, ettei haitaksi asti.

Suristen pyoeri rukki ja kerinlaudat raeklaettivaet ja vyyhti kiertaeae sylkytteli purkaen lankaa, minkae Elsa suinkin suoltaa kerkesi. Joku sykertynyt lankatukko juoksi vyyhdin laidassa, viipsotti toista puolta yloes toista alas, vaan ei se ristiksi paneutunut. Viimein se tupsahti hyppysiin ja luiskahti kaeaemille kiertymaeaeen niine sotkuineen. Siinae oli vaehaen selvittelemistae, vaan kun sen sai, niin siihen se loppuikin se vyyhti. Ja nyt elpyi Elsassa toivokin, ettae paeaesee vieläekin toisten joukkoon, jos ei laehtoeoen juuri, niin pian jaelkee.

Uutta vyyhtiae laitteli haen kiireellae kerinautoihin. Selvae naeytti taemae vyyhti olevankin. Heti alusta pitaeen laehti juosta voenkaehtaemaeaeen ihan puhtaasti.

Kaeaemejae syntyi ja lennaehteli vasuun tuon tuostakin ja taas. Niin ettae se kaevi kuin ennenkin ja vieläe vaehaen paremmin, sillae Elsa koetti parastaan joutuakseen. Pitkaeaeenkoe siinae meni, ennen kuin vasu oli partaitaan myoeten pulleita kaeaemejae, ei kuin siunaama hetki. Eikae olisi kauan kaakastellut, vaikka olisi pyoeraeyttaenyt kaeaemille viimeisetkin vyyhdit. Vaan eihaen sitae toki enaeae malttanut mitenkaeaeen, siksi aikoja jo olivat varmaankin toiset menneet. Ja vasullisesta sitae oli ennenkin ollut aeidille kutoa toviksi aikaa, saati sitten nyt, kun naeytti vastustavan. Illan suuhun pitaeisi nyt riittaeae hyvinkin. Eikae suinkaan siellae kauan oltukaan, ja jos toiset olivatkin, niin saattoihan haen laehteae ennemmin.

Ja niin laehti haen leikkiin hyvaellae mielellae.

Oh, oh miten hyvaelle oli tuulen kaeynti kuumille poskille ja hiestyneelle kaulalle. Ja niin tuntui mielestae hauskalle, ettae piti taputtaa kaesiae ja muuan kerta pyoeraehtaetae huiskahuttaa, ennenkuin kartanolta paeaeesi laehtemaeaeen.

Kadulla piti sievaesti kulkea. Olisivat ihmiset nauraneet, jos olisi juossut, ajatelleet, ettae iso tyttöe ja reuhottaa. Vaan maantiellae sai juosta ja hyppiae vaikka miten. Siellae kulki vain maalaisia ja ne eivaet nauraneet koskaan. Siellae sai ottaa huivinkin paeaeetaeaeaeen ja avopaeinkin kulkea ja vaikka tukkakin hajallaan olla.

Elsa meni juoksuhyppyae, liehutti huivia kaedessaeaeen ja hoki:

"Voi kun on lysti, voi kun on lysti, voi kun on lysti ..."

Poely tuprahti joka askeleelta. Haen rupesi oikein taiten poelyytaemaeaeen, ettae pilvenae kohosi haenen jaeljessaeaeen. Haen levitti kaetensae ja oli nyt muka pilvessae lentaevae enkeli.

Nyt kun tulisi maalaisia vastaan! Luulisivatkohan nuo enkeliksi!--Jos olisi tukka hajallaan ja valkoinen puku, niin luulisivat aivan oikeaksi enkeliksi.

Elsan vei kuvailemaan, miten olisi hauskaa olla enkelinae. Pilvissae saisi lentaetae ja missae tahansa. Haen lentaeisi aina illalla ruskopilven laidalle ja katseli pieniae lapsia. Ja Jumala aina kaeskisi mennae noutamaan jonkun lapsen taivaaseen tahi laehettaeisi ruokaa jollekin. Haen tahtoisi Jumalalta aeidillekin ruokaa ja kahvia ja nisuleipaeae... Olisi niin hauska...

Vaan silloinpa haen ei saisikaan aidin vieressae nukkua eikae paeivaellaekaeaeen olla aidin luona, kun pitaeisi olla taivaassa... Ja kuka aidille tekisi kaeaemejiae.

Tuli sitten lisaeksi mieleen Ojanniemen Mari, ettae sekin jaeisi eivaetkae saisi yhdessae leikkiae, eikae saisi Helunaakaan viedae laitumelle ja noutaa.

Kun koko haenen maailmansa kuvautui jaeaeneenae, niin tuntui Elsasta, ettei olisikaan lysti olla enkelinae...

... Jos kuninkaan poika veisi haenet hyvin kauas, semmoiseen kauniiseen linnaan, niin he kaevisivaet sitten hakemassa aidin sinne ja heillae olisi niin hauska siellae, ettae. Sillae kuninkaan pojalla olisi rahaa ja he ostaisivat Helunan. Nikkilae ja Nikkilaen emaentae kaevisivaet vieraina ... tai nekin muuttaisivat sinne. Ojanniemen Mari kaevisi siellae aina leikkimaessae. Mari noudettaisiin sinne ja taas kotiinsa vietaeisiin komealla hevosella, paljon komeammalla kuin Astroemin se komea hevonen... Olisi niin lysti...

Jos nyt tulisi kuninkaan poika, ajaisi maantietae ja ottaisi haenet...

5

Elsaa tarttui joku kiinni kaesivarresta ja puristi kipeaesti, vaan Elsa saeikahti ettei uskaltanut huutaakaan, kyyristyi ja seiso i taakseen katsomatta.

"Sinae aika vauhake olet", kuului tuttu, Latun Liisan huutava aeaeni. "Kun menee toeroettaeae, vaikka minae huusin. Etkoe kuullut?"

"En."

"Herra naehkoeoen sinua, nahkakorva! Ja minae raeaekyin, minkae sielu sieti."

"Eivaetkoe toisetkaan ole vielae menneet?"

"Jo apposten aikoja, vaan minae kaevin Vimparin Aappoa kaeskemaessae, ja se oli kerennyt mennae kerjuulle, niin piti laehteae sitae hakea humppasemaan. Sain kaeydae varmaankin kymmenessae kartanossa vahtailmassa. Lindholmin luona tapasin--tiedaetkoes sinae missae Lindholmi on? Se on siellae hiidessae, toisessa paeaessae kaupunkia. Siellae tapasin, ja lupasi Aappo tulevansa, kun vielae vaehaen saa paloja lisaeae, jo sillae olikin vasu puolillaan.-- Sitten kun minae laehdin karistamaan, niin voi sun turkanen, kun minae tulin, haentae torvella vilistin.--Jeesus kun on kuuma. Koetteleppas minun poskiani ... ja kaulaa ... ja katso eikoe ole selaestae leninki maerkaenae."

"Ja varpaastasi veri tulee!"

"Kiveen loein, vaan ei se tapa.--Katsohan, minulla on kaksi naein suurta palasta nisuleipaeae, sain kun vein Viitasen hevosen laitumelle aamulla. Minae vein sen sinne Rommakon rannalle. Kuivalan Janne vei samalla kertaa Heikkilaen hevosta. Me kun laukotimme Nuottaniemellae, niin ei kestaenyt Heikkilaen tamma Viitasen mustalle, ei yrittaeaekaeaeen. Seekatti kun se meni vihisesti, vedet silmiin tuli minulta, vaan minae rapsin vain suitsiperillae kahta puolta. Vaan vielae parempi menijae oli Ketolan viimevuotinen ruuna, jonka Ketola moei joulumarkkinoilla torniolaisille.--Kuule, onko sinulla sokeria?"

"Ei minulla ole."

"Seekatti! Miks'et ottanut? Muilla tytöillä on."

"En minäe tiennyt..."

"Tiesithän sinäe, kun eilen illalla sanottiin, ettäe laehdetäeään Karjansillan taakse hiekkatöyryäeelle hautajaisille ja jokaisen pitäeäe ottaa sokeria."

"Ei sitäe olisi tainnut äidillää ollakaan."

"No, se on eri asia. Saat minulta, pannaan tämäe kahtia", ja Liisa puraisi sokerihituksesta puolet Elsalle.

Elsa otti vastenmielisesti tarjotun annin. Hän pelkäsi taas kovasti Liisaa, kun he olivat kahden. Se oli niin suuri ja voimakkaan näköinen siinäe hänen rinnalla.

Kontinkankaan kuvetta kulki metsäetie Karjansillalle. Mutta sielläe kankaalla oli Tolo Mikko kivenhakkuussa ja työt pelkäsiäet Mikkoa. Siitäe kerrottiin kaikenmoista, ettäe se on hirveän ruma, silläe on ainoastaan yksi silmäe keskelläe otsaa ja kasvot aivan mustat ja se syöe sisiliskoja. Kauheinta kuitenkin oli, ettäe se oli linnan lukkari. Samoin pelkäsiäet he Kivelaen Ristoa, kun Mikko asui Kivelaessa ja Risto joka päiväe kävi Mikolle kahvin viennissäe ja oli sorakieli. Työt kiersiäet aina Kontinkangasta kuin kauhupaikkaa ainakin, kaartivat kaukaa peltojen taitse. Ja niin etäeäetäe eiväet kierteäneet, etteiväet olisi pelonalaisina kankaalle täehystelleet. Mutta Latun Liisa teki niinkuin pojat, kulki tietäe suoraan kankaan kuvetta ja uskalsi mennäe metsäeäenkin.

Kerran oli Liisa, kun he Ojanniemen Marin kanssa olivat kahden menneet Karjansillalle, ottanut Marin syliinsäe ja kantanut väekisten tietäe ja käyttäenyt metsäessaekin. Elsa pelkäsi samaa, ja kun Liisa lähti astua reuhottamaan tietäe, seurasi Elsa kuin tunnotonna jäeljessäe.

Kolkutus jo kuului. Elsa pelotti, kun Liisa puheli kovalla ääenelläe. Vaan kun tien ojemukseen tulivat ja Risto näkyi kulkevan sielläe edelläe, niin vavahdi Elsa säikäehdyksestäe, sydän rupesi lyömäeään ja hän tarttui Liisaa käteen ja henkeäeään pidaatti.

Kahviputelli kainalossa asteli Risto, tallusteli ja tuumaili itsekseen. Katseli taivaalle ja puitten latvoihin, pysähtyi tarkastelemaan muuatta isoa kiveäe tien vierelläe. Sitäe jonkun aikaa silmäiltyäeään lähti hän astelemaan ja viittaili ja puhella pulpatti ja yhtäekkie kyykistyi tarkastelemaan muuatta muurahaiskekoa ja heitteli havuneuloja siihen. Mutta kun huomasi työt jäeljessäeään, heittäytyi hän ääenettoemäeksi, poikkesi tieltäe ja painui kiireesti metsäeään.

Liisa nauroi ja esitteli, ettäe ruvettäisiin hämäeäeäeään Ristoa.

"Voi ei ruveta", kielteli Elsa peläestyksissäeään ja rukoillen, "kuule, ei ruveta, Liisa rakas".

Mutta varsin vain sentäehden, kun Elsa pelotti, Liisa alkoi hokea miten pojatkin hokivat:

"Risto rukka mene rukkiisia rluumenia rlautupohja rleelläe rliihestäe noutamaan."

Liisa hoki sitäe niin kauan kuin Ristoa väehäenkäeään vilahteli puitten väelistäe ja aina kovemmalla ääenelläe. Vasta kun kerrassaan näkyvistäe häipyi, katosi metsäen peittoon, herkesi Liisakin huudettuaan vieläe kerran ja lujasti.

Elsa oli alussa kuin jäehmetyksissäe, vaan sitten purskahti häeneltäe itku.

"Jos vain Tolo Mikko tulee, niin minäe sanon, ettäe sinäe se olit, joka haemaesit Ristoa", tirsui Elsa ja uskoikin, ettäe jos Tolo Mikko tulee, niin se ei tee haenelle pahaa kun haen on ollut siivolla.

"Sano, sano. Minäe raskin sanoa itsekin. Antaapa tulla niin minäe sanon, ettäe Tolo Mikko, toeloe nokka, Tolo Mikko, toeloe nokka." Ja Liisa alkoi hokea sitäe lujalla aeaenellae laehettaeaeakseensae kivenhakkaajan kuultaviin sanansa.

Elsa ei enaeae tyytynyt kaevelemaeaeen, vaan laehti juosta silpomaan minkae ennaetti sydaen kurkussa. Juoksi kankaan toiseen laitaan saakka, ettei kolkutusta kuulunut.

Siellae vasta saattoi haen vapaasti hengittaeae, vaan sydaen loei kiivaasti. Ja haen tunsu vihaa Liisaa kohtaan ja toivoi haenelle pahaa. Toivoi, ettäe Tolo Mikko tulisi ja veisi Liisan vaikka iaeksi. Eikae haen enaeae vaelittaenyt, vaikka Liisasta olisi tullutkin huono ihminen. Haen sanoikin Liisalle kuin toivotuksena:

"Sinusta tulee huono ihminen."

Sitäe ei ollut Liisalle vielae muut sanoneet kuin akat ja niitten puheisiin haen oli jo paatunut, niin ettei niistae juuri vaelittaenyt muuta kuin illalla aina pelotti. Elsan puhe oli aivan kuin joku poika olisi haentae arvaamatta takaapaein niskaan lyoenyt, ja sentaehden haen aekkieae synkistyi, puristi nyrkkiaensae ja ojenteli Elsaa kohti, joka seisoi kyyristyksissaeaeen ja yhdessae kohti kuin olisi kivettynyt.

"Jos minäe sivaltaisn sinua, niin ei jaeisi kuin maerkae sija", sanoi Liisa hammasta purren.

Siinae seisovat vastatusten vaehaen aikaa, vaan lopulta Liisa purskahti kovaan itkuun.

"Se on vale, ettäe minusta tulee huono ihminen, se on vale. Sinäe valehtelet ja kaikki valehtelevat."

Nyrkeillae silmiaeaeen hieroi ja intti ehtimiseen valeeksi, itkien sydaemensae pohjasta.

Elsan rupesi kaeymaeaeen saaeeliksi Liisaa ja kaduttamaan ja haepeaeaeaeen sanojaan. Haen koetti jotakin Liisalle puhuakin hyvitykseksi, vaan Liisa ei kuunnellut enaeae, astui kiivaasti tietäe ja itki aeaeneen.

Laehempaenae Karjansiltäe poikkesi Elsa tieltäe ja kulki metsaeae kiertaeaeekseen Talluksen riihen luona olevaa suurta kiveae, jonka takana usein oli herraspoikia, Montinin Jori ja Fagelbergin pojat vaeijymaessae ja syoeksyivaet sieltäe yhtaeekkieae ja kun kiinni saivat, niin suutelivat ja puhuivat muuta rumaa. Ja se oli sitäe pahempi, kun tytoet pelkaesivaet, ettäe siitäe tulee huonoksi ihmiseksi, jos herraspojat saavat suudella. Niin oli Lampan Eedla kuullut aeitinsae kerran puhuvan ja Eedla sen selitti muille ja muut sen uskoivat todeksi. Mutta jotakin oli Eedla myoes kertonut, ettäe jos heti pesee suunsa, heti paikalla, niin ei tulekaan.

Kerran oli Fagelbergin Fredrikki saanut Limmin Jennin kiinni ja suudellut, vaan kun Jenni paeaeesi irti ja juoksi pakoon ja oli heti loeytaenyt muutamassa maettaeaeen kolossa vetäe ja siinae pessyt, niin oli auttanut. Oeisin oli haen kyllae pahoja unia naehnyt, kerran hyvin pahaa, ettäe oli huutamaan yoellae ruvennut, vaan kun aeitinsae oli siunannut, niin ei ollut sitten sen peraeatae naehnyt semmoista unta. Niin kerrottiin ja kauheasti pelaettiin herraspoikia.

Elsa taehysti Liisan kulkua ja pelkaesi, odotti joka silmaenraepaeys, ettäe nyt sieltäe syoeksevaet pojat esiin. Ja itse haen kulki varoen, vaikka niin

etaeaeltae kiersi, ja oli valmiina pakoon. Vaan yhtäekkie ilmestyivaet haenen eteensa Tepon likka ja Lahdenperaen Santeri, jotka nousivat katajapehkon takaa. Siinae seisoivat he nyt vastatusten katsellen toisiaan silmaestae sisaaen, Elsa pelonalaisena, likka naurusuin, mutta Santeri kaedet nyrkissae ja uhkaavana alkoi:

"Miksi sinae minua kerran haernaesit?"

"En minae ole sinua koskaan haemaennyt.." koetti Elsa sanoa, vaan Santeri samassa pukkasi Elsa niskaan, niin ettae Elsa silmaelleen lankesi.

"Vieläekoe vasta haernaetaet? Haeh? Vieläekoe vasta?" teuhusi Santeri innoissaan ja painoi Elsa niskasta maahan.

Elsa luuli, ettae haen kuolee ihan heti, kun santaakin meni suu taeyteen, eikae tahtonut saattaa hengittaeae. Vaan yhtäekkie tunsu haen painon kohoavan paeaeltaaen, Santerin kouran irtaantuvan niskastaan ja kuuli Santerin kimeaesti raeaekkyvaen. Ja kun haen jaloilleen paeaesi, naeki haen Liisan pyoerittaevaen Santeria ja Santerin sitten syoeksyvaen pakoon ja yhae raeaekkyvaen kuin syoetaevae.

Liisa tuli sitten likan luo ja tarttui likan rintapieluksiin.

"Miksi sinae, likka, annoit Santerin lyoedae Elsa?"

"Mitaehaen Elsakin on haemaennyt Santeria."

"Se on vale, ja jos olisinkin, niin Santeri on semmoinen, ettae se haukkuu kaikkia. Oletko sinae Elsa koskaan haemaennyt sitae?"

"En."

"Niin no! Mitaes sinae pieksaetit Elsasta? Haeh?"

Siinae syntyi kova ottelu, jota Elsa vapisten ja itkien katseli.

Ottelevat kaatuivat molemmat, Liisa alle. Elsa sen verran ymmaersi, ettae Liisa tappiolla on, ja itki yhae katkerammin haedissaaen eikae osannut mitaaen tehdae avuksi. Hetken peraestae nousivat yloes, vaan Liisa tarttui uudestaan kiinni ja syntyi entistaaen ankarampi nujakka. likka nyt sortui allekynsin ja Liisa istuallaan likan paeaellae laeiski ja taputteli minkae kerkesi.

Kun vihdoin erosivat, niin likka poismennessaaen haikeasti itki.

"Elae huoli Liisa."

Liisa ei ollut enaae kuulevinaankaan likkaa, laehti vain sanatonna astumaan matkansa mukaan.

Aivan kankaan laidassa nousi Santeri pensaikosta, puljautui kuin vesilintu sukkelosta ja alkoi:

"Tuleppas taenne Latun Liisa, karhumaija, poikatyttö, litulatu, litulatu..."

"Seekatti! Menenkoe ja vaehaen hatuutan?" kysyi Liisa kaeaentyen takaisin ja oli nyrkkit puristuksissa.

"Elae mene", pyysi Elsa, joka vieläe pelkaesi, ettae jalat tutisi.

"Odottakoonpa. Satuthan kerran kautta kulkemaan, niin pysaeytaen ja kysyn, kenen olet poika", uhkaili Liisa.

Sen kanssa he laetivaet taas matkaansa paein. Liisa kyseli oliko Elsa

loukkaantunut ja kuleksi sitten aeaenetoennae ja allapaein.

Elsa olisi suonut taas Liisalle kaikkea hyvaeae ja koetti kaikin tavoin miellyttaeae haentae.

"Saa kai niitae haemaetaekin Ristoa ja Mikkoa, kun ne ovat semmoisia", sanoi Elsa.

Liisa ei puhunut mitaaeen, ajatteli vain itsekseen, ettae haen kysyy Tepolta sitae, ja mietteissaaeen asteli puhumatta sanaakaan.

"Vaan jos likka kaeypi kantelemassa aeidillesi?" arveli Elsa vihdoin aeaenettoemyyden katkaisten.

"Ei kaey. likka ei ole niitae poikia. Isaelleen se kyllae sanoo, vaan isaensae toruu--toruu se minuakin..."

Liisa painui taas aeaenettoemaeksi miettimaeeen ja sitten omaksi puolustukseeseen arveli:

"Mitaehaen likka antoi Santerin tehdae ilkeyttae, likka suurempi poika ja ymmaertaevaeisempi, ettae olisi voinut kieltaeae Santeria", selitti Liisa aivan kuin olisi kuullut vanhain ihmisten puhuvan.

Mutta ei haen sittenkaeeen saanut tyydytetyksi taeydellisesti itseaaeen. Haen katseli jaelkeensae, ettae jos naekyisi likkaa, niin haen sanoisi, ettae sovitaan pois likka.

"Sen Santerin olisi sietaenyt saada, se on semmoinen ettae se on aina pienempaeinsae niskassa ilman mitaaeen syytae", selitti Liisa.

Leikkipaikka oli jo laehellae. Tuolla naekyi hiekkatoeyraes vaehaen matkan paeaessae ja siellae tytoet leikkivaet. Ne panivat kuperkeikkaa toeyraestae alas. Rinnakkain laehtivaet toeyraeaeltae, huiskahtelivat sikin sokin, ettae jalkoja oli pystyssae kuin torrakoita. Yhteen myttyyn keraeityivaet rinteeseen alle ja siitae kun selvisivaet jaloilleen, niin alkoi semmoinen ilon metakka, nauru ja huuto. Sitten taas rinnettae yloes ja huiskeikkaa alas.

Liisa pysaeytti toverinsa ja kysyi:

"Eikoestaeaeen minusta tule huono ihminen?"

"Ei", vastasi Elsa empimaettae ja vakuuttavasti ja haevetti haentae nyt mahdottomasti, ettae oli sanonut Liisalle aesken niin.

"Kun rukoilee Jumalaa, niin eihaen tule?"

"Ei."

"Minaepae rukoilen aina. Ja minae tykkaeeen sinusta."

"Liisa ja Elsa", huudettiin tyttöjoukosta.

Semmoinen ilon puuska tapasi molemmat, niin Elsan kuin Liisankin, ettae kohoksi maasta kiskasi. Liisa sieppasi Elsaa kaedestae ja molemmat laehtivaet kuin tuulispaeae olisi heidaet temmannut. Hyppyae juoksivat ja Liisa tahdiksi lauloi:

Rim min naellae reen
evers perran pee
litvik likka vee
litvik likka vee
vuotok rassassee
unter riivantee.

Ja riemulla ottivat heitae toiset vastaan, varsinkin Elsaa hyvaeiltiin, sillae Elsalla oli aina uusia ja hupaisia leikkejae.

Elsa esittelikin heti uutta leikkiae: enkelisille. Kukaan ei tiennyt vielae miten sitae ollaan, vaan halukas oli jokainen.

"Me olisimme muka enkeleita ja lentaeisimme alas maahan", selitti haen ja naeytti miten piti hypaetae. Kaedet piti olla levaellaeen ja toinen jalka vaehaen koukussa taakse.

Sievaeltae se naeytti toisistakin ja leikki alkoi. Niin ettae pian oli suuri parvi enkeleitae lentaemaessae toeyraeaen aeyraeaeltae alas maahan, josta kiipesivaet aeyraeaelle ja taas enkeleinae alas.

"Katsokaa minua!" huusi jokainen laehtiessaeen lentaamaeaen ja koetti olla miten paraiten enkelin naekoeinen.

Elsa hajotti palmikkonsa, levitti hiukset hartioille ja sitae noudattivat heti kaikki. Vaan Elsa huomasi taas uutta siihen.

"Tytoet, tytoet! nyt minae tiedaenkin miten vasta ollaan oikein kuin enkeleitae ... nyt minae tiedaet... Naein."

"Voi, joo joo!" huusivat kaikki ja ehaettivaet riisuutumaan paitasilleen.

Nythaen sitae vasta naeytti oikein enkeliltae, jalatkin kun paremmin naekyivaet. Ja naein oli lystimpaeaekin.

"Katsokaa, tytoet, katsokaa minua!" huudettiin taas. Ja tosiaan katseltiin, kuka se oli sievin enkeli. Elsa se paraiten muka osasi ja jokainen koetti samalla tavalla panna tukkansa ja pitaeae paeaensae, jalkansa ja kaetensae.

Se leikki oli hauskaa. Olisi vaikka kuinka kauan leikkinyt sitae, sillae se tunnusti, vaan ei jaksanut. Lentaeae kyllae olisi jaksanut, vaan kiivetae ei. Ja kun tuli Vimparin Aappo, niin Latun Liisa heti rupesi kaerttaamaeaen hautajaisille.

Enkelit pukeutuivat ihmisten lapsiksi ja rupesivat maallisiin toimiin, murheellisiin toimiin. Talonpoikaiset hautajaiset pidettiin, sillae ei ollut varustuksia tarpeeksi herrashautajaisia varten. Utin Elli taas juhlallisesti saatettiin viimeiseen lepokammioonsa merimies Rahkolan Sievae Siviaenaen ja taas kaivettiin yloes vietaevaeksi uudelleen jonakin muuna, vaan jaei kuitenkin taellae kertaa taas sikseen.

Elsa esitti, ettae ruvettaisiin leikkimaeaen kuninkaan pojan morsianta. Siihen tarttuivat heti kaikki kuin takkiaiset.

"Minae rupean morsiameksi", ehdotteli Latun Liisa, yhtae halukas haeaepuuhiin kuin hautajaisiinkin.

"Minae rupean morsiameksi, Aappo olisi kuninkaan poika", ehdotti Takun Hanna.

Vaan Elsa selitti, ettae se kuninkaan poika olisi vain mukamasten. Se ei vielae olisi taeaeliae, vaan tulisi sitten noutamaan morsiantaan ja veisi sen hyvin kauas taeaeltae, hyvin hyvin kauas, kauniiseen linnaan hyvin kauniissa metsaessae, semmoisessa, jossa puut olivat hyvin korkeat ja metsaessae kasvoi viheriae sammal, ettae oli aivan kuin viheriaeae samettia olisi siinae. Linnan ympaeirillae on ruusupensaita, niin kauniita, ettei muualla koko maailmassa.

Ja siellae on aina kesae ja linnut ja kaikki elaeimet ovat aivan kesyjae. Eikae siellae ole muita ihmisiae kuin se kuninkaan poika ja se on hyvin kaunis.

Jokaisessa syntyi halu paeaestae sen kuninkaan pojan morsiameksi ja Elsalta he sitae arvoa pyysivaet. Haenen ympaerillaaen hyppivaet, taputtivat kaesiaeeen ja kilvan kaerttivaet. Liisa enin hokelsi ja vaekivetoon tahtoi, ettae haenen pitaae paeaestae morsiameksi, muuten haen ei rupea.

Ojanniemen Mari oli Elsan mielestae sopivin, se kun oli sievin ja pienin ja se kuninkaan poika oli myoes pieni.

"Sinae olisit, Liisa, muka sen morsiamen aeiti ja se kuninkaan poika veisi sinut mukaansa, ja sinae saisit siellae ruokaa laittaa ja hoitaa kaikkea... Mari olisi morsian."

Molemmat olivat tyytyvaeisiae ja sulasta hyvaestae mielestae rupesti niin morsian kuin morsiamen aeiti pyoerimaaen ja taputtivat kaesiaeeen. Vaan toisetkaan eivaet tyytyneet osattomina olemaan. Ja Elsan piti luvata mitae tointa millekin. Helpostihan niitae loeytyi ja tyytyivaet ne, kunhan jotakin saivat ja paeaesivaet mukaan tuonne hyvin kauas.

Vimparin Aapolle ei huomattu mitaaen tehtaevaae. Hautajaisia he eivaet osanneet leikkiae pastoritta, vaan haeissae he eivaet sitae koskaan tarvinneet. Joku kyllae ehdotteli Aapolle rengin paikkaa, vaan Aappo ei huolinut. Haen olisi halunnut olla kuninkaan poikana itsenae. Ja haen naerkaestyi kun ei paeaessyt, uhotteli laehteae pois ja laehtikin, lahtiessaaen viskaten laehellae olevaan vesikuoppaan Sievae Siviaen, jonka viimeisen lepokammion haen aesken oli niin juhlallisesti siunannut. Lampan Eedlalta paeaesi haikaa itku ja muutkin tytoet paeivittelivaet, kun Aappo syyttoemaele raukalle vihojaan puski. Mutta Latun Liisa joutui Aapon jaelkeen, joka tiesi, ettae nyt haen on helisemaessae, ja paeaesti raemaekaen huudon jo ajoissa. Vaan ei auttanut huuto. Liisa tapasi tukkapaeaestae kiinni ja hatuuttaessaan arveli: "Vai taemae pastori!"

Liisa kun onki Sievae Siviae raukan kuopasta ja puisteli ja toi omistajalleen ja joku esitteli ettae tullaan huomenna Karjasillan luo pyykillae, nukkien vaatteitten pesuun, ja pestessae muka keitettaeisiin kahvia ja oltaisiin niinkuin Pyykkisaarella, niin tuntui kaikista hauskalle nyt jo, ja Eedlakin rauhoittui kokonaan ja pyyhki kyneleensa.

Ja nyt tuli into ja kiire kuninkaan pojan morsianta pukemaan. Kuin perhoset liikkuaivat tytoet ympaeriinsa ja poimivat kukkia helmat taeyteen. Niitae sidottiin kruunu ja seppeleitae. Sitae tehdessae puhuttiin siitae kuninkaan pojasta kukin mielikuvituksensa luomia.

Se oli niin kaunis se kuninkaan poika, ettei koko maailmassa toista. Ja linna niin komea, ettei koko kaupungissa niin komeaa rakennusta. Ja siinae oli semmoinen sali, jonka katto oli kristallista ja seinat kristallista ja samettimatot lattialla.

"Eikoe olekin siellae metsaessae semmoinen lasitoermae ja sen alla pumpuleita, joihin saa hyppiae siitae toermaeltae?" kysyi Latun Liisa ja toiset myoensivaet ja kyselivaet kukin omia mieluisiaan.

Variksenvarpaista laitettiin kruunu, valkoopilasta seppele olan yli ja vyoetaeryksen ympaeri, vyoelinoeistaa puku kaikenmoisille laskoksille ja niin, ettae kaesivarret ja kaula olivat paljaina. Tukka oli hajallaan ja oikeassa kaedessa pieni kukkakimppu.

Semmoisissa koristuksissa pantiin haen istumaan vasenta kaettaeaaen vasten nojalleen ja sinnepaein katsomaan mistae odotettiin kuninkaan poikaa. Toiset tytoet laskeusivat toeyraaealtae alas sieltae katsomaan ja odottamaan sulhoa tulevaksi. Ihastusta he olivat taeynnae ja onnellisuutta jokainen, saati sitten morsian. Joka hetki he odottivat, ettae milloin tulee kuninkaan poika, ajaa mustilla hevosilla, joilla on kultasuitset ja kaikki kullasta. Metsaen laitaan taehystelivaet, ettae alkaako jo vaelaehdellae, ja hiljaa kuiskaten puhuivat, ettae kyllae se kohta tulee.

Vaan kun toiselta puolen ilmestyi toeyraaealle Montinin Jori ja Vimparin Aappo, niin laehtivaet tytoet puiittaamaan pakoon kuin kananpoikue ja muitten kiire tempasi Liisankin mukaansa. Morsian raukka jaei yksinaeaen toeyraaealle eikae osannut liikkuu paikaltaan, purskahti itkuun peloissaan.

Montinin Jori nauroi ja huusi:

"Flickor, kom da si!"

Muutamia tyttöejae kapusi toeyraaealle ja kummissaan katselivat pakenevia, vaan kun huomasiivat Ojanniemen Marin, niin remahtivat nauramaan.

"Pappa o' mamma, kom da si!" huusi joku tytöistä.

Pappa ja mamma tulivat laehemmaeksi toeyraeaen alle ja joku rouva kolmantena. Nauroivat hekin naehdessaen nyt sen kumman.

"Flickor, fraga hva' lass hon vara", huusi rouva.

"Kuka sinae olet?" kysäisi muuan.

"Mari."

"Nii vaa mikae sinae lossa olla?" kysyi toinen.

Mari ei osannut vastata, nyyhki vain kasvot kaesivarsien peitossa.

"Mikae se ole?", kysyi muuan tyttö Vimparin Aapolta, joka siinae seisoi kaedet taskussa ja naurusuin katsoi vuoroon kutakin.

"Se on Ojanniemen Mari."

"Mari, miksi sinae olet kranssi paeaessae?" kysyi joku muita viisaampi.

"Kun mi-nae o-len ku-nin-kaan po-jan mor-sian."

"Se on muka kuninkaan pojan morsian", alkoi Aappokin nyt haeveltaeae ja selitti se niin reimalla aeaenellae, ettae pappa ja mamma ja rouva toeyraeaen alla kuulivat.

"Ah morsian", lausui mamma.

"Jaja!" sanoi pappa. "Kuninkaan pojan morsian, eipae vaehempaeae. Mutta kaunis morsian."

"Juu, sievae tytöe naeyttaeae olevan", myönsi mamma ja toinen rouva sanoi:

"Erinomaisen sievae."

Latun Liisa jo palasi takaisin, terhakan naekoeisenae seisahdettua Marin viereen, ikaeaenkuin ettae tulkaapa! Ja kun herra huusi sieltae alhaalta ja kysyi Maria, kenen se on tytöe, huusi Liisa:

"Se on Ojanniemen Sannan."

Sillae aeaenellae haen sen lausui ikaeaenkuin olisi sanonut: sen se on ja se ei kuulu teihin.

"Ojanniemen Sannan... Mari on siis..." sanoi rouva toiselle ja taemae nyoekaeytti paeaetaeaen, ettae haen ymmaertaeae.

"Synti tyttöeparkaa", sanoi rouva.

Herra piirteli kepillaeen santaan ja huusi sitten Joria noutamaan lantin,

jonka antaisi Marille.

Mutta Hulda, Jorin sisko, juoksi papan luo ja halusi haenkin antaa.

"Kenenkae sinae olet, sinae iso tyttö?" kysyi se toinen rouva Latun Liisaa ja otti rahakukkaronsa.

Liisa haepesi, kun haentae sanottiin isoksi tytoeksi, ja vetaeytyi haepeissaaen toeyraaen toiselle puolelle ja painui maahan, ettei naekyisi.

"Se on Latun Liisa", huusi Jori, ja Liisaa yhae enemmaen haevetti, niin ettae koetti vetaeytyae likemmaeksi maanpintaa, kun vielae luuli naekyvaensae. Muuan tyttöe tarjotteli haenelle rahaa, vaan haen ei ilennyt ottaa, ei vaikka. Niin ujosteli.

Toisetkin tytoet nyt palailivat juoksun vilkkaa ja uteliaina tiedustelivat, mitae herrasvaeki oli sanonut. Mari kertoi ja naeytteli kahta viisipennistaa, joita jokainen katseli kaesistaaen.

"Ketae kaikkia siinae oli?" kyselivaet, jotka eivaet olleet uskaltaneet niin laehelle pysaehtyae, ettae naehneet olisivat.

"Montinin herra ja rouva ja Karenin rouva, Montinin Jori, Hulda, Siiri ja Lotta, Stroembergin Liisi ja Betti ja Groendalin Fraiju ja Montinin piika, jolla oli suuri kannannainen vasu kainalossa", selitti Liisa ja arveli, ettae ne menivaet Montinin kaukavainiolle leikkimaaen.

Sinne se oli mennyt Vimparin Aappokin herrasvaeen mukaan, ja arvelutti tyttöejae, ettae jos se meni pastoriksi. Latun Liisa ehdotteli, ettae laehtisivaet katsomaa. Istuisivat jossain piilopaikassa, josta heitae ei huomattaisi.

"Noustaan puihin istumaan siinae vainion aidan takana. Kierrettaeaaen tuolla metsaae jo edelle paein. Voi seekatti! Laehdetaaen! Naehdaaen kuin niillae on niin komeasti."

Toiset eivaet olleet suostuvaiset taehaen. Tuntui jo monella naelkae.

Elsalle tuli mieleen aeiti ja alkoi huolettaa, ettae jos sitae on vastustanut hyvin, ja syntyi semmoinen saeaeli ja kaipauksen tunne, ettae tahtoi heti laehteae.

Marille tuli myoes kiire kotia.

"Minun pitaee laehteae naeyttaemaaen aeidille naeitae rahoja", sanoi haen.

"Ostetaan niillae nisua ja tullaan huomenna pitaemaaen oikein herrasvaeen hautajaisia. Niillae saadaan niin paljon, ettae varmaankin viidet hautajaiset saadaan pitaee", sanoi joku.

"Ostetaan, jos aeiti ei tarvitse", sanoi Mari.

Ja sillae puhein laehdettiin kotia oikein kiiruulla. Niin kiirettae kuitenkin ei ollut, ettei Kontinkangasta joudettu kiertaemaaen. Liisa siellae vain yksinaaen meni suoraan ja mennessaaen lojusi jotakin muka kasakkain laulua, niin ettae kangas raikui.

sisaaen toeytaeisi ja sydaen vavahteli ovea auki kiskaistessa.

Aeiti oli rukin aeaeressae.

"No nytkoe jo tulet?" sanoi aeiti nyreaesti. "Kun et viipynyt koko iltaakin ja yoetaekin."

Ja kaeaemin valmiiksi saatuaan istuutui haen kangaspuihinsa ja vihaisella aeaenellae vielae sanoi:

"Niin kiire oli sinulla sinne lentoon, ettet malttanut kaeaemiae kyliksi tehdae, vaan pitaae minun nekin laittaa, vaikka on kutomisessakin enemmaen tyoetae kuin tehdae jaksaisikaan."

Haemmaestyksissaaen seisoi Elsa keskeellae lattiaa, ei osannut mitaaen.

"No seiso nyt vielae siinae, tee edes muutama kaeaemi, ettae saan rauhassa taemaen kankaan paeaetetyksi."

Elsa istui noeyraesti rukin aeaereen kaeaemin tekoon. Ajatteli sanoa, ettae haen ei uskonut kankaan naein pian loppuvan, luuli vasta huomenna.

Vaan aeiti niittaa solmiessaan sanoi:

"Minae koetin ehaettaeae, ettae saisin taemaen loppuun, ja loppuun taemaen olisin saanutkin ennemmin, vaan kun piti vielae rukin aeaeressaekin lanttasta kaeaemin teossa. Mikae kiire sinulla olikin sinne juoksuun ... ja kehtaakin iso tytoen torvelo."

Elsan sydaentae jo puri, haevetti ja suututti haentae, ettae posket kuumina karehtivat. Kun tuupaten tuli uhkamielinen ajatus, ettae jos vielae aeiti sanoo, niin haen vastustaa, raaskii sanoa vaikka mitae. Ja haen mietti, mitae sanoisi. Vaan kun ei aeiti mitaaen puhunut, niin istui Elsa aeaeneti, murjotti vihassa. Kauan haen ei kuitenkaan vihaansa pitaenyt, sillae kun haen tuli katsoneeksi aetiin, joka koetti kutoa minkae suinkin kerkesi, niin siirtyi ynseys mielestae, meni kuin lumi Siljalta jaeaeltae tuulen puhaltaessa. Saeaeli ja rakkaus laemmitti mieltae ja muutamiin kirkkaisiin kyyneliin sulii viimeisetkin vihan rippeet. Haevetti kovasti, ettae oli pahaa ajatellutkaan.

Kun kudonta oli loppunut ja aeiti alkoi lappaa kangasta, puheli haen leppyneenae:

"Et sinae olisi joutanut sinne koko paeivaeksi purjastamaan. Rikkailla on aikaa, vaan koeyhaen lapsen pitaae jo pienestae pitaaen oppia tyoetae tekemaaen, muuten on naelkaekuoalema edessae. Pitaaehaen sinunkin jo sen ymmaertaae. Ja tiedaethaen sinae, kuinka lujasta meille leipae laehtee. Minun pitaae tehdae tyoetae minkae suinkin jaksaa. Sinunkin pitaaeisi koettaa auttaa minua. Mihin sinae lapsi raukka muutoin joudut, jos minusta pian aika jaettyy. Maailman jalkoihin, huutolaiseksi, sen sinae hyvin tiedaet..."

Vaan siihen jaei puhe ja lappaminenkin, kun tuli yskaenkohtaus. Niin rajuksi ratkesi ryvintae, ettae henkimenneisiin asti. Tuolille jos ei paeaessyt istumaan, niin siihen olisi lattialle nyykistynyt. Kauan sitae kesti, enemmaen aikaa kuin ennen. Elsaa pelotti jo, ettei se helpotakaan, vaan tukehduttaa siihen paikkaan.

Viimein kuitenkin yskae tuntui vaehaen vaesaeytyvaen, ja kun pahin puuska oli sivu, niin siitaehaen se laantui laantumistaan. Vaan niin heikoksi vei, ettei jaksanut jaloilleen, istua piti vielae ja odottaa voimain palautumista.

"Kyllae minae taessae suoriudun hiljalleen ja kykenen laehtemaaen", puhui aeiti rykaeysten seasta ja paineli sydaenalaansa.

Vasta kun aeiti oli mennyt purkautui Elsan itku, puhkesi yhtäekkie ja ryntäsi kuin sulkunsa saerkenyt tulva. Haen ei olisi voinut sitae pidaettaeae, vaan ei halunnutkaan. Heittaeytyi vuoteelle, painoi kasvonsa paeen alustaan ja antoi itkulle taeyden vallan. Haen ei voinut mitaeen ajatella, ajatukset ikaeaenkuin juoksivat vetenae. Hetken peraestae tuli mieleen kuvia, jotka vaihtuivat nopeaan, ja haen naeki ne aivan kuin silmissaean: aeiti kaeaemiae tekemaessae ... aeiti istui tuolilla ja ryki henkimenneisiin ... aeiti kuoli...

Kuolleen aidin kuva pysahtyi mieleen hetkiseksi. Ja ahdistava tunne taeytti Elsan sydaenalan aivan kuin olisi tahtonut pakahuttaa, ettei henkikaeen paeaessyt kulkemaan, kurkkuun salpautui. Mutta kun viimein paeaesi tulemaan, niin laukesi kovaan parahdukseen.

"Ei ole kuollut!" huudahti Elsa tuskan aeaenellae, vaan vihaistekin, ikaeaenkuin sille kuvalle sanoen: sinae valehtelet. Vaan se kuva pysyi yhae mielessae, ja kun siirtyi hiljalleen pois, niin tuli sijaan koeyhaehuutokauppa. Siinae muodossa se tuli kuin Elsa oli kerran naehnyt. Mutta itse seisoi haen nyt korkealla tuolilla ja myoetiin,--ruma akka ojensi kaesiaean ottaakseen haentae.

Tuntui kuin se akka olisi seisonut ihan haenen vieressaeen. Ruumista karsi. Ei olisi uskaltanut katsoa huoneelle, vaikka mikae olisi ollut! Kaeaeri vain kaetensae paeenalustan ympaeri ja painoi paeaensae sitae vasten. Koetti puristaa silmaensae umpeen lujasti, ettae se kuva poistuisi mielestae, vaan ei ollut apua. Pelotti kauheasti ja kylmae karsi ruumista. Vasta kun pisti paeaensae paeenalustan alle, niin oli parempi olla, vaikka muu ruumis kaulaa myoeten tuntuikin turvattomalta. Mutta sieltae paeenalustan alta uskalsi kuitenkin kurkistaa huoneelle, ja kun naeki, ettei ollutkaan sitae akkaa, niin haevisi pelko. Vierestae tuolilta sai aidin saalin ja sen levitti peitoksi, ja huppukorviin kun paneusi, niin oli kuin turvan takana, jottei pelottanut ollenkaan.

Kuohuva mieli asettui ja sen mukaan itkukin laimentui ja alkoi saattaa ajatuksiaankin asetella. Vaikka tahtoivathan ne aeskeiset kuvat vielae mieleen pyrkiae, vaan kun tulivat, niin kurkisti saalin liepeen alta huoneelle ja silloin naeki, ettei siellae ollut mitaeen, ei aeitiae kuolleena eikae sitae rumaa akkaa vuoteen vieressae. Sillae tavoin niitten kuvien taeytyi aina poistua, ja harvemmin ne enaeae pakkausivatkaan.

Mutta siellae saalin alla tuli ikaevae aeitiae ja rupesi ajatteluttamaan, ettae jos aeiti ei ole jaksanut Montinille saakka sen kankaansa kanssa, vaan on kadulle lyykistynyt. Ja sitae enemmaen rupesi vaivaamaan, kuta enemmaen ajatteli ja koetti vakuutella, ettae on se jaksanut. Lopulla pani se niin levottomaksi, ettae piti laehteae katsomaan.

Juoksujalassa kulki haen katuja, ei joutanut arvelemaan, ettae mitae ihmiset ajattelevat, ei tullut edes mieleenkaeaen. Huolena oli vain aeiti.

Sitae menoaan tuli haen Montinin portille ja oli levollisempi, kun aeitiae ei ollut kadulla naekynyt, ettae tottakai se sitten on jaksanut. Vaan varmuudeksi halutti naehdae. Sisaeen ei kuitenkaan viitsinyt mennae eikae kartanollekaan oikein, ettae jos huomaavat tai jos sattuisi Montinin Jori ja tytoet tulemaan. Hiljalleen vetaeytyi seinavientae ja pidaatteli nyyhkytystae, joka aika ajoin vielae pulpahti kuin pore vedenpintaan. Nurkan takaa sitten kurkisti. Kyoeikin ikkuna sopikin naekymaeen verannan kulman takaa, kun pitkaeksi kaulansa kurkotti. Tikapuut olivat pahasti edessae, vaan kun laskeutui kumarruksiin, niin puolapuitten vaelistae naeki alaruudut. Ja sieltaepae nyt naekyi vaehaen aidin paeaetae, toinen puoli takaraivoa ja vaehaen olkapaeaetaekin. Aeiti se oli. Tuntui aekkie hyvaelle, posket karahtivat kuumiksi ja suukin hymyyn vetaeytyi. Kerran naekyi akkunasta toista kaettae, huivin kun kaulalta nosti paeaelaelle. Ja nyt oli ihan varma tosi, ettae se oli aeiti. Ja semmoinen mielihyvae syntyi, ettae naurun hykaehdys tuli aeaeneen. Ja helpolla mielellae saattoi palata takaisin.

Kaikki pelko oli poissa, mieli iloinen ja noeyrae. Haen paeaetti, ettei haen enaeae mene leikkimaeaeen kauas, vaan on kotona ja tekee aeidille kaeaemejae, niin ettei aeidiltae koskaan lopu. Ja haen rupeaa kutomaan tiuhtanauhaa jota myy ja saa rahaa, ettae elaevaeet aeidin kanssa oikein hyvin. Jumalalta rukoilee, ettae metsaestae loeytaeisi aarteen, josta aina kaey rahaa hakemassa, kun tarvitsevat, ja antaa Nikkilaen emaennaelleenkin. Ja on niin lysti olla, ettae vaikka tulisi keisari tahtomaan ottotytoekseen, niin ei laehtisi. Sittenkin kun haen suureksi tulee, on haen aeidin tykoenae.

Kotona haen haki tiuhtanansa ja kaepynsae valmiiksi, ettae kun aeiti tulee ja antaa lankaa, niin rupeaa haen kutomaan.

Mutta aeiti viipyi kauan ja tuntui oudolta olla yksin. Kangaspuut tuossa olivat tyhjaenae. Poelkyltae riippui alusvaate ja polkimet repottivat lattialla, tiuhtavarvat olivat pystoessae loukossa, jousi ikkunalla ja sukkula, jossa oli vielae puolinainen kaeaemi. Istuimella oli aeidin arkihame ja roeijy ja lipokkaat vierekkaein istuimen alla. Kello naksutti kovasti, ja kun loei tuntimaeaeeraeae, niin pelotti oikein. Tuntui yksinaeiselle ja oudolle, ettae itku pyrki tulemaan.

Pojat juoksivat kadulla roirosilla ja tytoet hyppaesivaet nuoralla. Elsaa ei haluttanut katsoakaan heitae. Tuntui kuin olisivat olleet kaikki vieraita. Ei vaelittaenyt lehmistaekaeaeen, joita kulki haekiltae, ei Helunastakaan, jonka Nikkilaen emaentae oli itse hakenut. Meni istumaan kangaspuille, painoi poskensa aeidin hametta vasten ja puhkesi hiljaiseen itkuun, tiettaemaettae mitae oikein itki.

Itkun laehteet vaehitellen kuivuivat ja ajatukset alkoivat juosta. Vaan kun haen taas katseli ympaeirilleen kamarissa, jossa kaikki muistuttivat aeidistae, palautui kaipauksen tunne ja silmaet uudelleen kastuivat. Haen painoi uudelleen poskensa aeidin vaatteisiin ja aeaeneensae rukoili Jumalalta anteeksi, ettae oli ollut semmoinen.

Ja kun aeiti vihdoin tuli, ikkunan ohi astui, valtasi Elsan ahdistava ilon puuska, niin ettae haen huudahtaen syoeksyi aeitiaaeen vastaan kadulle ja tarttui aeitiae vyoetaeryksiin.

"Hohoi", huokasi aeiti istahtaessaan tuolille raukeana.

"Niin olen kuin lankavytyhti. Oli sitae vaille, ettei tarvinnut kadulla levaehtaee. No hyvae onkin, ettae saa nyt huoletonna olla vaehaen aikaa: Montinilta en nyt saanutkaan enaeae kudottavaa, vaan huomenna tuodaan Jaentiltae", selitti haen tyytyvaeisenae ja laihat kasvot vaehaen kuin punoittivat.

"Tuossa on silliae", sanoi haen sillae aeaenellae, kuin olisi se ollut jotakin harvinaista herkkua, ja levitti kaapin paeaele paperikaeaeryn, jossa laejaessaeen rotkotti puolikymmentae suurta sillin lahnaketta ja loeyhkaesivaet haerskiae hajua.

"Ja onpa minulla muutakin hyvyyttae", sanoi haen, taskustaan kaivaen toisen paperikaeaeryn, pienen kouransilmaeaeen menevaen.

"Siinae on teetae."

Elsa katseli uteliaana ja hyvillaeaeen. Teetae haen ei ollut koskaan saanut, ainakaan muistanut. Haen ei tiennyt miten sitae syoedaeaeen ja mille se maistuu.

"Eipae sanota persolle, se on makeaa", sanoi aeitikin ensiksi nauraen, kun Elsa haeneltae sitae kyseli, vaan kuitenkin sitten lisaesi: "No kohtapa tiedaet, me keitaemme sitae taenae iltana."

"Jopa minae tiedaenkin, jopa tiedaenkin", paekelsi haen iloissaan, vaan se

selittäen tarkempaan. Mielestään kuvitteli, että sitä juodaan kuin kahvia. Teekupiksi ja teevadiksihan niitä sanottiin, josta kahvia juotiin. Mutta tuntui, että tee on makeaa, makeampaa kuin siirappi.

Aeiti katseli rahojaan, luki kaemmenellään hopeoitaa ja muutamia lantteja. Kaksi kymmenpennistä antoi, joilla kaeski Elsan menneen sokeria ostamaan, ja jaei itse yhä katselemaan kaemmenelleen. Ei ollut iso laejae, minkä oli saanut pitkänae kankaasta. Eihaen siinä ollutkaan kaikki, kun oli jo etukauteen pitänyt ottaa muutamia markkoja. Oli nyt saanut kyynäeräetä viittä penniä vahehemmaen kuin ennen. Oli rouva arvellut, ettei kannata maksaa enempi. Vaan antoihan rouva silliä ja teetä ja oli sanonut, että harvat kutovat niin hyväeä vaatetta kuin Viioska.

Hyryrahan kun maksoi näistä, niin ei paljon jäänyt jäljelle. Mutta tulipa hyry jo etukauteen maksetuksi, ja Jaentin emäntä lupasi hyvän kutomapalkan.

Haen koputti Elsaa ikkunaan ja kutsui takaisin, antoi kymmenpennisen ja sanoi:

"No, ota tuon edestä soikeita korppuja. Kaesketään Nikkilaen emäntäkin teelle." Ja itseksensä jaei vielä tuumaillemaan, että kun sai tuota teetä, että ei tarvinnut kahvia ostaa kankaan loppiaisiksi, niin ostaa haentä muutaman korpun.

"No nyt me saamme herkutella", sanoi aeiti hymyillen Elsaa, kun taama oli tullut asialtaan. "Tule nyt syömeä, niin juomme sitten teetä korpun kanssa päälle, että suu jää makeaksi."

Leipäeä, kylmiä potaatteja ja silliä oli ruuaksi. Vaan sillit eiväet maistuneet Elsalle, ne olivat kesaetyneitä ja haisivat. Haen jykersi leipäeä ja soei muutaman potaatin. Mutta mielensä oli iloinen ja tyytyväinen, sitä enemmaen kun aeiti oli suostunut haenen nauhankutomispuuhaansa, josta haen oli heti kertonut.

"Hyvähaen se on, että jotakin koettaa. Saahan tuota sitäkin koettaa", sanoi aeiti.

Hyvillään kertoi Elsa aikeensa Nikkilaen emännälle, käydessään haentä teelle kutumassa.

"Niin vaikin, niin vaikin, apuun päin se on", sanoi Nikkilaen emäntä ja kammariin tultua sanoi Viion leskelle:

"Kyllä Elsasta pian teille apu tulee, kun se on jo niin halukas. Pian se valtaa istuimen aidoiltaan. Kun se vielä vähen kasvaa, että jalat polkimiin yläeä, niin ei tarvitse aidin kuin vähen ohjalla aluksi ja sitten vain katsella. Mureetta saatte sitten odottaa vanhuuttanne".

Viion leski hengähti ja sanoi:

"Vielä saa kasvaa Elsa ennen kuin kykenee kangaspuihin istumaan. Eikä sillä niihin ole kiirettä vielä, kun Jumala minulle terveyttä ja voimia suonee. Muuta tointa kun saisi, niin olisi paljoa parempi, ja tottapa Jumala on nähnyt jotain Elsankin varalle."

"No joo, onhan se niinkin", myönsi Nikkilaen emäntä.

"Istukaa emäntä."

"Eihaen se kankaankutominenkaan helppoa ole", sanoi Nikkilaen emäntä istuttuaan.

"Ei ole, sen minä tunnen ruumissani. Hyvin se on syönyt minun voimiani, eikähän tuosta ala saada palkkaakaan.--Tulkaapa ottamaan emäntä teetä."

"Oikeinko taessae teetkin."

"Niin no kankaan loppiaisia. Varsinko tuota senkaeaeen vuoksi olisi, vaan Montinin rouva antoi vaehaen teeleehtiae.--Ottakaa korppukin, onhan siinae siksi."

"Kiitoksia. Vai antoi rouva teeleehtiae."

"Se on niin hyvaesydaeminen se rouva", alkoi Viion leski ylistellae. "Kun kuuli minun rykivaen, niin sanoi, ettae teillaepae kuulustaa olevan paha yskae, minae annan teille vaehaen teeleehtiae, ettae saatte teevettae, se on hyvaeae rinnalle. Ja puodista kaevi paperikaeaeryn, luodin verran minkae lie pannut."

"Sillae lailla."

"Hyvaensuuntainenhan se on... Poismenossa olin portilla, niin piika juoksutti jaelkeeni ja pisti kaesiin paperimytyn. Siinae oli sillejae useampia nauloja."

"Isoja sillejae", sanoi Nikkilaen emaentae ja tirkisteli kellastuneita, suuria kalan lahnakkeita, jotka haiskahtivat niin oudolle Nikkilaen emaennaenkin nenaeeen, ettae kipristeli.

"Niin. Ovat ne vaehaen kesaetyneitae, vaan kyllae niitae syoeppi meikaelaeinen, jonka on pitaenyt oppia ruoka jaerestaeaeen syoemaeaeen", sanoi Viion leski, vaikka vaekinaeistaa oli haenellekin niitten syoenti ja sen maulla saanut muutaman palan niellyksi, kun ne olivat hyvaen tahdon antia.

"Taitaapa olla antelias ihminen", arveli Nikkilaen emaentae.

"Joo, se on kelpo ihminen kaikin puolin. Sekinhaen siinae on jo koko etu, ettae se toimittaa tyoetae koeyhille."

Elsakin puuttui puheeseen ja kertoi, ettae Montinin herra oli antanut Ojanniemen Marille kymmenen penniaa.

"Missae?"

"No nehaen menivaet Montinin herra ja rouva ja lapset ja muita herrasvaekiae Montinin kaukavainiolle, kun me leikimme hiekkatoeyraeaeellae. Me olimme kuninkaan pojan morsiamisilla juuri. Kun se tulivat, juoksimme me muut pakoon, vaan Mari, joka oli morsian ja istui toeyraeaeellae, ei kerennyt, vaan jaei siihen ja herra antoi tyttaeriensae Marille viedae kymmenen penniaa."

"Kuninkaan pojan morsiamisilla", nauroi Nikkilaen emaentae. "Ne haentae kuvittelee nuo lapset."

Viion leskikin hymaehi ja ylti kiittaemaeaeen Montineja ja toivotti heille Jumalan siunausta, iankaikkista hyvaeae ja ajallistakin onnea.

"Minkaeaeen maallisen tarpeessa he eivaet olekaan, vaan suokoon Jumala, ettae he naekisivaet iloa lapsistaan."

"Joo, sehaen se olisi hyvae asia, ettae lapsista tulisi vanhemmille iloa", sanoi emaentaekin.

"Ottakaa lisaeae teetae", kaeski Viion leski.

Nikkilaen emaentae yritti kiittelemaeaeen, ettae ei toki enaeae, ja katseli kuin kahden vaiheilla. Mietti, ettae haen ei juo, vaan Nikkilaelle vie taemaen kupin, jos kehtaisi sanoa.

"Tulkaa ottamaan."

"Kiitoksia, juokaa itse vain, johan se minulle riittaaee yksikin kuppi."

"On sitae taeaellae. Tulkaa vain juomaan, niin viedaeen sitten Nikkilaelleenkin."

"Te nyt laeaeckeenne juotatte minulle, minae vien taemaen Nikkilaelle, minun osalleni kyllae yksikin riittaaee", vaeitti nyt tiukasti emaentae. Eikae se siitae parantunutkaan, vaikka Viion leski vieläe tarjoili, kun emaentae toi kupit ja kiitteli Nikkilaen puolesta.

"Ei makeaa mahan taeydeltae", sanoi emaentae ja nauroi.

Viion leski maksoi huoneen vuokran.

"Pitaeae maksaa rahojen aikana."

"Eihaen se ole kuukauden paeaetaekaeen vieläe", arveli emaentae jotakin sanoakseen kuitenkin, vaikka oli hyvillaeen saaliista, ettae saa velkansa maksaa ja saa Nikkilaen raukalle vaehaen mieluista ruokaa pitkaestae kotvasta.

"Vaan minua se ei vahingoita, jos maksan ennen, kun kuitenkin on rahat kaesissae, ja teille se voi olla hyvaeenkin tarpeeseen."

"Ei se tarpeetonta ole, jos paljonkin saisi. Niin no. Jos sattuu teille joskus ettae ei olisi aikoinaan maksaa, niin odotan minae etemmaeksikin."

Niin, sillae tavallahan se sopii."

"Niin autetaan mekin huonot taessae toisiamme voimaimme mukaan. Niinhaen sitae sanotaan, ettae ei niin rikasta, joka ei apua tarvitse, eikae niin koeyhaeae, joka ei auttaa voi."

Siitae laehti puhe kulkemaan siihen suuntaan, ettae pienellae elaejaellae on monta tarvetta ja ottaa usein lujalle, vaan yht'aekkiae aukeaa umpiperae.

"Mitenkaes kaevi minulle taenae paeivaenae", selitti Viion leski.

"Montinin rouvalta en saanut enaeae tyoetae, se kun aikoi lopettaa tykkaenaeen kankaitten kudottamisen. Minae ajattelemaan, ettae..."

"Mitae nyt nykitaenae, kun parta loppui", ehaetti emaentae vaeliin nauraa hekattaen.

"Minne mennae tyoetae kysymaeen", jatkoi leski vakavasti.

"Tuntui kamalalle ajatellessa, ettae jos tyoetoennae haeetty olemaan vaehemmaenkin aikaa. Vaan ajattelin kuitenkin, ettae kyllae Jumala huolen pitaeae. Kotiin tullessani tulee Jaentin emaentae vastaan ja kyselemaettae rupeaa tarjoilemaan kangasta aivan kuin olisi tiennyt, ettae sitae vailla olen. Niin paljon saatte kuin kutoa kerkiaette, sanoi."

"Sillae lailla."

"Minae ajattelin, ettae noin Jumala huolta pitaeae."

"Niin", myoensi emaentae vakavan naekoeisenae.

"Ja monta kertaa on illalla syoety viimeinen leipaekannikka, eikae ole ollut tietoa, mistae huomenna saadaan, vaan saatu on aina."

"Niinhaen se on, ettae usein syoe koeyhae viimeisensae, vaan elaeae kuitenkin."

"Elaeae, kun panee luottamuksensa haeneen, jolta kaikki hyvyys tulee."

"Joo", myönsi emaentae nyoekyttaeen ruumistaan.

"Haenen armollaan minae naemae leskivuoteni olen eläenyt, en suinkaan omin voimin. Kovia koettelemuksia on ollut, vaan haen on voimia antanut, joka kuormankin on pannut."

Nikkilaen emaentae istui vakavana, kaesi poskella mietteissaaen. Omalle kohdalleen haen ei ollut ajatellut Jumalan huolenpitoa koskaan, eikä nytkäen ajatellut. Haen ei ollut elämaessaaen huomannut mitäen ihmeellisempää. Lehmaestae ja lakinteolla oli haen hankkinut toimeentulon ja nujautanut nikarasta nikaraan aina jollakin tavalla. Se ainoa oli haenen mieleensä pystynyt, kun Latun emaentae toi verorahat, kun haen ei osannut ajatella mistä saisi ja Viion leski näytti haenestae olevan Jumalan valittu, josta Jumala alituisesti huolta pitää ja jonka sanan Jumala täyttää muillekin. Itsensä tuns haen niin mitätöömäksi tuon Jumalan valitun edessä.

Viion leskikin istui hetken ääneti ajatellen, miten Jumala oli ohjallut haenen elämänsä joka kohdassa. Haen tahtoi Nikkilaen emaennallekin sen näyttää.

"Kun Viio hukkui, näytti minusta elämae kamalalta. Näytti kerrassaan mustalta ja ahtaalta avara maailma. Kaikki muut elivät elämaetäen, hommasivat ja hurisivat kuin kesaella nuo mettäiset kedolla. Minae olin aivan haluton elämaeen, kun poissa oli nyt se, jota olin ensin rakastanut."

"Niin, suru se mahtaa olla puolison kuolemasta, kun jo niin pahalle tuntuu kun lapsen viepi tuoni", keskeytti emaentae. "Kun meiltäe Janne kuoli, niin se vähaen koski meitä kumpaakin Nikkilaen kanssa, se pahalle tuntui. Vaa se olikin erinomainen lapsi, nerokas ja kaunis kuin omena, semmoinen pyöreämuotoinen ja pystynokkainen..."

"Meillä eläminen alkoi olla huoleton, ei puutetta ollut juuri mistäen. Oma taloakin puuhattiin. Niin huoletti, että miten minäe heikko nainen tulen toimeen lapsineni. En apua osannut odottaa enemmaen kuin tuo aavalle meren seläelle laivasta pudonnut, jolla ei ole muuta kuin allansa vesi vetäe."

"Niin."

"Vaa minäe loeysin pelastuksen kallion: Jumalan. Minae en ollut koskaan häntäe muistanut, kun hyväet päivät olivat, olin maailmaan kiintynyt, iloiten onneani, rakastin täteä elämaeä ja ylitse kaikkea Viioa, pidin häntä Jumalanani."

"Jumala otti hänet pois, näyttääkseen että on se vielä parempi", täydenteli emaentae lesken puhetta.

"Niin. Jumala viisaudessaan antoi minulle tämaen kurituksen, että minäe näkisin, että haen on ylitse kaikkea ja häntäe tulee rakastaa ja häneen luottaa."

Nikkilaen emaennaen päeä kallistui enemmaen kaeden varaan ja yhä totisemmaksi kävi muotonsa. Haen ei ollut pitänyt muuna kuin vahingon tapauksena sitä, että Nikkiläe putosi laivan rakennustelineeltä ja siinä ruhjoutui tuommoiseksi kuin nyt oli. Ja muitten kanssa puhellessa, kun tuli Jumalaa asiaan sekoitetuksi, ei haen tarkoittanut eikä muitten puheista ottanut ymmärtäekseen muuta kuin jotakin semmoista, että Jumalan sallimatta se ei olisi tapahtunut, tai toisin sanoen, Jumalalla olisi ollut voima ja valta estäeä tapaus. Vaa nyt johtui ajattelemaan, että Jumalan tahdosta se tapahtui. Jumala tarkoitti varmaan hänelle samaa kuin Viion leskelle. Hänenkin oli kai rakastanut Nikkiläeä liiaksi. Ja sen vuoksi se sitten Jannekin kuoli, kun he sitäe rakastivat. Haen sen nyt

ymmaersi hyvin ja uskoi.

"Sen vuoksihan Jumala kaeski Abrahamin uhrata ainoan poikansa, ettae naekisi rakastaako Abrahami enemmaen haentae vai poikaansa", tuli emaennaeltae aeaeneen.

"Niin, haen uskoi ja luotti Herraan", lausui leski. "Minae en Jumalaa tuntenutkaan, haen oli vieras minulle. Kyllae minae haentae rukoilin, varsinkin myrskyjen aikana, ettae haen varjelisi Viioa, vaan se rukoileminen oli semmoista kuin se oli, ilman uskoa. Minae pelkaesin kauheasti juuri rukoiltuanikin. Minae Viioa kehoittelin rupeamaan maalla asuksimaan, senkin puolesta ettae minulla oli niin aeaerettoemaen ikaevae, kun haen oli pitkaet ajat kotoa poissa, vaan varsinkin sen taehden, ettae mielestaeni oli turvallisempi elaeae maalla kuin merellae. En ajatellut sitae, ettae Jumala on kaikkialla yhtae voimakas Jumala. Jos minae olisin luottanut Jumalaan, olisin rakastanut Viioa vaahemmaen ja Jumalaa enemmaen, niin haen olisi antanut Viionkin elaeae", lausui leski ja painui mietteisiinsa. Mieleen kuvastui onnen ja ilon aika, jota he nyt elaeisivaet yhdessae Jumalaa rakastaen. Haenen silmaensae kostuivat ja vaelahtelivaet kirkkaasti.

Kun olisi Jumala kutsuessaan kaeyttaenyt muita keinoja ja antanut Viion elaeae, kurittanut muuten vaikka kuinka ankarasti... Vaan Jumalahan tiesi mitae kuritusta kukin tarvitsee. Haen oli ehkae niin synnin uneen vaipunut, ettei muulla keinolla olisi heraennyt.

Nikkilaen emaentaekin mietiskeli, ettae toisin voisivat heillaekin olla asiat. Janne elaeae vielae ja Nikkilae terveenaen olla ja tyoessae kulkea niinkuin muutkin. Vaan kun haen oli huomannut, ettae Jumala oli ohjaillut heidaenkin elaeaeensaen, syntyi haenessae usko, ettae Jumala auttaa haentaekin niinkuin Viion leskeaekin. Kaikkiahan se auttaa, jotka haeneen turvaavat. Haenestae naeytti kirkkaalta elaeae. Oli kuin olisi pilvessae ollut taehaen asti ja haen odottanut aina auringon paeaesevaen paistamaan ja silloin taelloein naehnytkin sen pilven raosta, vaan uusi pilvi sen taas peittaenyt. Mutta nyt oli selvaenaen taivas, pilvet kaikki katoamassa. Haen uskoi, ettae Jumala voi parantaa vielae Nikkilaen, ja toivoi sitae. Saihan Jobikin takaisin kaksinkertaisesti kaikki, mitae oli menettaenyt.

"Ei, pitaeae laehteae, toisinaan siellae isae kaipailee", sanoi emaentae, kun oli asiansa ajatellut hyvaeksi ja aeaenettoemyys tuntui pitkaelliseltae. Kiitellen ja hyvaestellen lahti ja mennessaeen vielae lupaili, ettae haen auttaa puolestaan, kun sopii.

Tyytyvaeisenae puuhaili Viion leski pieniae kotiaskareitaan hyviten aina uudelleen mieltaeaen sillae, kun sai tyoetae Jaentin emaennaeltae. Huomenna tuo emaentae langat. Se sopikin hyvin, ettae sai taemaen iltaa rauhallisesti levaehtaeae, ei olisi malttanutkaan olla kehimistae aloittamatta, jos taenaeen olisi ainekset saanut. Levaehdys tuntui hyvaeltae, mieli oli hilpeae ja iloinen. Ja elaeamaen taas naein helpolta tuntuessa kiitteli haen ajatuksissaan Jumalaa, joka haenestae tuntui olevan armosta rikas, suloinen ja laupias, joka elaeettaeae, kasvattaa ja lohduttaa niin kuin rakas isae.

Oli aivan hiljaista pienessae kamarissa, sillae Elsakin myyraesti omissa ajatuksissaan. Haenestae tuntui niin kuin nyt olisi ollut sunnuntai-ilta. Vaan muuten oli niin hauska nyt, ettei ollut koskaan ennen ollut.

Tee ei ollut maistunut makealle, ei saattanut juoda ollenkaan. Korppua paljaaltaan nakertaen katseli haen ulos ikkunasta. Aurinko paistoi kirkkotonin ristiin ja vaskipalloon ristin alla.

Jos tuonne asti kiipeaeisi, niin naekisi varmaan kauas merelle, sinne jossa isae hukkuu.

Haen muisteli muuatta kertaa, kun isae oli kotona ja haenen kanssa

leikki. Aeiti uunin edessae ammensi padasta valkeaa riisiryynipuuroa. Taemaen muisti aina, kun aeiti jotakin isaestae puhui, tai kun naeki jossakin keitetaevaen riisiryynipuuroa. Heillae sitae ei ollut sen jaelkeen ollut.

"Aeiti."

"No, lapseni?"

"Kun minae kudon nauhaa ja saan rahaa, niin keitetaeaaen riisiryynipuuroa ja te kerrotte sitten oikein paljon isaestae."

Aeiti purskahti nauramaan helakasti.

"Miksi riisiryynipuuroa, ja miksi juuri silloin kertoa isaestae?"

"Niin kun..." Sen enempaee ei osannut selittaaee.

"Isae on taivaassa, lapseni. Rukoillaan me, ettae Jumala ottaisi meidaetkin taeaeltae pian sinne isaan luo."

Niin Elsa rukoilikin, mutta mieluummin haen kuitenkin toivoi sitae, ettae he saisivat joskus riisiryynipuuroa. Tuntui aivan kuin isaekin silloin tulisi kotia.

7

Juoksun vilkkaa tuli Vimparin Aappo kotia ja oli hyvillaeaaen aivan kuin olisi lehmaan saanut. Alkoi selittaaee hoeveltaee retkestaeaaen ja oli semmoista kerrottavaa, ettae aeitinsaekin oikein istahti kuuntelemaan ja ihmettelemaaaen. Siskonsa ja veljensae seisivat haenen ympaerillaeaaen, suu auki ja silmaet renkaina.

"Minae sain lemunaatia ja kahvia ja nisua jos kuinka paljon, piparkakkuja ja pritsaessiae ja kaikkia ... ja konvehtia ...", luetteli Aappo yhteen henkaeykseen.

Toisilla lapsilla herahteli vesi suuhun. Aappo oli tuonut monta makeaa kertomusta kaupungilta, joista heillae oli siis oma kaesityksensae.

Sinne heillae paloi mieli ja kovasti he useinkin ahdistelivat aeitiaeeen laskemaan heidaet kerjuulle. Nyt syntyi kerrassaan rynnaekko. Niin paistoivat he kaikki yhdestae suustaan haluaan aeidille, etteivaet suinkaan kipeimmaessae naelaessaeaaen sen kiivaammin leipaeae karttaneet. Isommasta pienimpaeaaen mankuivat haetaeisinae kuin kissanpenikat lihan hajuun paeastyaeaaen.

"Eihaen teistaa ole vielä. Eksyisitte ensimmaeisessae kadunkulmassa", koetti aeiti rauhoittaa.

"Minae en eksy", vaeitti Ville, Aapon jaelestae vanhin joukosta, vaan melkein matalin, sillae haenen pituutensa oli laejaeytynyt hartioitten alle suureksi kyttyraeksi.

Tiukasti vaeittivaet muutkin ja terhentelivaet.

"Suu kiinni ja heti! Kun nostavat semmoisen sodan ja huutavat ettei kuule omaa aeentaeeaaen. Ei paeaeese yksikaeaaen. Kyllae sinne kerkiaette.--Mitae sinae sanoit, Aappo?"

Aappo kertoi ettae Karenin rouva oli kysellyt kaikkia ja aikonut tulla kaeymaeeaaen taeaeltaa. Lapset ymmaersivaet, ettae hekin saavat nyt nisua ja kahvia

ja niitae muita, mitae Aappokin oli saanut. Aeiti taas toivoi vaatteen apua parastaan.

Olisi siunattu apu, jos olisi saanut vanhoja vaatteita, kun ne olivat nuo lapset niin alastomia. Vaan eihaen niistaa herrasvaheen kaeynneistaa ollut useinkaan apua. Kaevivaet ilman aikojaan katsomassa, pistivaet lantin jonkun lapsen kouraan tai jakoivat namusia. Eipae sillae ettae se olisi koeyhaenkaeaen lapsen suu tuohesta, vaan tarpeellisempaa olisi muu apu ruuan tai vaatteen puolesta. Vaan kun haen oikein ajatteli, niin ei ollut odotettavissa mitaeeen, ja vastenmieliseltae alkoi tuntua koko rouvan tulo ja melkein pelotti. Herrasvaeki oli semmoista mahdikasta ja olivat nyrpyllae nenin aina koeyhaen luona.

"Ja sattuikin juuri parhaaseen siivoon", sanoi haen silmaeillen ympaerilleen.

Puhdasta haenkin olisi halunnut. Vaan puhtaanapitoon olisi kaikki haenen aikansa huvennutkin, ettei olisi saanut rikkaa ristiin pannuksi ansiokseen. Ja siitaehaen sitae oli usein riitaa ja jatinaa Vimparin kanssa.

"Muut vaimot nuo ansaitsevat aina jonkun pennin, vaan sinae et ole saanut homehtunutta aeyriae", alkoi aina Vimpari.

"Liekoe noita semmoisia vaimoja", arveli toinen.

"Montakin", vaeitti Vimpari ja luki esimerkkejae, miten se ja sekin vaimo saa niin ja niinkin paljon ja miten muuan elaeettaeae miehensaekin, ettei sen muuta tarvitse kuin olla.

"Lapsettomia ihmisiae, kummako niitten. Jaksavat tehdae."

"Et suinkaan sinaekaeaeen niin voimaton ole, ettet jaksaisi jotakin."

"Jos jaksaisinkin, niin en kerkiae. Tuommoinen liuta lapsia, jotka kaerhaeaeavaet ja paahtavat alinomaa ympaerillae, nyhtaevaet ja polttavat, ettae olen kuin viholaispensaassa. En suinkaan joutaisi vaelistaa paeaetaeni sammuttamaan."

"Mitae olet niitae niin viljalta rakennellut", hotasi Vimpari kyllaeyksissaeaeen.

Ja siitae se laehti tulinen kiista. Lasten paljoudesta siirryttiin kiistelemaeaeen siitae, kenen syy oli, ettae he olivat tulleet naimisiin. Lopuksi kaapattiin asia mikae tahansa, kunhan vain saatiin viskata syytoes toista kohti, ettei mitaeeen olisi velaksi jaeaeeny.

Riidan peraestae koetti vaimo hommata jotakin tyoetae, vaan ei siitae tullut tuon parempaa. Ulkotoeihin ei paeaessyt ja vaikea oli saada kotitoeitae. Jos joskus saikin sitten, niin ei se paeaessyt valmistumaan, niin ettae teettaejae nouti tyoensae keskentekoisena. Siitae sai Vimpari aina lisaeae aihetta moittiakseen vaimoansa laiskaksi. Muihin myoes, vieraisiin, syntyi luulo ja levisi puheena, ettae Vimparin vaimo on laiska ja saamaton, ja arveltiin, ettei Vimparin niin koeyhiae olisi, jos se akka viitsisi tyoetae tehdae.

"Se sinun aetisi ei taida muuta tehdae kuin ristissae kaesin istua ja odottaa, ettae sinae palan suuhun tuot", oli kerran muutamassa talossa sanottu Aapolle, ja samaan suuntaan lausuttiin milloin missaekin. Aappo kuljetti terveiset kotia ja ne kipeaesti koskivat aeitiin. Ja sen ne aina vaikuttivat, ettae haen heitti siivoomisen nelioelleen, antoi asunnon olla, niin kuin se oli ja tuli, lasten tehdae ja tolskata, haki tyoetae ja sen aeaeressae myyraesi. Vaan sen pitempaeae vaikutusta ei kuitenkaan ihmisten puheilla ollut kuin miehensae syytoeksillae. Ne unehtuivat jonkun ajan kuluttua, ikaeaeen kuin polkeutuivat siihen likaan ja siivottomuuteen, joka

syntyi nopeasti haenen kaetensae ja silmaensae muussa tyoessae ollessa.

Tuommoinen siivottomuuden aika se oli nytkin alullaan. Haen oli saanut kehruksia ja istui tyoessaaen puuliiterissae, siellae toivoi rauhassa saavansa olla. Vaan tallissapa, jossa he asuivat, oli asiat isosti muuttuneet sitten kuin haen puolen paeivaen aikana laehti ja silloin sivumennen korjata hotasi. Ja aivan aeskenkin kaevi asettelemassa melua ja siirteli paikoilleen yhtae ja toista liikuteltua esinettae.

Saengystae oli peitteen tapainen ja muinainen turkki, joka oli paeenalupolsterin virassa, kiskottu lattialle, niin ettae ei ollut jaeljellae kuin paikkainen olkimatrassi, joka levaellaeen siinae kirjavana paistoi ja muuan nurkka toerroetti pystyssae kuin ilmaa nuuskien. Vaateriekaleita oli ympaeiriinsae lattialla kuin olisi niitae kylvetty. Likavesiaempaeri oli loukosta kuljetettu keskilattialle ja sen ympaeirillae oli luudan tynkia: lehmaat kaivolla juomassa, koko karja. Tallilapio, jonka aeiti senkin seitsemaen kertaa oli ylisille toimittanut, oli taas alaalla ja keskilattialla: se oli oikein semmoinen kasanskireki, jolla joku herrana ajoi. Arkun kannella, jota poeytaenae kaeytettiin, oli mustakylkinen pata, jauhopuuroa puolillaan, ja vieressae piimaekuppi, jossa uiskenteli pari lusikkaa. Noessa oli useampain lasten kaedet ja muutamilla oli suupielet ja posket puurossa, leuka ja rinta piimaessae. Alarikilla oli isaan vanhat saappaat jalassa ja takki paeaellae ja lakkinsa, jossa oli punainen vuori, nurin kaeaennettynae, sillae haen se oli herra, joka ajeli kasanskireellae. Ville oli paljain saeaeerin, haen oli ripustanut housunsa muutaman seipaeen nokkaan purjeeksi laivaansa, jona oli toinen pilttuu. Toisessa pilttuussa oli Kristiinalla kauppapuoti, josta sai ostaa, tietysti mitae vain tahtoi. Ja kaikki he olivat olevinaan jotakin, sitae varten varustuksensa kullakin ja komeat mielestaeen: rojua kaikki tyynni, saatu mistae sattui, josta lapsen mielikuvitus teki mitae tahansa. Jonkun verran arvoa olisi aeitikin niille voinut antaa, vaan naein vierasten kaeetessae ei haen saattanut muuta kuin siunailla sitae siivoa ja komentaa tiukasti kutakin hajoittamaan laitoksensa ja joutavat kiireimmiten viemaeen tunkiolle.

"Rupea, Aappo kulta, sinaekin siivoamaan, ettae naeyttaeisi vaehaenkaeaeen ihmisten asunnolta", pyyteli haen.

Mutta tuskin saivat pahinta siivoa korjatuksi, kun jo Karenin rouva toisen rouvasihmisen kanssa tuli kartanolle.

He katselivat sinne asuinrakennukseen ja yrittivaet muutamasta ovesta, vaan Aappo huusi tallin ovelta:

"Taeaeellae me asutaan."

Kaemmeniaeaeen yhteen lyoeden he siunailivat ja paeaetaeaeen nyoekyttivaet tallin ovelle tultuaan. Katselivat toisiaan hetkisen ikaeaeenkuin ettae untako he naekevaet vai ilmissaekoe ovat ja sitten taas siunailivat. Vaehaen selvittyaeaeen paeaetaeysi Karenin rouva kyselemaeaeen:

"Eikoe taemae ole talli?"

"Talli", vastasi Vimparin vaimo naurahtaen. "Taemae on tuon Kurolan talli."

"No kuinka te tallissa?"

"Tallissako asutaan."

"Niin."

"No, se kun on koeyhaellae pakko olla miten milloinkin. On tulot niin niukat, niin taeytyy tyytyae asuntoon huonomman naekoeiseenkin."

"No, onhan teillae mies."

"On mies semmoinen roskatyöntekijae vain, halpapakkinen. Ja taehaen nykyyn tuo on aikakin, mimmoista tuo lie, ettae vaelistae ei ole tyoetae huonoakaan. Kaedestae kaersaean koeyhaen saalis, minkae meillaekin, ettae pitaeae koettaa muussa paeaestae niin vaehaellae kuin suinkin, ettae saisi ruokaa hengen piteiksi. Ja naein kesaeaikana sitae tuleekin asunnon puolesta toimeen, kunhan on katosta ja vaehaen seiniae sateen ja tuulen suojaksi", selitteli eukko.

"Montako teillae on lasta?"

"Taessaehaen naemae on kaikki, kahdeksan niitae pitaeisi olla."

"Onko teiltae kuollut yhtaeaan?"

"Ei. Eihaen nuo ole edes kuolevaa sorttia."

"No kuinka te niin? Se on Jumalan tahto, ettae ne elaevaet."

"Jos tuo lienee."

"Kuinka te sanotte _jos_, kyllae se on", sanoi rouva hyvin vakavasti.

"Sanotaan, ettae vaivaisen kaikki lapset elaeae, vaivaiselta kaikki kuolee", arveli vaimo.

"Jaa ei se ole niin, vaan se on niin kuin Jumala tahtoo", vakuutteli rouva juhlallisesti ja melkein nuhtelevasti, ja toinenkin rouvasihminen todisti:

"Juu, kyllae se niin on kuin Jumala tahtoo."

"Vaan te ette varmaan luota Jumalaan", alkoi rouva udella. "Ette pidae hyvaenae mitae haen antaa?"

"Jumalaan se on asia itsekullakin, niin rikkaalla kuin koeyhaellae. Ja se tulee ottaa, mikae annetaan, vaan sitae naeissae oloissa tulee vaelistae ajattelemaan jos jotain."

"Jaa jaa. Te ette rukoile Jumalalta apua. Kaeyttekoe te kirkossa koskaan?" tiedusteli rouva tiukemmasti ja innoissaan.

"Ei tuota ole tullut kaedyksi tiheaeaan. Eihaen sitae paeaese siirtymaeaan tuolta paetinaekunnalta, paljo portista ulos paekaehtaemaeaan."

"Kyllae sitae sen verran paeaesee. Ottaa vaikka jonkun toisen siksi aikaa hoitamaan."

Vimparin vaimo ei puhunut mitaeaan, alkoi poimia muutamia ryysyjae lattialta. Vieraat alkoivat puhella ruotsia keskenaeaan. Aeaenestae ja viittauksista saattoi vaimo arvata mitae ne puhelivat ja haentae haevetti, niin ettae posket kuumana karehti.

"Kuinka ne nuo lapset ovat noin likaisia?" kysyi se toinen vieras.

"Harvoinhan nuo tuon naekoeisiae ovatkaan. Minae olin tuolla tyoessaeni liiterin nurkassa vaehaen aikaa, niin sillae aikaa ovat taeaeellae rypeneet ja pahnastaneet."

"Niin vaehaen pidetaeään huolta puhtaudesta. Jos sitae on koeyhaekin, niin ei siltae ole pakko liassa olla", sanoi Karenin rouva nuhtelevalla tavalla.

Vaimo avasi jo suunsa, vaan siihen salpasi sanan ajatus, ettae eivaet ne ymmaerrae kuitenkaan. Onnetonta kaikki moittii. Tekipae haen niin tai naein,

niin kaikkialla on aita matala haenen paeaelleen.

Vieraat raukoittelivat Villeae, joka kyyroetti keskilattialla paeae melkein hartioitten sisaessae ja saeaeret paljaina.

"Onko se vaivainen tuo poika?" kysyi Karenin rouva haikeasti.

"Onhan se semmoinen kyyryselkae."

"Hyvae isae raukkaa! Miten se on tullut?"

"Siinae oli syoejae pienempaenae, ja se sen noin laejaeaen kaeaeri."

"Ette vissiin aikanaan kaeyneet laeaekaerin luona?"

"Ei kaeyty ollenkaan."

Vieraat kummastelivat keskenaeen paeaetaeaen heilutellen ja Karenin rouva sanoi:

"Minae sanon sen suoraan: te ette rakasta lapsianne. Te annatte lastenne sairastaa ja tulla vaivaisiksi ja antaisitte ehkae kuoliakin kaeymaettae laeaekaerin luona."

"Kuollakin saavat, kun ovat kuollakseen", sanoi vaimo kylmaekiskoisella aeaenellae.

"Herre Gud", siunailivat vieraat. He paeaettelivaet keskenaeen, ettae jos menisi laeaekaerin luo ja selittaeisi, ettae on koeyhae ja lapsi sairastaa, niin varmaan laeaekaeri auttaisi eikae vaatisi maksua. Ja onhan koeyhaehoidon johtokunta, josta saa apua varattomat. Vaan alhaisempi kansa on semmoista: ei vaelitae. Niillae ei ole tuntoa lapsiaan kohtaan sen vertaa, ettae ne viitsisivaet jotakin toimia. Samanlaista se on niitten opetus ja kasvatus kuin hoitokin. Siksi niistaa tulee pahantekijoeitae ja huonoja.

"Kaeypikoe naeistaa yksikaeaen koulua?"

"Ei kaey."

"Jaa", nyoeikkaesi rouva paeaetaeaen kumppanilleen ja tuimansekaisella aeaenellae kaeaentyi vaimolle puhumaan:

"Sitae vartenhan kansakoulut ovat, ettae koeyhae kansa saa panna niihin lapsiaan."

"Sitae varten ne mahtavat olla, ja monen koeyhaen lapsi niissae kaeypikin, vaan ei ole meitae sopinut panna yhtaeaen, kun nuo muut eivaet kykene portista ulos ja Aapolla ei ole aikaa, on tarvittu kotona se."

"Tuskin niitae on kotonakaan opetettu lukemaan."

"Aappo jo lukee puhtaasti, ja jo Villekin kyhaeilee melkolailla, ja yrittelee tuo Kristiinakin jo. Ei meillae ollut opetuskirjoja muita kuin Luonnonkirja. Aapinen oli, vaan ovat sen jo repineet lehdiiksi ja tuhranneet."

"No aapinen ei ole niin kallis, ettei sitae saisi ostetuksi, jos kuin koeyhae olisi, vaan se on huolettomuutta suorastaan", sanoi jaeykaesti rouva.

Vaimo seisoi kuin syytetty ainakin. Kyllae haenkin mielestaeaen myoensi, ettae totta se oli. Vimparikin oli anniskeluun vienyt monenkin aapisen hinnan ja oli haen sitae sanonut monta kertaa Vimparille, ettae sen sijaan kun kuljet anniskelussa, menisit kirjakauppaan ja ostaisit lapselle aapisen.

Vaan ei haen nyt vieraille tahtonut ruveta miestaeen moittimaan.

"Eikoe se ole kumma, jos tuommoisella kasvatuksella tuleekin lapsista pahantekijöitä", sanoi rouva.

"Tulevan naekyy semmoisistakin, joilla on aapiset hyvaet ja kirjoja kainalot taeynnäe", puolusteli vaimo. "Se on Herran kaedessäe, eikae ihmisen vallassa."

"Jaa, jaa, vaan lapset ovat Herran lahjat ja vanhemmat ovat edesvastauksessa niitten elaemaestäe. Lapsi tulee ahkerasti Jumalan sanalla neuvoa ja siihen totuttaa jo pienestäe, rakkaudella kohdella, rakkaudella rangaistakin; vaan oletteko niin tehnyt, sitäe minäe en luule, silläe se ei siltäe näeytää", puhui rouva jo vaehaen nyreksissääeäen vaimon vastauksista.

Ei yhtäeäen päeiväeäe kulunut, ettei vaimo olisi ajatellut lapsiaan. Iltasella kun ne toinen toisensa peräestäe vetaeytyväet vuoteelle ja pujottautuivat ryysypeitteen alle ja siinäe vieläe sipattelivat kierahteli aedin hiljainen siunaus heitäe ja kohosi Jumalan luo rukous heidän puolestaan. Ja aamusella kun he nukkuivat, kyhjoettivaet paljaina peitteet pois potkittuaan, niin äeiti peitellen raukkojaan kuvaili heille kullekin hyväeäe osaa taessäe elaemaessäe. Ja usein päeiväellaekin, kun he telmivaet ja mellastivat, niin aedin ajatuksen kulkivat heidän elaemaensäe polkua. Haen kuvaili heille mitäe parasta osasi. Pojistaan näeki minkäe kaesityöeläeisensäe, minkäe reippaana, uljaana merimiehenäe tai muuna kunnon ihmisenäe, tyttäerensäe hyvinäe palvelijoina. Haen ei tullut koskaan ajatelleeksikaan, ettäe niistäe tulisi pahantekijöitäe ja huonoja ihmisiäe yhdestäekäeäen. Vaan nyt heräesi haen kuin unesta.

"Eihaen tuota tiedäe, mitäe niistäe voi tulla. Pahuuteen en ole heitäe neuvonut koskaan ja koettanut olen, minkäe vain olen voinut ja ymmaartaenyt, hyväeäen ohjailla. Vajavaista se on kylläe ollut ja puutteellista. Eikae ole aina tullut niin tehdyksi kuin olisi pitäenyt, vaan on usein päeäessyt paha sisu ja turmeltunut luonto näekymäeäen ja vaikuttamaan", selitti haen itkien.

Lapset alkoivat keraeytyäe äeitänsäe ympäerille ja vieraita karsaasti katsella.

Vaan Karenin rouva oli tyytyväisen näekoeinen, kun oli saanut sanansa vaimoon vaikuttamaan. Sääeäelitellen puhui haen toverilleen lapsista, joitten täeytyi kasvaa kuin luontokappaleet tallissa. Vanhemmat jos olisivatkin, niin se ei niin tuntuisi, silläe se on heidän oma syynsäe, vaan kun viattomain lasten täeytyy käersäe vanhempain kelvottomuuden täehden.

Haen vahvistui nyt päeäetöksessääeäen ottaa Aappo kasvatikseen. Omin silmin oli näehnyt, mistäe kurjuudesta pelastaa täemaen pojan ottaessaan sen. Olihan siitäe huojennusta vanhemmillekin jo täeäelläe ajassakin.

"Kylläe se olisi Jumalalle otollinen työe", vakuutteli toinen rouvasihminen huokaavalla äeäenelläe, joka ilmoitti, ettäe haenkin tekisi samanlaisen Jumalalle otollisen työen, jos voisi.

"Ei suinkaan vanhemmilla ole mitäeäen sitäe vastaan, ettäe minäe otan Aapon kasvatikseni", sanoi rouva vaimolle äävistäen jotakin ilon remausta ja kiitossanojen tulvaa, johon valmisteli mielessääeäen vastaukseksi: kiittäekäeäet taivaallista isääe.

Vaimo vastasi muuttumattomalla muodolla kuin jo kauan ja tarkkaan mietittyyn asiaan:

"Mitäe tuo sanonee Vimpäri."

Karenin rouva oli äävän haemmaestyksissääeäen ja toinen rouvasihminen katseli

semmoisella muodolla, joka merkitsi, ettae mitae ihmettae!

Pitkaen aeaenettoemyyden peraestae kysyi Karenin rouva:

"No mitae te itse arvelette?"

"Hyvae kai se Aappo raukalle olisi paeaestae hyvien ihmisten turviin, siellaehaen ei olisi haetaepaeivaeae."

"Minae ottaisin aivan kuin omaksi pojakseni ja kouluttaisin", selitti rouva aikeensa melkein loppuun asti, koetteeksi ettae eikoe aidin muoto sittenkaeaen muuttuisi.

"Liiaksi sitae siinae olisi", sanoi aeiti jaeykaellae aeaenellae ja levollisesti kuin aeskenkin. "Se jo olisi hyvaeae parempi, kun saisi Aappo asiapojan paikkaan vaate- ja ruokapalkalla. Siinaehaen tuo oppisi vaehaen ihmisyyttae, jota ei tuolla kerjuuretkillae liene opittavissa."

"Vaan minae ottaisin aivan kuin omaksi lapsekseni", tokotti yhae rouva, ikaeaenkuin tuo aeiti ei olisi ymmaertaenyt vielaekaeaen oikein asiaa.

"Liian paljon ottaisi rouva vaivaa paeaelleen. Sillae mahtaisiko tuo taipua parempien ihmisten tapoihin naein halvasta kodista laehtenyt ja aivan halpaisista vanhemmista. Tyoeapaikan kun saisi jonkun, niin siinaehaen se Aappo olisi laehempaenae saeaetyaeaeen. On sitae ollut Vimparin kanssa puhettakin joskus, ettae pitaeisi kaeydae tarjottelemassa Aappoa ammattimiehille tai mihin tahansa, kunhan olisi vakinaista hommaa. Vaan eihaen niissae koeyhissae ole toimittajaa, minkae meissaekin. Ei ole useinkaan tyoetae Vimparille itselleenkaeaen. Eikae se Aappo tosin ole joutanutkaan viela. Kun on tulot niin tuiki niukat ja joukko suuri, niin on Aapon pitaenyt kaeydae lisaeae elatusvaroja anelemassa. Muista lapsista ei ole vielae siihenkaeaen toimeen", selitti aeiti seisoen keskilattialla, lapset ympaerillaeaeen hameesta kukin kiinni pitaeen. Aappo yksin seisoi erillaeaeen, lakki takaraivolla ja kaedet taskussa.

"No kysykaeae Vimparilta, suostuuko haen siihen, ettae minae otan Aapon", sanoi Karenin rouva, joka jo alkoi kyllaestyae vaimon epaeyksiin ja selityksiin. Mutta haenen halunsa oli kiihtynyt saada Aappo, ja sentaehden haen oikein painokkaalla aeaenellae lisaesi:

"Sanokaa, ettae minae otan haenet aivan kuin omaksi lapsekseni."

"Saatanhan minae sanoa. Kiitoksia vain rouvalle, joka on niin hyvaentahtoinen."

Kiitetty ei enaeae ajatellutkaan: kiittaekaeaeet taivaallista isaeae. Eikae kasvoiltaankaan naekynyt kainoa vaatimattomuutta niinkuin alussa, rikkaan mahtavuus vain. Haen oli nyreaellae mielellae siitae, ettei tuo vaimo ollut toisella tavoin vastaanottanut haenen hyvaentahtoisuuttaan. Kylmaellae aeaenellae sanoi haen hyvaestin eikae paeaetaeaen kaeaentaenyt, vaikka vaimo syyti kiitoksia ja Jumalan siunauksia haenen jaelkeensae. Ei ollut kuulevinaankaan, vaikka ei malttanut olla toisella korvalla kuuntelemattakaan.

Vimparin vaimo jaei ajatuksiinsa. Haenen mielensae oli iloa taeyynnae, vaan ei niin taeyynnae, ettei vaehaen huoltakin olisi mahtunut. Ettae Aappo paeaesisi ihmisiin ja koulua kaeymaeaen, olihan se toki odottamaton onni, niin suuri hyvae, ettae tuskin saattoi uskoa sitae oikein todeksikaan, vaikka uskoihan sen, kun muisti miten rouva oli monta kertaa vakuuttanut. Mutta ikaevaeltae tuntui ajatella, ettae lapsi tulisi haenestae erilleen. Rakasti haen kaikkia lapsiaan, vaan Aappo oli haentae laehinnae. Aappohan oli elatustoimiin suurta osaa ottanut ja haenellae apuna ollut, jopa alkanut viimeiseltae puolustella haentae isaeenkin vihamielisyyttae vastaan. Vaehin sanoillakin, vaan varsinkin kaeytoeksessaeaeen oli osoittanut aeitiae suosivansa. Ja nyt vietaeisiin taemae perheen toimekkain jaesen, melkeinpae elatusisae, apumies,

ystaevae, se josta oli ensin ja laihin toivo. Se tuntui kovemmalta kuin kaipuu. Mutta taas toisekseen, kun Aappo paeaesisi lukuteille, niin haenestae oli enemmaen syytae toivoa, ettae haen pian voisi ruveta auttamaan vanhempiaan ja siskojaan. Virkamiestae ei aeiti pojastaan osannut toivoakaan, vaan jotakin pienempaeae herraa. Se olisi jo hyvae.

Kun Vimpari tuli kotia ja vaimo selitti haenelle, ettae Aappoa on kaeyty kysymaessae ottopojaksi, niin luuli Vimpari ettae eukko hoepsii. Vaan kun Aappokin sen todeksi intti ja aeiti takitilaan selvitti koko jutun, niin Vimpari sanoi:

"No antaa mennae! Onhan noita meillae lapsia jaeaemaeenkin asti. Kun ottaisivat jokaisen, niin paeaestaeisiin mekin muorin kanssa vaehaen vaeljemmille vesille. Eikae tiedae, jos kouluttaa Aapon papiksi", latosteli isae.

"Ajattele, ettei ole koeyhaellae valtaa: pannaan vaikka papiksi", naurahti vaimo.

"No ei se niin kumma olisi. On niistae ennenkin koeyhaen pojista tullut suuria virkamiehiae. Ja kun Aappo paeaesee kouluja ja akatemioita kulkemaan, niin eihaen siinae auta muu kuin totuus, ettae pappina se Aappo vielae koeroettaeae", torisi Vimpari ja sitae haen jaei yhae jauhamaan, kun Aappo laehti ilmoittamaan, ettae lupa on valmis.

Aappo alussa oli ajatellut sitae, ettae kun haen paeaesee sinne herraskylaeen, niin saa syoedae lihaa ja pottuja aina niin paljon kuin jaksaa ja varmaan nisuakin ja tottapa sai vaatteetkin, jotka rouva toimittaisi, pyytaeisi vaikka Montinin rouvalta jotkut Jorin vanhat vaatteet. Isaen puhe haenen papiksi tulemisestaan ei mennyt haenen paeaehaensae. Haentae oli alkanut jo kyllaestyttaeae pappina olo tyttoejen leikeissae ja muusta haen ei osannut papin arvoa ajatella. Mutta koulunkaeyntiae haen ajatteli mielellaeen ja se tuntui mukavalle. Haen naeki itsensae herraspoikana, sievissae vaatteissa ja kirjoja kainalossa. Itsekseen puhui ja mietti, ettae mitaehaen toiset pojat sanovat, kun saavat tietaeae. Entae tytoet? Viion Elsalle, jolle haenellae oli kanimieltae siitae, ettei se haentae kuninkaanpojaksi ottanut, teki mieli laehteae sanomaan onneaan. Ja sen kautta haen kulkikin, ettae jos Elsa sattuisi ulkona olemaan, niin sanoisi. Mutta ei haen naehnyt Elsaa ulkona, vilaukselta vain akkunan edessae korppu kaedessae.

"Saan sitae minaekin vielae", huusi Aappo ja pinkaisi juoksujalassa menemaeen, mielessaeen kuvaillen jo taenae iltana saavansa hyvyyttae jos jonkinlaista.

Mutta toisin oli mielensae illalla, kun haen makasi Karenin rouvan kyoeikissae tuoleille tehdyllae vuoteella. Koko olonsa tuntui oudolle ja alastomalle kuin paeaensaekin, josta tukka oli kolittu melkein paeaenahkaa myoeten. Haen haepesi paeaetaensae, sillae ainahan haen niinkuin muutkin haemaesi niitae, joilla oli lyhyt tukka: kolipaeae kiven raossa, kolipaeae kiven raossa. Haen itki jo senkin taehden. Vaan muutenkin oli paha. Oli naelkaekin. Illalliseksi haen oli saanut pienen voitaleivaen ja hienon viipaleen lihaa, kupin teetae ja sen kanssa pienen korpun ja pullan. Enempaeae ei annettu, vaikka oli paljonkin. Piika oli sanonut, ettei anneta kuin vaehaesen, jotta vatsa pienenisi. Vaan se selitys ei naelkaeae poistanut. Aappo tunsu tuskia vain tuosta aersytyksestae.

Voi, kun haen halustaan olisi ollut kotona, jossa olisi saanut syoedae jauhopuuroa ja piimaeae. Ikaevae oli kotia sinne talliin kaikin puolin.

Ikaevae oli siskoja, aeitiae ja isaeaeekin. Tuntui, ettae niillae olisi paljon lystimpi. Haen itki, itki kunnes nukkui.

Useita paeiviae oli Aappo, ettei kaeynyt entisessae kodissaan, pistaeytynytkaeaeen. Eikae haen liikkunut muuallakaan, oleskeli vain uudessa kodissaan kyoeikissae. Ja siellae haen sai opetusta enemmaekseen piialta, vaan

usein rouvalta itseltaaenkin, neuvoja miten ei saa tehdaa ja olla, kaevellee ja katsoa, istua ja seisoa, syoedaa ja juoda, suutaan pitaetaa, kaesiaaen pitaetaa, nauraa, puhua. Sanalla sanoen, jos Aappo mitaa teki, niin kuuli haen: ei noin... Mutta sai haen myoes neuvoja enemman kuin muistaa jaksoi, miten pitaetaa. Aappo oli aina iltasella vaesynt neuvojen kuuntelemisesta ja yoellaa naeki pahoja unia, ja joskus piika ja toisinaan rouvakin tuli painajaisena ahdistelemaan.

Niin kauan Aappo sai asua kyoekissaa ja olla piaan opetuslapsena, kuin tuotiin uudet vaatteet. Mutta kun haen oli peseytynyt vielaa ja pukeutunut uusiin vaatteisiinsa, vei rouva haenet sisalle ja kohteli haentaa hellaesti hyvaeillen. Puhui kauniisti siitaa, ettaa Aapon tulisi olla tottelevainen haenelle, tarkasti mieleen panna, mitaa haen neuvoo, ja kaeski kutsua haentaa taediksi ja sanoi Aappoa nimittaevaensaa Abeksi. Suuteli ristiaeisiksi ja antoi namusia.

Makeisia purren kulki Abe taedin taluttamana huoneesta huoneeseen, joissa sai naehdaa kuvatauluja ja muita kauniita esineitaa, joita ei ennen ollut naehnyt. Taeti selitteli niitaa nimeltaaen ja viraltaan.

"Taessaa on sinun kamarisi", sanoi taeti, kun tulivat muutamaan pieneen huoneeseen. "Taessaa sinaa saat nukkua yoesi, tuossa saengyssaa, taeaellaa pitaetaa kirjasi tuossa hyllyllaa ja taeaellaa lukea laeksysi."

Abe katseli sievaae rautasaenkyaa, jossa oli kulan naekoeiset koristukset ja lumivalkoinen peite saenkyvaatteitten paeaellaa. Makea hymy levitti haenen suunsa pitkaeksi viivaksi ja silmaekullat tulivat suuriksi kuin suitsirenkaat. Taeti antoi vielaa anteeksi taemaen Aben ruman hymyilemistavan, ei hennonnut haeritaa lapsen hyvaae mieltaa, jota naehdessaaen haen itsekin tunsii mielensa iloiseksi.

Ei ollut joutanut Abe taehaen asti katselemaan vaatetustaan, vaikka mieli teki. Silloin taelloein kerkesi pikimmaeltaaen silmaeaemaenaen kenkiaaen ja niihin haen ei ollut tyytyvaeinen, kun ne olivat korkearoujuiset ja nauhoilla kiinni, mielestaaen tyttöjen kengaa. Vaan nyt vei taeti haenet salissa suuren peiliin eteen ja sanoi:

"Katsoppas nyt itseaesikin. Katso kuin olet sievaae."

Taeti laskeutui polvilleen kuvastimen eteen, pani Aben kaedet kaulaansa ja omat kaetensa kiersi Aben vartalon ympaaeri.

"Katso, lapseni peiliin", sanoi haen, kun Abe ujostellen painoi paeaensaa alas. Ja kun hetken aikaa oli katseltu, suuteli haen aekkiea Abea: puristi rinnoilleen, taas suuteli, suuteli otsaa ja silmiaa ja riensi sitten kamariinsa.

Abe jaei katselemaan itseaaen yksinaaen kuvastimeen. Haen ei tahtonut uskoa kuvakseen sitaa poikaa siellaa kuvastimessa. Tuntui kuin olisi ollut se joku muu, joku herraspoika. Eikaa haenellaa siinaa pojassa ollut mitaaen moittittavaa. Vaan kun haen koetteli kaedellaaen paeaetaaen, niin haevetti haentaa kolipaeaensaa, ja kun katseli housujaan, jotka olivat vain polviin asti, eivaet ne olleet haenen mielensaa. Ja oli puvussa muutakin moitteenalaisaa. Kerjaelaaisena oli haen tottunut toisenlasiin vaatteisiin, suuriin, joissa oli vaeljyyttaa joka suunnalle, pituutta ja leveyttaekin. Oli haenellaa ollut vaelistaa pituutta housuissa niin, ettaa oli kaeaeriaa pitaenyt lahkeet samoin kuin takin hihojakin, vaan ei haen koskaan sitaa ollut rumaksi puhutellut, niinkuin nyt housunlahkeitten ja puseronsa hihojen lyhyttaa. Ja pahalta tuntui, kun vaatteet olivat niin ruumiinmukaiset. Mutta kiiltonapeista, joita oli haenen puvussaan, ja punaisista sukista ei haen pahaa pitaenyt, ne olivat niin tuiki mieluiset, ettei niistaa tahtonut silmaa erota.

Taeti tuli kamarista ja sanoi:

"Nyt Abe saat mennä vanhempiesi ja siskojesi luona käymään. Mutta missä sinun lakkisi, sitä ei ole vielä koettu."

Taeti huusi kyoekkiin piialle:

"Stiina, tuo nuoren herran lakki, eikö se ole siellä."

"Taamaa uusiko?" kysyi Stiina varmuudeksi.

"No mikäs sitten? Kaikkia Stiina kysyy."

"Mihinkäs ne vanhat vaatteet pannaan?"

"Takakartanolle", tiuskasi rouva sillä äänessään, kuin että se olisi pitänyt tietää kysymättäkin.

Taeti asetti Aben päälle sieväen lakin ja katseli miten se sopii.

"No mutta nyt sinun pitää oppia tervehtimään oikein, että osaat jo, kun menet vanhempiesi luo kylään", sanoi Taeti ja selitti, miten pitää sanoa, ja näytti miten lakkia nostaa ja kumartaa.

"No koetappas nyt minulle. Tule tuolta omasta kamaristasi muka niin kuin ulkoa ja tule tervehtimään minua", neuvoi Taeti.

Ja harjoitus alkoi, jota kesti niin kauan kuin kaikki kävi tyydyttävästi. Ja kotvanen aikaahan siihen meni.

"Harjoitellaan sitten lisää. Mene nyt, vaan sano minulle ensin hyvästia."

Abe antoi kaettaa ja kumarsi.

"Sano että: hyvästi, Taeti."

"Hyvästi, Taeti", sanoi Abe ujosti, sillä koko homma oli outoa ja ensi kertaa sanoi hänen taediksikin.

"Hyvästi, hyvästi, Abe", vastasi Taeti ja suuteli. "Mene nyt ja muista tervehtia, niin kuin Taeti on sinua neuvonut. Eläkä viivy kauan."

Abe juoksujalassa riensi, vaan aina joskus pysähtyi katselemaan pukuaan. Punaiset sukat ja kirkkaat napit tekivät hänen mielensä kirkkaaksi, vaan kun muisti kolipäänsä, niin kulkeusi käsi takaraivolle ja mielen kirkkaus väheni. Sekavilla tunteilla, mielissään ja hapeissaan, riensi hänen kotiaan. Ja tultuaan talliin seisahti hänen ovelle ujonä, sanaa puhumatta. Ei hänen olisi viitsinyt tervehtäviä niinkuin oli opetettu, ei vaikka.

"Aappo", lausui äiti riemulla aivan kuin olisi kohdannut kateissa olleen lapsensa. "Jopa sinua siellä on tarkkaan pidetty, kun et ole käynyt käymälästäsi käymään."

Kaikki lapset keraytyivat, mikä mistäkin juoksi, yhteen joukkoon kuin lampaat ja katsella aellisteltiin Aappoa kuin vierasta kummaa.

"Jopa sinä olet sievä, aivan kuin herraspoika", sanoi äiti hymyillen. Mutta vähen pitempään katsellessaan laskeutui hänen kasvoilleen surunomainen totisuus, levisi hiljalleen kuin vieno väre lammen tyynelle pinnalle.

Sillä aikaa kuin Aappo oli poissa ollut, oli hänen jo näkemällä nähnyt miten tarpeellinen Aappo oli. Käsitönsä oli hänen pitänyt jättää kerrassaan ja antautua siivon tekemiseen. Vain hänen voimansa eivät riittäneet siihen, Aapon apu kun oli poissa. Itkua ja manumista oli hänen

saanut kuulla monta vertaa enemmaen kuin ennen, kun ei ollut nyt niin leipaepaloja, joilla olis tukkinut ammottavat suut. Haentae itseaeenkin oli naelkae vihisemmin ahdistanut, kun oli pitaenyt yhae vaehennellae sen suosittelemista. Hoikemmalla vatsalla oli Vimparikin tyoehoen laehtenyt ja illalla maata pannut. Sanalla sanoen koko talli Aappoa kaipasi. Sentaehden aeiti katsellessaan Aapon uusia vaatteita tunki melkein samaa kuin koeyhaemoekkilaainen katsellessaan lehmaensae lautasessa aesken tehtyae vierasta tervakirjainta.

Mutta enin suru sydaemeen toi ajatus, ettae haenen lapsensa oli nyt toisen. Haen tunki nyt niin selvaesti, ettae oli auennut haenen ja poikansa vaelille juopa, joka oli levenevae levenemistaeen. Aappo ei ollut enaeae haenen kokonaan, vaan oli puoleksi vieras. Se oli selvaenae, mitae haen muutamia paeiviae sitten vain vaistonsa mukaan aavisti.

Lapset olivat ikaevissaeen kyselleet myoetaeensa Aappoa isoimmat enin. Sillae ruuan anto tapahtui siinae jaerjestyksessae, ettae pienemmille koetettiin parasta antaa ja enen, vanhimmat saivat siis vaehemmaellae kuikuttaa ja sen taehden heillae olikin ikaevae. Odottivat joka hetki Aappoa hartaasti. Mutta he eivaet nyt tunteneet veljeaeen ja elaeaejaeensa. Suu auki toellistelivaet vain.

"Se on Aappo. Ettekoe tunne?" sanoi aeiti.

"Eipaeen ole", inttivaet muut nyreinae, vaan Ville raukka purskahti leveaeen itkuun ja huusi:

"Eipaeaeae ooo Aappo."

Se olisi pitaenyt olla aivan erilainen, jos mieli Ville Aapoksi tuota tunnustaa. Erilainen puvultaan, vaan varsinkin olisi pitaenyt kaedessae olla vasu, josta olisi jaellut palan kullekin. Se oli vain joku muu poika tuo Villen mielestae, eikae haen minkaeen edestae ottanut uskoakseen sitae Aappoksi, vaikka aeiti olisi kuinka vakuuttanut. Haenellae oli kova naelkae, kun oli monta paeivaee saanut kutjottaa hyvin heikoilla annoksilla, ja polttavalla ikaevaellae odotteli haen oikeaa Aappoa. Samapa se oli usko toistenkin lasten, niin luja kuin naelkae kova.

Vimpari tuli puoliselle ja kartanolle tullessaan katseli pitkistaeen talliin, kun naeki herraspojan selaen. Arveli, ettae mitaehaen vieraita siellae taas on, ja jo pakkausi toivo, ettae on taasen lapsen hakijoita. Vaan kun tuli ovelle ja naeki pojan yksinae, niin sanoi:

"Mikaes prissi taeellae on? Eihaen lie meidaen Kristiina ryoeekkynaelle jo kosija tullut."

"Oma poikasihan se on", sanoi vaimo.

"No, ettaekoe ei ole Aappo! Sun vietaevae, kun on aivan kuin parempain ihmisten lapsi, ei veistae vaeliae. Vielaekoe muori vaeitaet, ettei siitae voi pappi tulla? Vaehintaeen siitae pappi tulee, sen minae sanon", lopotteli Vimpari toimessaan.

"Saahan tuon sanoa, vaikkei sitae uskoa tarvitse", arveli vaimo.

"Minae uskonkin sen ja usko ei anna haepeaeen tulla. Eihaen sen ole kummempi koulussa ja akatemoissa kaeytyaeen papiksi tulla kuin nyt herraspojaksi semmoiset vaatteet saatuaan. Tyhmemmaetkin ne ..." rupesi Vimpari todistelemaan, vaan vaimo katkasi haenen puheensa ja kysyi:

"Minne sinun vanhat vaatteesi tulivat, Aappo?"

"Takakartanolle."

"Tunkiolle! Hyvaenen aika. Niistaehaen olisi Ville saanut hyvaet vaatteet,

sillae kun ei ole takkia ensinkaaen eikae housuistakaan ole paljon taikaa", valitteli aeti.

"No, saatathan nuo kaeydae hakemassa sieltae", sanoi Vimpari.

"Kuka se kehtaa?"

"Kehtaa, eihaen tuo varastusta ole, jos ottaa sen, minkae muut ovat hylaanneet."

"Mihin siivoon lienevaet sattuneet."

"Niin, muka siivoon. Onpa sinusta tullut kranttuluontoinen!--Onhan tuota vettae, millae huuhtoa ne pestyaekin puhtaammiksi. Kaey vain ja hae pois maetaenemaestae", sanoi Vimpari sillae aeaenellae, ettae se oli tehtaevae.

"Kaeypi heidaet sitten illan haemyssae, en suinkaan minae paeivaesydaennae viitsi mennae ihmisten tunkioita ruuskaamaan", selitti vaimo.

"On korkea sydaen sinulla, ei ole koeyhyys vielaekaaen ylpeytesi pyrstoeae leikannut", ivasi Vimpari ja kysyi:

"Onko sitae pureksittavaksi mitaaeen puuta pehmeaempaeae?"

Vaimo toi kaetkoeistaeen leipaepaloja ja suuren pytyn, jonka pohjalla oli muutamia puolinaisia silakoita ja pari kolme sillin paeaetae, sekae kannun, jossa oli tilkka piimaeae.

Halukkain silmin katselivat lapset ruokahommaa ja vesi suussa herahteli naehdessaaen, kun isae pisteli suuhunsa ja maiskutteli niin makean kuuloisesti. Vaan eivaet aeaentae paeaestaeneet tahtoakseen hekin palasta, vaikka niin mieli teki. Eivaet tohtineet, kun tiesivaet ettae isae olisi aerjaeissyt, ja ymmaersivaethaen jo vanhimmat, ettae pitaeaehaen jotakin saada isae raukankin, joka tyoessae kulkee, sillae sen he olivat kuulleet aeidin suusta joka kerta, kun lisaeae ruokaa pyysivaet.

Vimpari pisteli kaikki puhtaaksi ei silakan korvustakaan jaeenyt. Naeytti siltae, ettae haen ei olisi suuttunut, jos olisi enemmaenkin ollut. Mutta kun ei ollut, niin vaeltti se sillaekin, kun sai kipeimpaeen naelkaeaensae. Jonkun piimaehallin ja leipaenaulapuolikkaan voimalla sokasi haenen naelkaeaensae mielihyvae, joka haenessae oli syntynyt naehdessaaen Aapon. Niin ettae Vimpari oli tyytyvaeinen kuin hyvaenkin aterian syoenyt ja pyyhki suunsa, sivautti kaedellaeen rennosti kuin kukkurapaeae jyvaemitan.

"Sinae se taidat saada paljasta nisua syoedaeksesi?" arveli Vimpari Aapolle puoli leikkiae toinen totta.

"En minae saa", sanoi Aappo nurkumielellae, vaan tyytyvaeisemmaellae aeaenellae lisaesi: "Ei minulle anneta paljon ruokaa, ettae vatsa pienenisi."

"Niillae on konstinsa", sanoi aeti, jonka mielen mukaista taemmoeinen ei tuntunut olevan. "Kun on ruokaa, niin antaisi lapsen syoedae se maeaeraensae, eihaen enempaeae soeisi kuitenkaan."

"Elae sinae lorise tyhjaeae, kun ei ymmaerrae kuitenkaan", myrahti Vimpari ja leikinsekaisesti marmatti lisaeksi: "Jos lastakin apattaisi kuin koiranpenikkaa, niin siitae tulisi vanhemmiten niin niuharuokainen, ettei se soeisi kuin vaehaen tyhjaeae. Millae keinoin ne sitten saisivat komean virkamahan? Saatko paeaehaes?"

"Sinae puhut etkae tahdo pilkkaa", sanoi vaimo ja katsahti Vimparia, ettae eihaen vain ollut kaeynyt anniskelussa, kun oli niin iloisella mielellae.

"Mitae katsot, luuletko naelaen olevan?" murahti Vimpari huomattessaan millae silmaellae vaimonsa haentae katseli.

"Eipae sillae ja sen vuoksi, vaan katselen tutakseni", arveli vaimo leikillaaen, tyytyvaiseena ettae haenen miehensä oli kuitenkin viinaton, ja alkoi Aapolle neuvoella:

"No koeta, lapseni olla siivo ja noeyrae, ettae sinusta kunnon mies tulisi. Pidäe mielessäsi Jumala ja muista haentaa kiittäen, sillae haen sinulle on taamaankin hyvaen toimittanut."

Kyyneleet herahtivat aidin silmiin ja kirkkaina helminä vierivaet laihoja poskia pitkin ja muutamia putoili Aapon vaatteille, kun haen puristi haentaa poveaan vasten.

"Muista myöskin aina vanhempiasi ja siskojesi eläen koskaan heitä ylönsä, jos koehyä ja halpoja ovatkin", lausui haen ja pyyhki kyyneleet kaemmenpäihinsä.

Aapoltakin itku paeaesi ja haen meni ulkopuolelle, tallin oven taakse seisomaan, jossa itki hyvaetkin itkut. Aiti jaei seisomaan keskilattialle ja rupeesi uudestaan silmistään vesiä purkamaan. Vimpari istui arkun kannella ja katseli hiljakseen ympäri tallia ikään kuin etsien sijaa, mihin silmänsä panisi, ja pysäytti viimein katseensa kenkäänsä kaerkiin laskeutuen lynkaapäisilleen polviensa varaan. Lapset katselivat vuoroin isää vuoroin äitiä, viimein pillähti Ville itkemään ja haenen jaelessaan toisetkin.

"Saa tuon jo lopettaa", sanoi Vimpari ja kohosi seisalleen, kynsäsi paeaetäen, otti puukkonsa ja rupeesi sillae muuatta seinään rakoa kaivelemaan, aivan kuin se olisi ollut hyvinkin tärkeä tehtävä.

Haen ajatteli, ettae enemmaan Aapon poismenosta on vahinkoa kuin hyötyä. Jo haen muutamana iltana, kun työstä tuli eikä ollut ruuan murua syödaekseen, aerjaisi: niinhaen taama eläminen on kuin olisi yksi suu lisääntynyt, vaikka olisi vähehtä pitaenyt.

Vaikka Vimpari sen syytoeksen sanoi silloin vaimolleen, myönsi haen sen mielessään, ettae Aapon meno ruuan vähyteen oli vikana, ymmärsi sen heti silloin ja näki sen todeksi joka päivää. Ja sitä nyt arvelutti, ettae miten vain edelleen tässä eletään. Eilen oli Kurolan isäntäkin ilmoittanut, ettae talli ei jouda enää kuin pariksi viikoksi korkeintaan, sillae haen ostaa markkinoilla hevosen. Vuokratta asuminen siis loppui kohta. Kohtahan tuo oli kesaakin mennyt ja talvi varana monine tarpeineen ja talven kanssa työtoemyys.

Haenestä alkoi näyttäen kerrassaan kamalalta eläminen. Hampaita kiristään työnsi haen puukon seinään rakoon niin syvälle kuin meni ja jaei synkkaen tuijottamaan raon mustaa pohjaa, silmät pullistuneina ja sieraimet tohisivat. Haen seisoi kuin olisi murhan tehnyt. Kauheita ajatuksia välehteli haenen mielessään, välehtelivät nopeaan kuin salamat, niin ettae haen ei niistä kiinni saanut.

Hetken perästä heräsi haen kuin unesta ja alkoi taas kaivella rakoa, ikään kuin sieltä olisi ollut hyvä neuvo saatava. Siinä kaivellessa tulikin mieleen, ettae onhan se panna toinen poika Aapon virkaan, saa heti alkaa opetella. Ja jos talvella haetaan tulee, niin menee koehyähoitoherran luokse ja sanoo ettae jos ette tahdo nälkään tappaa minua, vaimoani ja seitsemää lastani, niin toimittakaa työtä ja työstä palkka. Muutaman vuoden kun jaksaisi, niin alkaisihan nuo muutkin lapset kyetä edes kerjäämällä omaan suuhunsa saamaan. Vanhuuden päivät ei tarvitse pelätä, sillae Aappo kyllä kykenee jo silloin avuksi.

Vimpari pisti puukon tuppeensa ja aerjaisi sikioille:

"Su kiinni!"

Vaimolleen haen marisi:

"Sinaekin aika ihminen viitsit marista ja asiasta sitten, kun poika on ihmisiin paeaessyt. Nauraahan tuosta sun pitaesi."

Ja Aapolle sanoi haen:

"Ala lekkasta sinae jo taloosi."

Lapset pidaettivaet itkuansa, turkastelivat nyrkkiinsae ja puskeutuivat aeitinsae suojaan, minkae suinkin paeaesivaet.

Aeiti silmaesi vielae Aapon jaelkeen, joka mennae kipitti portilla. Tuntui haenestae kuin poikansa iaeksi menisi ja ainaiseksi olisi nyt naekyvistae haeipynyt, kun katosi portista kadulle. Suuret vesikarpalot vyoeraehtivaet uudelleen, vaan haen pyyhki ne kaemmenpaeihinsae ja rupesi toeihinsae tyynnyttaeekseen laeikkyvaeae mieltaeaeen.

Aappo mennessaeaeen itkeae nyyherti aivan kuin usein ennen, kun kerjuulle oli isae haenet ajanut, vaikka vasta oli tullut eikae olisi siis haluttanut niin heti uudestaan laehteae. Mutta silloin haen itki mielikarvauttaan, vaan nyt sydaemen hellyyttaensae. Ikaeaenkuin syvemmaeltae laehtivaet nyt kyyneleet ja kirkkaampina ja kuumempina vieraehetelivaet poskia pitkin. Eikae itku tahtonut lakatakaan, piti pysaehtyae portin pieleen kivijalan juureen nojalleen ja siinae odotella, kunnes asettuisi. Ja niin mieluiselta tuntui koti halpanen, talli tuolla kartanon paeaessae, ja vieraalta Karenin rouvan kauniit huoneet, ettae halutti palata takaisin eikae mennae ollenkaan uuteen kotiin.

Vimpari meni tyoehoensae ja tapasi vielae Aapon portinpieluksessa silmiaeaeen hieromassa. Haentae arvelutti, ettae pojalla taitaa olla paha mielessae, ja sentaehden haen aekaeisesti tiuskaisi:

"Taeaelaekoe sinae yhae seisot? Ala jo lapata ja kiireesti mihin sinulla on mentaevae. Mikae hyvae sinulla taeaeliae on? Kiitae kun olet paeaessyt ruuan aeaereen, ettei tarvitse kiertaee talosta taloon. Paeaesetkoe vai pitaeeakoe minun jouduttaa?"

Aappo laehti astua nyrkkaesemaeaeen ja itkunsa tyrehtyi kuin olisi tulpalla suljettu.

Mielestae haihtui alakuloisuus melkein jaeljettoemiin, kun Aappo tapasi Latun Liisan joka ensin kummaili Aappoa ja sitte kysellae alkoi aasta oeoehoen koko Aapon kohtalon. Ja lopuksi haen ei antanut elaevaeae rauhaa Aapolle, ennen kuin taemae laehti naeyttelemaeaeen itseaeaeen muillekin tytueille. Ja kaedestae pitaeen talutti haen Aappoa toisen tytoen luota toisen luo, jotka kukin yhtyivaet Aappoa ihmettelevaeksi saattojoukoksi. Niin ettae kun tulivat Nikkilaen kartanolle, oli tyttoejae Aapon ympaerillae kihisemaeaeen asti.

Liisa meni kutsumaan Elsa.

"Tuleppa Elsa katsomaan", huusi haen oven raosta ilonhaetaeisellae aeaenellae.

"Voi tule, Elsa", huusivat tytoet, kun Elsa porstuassa tuli. "Voi tule katsomaan", haetaeilivaet aivan kuin olisivat pelaenneet, ettei Elsa kerkiae naehdae.

Haen tunsu Aapoksi katsottavansa, vaan se naeytti niin oudolta, ettae haen katseli sitae kuin tuntematonta vierasta hyvin vakavin katsein.

"Eikoe ole Aappo sievae nyt?" kysyivaet toiset.

"Onhan tuo", sanoi Elsa vaelinpitaemaettoemaellae aeaenellae. Haen ei ollut koskaan lukua pitaenyt Aaposta, enemmaen kuin hautajaisleikistae, jossa

Aapolla oli niin arvokas osa ja jonka vuoksi muut pitivaet niinkuin ainakin leikkitoveristaan ja olivat sentaehden hyvillaeen haenen hyvaestaeen. Aappo tuntui saman arvoiselta nyt kuin ennenkin, jos senkaeaeen veroiselta. Kuta tarkempaan haen silmaeili ja kuta enemmaen toiset tytoet ylistelivaet, sitae himmeaemmaeksi kaevi Aapon sievyys haenen silmissaeen. Mutta kun tytoet esittelivaet, ettae laehdettaisiin leikkimaeeen kuninkaanpojan morsianta ja Aappo olisi nyt kuninkaanpoika, niin Aappo ei naeyttaenyt enaeae Elsasta ollenkaan sievaeltae, vaan paeinvastoin, Elsa alkoi loeytaeae rumia kohtia Aapossa toisen toisensa peraeatae verratessaan haentae kuninkaan poikaan. Kuninkaan pojalla oli pitkae kiharainen tukka, joka valui hartioille, vaan Aapolla paistoi niska paljaana. Hyi, kun naeytti rumalta! Eikae Aapolla ollut sen naekoeiset silmaetkaeaeen ja likaiset viela paeaellepaeaeetteeksi. Ja kaesissae oli Aapolla syyliae. Puserokin oli ruma, kuninkaan pojallahan oli punainen vaippa. Ja kaikki alkoi olla Aapossa rumaa kiireestae kantapaeaeahaen, Senpae taehden Elsa kielsi jyrkaesti:

"En minae viitsi laehteae.--Enkae minae joudakaan, pitaeae nauhaa kutoa." Ja haen vetaeytyi jo takaisin sisaeen mennaekseen.

"Laehdetaeaeen me", tuumivat innokkaasti toiset tytoet. "Laehdetaeaeenhaen, Aappo?"

"En minae laehde, pitaeae mennae taedin luo ... se sanoo minua Abeksi", ilmoitteli Aappo hyvin jo olevinaan, otti nenaeliinan taskustaan ja niisti nenaensae, tukki sen toimella taas taskuunsa, nosti lakkiaan, kumarsi, sanoi hyvaesti ja laehti kiireesti pois.

Tytoet jaeivaet seisomaan Nikkilaen portille ja katsomaan Aappoa ja niin kauan katsoivat kuin se poikkesi toiselle kadulle. Aappokin silmaesi aina vaehaen vaeliae taakseen ja sitten kiiltonappejaan ja punaisia sukkiaan ja oli hyvillaeen. Mutta hyvaemiensae ei kestaenyt enemmaen kuin matkakaan, sillae taeti torui heti, kun haen sisaeen paeaeesi.

"Abe!" sanoi taeti ja puristi sormiaan. "Vaehaen aikaako sinae nyt olet ollut, niinkuin taeti sinun vain lupasi.--Ja voi sinun silmiaesi, rapakossako olet kastellut ... ja kaesiae!" paeivitteli taeti otettuaan kaesistae kiinni ja katsellen niitae. "Ja hihoja... Katso... Eikae sinulle ole neuvottu, ettet saa nenaee pyyhkia hihoihin, eikae muuhun kuin nenaeliinaan, sitae vartenhan se sinulla on. Fyi Abea, fyi!..."

Abe katseli haepeissaeen lattiaan eikae ruvennut hihojaan silmaeaeamaeaeenkaeaeen, vaikka taeti pani ne aivan nenaen eteen.

"Seiso nyt siinae ja haepeae", sanoi taeti asettaessaan Aben kyoekin ovensuuhun, vaan piialle sanoi haen hiljempaeen:

"Se on itkenyt, naekae sen silmistae, vissiin kotona itkettaeneet. Eivaet ole vissiin tahtoneet lasta taenne paeaeataeae."

"Mitae sinulle kotona sanottiin?" kaeaeentyi taeti kysymaeaeen.

Abelta tyoentyi itku aivan kuin kiskaisten ja tuli oikein reutomalla. Taeti saeikaehi ettae haetae tuli.

"Hyvaenen aika, Abe raukkani, elae itke, elae itke", ja piikaan kaeaeentyen sanoi haen suuttuneella aeaeenellae:

"Enkoe minae arvannut, ettae ne ovat kotona sitae itkettaeneet. Kuinka ne saattavat olla semmoisia... Elae ole lapseni millaesikaeaeen, ei sinun tarvitse vasta kaeydae kotona... Koeta olla itkemaettae, niin Stiina pesee sinun silmaesi ja kaetesi ja pannaan uusi pusero paeaelle... Elae itke", koetti taeti parastaan.

Abea itketti rajusti ja pitkaeaeen, tyyntyi vasta omia aikojaan.

Kiittaehen Jumalaa alkoi Viion leski uuden kankaansa.

Montinin rouva oli viime aikoina maksanut niin vaehaen kutomapalkkaa, ettae sillae haedin tuskin toimeen tuli, kun ruuakseen soei suolavettae ja leipaeae. Vaan hyvaehaen oli sekin. Monta raukkaa oli, joilla ei ollut leivaen murua aina ateriakseen. Ja hyvaestae sydaemestaeaeen oli rouva tyoetae antanut, auttaakseen vain. Ja koettihan se muuten korvata vaehaeae maksua, pistaeen vaelistae jotain hyvaen murua kouran silmaeaeen, niinkuin viimeksikin teelehtiae ja silliae. Viion leski ei olisi viitsinyt sentaehden kieltaeytyae vastaanottamasta tyoetae Montinin rouvalta, jos taemae olisi vielae tarjonnut, vaikka oli kuullut muitten enemmaen maksavan. Olisi ollut se kiittaemaetoentae. Mutta Jumala oli naehnyt haenen tarpeensa nytkin ja asettanut viisaasti, ettae Montinin rouvalta loppui tyoe ja muut tulivat tarjolle.

Sen oli haen taessaekin taas saanut kokea, ettae Jumala pitaee ihmisestae huolen, niin pienemmissaekin asioissa, ajatteli yhae Viion leski. Mutta ihminen on usein sokea, ei huomaa Jumalan hyvyttae.

Jaentin emaentae oli luvannut hyvaen kutomapalkan. Ei tuo sanonut varmaan mitae maksaa, vaan pianhan tuon naeki, sillae taemae oli lyhyt kangas, jonka kutasi sukkelaan, jos ei kummempia vastuksia satu. Saman kun maksanee, ajatteli leski, kuin muillekin, niin ansaitsee, minkae vaelttaemaettoemiin tarpeisiin kuluukin.

Mutta lesken mieleen tuli taas se toivo, joka siellae aina kaevi, vaan taehaen asti oli mahdottomana pitaenyt karkoittaa: ettae saisi Elsa kouluttaa vielae taemaen vuotta kansakoulussa. Ja haen alkoikin toivoa, ettae tarkasti pitaen saisi sen verran saeaestymaeaeen yli muitten tarpeitten, minkae vaehaeisen Elsa kouluansa varten tarvitsee, kirjoihin, vihkoihin, paperiin, kyniin, ja ainahan pitaee parempi pukukin olla kuin kotosalla, jossa vaelttaeae vaehemmaellaekin.

Eihaen Elsa tuossa kotosalla opi mitaeaeen. Nykyaeaeen kuitenkin vaaditaan ihmisiltae enemmaen oppia. Ennen ei vaadittu muuta kuin osasi katkismuksensa. Eikae kouluja silloin ollutkaan. Aikuinen haenkin oli, kun oppi kirjoittamaan, vasta silloin kun tuli kihloihin Viion kanssa. Haepeaenae melkein pidettiin, jos jotakin opetteli enemmaen kuin muut. Niinpae haentaekin kiusoiteltiin, kun haen alkoi kirjoitustaitoa opiskella, vanhemmat pitivaet sen turhuutena ja toverit pilkkasivat. Aivan kuin varkein piti haenen harjoitella, milloin liiterin katolla, milloin vintissae tai jossakin yksinaeisessae paikassa. Oppimatta se olisi jaeenyt, jos ei haenellae niin ikaevae olisi ollut Viioa, joka merillae vuosikausia yhteen menoon viipyi eikae voinut sille yhtaeaeen sanaa laehettaeae. Mutta niinpae haen oppi kuin oppikin. Ja kyllaepae sitten oli haenen taitonsa kaeyttaejiae. Alinomaa tuli haenen luokseen merimiesten morsiamia ja vaimoja kirjoituttamaan kirjeitae. Niinhaen se on, ettae kaikesta opista on hyoetyae itselleen ja muille. Olisipa haen kirjoitustaidon opittuaan ja kun veljeltaeaeen, joka kaevi alkeiskoulua, oppi laskentoakin, paeaessyt puotineitsyksikin.

Puotineitsyen tointa toivoi Viion leski tyttaerelleen. Muuta haen ei osannut ajatella sopivampaa. Ompelijan tyoe oli rasittavaa ja ompelijoista puhuttiin ylimalkaan pahaa. Huonoja ihmisiae muutamit olivatkin, herrain kanssa seurustelivat... Vaikka olihan niitae hyviaekin niissae, kerrassaan kelpo ihmisiae. Se olisi siinae, minkaelaisten seuraan Elsa joutuisi. Mutta pahin pelotti. Tupakka- tahi tulitikkutehtaaseen voisi Elsa piankin paeaestae, kunhan vaehaen vanhenee. Vaan nekin tehtaan naiset olivat huonossa huudossa. Tupakkatehtaassa oli muuan haenen

toverinsa ollut, niin kaunis ja hyvä tytö, ja se nyt oli--juoppo ja monta reissua tehnyt.

Ei ihminen elä horjattamatta missä, jos ei hän turvaa etsi Jumalta, eikä horjaha paholaistenkaan keskellä, kun Jumalassa kiinni riippuu, paeatti leski aina. Mutta kuitenkin viimeinen ajatus, ja jos ei juuri selvää ajatus, niin valtava tunne jaei semmoinen, että Elsalle olisi turvallisinta puotuneisuuden jossain hyvässä kaupamiehessä. Muualla voisi hän joutua suurten viekotusten alaiseksi.

Niin oli kasvanut taas kiihkeä halu saada Elsa koulutetuksi, että se olisi kykenevä tuohon toimeen.

Viion leski nousi yhä varemmin työelleen kuin ennen. Pikimaellään soe ateriansa aina ja taas kangaspuihin, niin että kudonnan luske kuului melkein lakkaamatta aamusta varhain myöhään iltaan. Tyytyväisin ja iloisin mielin kalskutteli hänen pitkästä päiväänsä.

Mielissään oli hän myöskin siitä, että Elsa oli noin vakaantunut ja tullut aikuisemmaksi. Elsa oli jo suuri tyttö hänen mielestään, vaan tuiki lapsellinen ollut vielä tähtäen asti.

Aitiinsa, ajatteli hän taas toisakseen. Niinhän hänenkin oli lapsellinen, vielä rippikoulun kaetyään, oli ajattelematon hulikka, kaikkea joutavaa kuvitusta paeässä, vaan ei aikuisten ajatuksia. Kunpa Elsa malttaisi vain noin työssään nuhjata kotosalla, niin siinä hän se vakaantuisi ja mieltäisi. Unehtuisi vaehitellen lapsellisuus.

Elsa nousikin työhoonsa yhtä varhain kuin aitiäkin ja istui ahkerasti nauhaansa kutomassa. Ei leikkeihin yrittäneitä, vaikka toiset työt kaevivat kutumassa. Ei lahtenyt Ojanniemen Marinkaan kanssa, johon Elsa oli mieltynyt ja joka osasi aina tyttöä leikkiin houkutella tavalla semmoisella, ettei sitä voinut kukaan vastustaa: hänen esitti itsekullekin sitä leikkää, mitä taama mieluummin leikki.

"Voi voi Elsa. Tule Karjansillan taakse, voi voi. Leikitään taas kuninkaanpojan morsianta. Mina tiedän muutaman paikan siellä metsässä, aivan metsän keskellä kauniin, viheriäen kedon, jossa kasvaa niin kauniita kukkia, että voi voi. Ja siellä metsässä muutaman kuusen juurella on aivan kuin huone, jossa on sammaleisia kiviä penkkeinä. Siinä kuudessa laulaa linnut, ja enkitkin kaeväet siinä levehätemässä, voi voi. Kuninkaan poika käy siinä majassa joka päivä. Voi voi Elsa, tule."

Tuntuivat ihan totiselta todelta Marin kertomukset ja viehätäviltä, jotta halutti niin sanomattomasti lahteä. Mutta makealle tuntui myöskin Elsan mielessä Nikkiläen emännän sanat, joita hän oli kuullut, kun ahkerasti äidin kanssa kangasta kehi, ja sitten joka päivä, kun hän nauhaansa kutoi. Se on niin hyvä lapsi tuo Elsa. Se tekee työä ahkerasti ja niin vakava siitä on tullut, että on kuin täysi ihminen. Ei riehu leikeissä ja niissä aikansa kuluta, niinkuin muut työt, vaan äitinsä avuksi tuossa nyhertää. On kai onni, kenellä tuollainen kaunis ja hyvä lapsi.

Elsasta tuntui, ettei hänen enää olisi kaunis ja hyvä lapsi, jos hän menisi leikkimään. Ja niin hän jaei kotiin.

Tyydytystä sai hän täysin työssään. Hänellä oli nauhaa jo paljon ja monenlaista. Kun vielä vähenä kutoi, niin luuli hän jo saavansa paljon rahaa. Ja sitten keitetään riisiryynipuroa.

Hän mietti, ettei hän sano äidille edeltäpäin mitään, vaan nauhan kaupalla palatessaan ostaa ryynit, ettei äiti tiedä, ennen kuin hän ne tuopi.

Tuossa suloisessa toivossa sujui työ ja kului aika. Ja muutenkin kotosalla olo alkoi tuntua aina vain hauskemmalta. Varsinkin oli hupainen aamupäiväellää, ennen kuin lapset nousivat ja kadulle ja kartanolle raeyhaaemaaen keraaentyivät. Varhain aamulla, kun aurinko paistoi vasta rakennusten katoille ja maassa varjo oli, oli niin hiljaista, että saattoi ajatella enkelien vielä olevan maassa. Sitten kun paiste maahan laskeutui, niin kastehelmet niin kauniisti kimaltelivat ruohistossa kartanolla ja potaatin lehdillä.

Niitä olivat enkelit kylvaaneet, ne kylvivät niitä hyvien ihmisten iloksi. Ihme kuin ne näyttivät kauniilta.

Ja linnut alkoivat sirkutella. Muuan leppäkerku lenteli aina siinä kartanolla, sillä oli kai pesä siellä jossain. Se lentävi suikaili paikasta toiseen ja vihelteli niin omituisesti. Usein oli sillä nokassa jotakin, kun se lensi navetan katolle istumaan.

Hyit ddaadda huit ddadda huithuit huit ddadda ddadda ddadda ddadda, niin se vihelteli ja naksutti iloisesti silloin ja kiepsahti navetan taakse solaan. Ja sieltä hetken perästä taas ilmestyi lentelemaaen ja vihelteli. Se varmaankin pojilleen huuteli:

"Täällä minä olen, poikani armaat, odottakaa, niin kohta taas tuon ruokaa."

Niin päätätelivät he äidin kanssa.

Niillä mahtoi olla hauskaa noilla linnuilla.

"Niin on kaikilla luoduilla. Ihminen vain syntisyydellään turmelee elämaenilonsa", selitti äiti.

Elsa ymmärsi sen niin, että huonot ihmiset turmelivat ilonsa, vaan kaikilla muilla oli hauskaa niinkuin noilla lintusilla.

Kun miehiä astui akkunan ohi raskain askelin ja kumaraharteisina, eväesvasu kainalossa ja toisessa kädessä auringonpaisteessa välehtelevä kannu, niin tuntui haenestä, kuin olisi niilläkin ollut mahdottoman hauska ja ainoastaan hauskuudesta työhön menneet.

"Työ on pakosta, sillä eläekseen täytyy työtä tehdä", selitti äiti. "Mutta onhan kaikilla ahkerilla työmiehillä hauska. Jos ovatkin raskasta työtä päivän tehneet ja väsyneinä illalla kotia palaavat, niin virkistää se heitä, kun kotona hyvät lapset ilolla vastaanottavat isänsä. Olethan sinä nähnyt, kun Juuruksen lapset juoksevat illalla aina isänsä vastaan, miten iloinen on Juurus. Jussi kantaa haenen eväesvasuaan, Mari kannua ja pikku Ikku istuu isänsä olkapäillä. Äiti on portailla vastassa. Eikö näytä hauskalta?"

Voi voi! Hauskalle se oli näyttänyt Elsästäkin, vaikka nyt selvemmin sen huomasi. Ja nyt haen vasta ilomielin katselikin miehiä aamulla, kun ne työhön menivät, ja sitten iltasella, kun palasivat ja lapset vastaan tulivat.

Jos haenellaikin olisi isä! Tai jos Nikkilä työssä kulkisi, niin haen veisi sille kahvia ja illalla menisi vastaanottamaan.

Ja haen tarkasteli miehiä, että kenen tyttö haen mieluummin olisi.

Muuan mies meni aina työhön toisaalle päin kuin muut.

Se aina katseli hyvin pitkästä ikkunaan ja jopa kerran nyoekäytti päätänsä Elsä ja hymyili.

Kukahan se oli?

Aeiti sanoi sen olevan Mikko Tolosen, kivenhakkaajan.

Tolo Mikko! Mutta eihän sillae ollut silmae keskellae otsaa, niinhaen se oli melkein kuin muutkin miehet...

Nyoeaeytti sitten kerran haenelle paeaetaeaen ja nauroi! Onkohan haenestae tullut huono ihminen?

Elsaa todella pelotti, ettae kyllae haenestae on tullut huono ihminen. Mitaehaen haen on tehnyt? Ei uskaltanut aedillekaeaen puhua mitaeaen, vaan kiihkeasti odotti iltaa, ettae paeaesisi Jumalaa rukoilemaan. Aeiti puheli ahkerasti kaikkea, niinkuin ennenkin, vaan Elsa oli vakavana ja arkamielisenae. Vaivoin sai itkunsa pidaetetyksi.

Mutta sinae paeivaenae tuli Jaentin emaentae taas kuteita tuomaan ja haen puheikseen Elsaa kiittelemaeaen:

"No, jos koska kaeypi, niin aina tuo tyttöe tyoessae koekoettaeae. Tyoekkyri ihminen tulee Elsasta, aeitiinsae hyvae tyttöe. Noin jos kaikki tyttöelapset kotosalla tyoessae nyhertaeisivaet, aedin silmaein alla ja neuvottavana, niin ei olisi tuommoisia, joita taeaellae Vaaralla on naein viljavalta.--Oletteko kuulleet, kun viime yoenae on ollut semmoinen tappelu Mustosen kartanolla, herrain ja merimiesten vaelillae, ettae ovat tahtoneet maailman kaataa."

"No mitae varten?"

"No se Lammin Kaisahan siellae on ollut syoettinae. Ja kulkaapas, kun se on houkutellut kumppanikseen Lehtisen Heleenan."

"Tuon vielae lapsen?"

"Niin, nuorihaen se on, ja jo kauan on siitae huonoa huhuttu, vaan ei siitae olisi uskonut, ettae se noin olisi kypsinyt. Vaan kun niitae on tovereita, jotka taluttavat koeydestae."

Huokauksien valtaan joutui taas Viion leski. Ilon ja tyytyvaeisyyden piirteet kasvoiltaan haevisivaet kerrassaan.

Jaentin emaennaen kertomuksesta lisaeaentyi pelko ja aedin surullinen muoto haevittivaet viimeisenkin sulun Elsan itkumieleltae. Niin ettae Jaentin emaentae tuskin oli saanut oven jaelkeensae suljetuksi, kun Elsa purskahti valtavaan itkuun juosten aedin kaulaan.

"Herra Jumala, mikae sinulla on lapseni?"

Elsa ei kyennyt pitkaeaen aikaan saamaan sanaa suustaan. Vasta monien kokeitten peraestae sai haen sanotuksi, ettae aeiti kerailemaellae sai lauseen:

"Tolo Mikko on nyoeekyittaenyt paeaetaeaen haenelle ja nauranut."

Mutta siitae aeiti ei ymmaertaenyt mitaeaen.

"Minusta on tullut huono ihminen, kun Mikko on paha mies", koetti Elsa selittaae.

"Tyynny, tyynny, kultaseni ja selitae, ettae ymmaerraen."

Pitkaeaen viipyi, ennen kuin Elsa sai ymmaerrettaevaesti selitetyksi.

"Hyvaenen aika, kun sinae olet lapsellinen. Ethaen sinae siitae ole tullut huonoksi ihmiseksi, ettae Mikko sinua tervehtii. Huono ihminen on se joka..."

Aeiti ei tiennytkaeaen miten haen selittaeisi. Haentae kauhistutti koko ajatus.

"Jumala varjele", lausui haen tietämaettaeäen oikeastaan mitä ajatteli, vaan aivan kuin pelon tunne syöksyi mieleen ja haeneltae purkautui itku. Syliinsäe tempasi Elsan kuin ryoestaejaen kaesistäe. He itkivaet sitten molemmat syleillen sydaemellisesti toisiaan.

Mutta kun Viion leski lakkasi itkemaestae, oli mielensäe raikas. Niin oli kuin kyyneleet olisivat huuhtoneet sen puhtaaksi kaikista synkistäe ajatuksista, joita sinne työntyi ja niin monenlaisia, ettei haen kerennyt niistäe selväeäekaeäen saada, vaan jotka yhteisesti ahdistivat raskaasti kuin painajainen. Ei haen ymmaertaenyt, minkäe taehden haen oli oikeastaan itkenyt, eikä sitäe ruvennut pitemmaeltae ajattelemaankaan. Tuntui niin hyväelle ja viehkeälle ja mielessäe pyöeri jotakin: kylläe Jumala varjeelee Elsan. Tuntui kuin joku muu olisi sen haenelle vakuuttanut.

"Ei Tolonen ole mikäeäen paha mies. Paeinvastoin haen on hyväe", rupesi haen selittäeäeäen Elsalle.

"Vaan onhan se linnan lukkari?"

"No mitäe pahaa siinäe on. Tolonen käy noille raukoille lohdutusta tarjoomassa, kun sunnuntaisin laulelee heille virsiae. Haen sen tekee rakkaudesta langenneita laehimmaeisieäeäen kohtaan. Kun Jumala on antanut haenelle kauniin aeaenen, niin tahtoo haen käeyttäeäe taetae Jumalan lahjaa lohduttaakseen ja taivuttaakseen noitten rikoksiin vaipuneitten mieliae. Siinäe haen tekee hyvin. Ja varmaan moni tuolla kolkon linnan rakennuksessa kiittäeäe Tolosta."

Elsa kuunteli haemillaeäen. Taemäe oli niin kovin outua, ettäe haen ei ymmaertaenyt, ennen kuin itse kyselemaellae kyseli kaikista kertomuksista, joita tytoet olivat Mikosta kertoneet, ja sitten useampaan kertaan tahtonut kuulla, mitäe aeiti haenestae kertoi. Ja aeiti tiesikin haenen hyvydestaeäen kertoa paljon, miten haen oli auttanut ja aina auttoi koeyhiae, antoi vaikka ainoansa tarvitsevalle, jakoi leipaepalan kaedestaeäen kerjäläeiselle.

"Kun kaikki olisivat niin hyväie ihmisiae kuin Tolonen", sanoi aeiti.

Seuraavana aamuna odotti Elsa maltitonna Mikkoa tulevaksi. Haen ei enaeäe muista niin vaelittaenytkaeäen.

Tuossa se tuli. Kumaraharteisena astui, vaatteet saviset. Paerevasu oli kainalossa.

Jos ei se nyt katsokaan taenne...

Aivan kohdalla jo oli, vaan katseli vaan eteensäe maahan.

Jos se on suuttunut, kun haen ei eilen sille vastannut...

Samassa kaeäensi paeäensae, nauroi ja nyoekkaesi.

Elsa niiasi syväeäen. Haenestae tuntui somalle, poskia poltteli.

"Aeiti, aeiti, Mikko meni ja nauroi ja nyoekytti minulle paeäetäeäen", sanoi Elsa kaesieäeäen taputellen.

"Mitaes siinäe?"

"Voi minäe en tainnut tehdae mitäeäen!"

"Sinun olisi pitaenyt vastata tervehdykseen."

"Niiasinko minäe, en minäe tainnut niitata, en huomannut. Mutta huomenna minäe niaaen ... vaan jos Mikko suuttui, kun minäe en...?"

"Ei suinkaan se ole suuttunut."

Paraita ihmisiä Elsasta oli ollut taehaen asti rovasti, haenen kumminsa, Montinin rouva, jota aiti oli kiitellyt niin paljon, Nikkilaen emäntä ja Nikkila. Nyt tuli lisäksi Tolo Mikko. Ja se anasti etusijan. Sitä haen nyt ajatteli koko päivään.

Kenellaekä haen ei ollut haenen mielestään niin lysti kuin Mikolla. Mikolla oli haenen mielestään sen tähden lysti siellä metsässä, että se näki siellä pikkulintujen pesiä, oravia ja kaikkia eläimiä ja ne varmaan olivat niin kysyviä Mikolle, että ihan luokse tulivat, linnut kaedelle, oravat olkapäille ja jänikset kivelle istumaan.

Niin asuksi Elsan ajatukset Mikon luona siellä metsässä päivät päestänsä. Ja illalla tuntui ikävä, jos Mikko sattui menemään niin ettei haen sitä nähnyt. Aamulla haen muisti haenet ensimmäiseksi ajatukseksi. Ja aamusella haen piti varansa, ettei Mikko näkemättä ohi päässyt. Ja nauroivat toisilleen tervehtisää oikein ystävällisesti. Elsa saattoi Helunankin nyt aina etemäksi niin kauas, että kuuli kolkutuksen metsästä.

Nyt jos joskus menisi Karjasillan taakse, niin haen ei kiertäisikään, vaan menisi suoraan ja kävisi Mikon luonakin. Sitten kun haen on saanut nauhansa kudotuksi, että vähen aikaa tulee, niin käypi haen Mikon luona ja ottaa Ojanniemen Marin mukaansa.

Jos haen olisi Mikon tytär, ajatteli haen usein ja kuvaili, miten olisi hauska haenella.

"Onko, aiti, Mikolla lapsia?" kysyi sitten kerran.

"Ei, ei haen sillä ole vaimokaan."

Se ei Elsasta tuntunut mitään, ettei Mikolla vaimoa ollut, vaan se saaelitti, ettei haenella ollut tyttöä tai poikaa.

"Voi jos minä olisin Mikon tyttö! Minä kävisin aina haenen luonaan siellä kankaalla ja illalla menisin vastaan ottamaan aivan sinne oeljämkäsiinien luo. Kantaisin eväsväsuä. Ja meillä olisi niin hauska, että."

"Hauskahan sinusta taitaisi olla, jos isä sinullakin", sanoi aiti.

Enemään Elsa ajatteli sitä puolta, että Mikolla olisi tytär, vaan ajatellessaan, että haen juuri olisi Mikon tytär, tuntui hauskalta.

"Voi voi, se olisi niin hauska, että."

Syntinä oli leski pitänyt ajatella miestä, sillä Jumalaa haenen tuli ajatella ennen kaikkea ja aina. Vaan näin kun puheeksi tuli, joutui haen vasten tahtoaankin kuvailemaan, miten onnellinen heidän elämänsä olisi, jos Viio eläisi.

"Jos Jumala olisi aikeemme hyväksi nähnyt, olisi meillä oma talo, lehmä ja peltö ja isä, eikä isä enää merillä kulkisi, vaan kotona työskentelisi."

Viehaetysta oli sillä, mitä Elsa isästään muisti. Ja sentähden haen ahkerasti kutonut nauhaa toivossa saada riisiryynipuuroa ja aidin isästä kertomaan. Mikko kuitenkin oli tuota viehaetysta himmentänyt, että Elsa jo lopulta ajattelikin, jotta Mikko kutsutaan sitten syömään tuota riisiryynipuuroa. Miellyttävä oli tuo aidinkin kuvailu isästä, vaan tutummalta tuntui kuitenkin vielä Mikko. Ja sentähden haen kyseli isästä Mikkoon verrat.

Aeiti ei antautunut vertailuihin, vaan kertoi isaestae kaikkea paeivaekaudet. Kun oli kerran alkuun paeaessyt, niin jatkui se aivan haenen tietamaettaaen. Vaehitellen sai Elsa sen kaesityksen, ettae parempi isae oli kuin Mikko, paras kaikista ihmisistae.

Yhae uusia ja uusia asioita oli aeidillae kertoa. Ja usein haen hyvaeili Elsaa, useammin kuin ennen ja hellemmaesti. Naein aeiti muuttui haenestae tutummaksi ja armaammaksi sen mukaan kuin kuva isaestaekin selveni. Mutta ei aeiti yksinaeaaen tullut tutummaksi ja mieluisammaksi, vaan pienessae kamarissa kaikki esineet, sillae niistae oli aeidillae mainitsemista isaestae kertoessaan.

Isaen valokuva, joka oli seinaelle skalettikellon alla, ei enaeae ollut litteae kuva, vaan naeytti kuin se olisi vaelistae silmiaeaaenkin raepaeyttaenyt, vaelistae naurahtanut ja vaelistae oli se senkin naekoeinen, kuin olisi sanonut niin ja niin. Kello, jonka isae oli mereltae tuonut, naksutti eri lailla kuin ennen, niin mukavasti. Aivan selvaeaen erotti, ettae se panee:

"Isae laulaa lapsellensa,
sirkuttelee sievaellensa,
hyvaellensa hyraeileepi,
pilpattaapi pienellensa",

niinkuin isae oli Elsaa tuuditellessaan laulanut. Tai:

"Tilu tilu talla,
taivahan alla
ei ole toista
Elsani moista."

Niin oli isae rallatellut Elsan kanssa tanssiessaan ja meiskatessaan. Ja kun kuunteli, niin aivan sillae lailla se kello naksutti.

Elsa itsekin alkoi muistaa seikkoja, muutamia himmeaemmin, toisia ihan selvaeaen. Ja haen kertoili niitae vuorostaan aeidille.

"Nyt minae muistankin, kun isae minun kanssani kerran tanssi", sanoi Elsa taas kuunneltuaan kauan aikaa kellon naksutusta. "Meillae oli muitakin miehiae silloin. Oli suuri huone ja siinae keskellae lattiaa isae pyoeritti. Ja kulkaapa. Oli semmoinen pinnaselkaesohva niinkuin tuolla seinaelle ja siitae sohvalta minae hypin isaen syliin", kertoi Elsa iloisena.

Aeiti selitti sitae tarkemmin, missae he silloin asuivat. Isae oli syksyllae tullut mereltae ja jaei talveksi kotia, ei laehtenyt merille, vaikka muut merimiehet houkuttelivat. Kaikki merimiehet, jotka olivat Viion kanssa olleet, olivat haeneen mielistyneet. Kapteenikin oli kaeynyt tahtomassa vielae laivaansa, vaan Vio oli vain sanonut, ettae pitaeae sitae kotonakin saada yksi talvi olla.

"Silloin toi isae nuo teekupit ja muita posliiniastioita tuliaisina. Minae muistan, kun isae niitae arkustaan nosteli, ja tuon kulhon kun otti, niin sanoi: taestae me nyt syoemme yhdessae joulupuuron. Ja niinhaen me syoetiinkin."

"Minae muistan, aeiti. Isae kiikutteli minua jalalla, otti sitten polvilleen istumaan ja pyyhki parrallaan minun poskiani. Isaellae oli suuri musta parta. Ja minae muistan, kun isae nauroi, kun minua parta kutkutti. Te seisotte, aeiti, uunin edessae ja ammensitte padasta valkeaa puuroa, riisiryynipuuroa. Silloin oli ilta."

"Se oli jouluaatonilta. Ainoa joulu, jonka me yhdessae saimme viettaeae isaen kanssa. Seuraavana kesaenae lahti isae merelle ja kuoli Leverissae."

Leski muisti tuon joulun tarkkaan, kuin eilisen paeivaen, niin monta

vuotta kuin siitae olikin. Ja mieluiselta tuntui muistella. Oikein halulla antoi haen muistonsa valaista noita ajan haemaeraeaen kadonneita onnen aikoja. Ei ne ennen niin selvinae ja rakkaina ilmaantuneetkaan kuin nyt, kun oli toinenkin, joka muisteli.

"Tulevaan jouluun kun eletaeen, niin keitetaeen riisiryynipuuroa", sanoi aeti, nyt ymmaertaeen miksi Elsa sitae halusi.

Vaan Elsa tahtoi ettae keitettaisiin heti, kun haen nauhoistaan rahaa saa.

Aeti kun lopetti kankaansa, niin ei Elsakaan malttanut enempaeae kutoa nauhaa, ja johan sitae mielestaeen olikin koko joukko ja tarpeeksi monenlaisia.

Tyytyvaeisenae vyyhti haen nauhoja lastoille, laehteaeeseen niitae kaupalle. Aeti puheli vilkkaasti, vaan Elsa tuskin kuunteli puoliakaan, ajatteli vain saaliitaan. Nikkilaen emaeentae oli kiitellyt nauhoja kauniiksi ja Jaentin emaeentae. Kyllae kai herrasvaeiki sitten osti ja maksoi niistaa paljon. Ei haen tiennyt itse hintaa maeaeeraetae.

"Niin paljon kuin annetaan", sanoi haen Nikkilaen emaeennaelle, kun taemae kysyi, paljonko kyynaerae maksaa.

Kiirein askelin ja hyvaeassae toivossa astui Elsa kaupungille. Haen ei tuntenut siellae juuri muita kuin Montinin. Sinne haen ei viitsinyt mennae, vaan paeaeetti kaeydae muissa taloissa, missae sattui. Komeimpia haen kuitenkin katseli.

Ensimmäisessae talossa, johon haen yritti, makasi suuri koira kartanolla kyoekin rappusien edessae. Ja kun Elsa laeheni, katsoi se syrjaesilmaellae ja murisi aivan kuin olisi sanonut: elae tule. Ja kun Elsa vain pyrki edelleen, niin nousi koira pystoeoen, kaevellae voenki Elsaa kohti, nuuski tulokasta ja meni taas paikoilleen, kiertyi makuulleen ja murisi. Tarkoitti kai: ei pidae tulla, parasta kuin hyvaeellae menet pois.

Elsa seiso i neuvotonna hetkisen, vaan kun koira yhae katseli haentae vakaisin silmin, pyoerti haen takaisin ja koira nousi ja saattoi haenet muristen portille. Toisessa talossa oli avain poissa kyoekin ovelta eikae yhtaeen ihmistae naekynyt. Kolmannen talon kartanolla leikki lapsia ja ne keraeytyivaet haenen ympaeirilleen kyselemaeaeen kaikkea. Muutamat heistaa luulivat haentae mustalaistytoeksi ja se haentae haevetti, ettae oli itku tulla, kun paeaeesi kadulle.

Talosta taloon kulki haen, saamatta kaupaksi vaehintaekaeaeen. Kaikkialla ihmiset olivat ylpeitae, eivaet olleet naekevinaeaeenkaeaeen. Ei tarvitse, sanoivat, katsomattakaan nauhaa.

Muutamassa talossa rouva kuitenkin katseli ja vei Elsan sisaehuoneeseen. Siellae oli rouvalla nauhaa kudottua ja kudottavilla monenlaista.

"Kuka rouvalta ostaa?" kysyi Elsa, toivoen ettae haenkin saa myydyksi.

"En minae kaupaksi kudokaan, lystikseni. Minae panen naemae naeytteille maanviljelysnaeyttelyyn, joka pidetaeaeen syksyllae taeaeellae."

"Saako sieltae mitaeaeen?"

"Ei sieltae rahaa saa, vaan kiitoslauseen, jos on hyvaeae tyoetae.--Minae ostan sinulta vaehaen taetae nauhaa, paljonko sitae maksaa?"

"En minae tiedae."

Rouva leikkasi pienen palan ja antoi kaksi penniae.

Elsa laehti hyvillaeaeen. Rouva oli muutenkin ollut hyvae ja vielae ostanut

vaehaesen. Haen alkoi taas toivoa uudestaan.

Muutamassa talossa istui paljon rouvia ulkona puutarhassa, toiset ompelivat ja toiset kutoivat sukkia. Elsa meni sinne. Siellae oli Montinin rouvakin.

"Ostetaanko nauhaa?" kysyi haen ujostellen ja syvaeaen ensin niattuaan.

"Nauhaa. Jaha. Kaunista nauhaahan sinulla onkin. Kenen sinae olet tyttöe?"

"Taemaehaen on Viion tyttöe", sanoi Montinin rouva.

"Vai niin. Minae muistelinkin, ettae kenen naekoeinen taemae on. Minae tunnen Viioskan. Missae aeiti on?"

"Kotona."

"Mitae se tekee?" kysyi Montinin rouva.

"Kutoo kangasta."

"Joo, sehaen kuuluu olevan mainio kankuri", sanoi muuan.

"Viioskahan se on kutonut meidaen seurallemme kankaita", selitti Montinin rouva.

"Mitae varten sinae olet taetae kaupittelemassa?" kysyi muuan rouva.

"No, ettae saan rahaa."

"Mitae sinae rahalla teet?"

Elsa mietti vaehaen aikaa ja sanoi sitten:

"Ostan riisirynejae, ettae keitaemme riisiryynipuuroa."

Toiset paeaestivaet helakan naurun ja toiset katselivat pitkistaeaen toisiaan hyvin haemmaestyneen naekoeisinae. Elsa luuli, ettae haen on jotakin rumaa sanonut, ja karahti poskiltaan kuumaksi. Rouvat alkoivat kiivaasti puhella keskenaeaen, josta Elsa ei ymmaertaenyt, kuin se oli ruotsia. Vaan hyvin kummastelevilta rouvat naeyttivaet.

Viimein sanoi muuan rouva:

"Parempi olisi, jos lahjoittaisit nuo nauhat meidaen seuralle, joka kokoa rahoja pakanaraukkoja varten, kuin ettae kaeytaet turhuuteen.--Onko aeitisi terve?"

"On, kiitoksia", vastasi Elsa, joka luuli, ettae sitae kysyttiin niinkuin tavallisesti.

"No ei se sitten tarvitse riisiryynipuuroa, etkae sinaekaeaen."

Ja sitten puhuivat ne jotakin ylellisyydestae ja pakanoista, joille pitaeisi toimittaa valkeutta. Semmoista hyvin paljon, jota Elsa ei ymmaertaenyt ollenkaan. Lopuksi sanoi joku:

"Sinaekin, lapsi kulta, tekisit hyvin kauniisti, jos lahjoittaisit naemae nauhat sitae varten. Jumala taivaassa siunaisi sinua siitae ja palkitsisi sen sinulle monin kerroin."

Elsa ojensi nauhatukkonsa sille rouvalle, joka naein sanoi, sillae mielellae kuin olisi se _pitaenyt_ antaa.

"Kas niin. Sinae olet ymmaertaevaeinen tyttöe", sanoi rouva taputellen Elsaa

poskelle, ja toinen rouva antoi haenelle nisuleipaevasusta pari pientä makean naekoeista kakkaraa.

Elsa niiasi kiitokseksi ja toisen kerran hyvaestiksi.

"Sano aeidille, että sinä olet antanut nauhasi pakanaseuralle", lausui Montinin rouva.

Siinä uskossa Elsa oli, että hän teki jonkun hyvän työn, kun rouvat haentä kiittelivät ja hyväilivät, vaan sen enempää hän ei ymmärtänyt. Mutta riisiryynit jäivät nyt saamatta ja siitä oli paha mieli.

Allapain asteli hän kotiinsa pain kouran silmaessa kaksi penniä. Kirkkaita ne olivat, vaan eihän niillä saanut riisiryyniä. Ei hän tiennyt paljonko ne maksavat, vaan kalliiksi hän niitä luuli, että vähintään pitäisi olla kai kymmenen penniä.

Matkalla tapasi hän Ojanniemen Marin, joka tuli apteekista ostamasta Snellmanin rouvan koliikitrooppia aeidilleen, joka oli kipeä.

"Tiedätkö, Mari, paljonko riisiryynit maksavat?"

"Tiedän, veikkonen, monta monituista kertaa olen käynyt meidän talon emännälle ostamassa. Viisi naulaa markan", selitti Mari.

Elsa melkein kuin haemmaestyksissään katseli pennejään.

"Voi lapsikulta, ei noilla saa yhtään ryyniä", sanoi Mari kovalla äänellä.

Tiesihän sen Elsin jo ja yhä masentuneemmaksi mieli painui. Haentä vaivasi Marin iloiset kertomukset, missä he olivat olleet leikkimässä ja mihin nyt aikovat. Sen vuoksi poikkesi hän toiselle kadulle päästäkseen Marista. Vaan tämä tuli myöskin samaan matkaan huomaamatta, kun oli niin kiintyneenä kertomukseensa. Vyoetaeryksistä piteli hän Elsa ja kertoa rupatti. Hyvä ja hauskaa hänellä oli kerrottavaa, sillä hän voivotti myönteänsä.

"Voi voi Elsa, katso!" sanoi hän aekkia pysähtyen ja viitaten maahan.

Siinä oli kahden markan raha! Molemmat katselivat sitä kuin koreata matoa, koskematta siihen. Mutta iloisia he olivat.

"Ole sinä Elsa tässä, minä juoksen kysymässä minun aeidiltä ja sinun aeidiltä, että saako sen ottaa, ja jos saa, niin sinä saat markan ja minä markan", haekelsi Mari toimessaan ja niin laeksi juoksemaan, että kintut vilisi, kun Elsa oli suostunut tuumaan.

Elsa seiso rahan ääressä ja odotti sykkivin sydämin Maria takaisin. Moneen kertaan kerkesi hän ostaa viisi naulaa riisiryyniä ja keittää ne puuroksi ja iloita siitä, mitä äiti kertoisi isästä. Kun Mari näkyi jo tulevaksi etäältä, juoksi ja polvet vilkkui, niin teki mieli ottaa raha ja lähteä vastaan.

Vaan jos ei olekaan luvattu, ajatteli hän ja seiso toimetonna.

Montinin Jori ja muita poikia astui sieltä takaapäin. Kun Elsa heidän huomasi, pelotti haentä kovasti, että oli jätettävä rahan siihen ja lähteä kavelemaansa pakoon. Mutta Marikin oli jo lähellä. Elsa jäi paikoilleen ja pani jalkansa rahan päälle.

"Aha!" sanoi muuan poika. "Kenen olet tyttö?"

Elsa ei vastannut.

"Kenen olet tyttö? Sanotko vai tahdotko selkääesi?"

"Viion", sanoi Elsa ja koetti siirtyä uhkaavan pojan edestä pitäen kuitenkin toista jalkaa paikallaan.

"Mitäes sinulla on jalan alla?"

"Raha, jonka loeysimme Ojanniemen Marin kanssa. Mari meni kysymään, saako sen ottaa."

"Vai niin. Saa sen ottaa", sanoi se uhkaava poika, toeykkaesi Elsaa ja otti rahan.

Toiset pojat olivat riemuissaan.

"Pojat, ostetaan karamelleja", huusi muuan.

Mutta Montinin Jori otti pojalta rahan ja toi Elsalle, joka apealla mielellä astui juoksevaa Maria vastaan. Hyvillään olivat molemmat tytöt, se on tietty, ja Jori toisilleen kiitettiin.

"Emmekö tykkää Jorista?"

"Tykkääemme."

Ja Jorista he sitten puhelivat unehuttaen loeytämaensa rahan melkein tykkäämään.

"Sinun aیتisi ei ollut kotona, vaan minun aیتini sanoi, että saa sen rahan ottaa, vaan sitä pitäisi säilyttää jonkun aikaa, jotta jos sattuisi kuulemaan keneltä se on pudonnut.

Ei haen sitä tiedä, vaikka olisi pudonnut joltakin koeyheltä tyttöeräkalta, joka oli menossa asialle. Niin sanoi minun aیتini."

Mari ja molemmat olivat hyvin toimessaan, että joo, kyllä se pitää tallella pitää.

"Vie sinä aیتillesi tämä, minun aیتini kaeski antaa Viioskalle sen talteen", lisäsi Mari.

Hyvillä mielin sen Elsa veikin, vaan mieli oli kuitenkin surullinen, sillä ei haen nytään voinut saada riisiryynipuuroa, kun piti odottaa ja jos joku tuli perimään.

Mutta aیتi kaesikin rahan viedä kokonaan Marin aیتille.

"Marin aیتi on koeyhempi kuin minä ja kivuloinen ihminen. Ja kun sen Mari loeysikin, niin sen Jumala Marin aیتille on tarkoittanut", sanoi aیتi.

"Meillä on mitä tarvitsemme, sillä minä olen terve ja kykenen työhoon."

Aیتi oli niin iloinen, ettei Elsa ollut koskaan nähnyt haentaa niin iloisena.

Jaentin emäntä oli maksanut enemmaan kuin Viion leski osasi toivoakaan.

"Noin hyvästä kankaasta kannattaa maksaa", oli Jaentin emäntä sanonut ja luvannut työitä niin paljon kuin Viion leski ehti tehdä.

"Nyt minä voin ansaita niin paljon, että saat kulkea vielä koulussa tämä vuoden", sanoi aیتi hyväillen Elsaa.

Hyvä haen sekin oli Elsan mielestä, vaan se, mitä haen niin kiihkeästi oli toivonut, jaei saavuttamatta, ja se mieltä alensi.

Melkein itkien sanoi haen aeidille siitae, kun ei saanutkaan rahaa, ettae olisi riisiryynipuuroa saatu ja ettae haenellae oli ikaevae isaeae.

"No minne sinae nauhasi panit?"

"Annoin niille pakanarouville."

"Mille pakanarouville?" kysyi aeiti nauraen.

"Joille tekin olette kutonut kangasta", ja Elsa selitti minkae taisi.

Aeiti ymmaersi pian asian, vaan uutta haenelle oli se, ettae haen oli ollut seuran palveluksessa tietamaettaeaeen. Se ei kuitenkaan paeaessyt himmentaemaeaeen isosti haenen hyvaeae luuloansa Montinin rouvasta, sillae olihan rouva siinae tehnyt hyvin, ettae oli haenelle kankaat kudottaviksi toimittanut.

"No elae ole, Elsa millaesikaeaeen. Hyvinhaen se oli tehty, ettae annoit nuo nauhat niille rouville. Ne keraeaevaeet varoja laehettaeaeekseen Jumalan sanan saamaajia niihin maihin, joissa vielae elaeae ihmisiae, jotka eivaet Jumalasta mitaeaeen tiedae, vaan palvelevat jumalinaan kiviae, puita, elimiae, aurinkoa, kuuta ja taehtiae. Kyllae Jumala palkitsee antisi."

Niinhaen ne olivat rouvatkin sanoneet ja sitaehaen Elsakin oli luullut, kun rahan loeysivaet, ettae Jumala salli sen nyt palkinnoksi loeytaeae. Mutta nyt haen uskoi kuitenkin, ettae Jumala oli sallinut sen Ojanniemen Marin aeidille, kun Mari oli sen rahan huomannutkin. Ja Elsa saeaeli Marin aeitiae, joka oli koeyhae ja kivulloinen. Niin oli raukka laiha nytkin, kun Elsa kaevi siellae. Ja kiitteli paljon ja siunaili Elsan aeitiae. Ja haenellae oli hyvae mieli siitae, ettae raha oli annettu Marin aeidille ja ettae haen oli nauhansa antanut niille rouville. Mutta kuitenkin tuntui kuin jotakin olisi ollut poissa. Rauhaton oli eikae tiennyt mihin ryhtyae.

Lapset leikkivaet ulkona tuulen kanssa. Kuului iloisia huutoja ja valkoisia leijoja pilkotti korkealla sinistae taivasta vasten.

Elsa istuutui portaalle koottuaan hoeyheniae, niitae laskeakseen lentaemaeaeen. Kun haen paeaesti hoeyhenen hyppysistaeaeen, nousi se suoraan yloes raeystaeaeen korkeudelle ja lahti kulkemaan poikki kartanon, jossa se rakennuksen kohdalla taas kohosi yloes ja lensi sinne katon taa. Elsa nousi tikapuille raeystaeaeen tasalle ja sieltae laski menemaeaeen. Nyt hoeyhen nousikin vasta korkealle, lensi yli kartanon, kiertyen aina korkeammalle. Siellae hyvin, hyvin korkealla se liipotteli ja painui tuonne merelle paein, kauas, ettei kuin pikkuisen pilkotti, ja lopulta se katosi naekyvistaekin. Niin ne menivaet kaikki.

Minnekaehaen ne menivaet?

Tuonne merelle ne vissiin lensivaet, tuonne asti, jossa naekyy saaria ja vielae etemmaeksi, aivan Atlantille asti varmaankin... Jos isae vielae elaeisi ja nuo hoeyhenet lentaeisivaet siihen laivaan. Jos haen ja aeiti olisivat hyvin, hyvin pieniae ja istuisivat suurelle hoeyhenelle ja sillae lentaeisivaet isaan luo laivaan ja isae tulisi myoes hoeyhenelle ja he lentaeisivaet hyvin kauniiseen saareen Atlantin meren keskellae. Siellae ei olisi muita ketaeaeen ja siellae olisi niin hauskaa... Siellae heillae olisi oma talo ja lehmae, ja siinae talossa olisi hyvin sievae puutarha. Kaevisivaet hakemassa sitten sinne Mikon ja Nikkilaen emaennaen ja Nikkilaen ja Ojanniemen Marin ja aeidin, ja rovasti tulisi joskus kaeymaeaeen, hoeyhenen paeaellae sekin lentaeisi, ja Montinin rouva ja Jori...

Tuuli oli syoentynyt. Huhauteli kovasti nurkissa ja tempoi kadulta hiekkaa, ja kuletti pyrynae pitkin katua. Lukottomia ovia tempoi auki ja taas kiinni paiskasi, ettae alituinen pauke kaevi. Lasten riemuhuudot kovenivat, kun he ihastuksissaan aeaentelivaet, pojat heittaessaeaeen lakkejaan ilmaan ja tytoet paeaestellessaeaeen paperikiekkoja pyoerimaeaeen.

Esalta olivat hoeyhenet lopussa ja haen katseli merelle, kun siellae kaukana kuohui meri valkoisena ja tuolta Hietasaaren niemen takaa alkoi naekyae laivan purjeet.

"Nyt Toivo laehte!" huusi poika Pietilaen katolta. Pian kiipesi sinne muitakin lapsia ja Pietilaen emaentaekin.

"Nyt Toivo menee", sanoi emaentae ja lapset jaeljessae. "Hyvaesti, hyvaesti!!"

Tytoet huiskuttivat huivejaan ja pojat lakkejaan.

"Toivo menee", sanoi Elsakin Nikkilaen emaennaele, joka juuri tuli ulos, ja aeidilleenkin, joka ensin koputti ikkunaan kaeskien Elsaa alas laskeutumaan ja sitten tuli sitae varten ulos rappusille.

"Siellae se Pietilaen timperikin taas menee", sanoi Nikkilaen emaentae. "Tuolla naekyykin vaimonsa lapsineen olevan katolla. Monet kerrat se on saanut tuonne katolle kavuta ja aina se yhae sinne kiipeaeae", nauroi haen ja hihitti.

"Kyllae tekee mieli kavuta ja katsoa niin kauan kuin naekkee valkoisen pilkunkaan", sanoi Viion leski.

"Toivo menee, Toivo menee", kuului kaikkialla, ja poikia ja tyttöejae kapusi katolle.

"Siellae menee Pietilae ja Lassila ja Viljakainen", luettiin tuttavია, ja lakkeja ja huiveja huiskui.

"Siellae se ehkae meidaenkin Janne seilaisi", sanoi Nikkilaen emaentae itseksseen, mutta kuitenkin kovalla aeaenellae.

"Hurraa!" huudettiin katoilla ja huiskutettiin lakkeja ja huiveja, ja maassa olijatkin nostivat kaettaeaen ja hurrasivat.

"Hurraa!" huusi Nikkilaen emaentaekin, taeydessae toimessa, aivan kuin Jannekin olisi siellae ollut menossa, vaan nauroi sitten Viion leskelle, ettae minaekin taessae muka, vaikka ei ole meiltae menevaeae.

Vaan niin siinae Viion leskikin seisoi kuin menevaeae saattaen. Mieleen oli palannut ne ajat, jolloin Viio laehti. Noinhan se oli kuin nytkin, aivan tuommoista. Haen meni kamariinsa ja ratkesi itkemaeaeen. Ja kun Elsa tuli sisaeaeen, otti haen haenet syliinsae ja suuteli tulisesti.

Elsakin kaeaeeri kaetensae aidin kaulaan ja puristi lujasti. Isaestae vain puheltiin koko se paeivae ja hauska oli kummallakin, oli kuin juhla. Niin tuntui Elsastakin, vaikka ei ollut riisiryynipuuroa, eikae haen sitae nyt kaivannutkaan.

Nyt se on kesae mennyt, sanoivat ihmiset ja olivat alakuloisia. Kaipauksella ja ylistyksellae puhelivat he kesaestae, nimitellen sitae kauniiksi, herttaiseksi, kesaekullaksi ja muilla lempinimityksillae. Vaan syksystae sanottiin: ruma, kolkko, synkkae.

Ja syksy syoentyi vain. Se laski harmaat pilvensae yhae alemmaksi, liehtoi tuulta ja sen mukana syyti vuoroin vettae, vuoroin lunta. Puut pieksi lehdettoemiksi, likaiseksi velloi maan, kaikkialla kylvi synkkyyttae ja kolkkoutta. Talven haltia, kuuraparta pakkaneen istui Pohjolan kodan peraessae mielihyvissaeaeen, kun syksy haenelle alaa valmisti.

Ihmiset haentae odottivat paeaestaekseen synkaestae syksystae, ja johon olikin aika haenen vallalle paeaestae. Varhain oli kevaet, kesaekullan poika, haenet karkoittanut ja kesae niin ylpeae ollut, ettei Jaakon paeivillekaeaen haentae kutsunut makustelemaan maamiehen viljaa. Pimentolan pirtissae oli yhtaemittaa olla saanut paeaesemaettae kaeymaeaen edes hetteillae ja soilla. Ja niin kauan oli sitten vielae kesae viipynyt, ruvennut toistamiseen kukittamaan mansikoita ja pihlajia. Mutta nyt pae oli sen valta loppunut, kun syksy syoentyi. Ja nyt oli syksykin haenen mielestaeaen tarpeekseen mellastanut, ja haenen vuoronsa tullut. Haen laehetti pohjatuulen maita kylmaeaemaenaen.

Eikae se tarvinnutkaan pohjatuuli, hyydelmoeinen, kuin yhden yoen seudun, kun maa jo kovana kappasi ja laetaekoet kaikki riitaan pani.

"Talvi tulee", sanottiin, ja siihen vastattiin:

"Jo tuon on aika tullakin."

Kylmi yoen, kylmi toisenkin. Mutta kun sitten aamulla ihmiset yloes nousivat ja ikkunasta katsoivat, sanoivat:

"Ka talvi!"

Ja aeaenessae, millae se sanottiin, oli kuin: terve tuloa!

"Ka talvi!" lausui Vimparikin tallista ulos pistaeytyessaeaen, ja haenenkin aeaenessaeaen oli samaa suosiollista sointua kuin muittenkin, vaan suu ei mennyt hymyyn eikae silmaet kirkastuneet niinkuin muilla.

Se oli sunnuntai.

Ja kaunis paeivae tuli silloin. Aurinko kohosi heleaensiniselle taivaalle ja kirkasti heleaeksi ja kimaltelevaksi valkoisen lumivaipan maassa ja rakennusten katoilla ja puitten oksilla leyhkeat lumilevaet, joita ne olivat koonneet alastomuutensa peitteeksi.

Lauhkeuttakin paeivyt kulta levitti ilmaan, ja missae se tuulen hengen kaeyttaemaettoemaelle paikalle paistoi, tuntui siinae leppoisa laemmin.

Talliin, jossa Vimparit asuivat, koottiin laempimiksi paeivaekullan paistetta, mikae remolleen avatusta ovesta mahtui. Ja perhe vietti siellae ensimmaeistae talvista sunnuntaipaeivaee.

Muutamassa pilttuussa, jonne aurinko sopi parhaiten paistamaan, istuivat lapset ryysyihin kaeaerittyinae yhdessae joukossa, paeae paeaessae kiinni, ja katselivat jo moneen kertaan katseltua Luonnon kirjaa. Ja vuorotellen lukivat siitae lukua taitavat, hiljaa supattaen, sillae heitae oli sunnuntaina opetettu olemaan siivolla. Iloisen naekoeisiae olivat, ja kesaeisen auringon ruskeaksi paahtamat posket ja kaedet paistoivat punaisina ja puhtaina, sillae isae oli pienempiae itse lumella pessyt ja isommilla itsellaeaen pesettaenyt puhtaksi kasvot ja kaedet pyhaepaeivaen kunniaksi.

Aeiti oli pitkaellaeaen saengyssae huojutellen vivun nenaessae riippuvassa vasussa suurta ryysymytyyae, jossa oli pieni pikkuruinen pojan tuiretuinen.

Vimpari istui arkun kannella lynkaepaeisillaeaen piipunnysae suussa ja tuijotti mietteissaeaen lattiaan.

Puuvajassa hirnui ja telmi Kurolan nuori ori, aivan kuin olisi Vimparille melunnut, ettae pois tallista.

Niin se tuntui Vimparista, sillae vaikka Kurola oli hyvaeluontoinen mies,

sanonut jo syksyllä, kun hevosen osti, että ei haen ihmisiä voi ajaa paljaan taivaan alle, ja olisi ottanut heidät kylmäin tultua tupaansa, jos suinkin sinne olisi sopinut, ja ruvennut puuhaamaan heille asuntoa talveksi, niin tuntui Vimpasta ilkeältä, niinkuin aina oli tuntunut, olla toisten ihmisten vastuksena.

Mitä tehdä, minne mennä? Niin he olivat jo kuin uppoamassa lumihankeen.

Haen oli kaeynyt hakemassa asuntoa joka kaupungin kulmalta, vaan turhaan. Asuntoja oli ja helppojaikin kaikille muille, vaan kalliita semmoisille kuin he olivat, joilla ei ollut maksaa vaahaeakaeen.

Mistä voi lehmaettoemille. Mistä heillekäään 3 tai 5 markkaa rahaa kuukaudessa hyrryyn ja puihin lisaaksi, kun ei ollut ansiota senkäään vertaa, että leipäeä ja suolaa olisi puoleksi tarvetta saanut. Huonekumppaniksi ei heitä kukaan tahtonut ottaa, kun oli heitä niin suuri perhe.

Haen oli kaeynyt muutaman piirimiehen luona pyytämaessae, että koeyhaehoidosta annettaisiin apua jonkun verran, hyrryrahat tai puut, tai antaisivat asunnon heille koeyhaeinkasamilta. Ja kun se ei tiennyt luvata, meni haen itse johtokunnan kokoukseen.

"Terve, riski mies, tehkää työtä", siellä sanottiin.

Tosiha se oli, että haen oli terve ja vaekevä, ajatteli haen nytkin. Terve kuin pukki. Ja voimaa haenella oli. Haen olisi voinut, niinkuin siellä johtokunnassa halutti, kantaa ne herrat parittain, toisen toisessa kaedessae, rintapielestä kartanolle, niin ettei niillä varpaatkaan olisi maata hiponeet. Harva mies oli haenen pituisensa ja niin vaekevä. Sepä se haentä niin haevetti ja sydaemelle kaevi, kun haen ei silti kyennyt perhetäen tuon paremmin eläetämaeäen.

Kyennyt! Kyennyt olisi, jos olisi työtä riittävästi ollut ja siitä annettu palkka...

Ja haen muisteli mitä sanoi siellä johtokunnassa.

"Kunnan herrat, antakaa työtä. Kyllä minulle kelpaa. Mina rupeaisin vaikka teille, Tikleenin komesrootti, hevoseksi: vetaisin tavaranne laivarannasta kauppaanne. Ja lyöedä saisi, jos laiskaksi näkyisin. En minä työtä saeikähdä. Toimittakaa vain vaikka alustan luontia, sitä minä olen tehnyt ja vesi on suussa herahdellut sitä tehdekseni, kun olen ajatellut, että taamaenkin työn palkkana on leipaepala suuhun lapsilleni. Olipa työ nenaalle tai hartioille kaepäeä, kyllä minä teen ja iloisella mielellä, kun vaimoni ja lapsiraukkani ruokaa saavat, ettei tarvitse niiden nälkäään kuolla."

"Vaan ymmaertäeähaen Vimpasta, että jos taeallae ruvettäisiin apua antamaan, eläetämaeäen terveitä, työhoen kykeneviä miehiä, niin saisivat kykenemaettoemaet nälkäään kuolla. Meillä on valta auttaa ainoastaan kykenemaettoemia", selitti joku.

"Niin kuuluu ja niin on. Ja Jumala paratkoon, minä olen terve ja riski. Vaan työhoen kykenemaetoin minäkin olen, kun ei ole työtä. Ja minulla on suuri lapsilauma."

"Mitä laittelee viattomia kaersimäeäen, kun niitä ei kykene eläetämaeäen, se on synti", sanoi komesrootti Tiklen mahtavasti, ja toiset lausivat siihen hyväksymisensä ja jotka eiväet lausuneet, olivat sen näekoeisia, että komesrootti oli viisaasti sanonut.

Silloinpa teki Vimpasta mieli liikutella noita herroja. Kiehui ja kuohui sydaemessae. Sanojaan haen ei voinut pidaetäeä, vaikka hyvin tyyntä ja ivallisella ääenellä puhuikin.

"Eipae komesrootikaan elaetae sitae Ojanniemen Sannan tytaetae, joka on teidaen lapsenne. Koeyhae ja kivulias aeiti sen elatuksesta saa huolen pitaetae. Ja koeyhaeinhoitolahan sen maksaa siitae teidaen kuuromykkae-poikanne hoidosta, jonka Sederholmin neitsyt..."

Silloin Vimpari toimitettiin ulos.

Nyt haen tuota muistellessaan katui. Mitae haenen tarvitsi mennae muistuttamaan ketaeaaen. Eihaen se haenen tilaansa auttanut, pahensi vain. Ja haenen syynsaehaen se todellakin oli, ettae noita viattomia oli tullut maailmaan kaersimaaen. Vaan sitae tulee sanotuksi vihassa ja kyllaestyksissaaen, niinkuin haen oli vaimoaankin syyttaenyt tuosta samasta, mistae johtokunnan herrat haentae. Kaikkein vaehin syytae vaimossa oli. Eikae haen sitae koskaan toden teolla ollut tarkoittanut, vaikka sillae aeaenellae tuli sanoneeksi.

Katumamielellae haen oli kovalla, ettae oli niin vaimoaaen kohdellut, ja ajatteli, miltae siitae oli mahtanut tuntua, kun se haeneenkin niin pistaeen ja vihloen pani. Ja tuosta haen tuli ajatelleeksi taas koko entistae elaemaaen. Minkae vuoksi oli torattu ja riideltty. Mitae hyoetyae siitae oli ollut. Kun elettiin, niin miksi ei eletty sovussa ja rakkaudessa, ja jos oli pakko kuolla niin kuoltiin.

Haen katseli syrjaesilmaellae vaimoaaen, joka raukka tuolla laihana ja kuihtuneena, vaan tyytyvaeisenae makasi ja hellin silmin katseli vaehaevaeliae vasuun.

Vaimo raukkani!

Ja tuonne haen sitten silmaesi pilttuuseen, jossa lapsilaumansa eleli hupiaan pitaen. Ville, kyssaeselkae, kuiskaten alkoi juuri lukea muille:

"Arabiassa muinoisin
Mies, vanha Amru, eli;
Haen oli koeyhae, kuitenkin
Luojaansa turvaeli.
Haetaensae, huolens ainian
Haen heitti haltuun Jumalan.

Joelle kerran tultuaan
Haen huomasi kiven taeaellae,
Mi kiilteli kuin loistossaan
Ves'helmi kukan paeaellae.
Haen korjasi kiven lystikseen,
Vei kummaksi sen lapsilleen.

Leluna lasten oltuaan
Se nurkkaan viskattiin,
Vaan pantiin lakeen riippumaan,
Kun loistons keksittiin.
Ei Amrull' ollut kynttilaeae,
Siis lyhtynaen sai olla taeae.

Illalla tuli kauppamies
Ja kiven kirkkaan keksi:
'Tuo kivi myyppaes, tai kenties
Sen annat ilmaiseksi.'
'No,' vastasi Amru, 'ota vaan,
Jos nauhan rinkeliae saan'.

Mies kiven otti kaunoisen,
Paeaekaupunkihin laeksi.
Sen kauppas kultasepillen
Taas muille myoetaevaeksi.

Niin rikast' vaan ei kohdannut,
Jok' ois sen ostaa mahtanut.

Naeet, kun oikein saatihin
Kirkkaaksi kulmiltansa,
Se timantiksi naehtiin,
Isoimmaks lajiansa;
Kuningas kruunuuns osti sen,
Siit' tuhansia maksaen.

Haen pidot piti koeyhillen
Nyt kruunun kunniaksi,
Myoes Amrun lapset kerjaeten
Tulivat vierahiksi.
'Lyhtymme', huusit, 'katsoppas,
Pitaevi paeaessaaen kuningas'.

Kuningas taemaen kuultuaan
Luo viittas kauppiasta,
ja paeaetti kohta, tultuaan
Selville asiasta:
'Sae rahat anna Amrullen,
Saat rinkelisi jallehen.'"

Muuan tytoeistaa alkoi sitten selittaeae, ettae kun he kasvavat suuremmiksi
ja paeaesevaet kauas kulkemaan, niin menevaet joen rannalle ja sieltae
loeytaevaet kiven ja se kivi on timantti.

"Mutta me emme annakaan sitae kauppamiehelle, vaan viemme kuninkaalle
itselleen", keskeytti Ville.

Ja toiset myoensivaet ja joku taas jatkoi:

"Niin kuningas antaa meille hyvin makeaa leipaeae ja voita niin paljon
kuin jaksamme syoedae"--"ja hernevelliaekin"--"ja siirappivoileipaeae"--"ja
nisuleipaeaeekin".

Niin luettelivat herkkujaan lapset vuorostaan kukin ja viimeksi sanoi
pieni Laurikin paraan luulonsa mukaan: "ja kukon munia ja muun linnun
maitoa".

Toiset rupesivat nauraa kihattamaan ja sanoivat, ettei niitae ole kukon
munia ja linnun maitoa. Lauri intti ja rupesi viimein itkua tekemaaeen,
jolloin toisten taeytyi myoentaeae ja rupesivat itsekin luettelemaan
kaikenlaista.

Mutta Vimpari istui syvissae ajatuksissa taas. Haenkin ajatteli timantin
loeytoeae. Ei niin, ettae haen tuommoisen kiven loeytaeisi, vaan ettae haenkin
haedaessaaeen aina luottaen Herraan saisi avun. Jumalalla oli monta keinoa,
monenlaisia timantteja. Ehkae juuri Aapon kautta osuu heille apu. Olihan
tuo jo haenen mielestaeaeen kummallinen sattumus, ettae Aappo paeaesi
ottopojaksi noin aivan aavistamatta. Ja kun se rouva oli luvannut Aapon
kouluttaa. Tokohan Aappo sitten varakkaana virkamiehenae muistaisi koeyhiae
sukulaisiaan.

Kunhan sitae sinne asti jaksaisi. Siihen usein kurki kuolee kuin suo
sulaa.

Hevonen himui liiterissae kimakasti.

Niin, mistae saadaan nyt asunto? Mikae hilja hitainkin eteen tulee?

Ja niin taas aekkiae nykyiset tarpeet puhalsivat huolen huurut takaisin
pimittaemaaeen mieltae, josta toivo, vaikkakin kaukainen, oli jo synkkyyttae
haihduttanut.

"Luepas Ville vieläe siitäe Amrusta."

"Arabiassa muinoisin
Mies, vanha Amru, eli,
Haen oli koeyhæ, kuitenkin
Luojaansa turvaeli.
Haetaensæ, huolens ainian
Haen heitti haltuun Jumalan."

Ja Ville jatkoi toimessaan lukemistaan, lausueli oikein suun täydeltäe. Lapset kuuntelivat henkeäeän vetaamaettae ja äitikin seurasi lukua hymyhuulin. Kallella päin katseli Vimpari lukijaa, niinkuin harras sanankuulija hyvaesanaista pappia. Tuo ensimmäinen väerssy kuitenkin valtasi haenen ajatuksensa kokonaan. Ja yhä vain jotakin semmoista liikkui haenen mielessäeän, että timanttia haen ei voi löytaaee, vaan voi saada avun ahtauteensa jonkun muun arvaamattoman sattuman kautta, jos teki ja eli niin kuin Amru. Mutta mitäeän muuta haen ei osannut kuitenkaan ajatella kuin Aappoa, että sieläpäin se oli tuleva onnen aika.

Kirkkoon alkoi soida. Vimpari otti virsikirjan ja selailtuaan sitäe hetkisen rupesi lukemaan ääeneen. Joka sunnuntai haen luki niinkuin nytkin päiävæn evankeliumin ja epistolan ja niihin kuuluvat rukoukset. Mitäeän haenen kohdalleen niissäe ei nyt tuntunut olevan, jotakin semmoista, jota haen ei ymmäertaenyt eikä ottanut edes tarkemmin sitäe ajatellakseen. Vaan haen kävi talon puolelta lainaamassa raamatun katsellakseen sanaa väehæn laajemmalla. Ja itseksään haen sitäe luki ja kotvasen ajan sen ääeressäe istui. Illoisella mielelläe haen oli lopettaessaan lukunsa. Sielläe oli ollutkin niin paljon lohdutusta.

Piiskuinen alkoi vasussa kiristäe. Vimpari meni sitäe katselemaan ja alkoi sille luitella:

"Ohhoh, sitäe miehen rutkaletta. Se on pian yhtäe suuri kuin isäkin. Aika jäetkæe sinusta tulee."

Toiset lapset tulivat loukostaan vasun ääereen katselemaan veikkoaan, jonka enkeli oli taivaasta tuonut. Ja kaikki olivat naurusuin.

"On meillä pulskia miehen alkuja", sanoi isäe lapsijoukkoon katsellen.

Ville, joka kiitoksen parhaiten ymmäersi, seisoi terhakkana, aivan sen näeköisensäe, että haen se parasta on joukossa, häenethæn oli luvattu kohta päeästäe kaupungillekin.

"Ville raukan on tauti syönyt, vaan onhan tässäe näetäe pulskeita poikia puoli tusinaa. Tusinastahan se kruunu palkinnon antaa. On väehæn liian korkea mäeæræe kruunulla. Jo se säisi näetäe antaa."

"Sinae latelet", nauroi vaimo. "Hevosen varsoista maksetaan palkinnoita, vaan ei ihmisten lapsista."

"Maksaa se kruunu palkinnoita kahdestatoista pojasta, kun ovat terveitäe. Ja mikä kumma se olisi. Tarvitaanhan niitäe hyviäe työmiehiae niinkuin hyviäe työehösiäkin."

"Eipäehæn tarvita sinuakaan. Työtoennæe saat olla ikaesi aikasi."

"Niin no, jos ei työmiehiksi, niin sotavækeen", selitti Vimpari ja alkoi epæillæe itsekin koko juttua. Mielihyvæe, joka oli syntynyt katsellessaan reipasta lapsijoukkoaan, häelventyi. Mitäe siitäe oli hyväeæe, että olivat suuria ja terveitäe. Näelkææehæn ne hææætyvæt kuolemaan. Mitäe häenkæææn voimillaan teki? Eipæe enempææe kuin muuan rikas mies kultasæekillæææn autiossa säæræssäe.

Haen istui taas arkun kannelle.

Siellae Amerikassa kuului voima kelpaavan. Laenkinenkin kuuluu olevan rikas mies, maatilän haltija. Aivan kuin herra olikin se puettuna taeaellae kaeydessaaen. Paljas jaetkae oli taeaellae. Ja halonhakkuuta se kuului siellae tehneenkin ensiksi ja sitten olleen muissa urakkatoeissae. Muutamassa vuodessa oli rikastunut. Jos haenkin paeaesisi Amerikkaan, paeaesisi oikein raatamaan...

"Mikaehaen se siinae oli seikkana, ettae siellae tyoetae saa ja tyoellae rikastuu, ja taeaellae pitaeae naelkaeaen kuolla. Tottapa siellae on vaehemmaen tekijoeitae. Taeaellae noita lieenee liiaksi, ja onkin. Kruunun pitaeisi maksaa kyytirahoja koeyhille tyoemiehille, ettae paeaesisivaet Amerikkaan liiat pois taeaeltae. Ja onhan sillae kruunulla laivoja, ne joutaisivat kuljettamaan yli Atlantin Amerikan rantaa. Toimittaisi kruunu sinne kaiken alhaisen kansan, niin jaeisi vain rikkaat jaeljelle. Saisivat sitten koettaa paraansa mukaan toimeen tulla, kyllae me siellae Amerikassa elettaeisiin. Siellae on laeaeniae kuulemma ja voima ja kunto miehen mittana. Minaekin kun siellae rystaeisin ensin halonhakkuussa ja kaivoksissa, jotta ansaitsisin vaehaen, millae maatikun lunastaisin ja sitten se pantaisiin kasvamaan, niin ettae rytinae kuuluisi. Tuommoinen poikalauma kun tyoehoen tarttuisi, niin jaelkeae siinae pitaeisi tulla. Ei monta vuotta menisi ennen kuin nuo kykenisivaet toimeen, se tuo jaetkaen lapsi niin pian voimistuu, herrasvaeen lapset pysyvaet honteloina elaemaen ikaensae."

"Mitaes se isae siinae tuumailee?" kysyi vaimo.

"Tuumailenpahan vain, ettae kun mekin taestae Amerikkaan olisi paeaesty, niin ei sitae naein tallin nurkassa nyhjoetettaeisi, vaan talo olisi asuttavana."

"Mistaepae ne meille sieltae talot?"

"Meillekoe? Mistaekoe? Sieltae meille kuin muillekin. Onpahan Laenkinenkin saanut, vaikka oli tyhjae mies, kun meni. Suuri talo kuuluu olevankin. Ja kun taeaellae kesaellae kaevi niin oli kuin paras herra. Ja herroja siellae kuuluu olevan kaikki, ne paraita, jotka paraiten tyoehoen pystyvaet. Mutta vaehaet minae siitae herruudesta. Sitae kuvailen vain, ettae kun olisi oma talo, siinae kirjat ja karjat. Minae isaentaenae raataisin tuon pulskan poikajoukkoni kanssa, ja sinae emaentaenae hyoerisit. Siellae korvessa elettaeisiin kuin paratiisissa."

Vaimo nauroi.

"Ettaekoe ei?"

"Joo, joo!"

"No mitae naurat sitten?"

"Sitae lystiae", sanoi vaimo, vaikka nauroikin miehensae mahdottomia kuvailuja. Vaan haen ei siitae huomauttanut miestaen, sillae siinaehaen se raukka kuvaillessaan hetkeksi unohti kovan kohtalonsa, jota se naein kotosalla ollessaan kovin murehti ja muuten, jos voi, koetti viinaan unohuttaa, vaikka eihaen tuo nykyaeen kyllae ryypiskellyt haenen viimeisillae ollessaan ja lapsen saatuaan!

Mutta Vimpari huomasi itse, heraes i kuin makeasta unesta kamalaan todellisuuteen, aivan samoin kuin useastikin uneksiessaan seisovansa jossakin konttorissa ja saavansa hopeoita kourallisen ja siihen heraes, ettei ole haenellae tyoetaekaeen eikae leipaeae situakaan perheelle.

Paeae painui taas alemmaksi, jaeykkae, eloton katse silmissae tuijotti haen kuollutta sittipoerroeae, joka selaellaeen keuvotti lattialla kynnyksen alla.

"Eihaen sitae tiedae, mitae neuvoja Jumala meidaen hyvaeksemme pitaeae. On kai

haenellae meidaenkin varalle hyvyyttäe", sanoi vaimo naehdessaeaeen miehensae vaipuvan synkkaenae mietteisiinsae. "Eipae tiedae, jos kohtaisi joku onni meitae, niinkuin Amruakin."

"Eipae kyllae tiedae", sanoi Vimpari kohoten suoraan istualleen ja kartanolle katseltuaan jonkun aikaa sanoi: "Eipae ole se Aappo kaeynyt meitae katsomassa."

"Ei ole kaeynyt. Soma on kun se ei ole kertaakaan sen jaelkeen kaeynyt kuin silloin uusissa vaatteissaan. Luulisipa sen kaeyvaen nyt, kun tietaeisi ettae on uusi veikko haenellae, tulisi sitae katsomaan. Aappohan aina oli mielissaeaeen, kun sai veikon tai sisaren. Mutta se ei tiedae."

"Mistaepae se sen tietaeae. Mutta mikae se lienee ollut siinae, kun se piika silpasi avaimen kyoekin oven suulta juuri kun minae sinne yritin. Portilla tulin ja naein nurkan takaa kaeden, joka avainta tavoitteli ja sen pois riuhtaisi."

"Oisiko pelaennyt sinua joksikin juopoksi?"

"Rouva katsoa muristeli ikkunasta varjostimen takaa, kun minae siinae kartanolla toellistelin."

"Se ei ole sinua tuntenut, vaan luullut joksikin roetkaeleeksi, ne ovat niin pelkureita herrasvaeki."

Niin siinae tuumittiin, vaan lapsijoukossa oli alkanut levoton liike heti kun kuulivat Aaposta mainittavan. Sen olivat vanhemmat jo monta kertaa kokeneet, ettei Aaposta siedae heidaen kuullen puhua, sillae silloin alkaa itku ja manguuta. Vaan eivaet aina muistaneet varoa. Ja nytkin pidaetti suurempaa aeaentae puhkeamasta lasten tottumus sunnuntaipaeivaen hiljaisuutteen. Muuan pienempiae vetaeytyi kuitenkin aeidin luo ja kaeaerien kaetensae aeidin kaulaan ja tukkien paeaetaeaeen aeidin paeaeen alle rupesi nyyhkimaeeen koettaen raukka pidaettaeae itkuaan. Toisilla leuka vaerisi ja silmaet kosteina katselivat vuoroin isaeae, vuoroin aeitiae pyytaevin katsein.

Isae ymmaersi yhtae hyvin kuin aeitikin lasten mielen ja katsoi kysyvaesti vaimoansa silmiin.

"Anna, isae raukoille."

Vimpari avasi arkun, josta otti puolipaksun leivaen puolikkaan. Eilen oli Ojanniemen Sanna tuonut leivaen ja vaehaen keittoa sairaalle. Keiton oli aeiti syoenyt antaen kuitenkin kullekin lusikallisen maistiksi, leivaestae oli puoli jaettu lapsille. Vimpari ei ollut itse jumalanjyvaeae suuhunsa pannut eilispaeivaenae.

"Taita itsellesi nyt siitae ja jaa loput lapsille."

Vimpari taittoi palan ja sanoi:

"Taemae saeaestetaeaeen aeidille ja lapset saavat taemaen. Saeaestetaeaeenkoe taemae aeidille?"

"Saeaestetaeaeen", kuiskasivat lapset, jotka olivat keraeaentyneet isaen eteen ja kirkkain silmin ja hymyssae suin katselivat niska kenossa isaeaensae silmiin.

Aeiti vaeitti, ettei haen tarvitse, ja kehotti miestaeaeen ottamaan palan itselleen.

"Sinae raukka et ole moneen paeivaeeen saanut muuta kuin tyhjaeae piippuasi imeae."

Vimpari jakoi lapsille leivaen puolikkaasta ja aeidille aiotusta palasta

nipisti itselleen pariksi suupalaksi ja lopun pani arkkuun takaisin.

Lapset menivaet taas pilttuuseen auringon paistamalle paikalle ja siinae mittailivat leipaepalojaan ja katselivat ja pyoerittelivaet niitae kaesissaaen, ennen kuin haukkasivat aluksikaan. Hitaasti sitten soeivaet, aivan kuin saeaestaeen, ja tyytyvaeisinae kuiskivat keskenaaen.

Vimpari istui arkun kannella, ja katsellessaan lastensa toimia kostutti heidaen tyytyvaeisyytensa haenen silmaensa. Haen kaeaentyi aekkiae katsomaan ulos kartanolle, aivan kuin ei olisi kestaenyt enempaae katsella lapsijoukkoaan. Mielensa olikin liikutuksissaan, ettae vaekinaeisesti kykeni pidaettaemaaen itkun ja naurun sekaista hykaehdystae, mikae pyrki yloes pulpahtamaan.

Lapsiparvi koeyhaen saervin, tuli haenen mieleensa.

Kartanon yli tuli Ojanniemen Sanna. Haenellae oli se hyvae sanoma, ettae Nikkilaet ovat luvanneet saunansa Vimparin asunnoksi eivaetkae tahdo hyryae.

"Saankos maksaa, jos joskus jaksan?" kysyi Vimpari iloisena.

"No se on tietty", vastasi vieras.

"Tuhansia kiitoksia toimistasi, hyvae Sanna. Jumala sinulle palkitkoon ja Nikkilaen emaennaelle ja isaennaelle", lausui Vimparin vaimo ja heltyi itkemaaen.

"No nyt koe sinae itkemaaen rupeat, kun suoja saatiin ja kuoleman kynsistae pakenemaan paeaestiin", sanoi Vimpari, vaikka itsekin pyyhkaeisi takin hihaan silmiaaen.

"Latun emaentae oli minulle tiukkana, kun en ole haenelle tullut sanomaan, ettae sinae olet lapsen saanut", kaeaentyi vieras Vimparin vaimolle puhelemaan. "Kuoleehan se onneton", sanoi emaentae ja kiireimmaen kautta toimitti pataa tulelle. "En minae joutanut katsomaan, mitae se keittelemaaen rupesi, sillae kun kyselin, ettae mistae saisi asuntoa teille, niin mietti ja mietti hetkisen ja sanoi, ettae Nikkilaessa on sauna, ja toimitti ettae juoksun vilkkaan menisin sieltae kysymaaen.--Ettekoeola ala heti hommata muuttoa, sillae kyllae sinne saa jo muuttaa. Viion Elsa toimitti puita sinne ja rupesi laemmittaemaaen ja Mari jaei haenelle kumppaniksi. Hyvin toimesta olivat tytoet", selitti Sanna.

Vimparin vaimo itki. "Jumala heitae siunatkoon hyviae ihmisiae. Jumala Siunatkoon ...", lausui haen vaehae vaeliae. "Jumala on antanut minulle enemmaen kuin olisi uskaltanut pyytaeaekeaen. Kiitetty ole hyvae Jumala!" ja haen tyrskyi itkien.

"No ... voi ... elae nyt ...", tynnytteli miehensa.

Lapset keraeaentyivaet aidin saengyn aeaereen ja suurin silmin katselivat vuoroin kutakin, niin vierasta kuin vanhempiaan. Mitaaen haetaeae kun eivaet huomanneet, pysyivaet he itkutta.

"Kiittaekaeae Jumalaa, lapseni. Haen on meille hyvyytaensa osoittanut taaskin. Hyvaet ihmiset ovat meille antaneet asunnon, me paeaesemme uuteen asuntoon", selitti haen lapsilleen. "Kiittaekaeae Sannallekin."

Lapsissa tuli iloista liikettae, vaan he pidaettivaet riemunsa osoitukset muistaen sunnuntaipaeivaen hiljaisuutta. Toisiaan katselivat kysyvaeisesti, kun eivaet tienneet, miten sitae Jumalaa piti kiittaekae, ja se jaei tekemaettae. Kristiina arveli vaehaen aikaa, meni sitten Ojanniemen Sannan luo ja niiasi, aivan kuin herrasvaeellekin, kun ne kaeydessaaen jotakin antoivat. Sitten meni Ville ja muut pienemmaet pojat pakkautuivat haenen jaeljestaaen ja niiasivat. Sanna syleili pienempiae hellaesti.

Ori hirnaisi liiterissae.

"Joo, joo", sanoi Vimpari. "Kyllae kuullaan. Vaan odotahan, ettae kirkon aika ohi menee."

Kun vieras oli mennyt, rauhoituttiin taas tallissa. Lapset olivat uteliaita kyselemaaeen, asettuivat kuitenkin mitaeeen kysymaettae joukossa istumaan ja keskenaaeen puhelivat uudesta asunnosta.

Vaimokin oli tyyntynyt ja iloisena huojutteli vasua. Vimpari istui arkun kannella ja katsoi ulos.

Taivaalla kuljeksi valkoisia pilven hattaroita, hiljalleen vetaeytyivaet idaen taivaalle, palailivat kylvoeretkiltaeeen. Kadulta kuului kulkusten helinae ja ilmassa tuon tuostakin parvessa lentelevaein lintujen siipien suhina ja sirityksiae. Paeivae paistoi laempoeisesti, sen paisteessa loisti kirkkaana maa ja taivas.

Nyt tuntui Vimparistakin talvi mieluiselle. Tuntui puhtaalle ja raikkaalle ja niinkuin jotakin uutta olisi tulossa. Oli kuin uusi elamae olisi alkanut.

Vaimo viittasi haentae luokseen ja kuiskasi:

"Minun onneni olisi ylenmaaeeraeinen, jos saisin naehdae Aapon."

"Aappoa minunkin mieleni kaihoo."

"Vaan kiitetaeeen Jumalaa siitae, mitae on saatu, paljon haen on jo meille antanut."

Vimpari istahti tavalliselle paikalleen ja alkoi hiljalleen veisailla karkealla aeaenellae:

Hyvae Jumala! Jolt' kaikki hyvyys tulee--

10

Pakkasta ja pyryae oli tullut vuorotellen koko alkutalven. Yhtaemittaa oli nyt taas pyryttaenyt viikkokauden ja yhae sitae jatkui.

Sakeasti syyti lunta, jota pakkasvihuri kuljetti pyoerteissaaeen yloes ja alas kiertaeen ja kiidaettaeen, syoesten sitten kartanoille jonkun seinään suojamaan, johon kasvatti kinoksen, ja alas kaduille, jossa se juoksutti sitae paikasta toiseen, kasaten sinne taenne pieniksi mykkyloeiksi, joista taas, kun aika antoi, kiskoi irti ja kuljetti muualle mieluisempiin paikkoihin, joihin se rakenteli korkeat vallit, paikoin niin korkeat kuin matalimmat talot taeaellae Vaaralla.

"Siellae on semmoinen ilma, ettei sinne panisi koiraansakaan", sanoivat ihmiset katsellessaan ulos, ja jotka olivat ulkona kaeyneet, vakuuttivat:

"Se on niin vihainen tuo tuulikin, ettae on ihan purra pistaeae, sitae vailla ettei silmiae silpase."

Vihaiselta se naeytti naein katsellakin. Piipuista ulos pyrkivaen savun tempasi sitaetehden kuin sitae tuli ja ryoepsaeytti alas puolelle ja toiselle aivan kuin olisi tahtonut sillae maata pieksaeae. Piipuissa humisi, liekit uunissa imi vaelistae ihan peraele ja toisinaan taas tuupsautti ne uunin suupieliae nuoleksimaan, jolloin savua pullahti

huoneeseen. Ja kun sillae ei mitaaen haeveriae saanut, niin vihoissaan syyti lunta vasten ikkunoita ja seinäen varaukset kaikki taeyteen sulloi. Kinosten harjanteilla pelmuutti lunta aivan kuin olisi aikunut siitae alkaa sisaelle syytaeae.

Lapset kotona istuivat ikkunain aeaeressae katselemassa, ei ollut heillae halua ulos, vaikka muuten aina mielellaeen teuhasivat kinoksissa. Uhkarohkeimmatkaan eivaet olleet taemaen saeaen aikana kuin kerran, korkeintaan kahdesti yrittäneet kahlaamaan jonkun kinoksen harjanteelle, vaan puolivaelistae jo palanneet, kun tuuli viuhkoi joka puolelta ja pieksi lumella ja oli siihen paikalle kylmettaeae. Kasvot sinisinae ja hampaat lotisten kiiruhtivat he takaisin eivaetkae joutaneet porstuassa kopistelemaan lumia saappaistaan, vaan syoeksyivaet niineen sisaeaen ja tempasivat sukkelaan oven jaelkeensae kiinni aivan kuin pelaeten, ettae vihainen pyry peraessae tulee. Toeissae haeaerivaet vanhemmat koettivat, mikaeli mahdollista, karttaa ulkotoimiaan ja sisaeaen tullessaan kaesiaeaeen hieroen ja ruumistaan puistatellen sanoivat:

"Kiittaee kun saa olla sisaelle laempimaessae", ja lisaesivaet puita uuniin tai jouduttautuivat peltejae kiinni saamaan.

Nikkilae istui, vanhat turkkirehjut yllaeen ja suuret huopasaappaat jaloissa, kadunpuoleisen ikkunan aeaeressae ja katseli ulos.

Paljoa ei naekynyt maailmaa, suuri kinos ikkunan edessae ja sen harjan yli harmaja taivas. Vaan niinkaeen paljoa haen ei ollut moneen herran vuoteen naehnyt, kun ei ollut saenkyaeen etemmaeksi liikkumaan paeaessyt.

Vimparin vaimo oli haentae hieronut, joka paeivae nyhjystellyt siitae saakka, kun olivat Nikkilaen saunaan muuttaneet.

"Ei teistae aivan tervettae saa", oli vaimo sanonut, "vaan siksi teistae mies tulee, ettei tarvitse teidaen tuossa saengyssae kyhjoettaeae ikaenne aikaan, kun minae teitae hieroa kyhnystelen".

"Ei tule tuohesta takkia", oli Nikkilae vastustellut. "On koeteltu jos jotakin, jokaisen eukon reseptin mukaan se tuo aeiti alussa minua hoiteli, syoetti paholaisen pahimmat ja karhun sapet ja mene tiedae mitae kaikkea, voitelutti yhdekaenmiehenvoimalla, saeaesken ihralla, kuppautti ja toppautti. Eipae ole auttanut."

"Ei ne auta ihmisten keinot", sanoi Nikkilaen emaentae tuomiten syntiseksi nuo entiset keinot ja ilmoittaen, ettei haen luota Vimparinkaan vaimon keinoon. "Terveys on Jumalan lahja, haen sen voi ottaa ja antaa."

"Niinpae niin, vaan tuleehan sitae ihmisen itsensaekin koettaa", arveli vaimo. "Eikaehaen tuo ota, jos ei annakaan, jos koettaa hieroa. Kun minae siitae uskon apua olevan ja niin mielellaeni tahtoisin puolestani jotenkin palkita hyvyyttaenne, niin antakaa minun ne tehdae."

Sen enempaeae kyselemaettae meni haen Nikkilaen luo ja alkoi toimensa tuumien:

"Naein vain nyhjyttelen, ja jos siitae apua alkaa utautua, niin joka paeivae sitae teen hyvaestae sydaemestaeni ja jos niin tahdotte niin saunan hyrryksi."

Ja naeinae paeivinae oli Nikkilae paeaessyt huoneeseen vaehin liikkumaan ja istuinpaikkaansa muuttelemaan.

Olihan tuo elamaelle kepeampi, vaan ei mielen iloksi. Sillae mitae siitae oli hyoetyae. Haen ei pystynyt tyoehoen kuitenkaan. Soei vain ja kulutti, kulutti enemmaen nyt kuin sairaampana, jolloin ei haluttanut niin ruokaa kuin nyt. Haen oli ulompana nyt kuolemasta, jonka haen oli saengyssae maatessaan toivonut viimeinkin nitistaevaen haenet, odottanut sitae joka paeivae.

Somaa sekin oli, kun se usein terveitae, vankkoja ihmisiae rutasee hengiltae yhdellae kouran puristuksella, istualleen, seisaalleen, syoedessae, juodessa tai muussa toimessa, kun eivaet odota, eivaet mitaeen aavistakaan ja pinnistaeisivaet kynsin hampain, jos voisivat, antaisivatpa tavaransakin saadakseen elaeae. Niinkuin Bomin komesrootikin lupasi juuri kuolinhetkellaeen monta tuhatta markkaa tohtorille, jos taemae voisi pelastaa haenet, ja Jumalalle lupasi, ettae haen jakaa tavaransa koeyhille ja kirkolle. Ei auttanut, kuolema tuli ja nipisti miehen. Mutta eipaes tule toisille, jotka odottavat sitae kuin pelastustaan. Seisoksii vuoteen aeaeressae, vaan ei ota. Naeyttaeae leikkivaen kuin kissa hiirellae: tapan ... en tapa ... tapan ... en vainkaan tapa ... tapan vainkin ... no en sentaeen ... mene, saat mennae ... elaeuae menekaeen. Sitae ilvettae oli pitaenyt haenenkin kansaan, siitae saakka kuin haen sieltae laivatelineiltae putosi. Kiristi ensin hengen rajoille, vaan hellitti sitten ja on kiristellyt, kiristellyt ja antanut loeysiae ja taas tiukentanut. Nyt se oli taas paeaestaenyt haenet saengystae taehaen tuolille...

Sekin oli kun ei pitaenyt pudotessa sattua kiveen, vaan kiven viereen...

Tyoennaelti mieleen vaimon sanat, joka viime aikoina oli myoetaeaeen puhunut Jumalan varjeluksesta ja auttavaisuudesta, ettae Jumalan varjeleva kaesi oli siinaekin vaeliin tullut. Niin niin, vaan Nikkilaestae tuntui, ettae se paraiten olisi niin ollut, jos haen olisi paeaessyt joko ihka terveena siitae tai kerrassaan kuollut. Jos olisi kuollut, niin ei olisi tarvinnut naein kitua ja kiduttaa toista. Vaimonsa kyllae olisi hyvin toimeen tullut, kun ei olisi tarvinnut elaeettaeae kuin itsensae. Tyoellaeaeen alussa elellyt ja loppuikaensae taellae talon hinnalla. Nyt on ollut toisen terveys hoidettavana henki elaeettaevaenaen ihan turhanpaeiten. Haen on saanut riehkasta ja kiusata itseaeaeen. Haenen voimansa alkavatkin sammua: ei kuule tarkasti, naekoe, joka alkuaankin on ollut heikko, naekyy huonontuvan huononemistaan, ja tuntuu ettae haen vaelisti puhelee hyvin lapsellisesti...

Siinae tuli juuri Nikkilaen emaentae kadunpuoleisen ikkunan ohitse. Lumessa yltaepaeaeltae, etupuolelta varsinkin. Kahlata taaposti syvaessae lumessa ja vetaeae kinnasi jaeljessaeaeen kelkkaa, jossa oli heinaetukko sidottu keulalle, halkoja kantamus keskellae ja kimppu reikaeleipiae heinaein suojassa.

Nikkilaen suu vetaeytyi omituiseen hymyyn ja pulpahti hykaehdys, jota seurasi hetken peraestae syvae huokaus ja silmiin norahti vedet.

Emaentae etunojassa puski edelleen askel askeleelta, jotka olivat lyhyviae. Tuuli pieksi huivin lievettae niskassa ja kiersi hameet tiukalle saeaerien ympaei. Niihin haen vaeliin sotkeutui ja vaeliin horjahti tasapainosta pehmeaen pohjan pettaeessae, niin ettae kaedet piti varalla pitaeae, ettei suistuisi suulleen hankeen ja tuon tuosta haen kinokseen kaemmertyikin kyynaervarsia myoeten. Niin taivalta tehden kulki haen ohi ikkunan ja kelkka jaeljessae aika ajoin nytkaehteli eteenpaein, vuoroin enemmaen vuoroin vaehemmaen, kyntaeen hankeen syvaet jaelet, siitae naeytti niin vastahakoiselta kulku.

"Noin se on Kaisa raukka pitkaet ajat saanut vetaeae retuuttaa minua hylkyae kelkankarilasta jaeljessaeaeen umpitietae pitkin matkaa", lausui Nikkilae katsellessaan kelkkaa, joka nytkaehteli vaehitellen naekyvistae, ja jaei mietteissaeaeen tuijottamaan kelkan kynnoeksiae ja vetaejaen polkemia jaelkia, joissa tuuli lunta pyoeritteli ja umpeen niitae ajoi, aivan kuin vihoissaan hangen pahnnaamisesta.

Mutta emaentae oli kelkkoineen toimessa.

"Naein me taessae mennaeaeen, ihan kuin ei mitaeaeen", supatti haen.

Vaan vaesytti taas niin, ettae piti vielae siinae portille paeaesemaessae levaehtaee.

"Hun, huh. No eihaen taessae ole kuin taemae nikara. Kyllaepae siinae olikin kinosta. Tuota toista puolta olisi paeaessyt paremmin. No paeaestyhaen on taestaekin, eikae taessae ole kuin taemae nikara."

Ja niin alkoi haen taas taapostaa, hiljalleen hinausi portille, jossa ei enaeae kinosta ollut niin vaivaksi asti.

"Odota vaehaen, Heluna", jupisi haen, kun kuuli lehmaensae ammuvan. "Taeaeltae saat vaehaen aluksi, ja heti sinua tullaan noutamaan", sanoi haen aivan kun hyvittelten.

Portaitten paeaehaen kelkan saatuaan otti haen heinaetukon kainaloonsa ja juoksunkyntae meni navettaan.

"Heluna kultani, oma aemmaesi", puheli haen jo navetan ovia avatessaan.

Lehmae vastaukseksi roenkaesi pitkaen aeaenen, naelkaensae pituisen, joka ei suinkaan ollutkaan lyhyt. Eilen puolenpaeivaen aikaan olivat heinaet loppuneet ja iltaseksi oli saanut muutaman oljenkorren.

"Taessae on aemmaelleni, omalle kullalleni", hyvitteli emaentae antaessaan heiniae ja kaulasta pidellen puhutteli vieläe omaa kultaansa, joka halukkaasti purra rauskutteli heiniae.

"Kohta aemmae paeaesee paremmille ruuille", lohdutteli haen lopuksi sitae.

Navetasta palatessaan taas juosta hyntytytti, sieppasi leipaekimpun kelkasta mukaansa ja tuvan oven auki saatuaan kysyi jo ennen kuin itse sisaaen paeaesi:

"Mitenkaes taeaellae isae jaksaa?" Ja suu oli hymyssae ja silmaet raepaettivaet.

"Mikaes se on valmiilla jaksaisa", vastasi Nikkilae, ja emaentae nauraa hihitti.

"Valmiilla hihi hii", pani haen vieläe, mennessaaen puita hakemaan sisaaen.

Iloisena ja tyytyvaeisenae haen toimi ja haeaeraesi.

"Panemme ensin, isae, uunin laemmetae ja sitten me syoemme, isae."

Syloedessae eivaet paljon puhelleet, sillae emaentae leukaansa liikutellessaan ei kuullut mitaaen. Vaan iloisella mielellae emaentae oli ja sanomattoman tyytyvaeisen naekoeinen. Nikkilaeae oikein vaivasi, kun ei saanut jo tietaeae, mikae hyvae onni aeitiae oli nyt kohdannut.

Emaentae syoetyaaen pani kaetensae ristiin ja jotakin supatti. Se oli vanha tapansa, tuohon supatukseen asti, vaan taemae oli myoehempi lisaey.

"Kiitoksia, isae, ruuan edestae", sanoi haen miehelleen niiaten samalla.

Se oli myoes vanha tapa. Monta kertaa Nikkilae oli hymaehaenyt tuolle, vaan ei se koskaan ollut niin kummalliselta tuntunut kuin nyt, melkein kuin ivalta. Haenestae tuntui se niin pahalle, ettei ilennyt puhua siitae mitaaen, vaikka ensin aikoi.

"No mitenkaes kauppa kaevi?" kysyi haen vain.

"Joo hyvin. Kuulehan, kun minae ensin menin ... menin, no mikae se nyt onkaan se teurastaja?"

"Et sitae muista?"

"No juurihan minae sen muistin, ihan aesken, vaan mikae lie temmannut

muististani nyt sen."

"Voi aeiti raiska!"

"Mitae?"

"Rahikainen."

"Niin, Rahikainen ... eikoe se nyt ole hullua, etten minae sitae muistanut, niin tuttu mies?"

"Sitaehaen minaeikin taessae ihmettelen."

"Mitae?"

"Niin ettae mitaes sitte?"

"Niin. Niin se tuumaa, ettae ei sovi haenen ostaa, kun se on poikiva lehmae, niin ei siitae ole teuraselaeimeksi, ja navetalle haenen ei kannata ottaa, kun haenellae on tarpeeksi lypsylehmiae ja paraita laatuaan, ettei niistae raahi menetetaeae, vaikka joku niissae onkin, joka on myoehaeinen. Mutta siellae oli lihan ostossa Pirilaen Fiina, joka on Montinilla piikana, ja se sanoi, ettae heidaen herrasvaeki ostaisi poikivan lehmaan. No minae sinne heti ja siellaehaen syntyi kaupat."

"Valmiit kaupat?"

"Niin."

"No miten ne sian saekissae ostivat?"

"Mitae?"

"Ettae miten ne naekemaettae ostivat?"

"Niin, no eihaen siinae muuta ollut, kuin ettae rouva kyseli, onko se hyvae lehmae, niin minae selitin miten vanha se on, mitae lypsaeae ja sanoin ettae Pirilaen Fiina myoes tietaeae, tuntee lehmaan yhtae tarkkaan kuin minae. Ja Fiina vakuutti, ettae se on semmoinen kuin minae olen sanonut."

"No, ja niin hinnastakin sovittiin?"

"Niin, kysyi hintaa, niin minae sanoin, ettae en minae haentae osaa sanoa oikein, ettae otettaisiin paljonkin jos saataisiin, eikae sitae millaeaeen hinnalla myoetaeisi vielae, vaan on pakosta, kun on koeyhyys, ettei ole heiniae ostaa ja lehmae ei anna mitaeaeen, ettae rouvahan itse tietaeae mitae kannattaa maksaa. Niin rouva sanoi, ettei nyt kannata paljon maksaa lehmaestae, kun on huono heinaevuosi?"

"Huono heinaevuosi, niinkoe se rouva sanoi?"

"Niin sanoi."

"Yhy. No mitae sinae siihen?"

"En minae mitaeaeen, ajattelin vain, ettae paremminhan ne herrasvaeki tietaeae."

"Joo, nehaen tietaeae. No paljonko se lupasi?"

"Kuusikymmentae viisi markkaa."

"Kokonaan!"

"Niin, jos lehmae on niin hyvae kuin minae sanoin, vaan pitaeae maksaa kymmenen markkaa takaisin, jos ei ole niin hyvae. Niin minae sanoin, ettae

saa rouva sen takaisin ja enemmaenkin, jos liiaksi olen kehu..."

"Voi aeiti rukka sinun kauppojasil!"

"Mitae?"

"Niin, ettae olisihan siitae Helunasta saanut kahdeksan kymmentae markkaa puhtaasti maksaa..."

"Joo, sitae minaeakin vaehaen ajattelin", myoensi emaentae. "Vaan taas toisekseen ajattelin, ettae kun se on niin hyvaesydaeminen ja koeyhille aulis se Montinin rouva, niin se maksaa runsaasti sen, minkae suinkin kannattaa."

"Et ole aeiti ollut kaupoissa herrasvaeen kanssa, sen kuulee."

"No mitenkaes sitte."

"Ne ilkievaet ottaa niin helpolla kuin vain saavat. Minae olen naehnyt sinun ostavan luutia tinkimaettae, vaan olen naehnyt rouvain tinkivaen."

"Kuka sitae nyt luudankaupassa tinkisi."

"No minae olen sen omin silmin naehnyt ja omin korvini kuullut ja monta kertaa. Vaan sen muistan kuin eilisen tapauksen, se painui niin mieleeni, kun kauppias Turbinin rouva osteli luutia rukoilevalta pojan resulta, niin tinki ja tinki eikae ottanut ennen kuin sai kaesiluutaparin neljaellae pennillae--ei viittaa raahtinut maksaa, ison aeveriaeeen rouva. Viisi paria osti ja saeaeesti siinaekin viisi pennia. Tyoemiehen palkoissa ja kaikissahan ne tinkivaet."

"Enpae minae uskoisi."

"Et ole ollut tekemisissae, niin et tiedae etkae voi uskoa. En minae vaelitae, ettae kaikki ovat semmoisia, ettae juuri tinkisivaet ihan, vaan kun ajattelee niitten rikkauksia ja miten sitten koeyhempiaeeen kohtelevat, niin tuskinpa kelpo kalua loeytyisi tuhannesta, vaan monta sadasta oikein nykijaeae."

Ja Nikkilae alkoi kiivastua. Vaan haen salpasi sanatulvansa. Kaeaeentyi ulos katselemaan ja silmaet liekehti... Millae ne olisivat rikkaat rikastuneet, jos ei koeyhaen hiellae ja vaeellae. Tuhansia markkoja ne keraeaevaet itselleen koeyhaen raukan kaesillae, vaan koeyhae orja pysyy koeyhaenae ja usea menettaeae terveytensaekin, mutta rikas ei silloin enaeae maerkaeae someaankaan ojenna...

"Niin kyllaehaen minae sitae vaehaen ajattelin, ettae kahdeksankymmentae markkaa Helunasta sietaeisi saada", sanoi emaentae jonkun hetken peraestae ja lisaesi heti: "Vaan eikoe se ollut ihmeellistae, ettae piti sattua sen Montinin piian sinne teurastajalle?"

"Mikae ihme se sitten oli?"

Emaentae ei sitae sen enempaeae ruvennut selittaemaeaeen, kun tiesi, ettei Nikkilae vaelitae semmoisesta, vaan meni Viion lesken puheille, haenelle iloansa ilmoittamaan.

"No minae sain lehmaeni myydyksi", sanoi haen ensimmäeisiksi sanoikseen.

"Vai nii. No kenelle?"

"Arvatkaapas?"

"En osaa."

"Ettekoe osaa?" kysyi emaentae ja hymyili ja katseli sillae muodolla, ettae saisipa naehdae osaako arvata.

"En, en minae arvaa."

"No, Montinin rouvalle", sanoi emaentae molempia kaesiaeaen huiskauttaen aivan kuin ettae: oletteko kummempaa kuullut!

"Vai Montinin rouvalle."

"Joo, siellaehaen minae sain myydyksi", kertoi emaentae niin tyytyvaeisenae ja iloisena, kuin olisi lehmaen saanut eikae menettaenyt.

"Miten te sinne arvasitte mennae kaupalle?"

Se oli kysytty niinkuin haluttu.

"Enhaen minae olisi arvannut mitenkaeaen, vaan se kaevi niin somasti. Ajatelkaapas eikoe se ollut somaa, kun minae menin sinne teurastajalle... joka ennen on meiltae pari kertaa lehmaen ostanut ... tuon tuon ... mikae sen nimi nyt taas onkaan ... katsoppas kun en nyt muista taas... Ettekoe te muista sitae teurastajaa?"

"Lampela."

"Eei."

"Puupponen."

"Ei Puupponenkaan."

"En minae sitten tiedae."

"Sepae nyt somaa, kun en muista ... minaepae pistaeyn isaeltae kysymaessae."

"Samahan se nyt on, kuka se on", yritti Viion leski sanoa, vaan emaentae jo kerkesi mennae.

Hyvaenen aika, ajatteli Viion leski, mitenkaehaen ne nyt tulevat toimeen, kun on pitaenyt lehmaensae menettaeae, josta heillae oli paraiten tuloja: saervintae itselleen ja liian maidon saivat rahaksi, jolla leipaeae ja muuta taas saivat. Kyllaehaen se emaentae raiska koettaa sillae lakinteolla ansaita, vaan eihaen niillae tunnu voittoja saavan, kun on paljon tekijoeitae, nuorempia, jotka ovat vikkeloeitae ja koneilla ompelevat, niin kannattaa heidaen helpolla myydae. Yoekaudet istuu usein raukka tyoensae aeaeressae, ihan on ihme miten haen jaksakin, ettei uuvukkaan...

"Rahikainen", viskasi Nikkilaen emaentae teurastajan nimen jo ovenraosta ja itse sisaeaen paeaestyaeaen jatkoi:

"Eikoe se nyt ole hullua etten minae muista sitae, niin tuttu mies, joka on."

"Vai Rahikainen, en minae tunne."

"Joo se on hyvin tuttu meille. Niin kuulkaapas, kun minae menen sille kauppaamaan lehmaeae–tiesin minae, ettei se teuraselaeimeksi ota poikivaa lehmaeae, vaan ettae navetalle jos ottaisi, ja kun on muille osannut mennae tarjottelemaan–niin sanoo ... se ... se teurastaja ... olipa sen nimi mikae tahansa ... sanoo, ettae haenen nyt ei sovi ostaa. Mitae nyt? kerkesin minae ajatella ja hyvin jo tuntui mahdolltomalta kaikki. Niin on siinae Pirilaen Fiina, Montinin piika, ja se sanoi heti, ettae heidaen herrasvaeki ostaisi poikivan lehmaen."

Hymyssae suin ja kallella paein jaei emaentae katselemaan Viion leskeae, ettae

mitaes se sanoo. Vaan kun Viion leski ei puhunut mitaeäen, sanoi haen itse:

"Jumala asetti sen niin, että Fiinan piti sattua juuri siihen ilmoittamaan, että Montinit tarvitsevat lehmaen. Enhaen minäe muuten olisi tiennyt."

"Eipäe suinkaan", myönsi Viion leski jotain sanoakseen.

Mutta sekin kuului Nikkilaen emaennaestäe samaan asiaan ja olikin paeaiehme, että juuri Montinin rouva, tuo Viion lesken kehuttu ja Viion lesken auttaja, tuli haenenkin auttajakseen, lehmaensäe ostajaksi. Ja sitäe haen tarkoitti sanoessaan:

"Joo, ja Montinin rouvahan sen sitten osti."

"Paljonkos saitte Helunasta?"

"Kuusikymmentäe viisi markkaa. Isäe sanoi, että olisi siitäe sietaenyt saada enemmaen, kahdeksankymmentäe markkaa, ja sitäe minäekin aioin teurastajalta pyytääe ja vaehaen itsekseni tuumailin Montinin rouvankin luona, vaan kun rouva ei enempäeäe tarjonnut ja sanoi ettei enempäeäe kannata antaa kuin sen kuusikymmentäe viisi, niin minäe ajattelin, että tottapa ei sitten. Se on Montinin rouva niitäe ihmisäe ... ja kun sitte asiat oli näein ohjautuneet..."

"Hyväestikoe rouva jaksoi?"

"Hyväesti se näeytti jaksavan, niin pulska ja komea ihminen. Ja niin puhelias se oli ja aivan kuin vertainen. Minäe sain, että sielläehaen se meilläe Viioska asuu, niin se ettäe, vai sielläe se asuu. Ja yhtäe ja toista siinäe puheltiin ja lopuksi kaeski piian kahvit antaa minulle."

"Niinhaen se on."

"Ja niin se on. Kylläe se on ... minäe kun mainitsin vain, että jos sopisi nyt antaa rahaa minulle, ettäe saisin samalla matkalla ostaa puita ja leipäe, niin heti kernaasti siihen suostui ja antoi.--Ja kun minäe sain, ettäe ei ole meilläe heinäe ollenkaan enäeäe ja ettäe jos ei näein pahalla säeäelläe tahdota tulla lehmaeäe hakemaan, niin minäe vaikka vien samalla heinäe, jos niin rouva tahtoo. Vaan rouva sanoi, ettäe pannaan hakemaan sitäe heti, kaeeritääen peitteilläe lehmae, niin kylläe se tarkenee. Paeaesee lehmae heti kotiinsa, toisten pariin, sanoi rouva. Niin siitäe minäe kuulin heti, ettäe se on eläimellekin helläe."

"No toittehan te heinäe?"

"Toin minäe vaehaen, ostin omilla rahoillani raukalle pureksia odottaessaan."

"Eikoes se pian poikisi Heluna?" kysyi Viion leski, kun jonkun aikaa olivat olleet äeäeneti.

"No jouluksi."

"Eipäes kauan olisi enäeäe."

"Eihaen sitäe olisi. Sentaehden sitäe säeäeli oli menettääe vaan kun ei mitenkäeäen sovi pitääe. Velalla on pitäenyt jo heinäe ostaa, ja tuli täessäe nyt tarpeet niin tiukat", selitti emaentäe. "Mutta silläe rahalla, minkäe nyt saimme, elämme kotvan ja tottapan Jumala sitten taas neuvot pitääe, haenelläe on monta neuvoa", sanoi emaentäe lopuksi hyvin tyytyväisenäe ja katseli Viioskaa sitten kallella päin ja vakavana aivan kuin ettäe: eikoe niin?

Viion leski ei vastannut mitäeäen.

Pitkää aseenottoemyys syntyi. Nikkilaen emännällä kukaan ei ollut enää mitään erityistä sanottavaa ja hän palautui uudelleen muistelemaan, miten lehman kauppa kävi.

Viion leski oli keskeyttänyt työnsä ja kääntyi katselemaan ulos, tuttua tuulenviiraa, joka kovassa tuulellakin pysyi samassa suunnassa ja viittasi yhä sinnepäin, jonne uskollisesti oli viittänyt ties kuinka monta vuotta – ehkä siinä saakka, kun Nikkila oli työhoon kenenemätoemaksi tullut. Viirin varsi huojui, notkui ja väliin kumartui syvään, vaan viiri tiukasti vastusti tuulta. Viion lesken ajatukset kääntäivät samaan suuntaan kuin ennenkin Nikkilaisten kohtaloa ajatellessaan.

Koeyhään huutokaupassa hän näki heidät aina lopuksi, vaikka ei tahtonut sitä uskoa. Ehkäpä Jumala neuvoa pitää ja pelastaa nuo vanhat raukat siinä kurjuudesta, oli hän ajatellut. Vaan mitään neuvoa siihen suuntaan ei ollut näkynyt. Puute oli kääntynyt vain tuntuammaksi ja nyt olivat oikein pitkäällä harppauksella hypähtäneet lähemmäksi sitä kuilua, jota kohti monet vuodet olivat varmasti kulkeneet, vaikka hitaasti, ja jostapain pois pyrkivät peläten sitä kuin kauhua. Hän ei voinut nyt muuta kuin varmana pitää, että ennen pitkä joutuu Nikkilaen emäntä mieheen huutolaisiksi. Ja tuntui niin somalta emännän puhe ja usko. Hän eli varmassa toivossa, luottaen Jumalan apuun. Leski ymmärsi, että hänen sen luottamuksen oli emännällä herätetty, ja siinä se kävi hänen luonaan aina vahvistamassa. Tuntui niinkuin hänen olisi valhetellut emännälle. Sillä mitään emäntä sanoo, kun joutuu lopulta koeyhänhoitoon? Hän ei ota ymmärtääkseen kuitenkaan silloin, vaikka kuinka selittäisi, että Jumala on sen hyväksi nähnyt. Ja tuntui hänestä pahalta, ajatellessaan ruveta nyt siinä selittämään. Eihän siinä voisi sanoa miksi kukaan hyväksi työkseen Jumalan puolelta, ainoastaan rangaistukseksi. Sillä mitään se muuta olisi, kuin nuo raukat, jotka uskollisesti ovat jakaneet elämänsä ilonsa ja surunsa rakastaen toisiaan ja ainoa ilonsa on yhdessä elonsa, joutuisivat elävinä erilleen vieraitten ihmisten kylmään, koleaan huomaan, jos ei, niinkuin useimmat, suurimpaan kurjuuteen. Jompaankumpaan, niin olisivat he kuin eläviä haudatut. Sen tietää emäntä itsekkin ja sen vuoksi hän pelkää ja kammoo tuota kohtaloa. Johan hänen itki katkerasti kerran, kun miehensä tiukemmasti kaeski häntä menemään koeyhänhoitoon häntä ilmoittamaan. Pahalta tuntui toivoa toiselle ihmiselle kuolematakin, vaan muuta ei leski voinut. Ehkäpä elämaan ja kuoleman Herra heidät kutsuukin luokseen siinä ennen. Hänenhaen kuitenkin oli kaikissa tapauksissa paras turvata, hänen yksin.

"Jumalaltahan se on apu odotettavissa", sanoi Viion leski ruveten kutomaan viuhasti.

"Mitään?" tuli emäntä oikein läheltä kysymään ja katsoi tarkasti silmiin.

Viion leski haamasti, ei saanut aieskeisiä sanoja muistonsa, koetti siinä tapailla ja kun ei tavannut, niin sanoi jotakin sinnepäin sanoakseen kuin aieskenkin:

"Niin ettei ... kyllä Jumala avun lahettaa, kun hänen luottaa."

"Niin, niin, jopa niin, aivan. Minä luotan ja huolta hän on pitänytkin: Nikkila on parantunut ja lehmä saatiin noin hyvästi myödyksi. Ja kyllä hänen on vastakin neuvoja meidän varalle. Minä luotan, ja Nikkila paranee ihan terveeksi..."

Viion leski alkoi kutoa kiivaasti ja paukutti lujasti. Ja Nikkilaen emäntä hymysuun lahti omalle puolelleen, hokien Viion lesken sanoja.

"Kyllä Jumala avun lahettaa, kun hänen luottaa."

Porstuassa sattui joku häntä vastaan, ilmestyi aekkia kuin loihdittu. Pieni olento valkoisessa puvussa, kasvot kuin kirkastetut. Nikkilaen

emaentae oikein tyrmistyi. Sitae olisikin luullut enkeliksi yht'aekkie sekin, joka oli hylaennyt uskonsa enkeleistae, vaikka se ei ollutkaan kuin Viion Elsa. Yltaepaeaeltae lumettuneena ihan kuin olisi ollut puettu heleaenvalkoisein, jota vasten punaisten poskien hehku ja mustien silmien vaelke taeydensi sitae puhdasta kirkkautta, joka lasten kasvoilla niin usein heloittaa vanhempien ihmeeksi.

"Ettehaen ole vain emaentae Helunaa myoenyt!"

"Ihmislapsi, kun olet kaunis", sanoi Nikkilaen emaentae oikein toinnuttuaan ja meni laehempaeae Elsaa katsomaan, vakuuttuakseen, ettae olihan se ainakin Elsa eikae mikaeaan ylhaeaeltae laehettilaes, jonka tarkoituksia haen oli kerennyt jo ajatella moneksikin: paremman maallisen elaemaen ennustajaksi, koko elaemaen ajalle avun tuojaksi, Nikkilaen terveeksi tekijaeaksi, samanlaisen lupauksen tuojaksi kuin Saara sai, Nikkilaen kutsujaksi rauhan majoille...

"Sanokaa, oletteko myoenyt?"

"Olen, lapseni, olen, kaunis kultaseni", vastasi emaentae ja vieläekin puoleksi epaeillen riensi haen tupaan katsomaan, ettae onko Nikkilae vieläe elossa.

"Minae kun luulin Elsaa tuossa porstuassa yht'aekkie vastatusten sattuessamme ihan ihko enkeliksi", selitti emaentae miehelleen.

"Sinae kun niitae ihmeitaesi ajattelet myoetaeaen, niin..."

"Mitae?"

"Ja kun silmaesikin alkavat pettaeae."

"Mikae muu paikka minussa sitten on pettaenyt?"

Nikkilae hymahti, kaeaentyi poispaain vaimostaan ikaeaeenkuin ikkunasta ulos katsomaan ja nauroi ensin ja sitten pyyhkaeisi silmaestae pyrkivaen kyyneleen lausuen itseksseen:

"Aeiti raukka."

Elsa pyrahti siinae samassa tupaan. Haen koulusta tultuaan aina opetti kahta Vimparin lasta lukemaan tunnin tai pari taeaellae tuvasssa, kun saunassa oli ahdas ja kun Nikkilaekin oli tahtonut, ettae lapset tuvassa pitaeisivaet koulunsa, haenelle kun siitae oli hupia. Vaan nyt tuli Elsa senkin taehden, ettae kuulisi oikein siitae Helunasta.

Nikkilae katsoi Elsaa tarkemmalla silmaellae kuin ennen, vaimonsa kun oli tuommoisia kertonut. Ja kaunis todellakin oli Elsa. Haen oli ihaillut Elsaa, haenen tapojansa varsinkin, vaan naekoeaensaekin. Mutta noin kauniiksi haen ei ollut tosiaan haentae huomannut. Silmiaeaen muualle vaeistaemaettae katsoi haen. Kaunis oli Viion leski ollut, vaan kauniimpi oli Elsa. Haenessae oli lisaeksi isaensae kaunistu muotoa. Kookas vartalo ja solakka. Pystoe kuin ruhtinatar, kasvot kauniit, kauniit kuin enkelin kuvissa, ja katse laemmin. Liikkeet notkeat ja kaively kepeaeae. Puku sievae ja sopiva. Nikkilae katsoi ja katsoi. Se oli tuo poskien hehkuva puna, joka antoi teraen silmien vaelkkeelle ja levitti suloa kaikkialle, leningin kaulustasta kengaan rihmoihin saakka. Nikkilae oli romaaneista lukenut kuvauksia kauniista naisista, vaan nyt haenkin naeki omilla silmillaeaan kauniin lapsen, naeki puhtauden ja kauneuden yhdessae.

Elsa kaeaentyi haeneen paein, ja haen naeki suun liikkuvan ja lapsellisen lempeaen katseen.

"Oletteko taas yrmynae, Nikkilae, vai ettekoe kuule?"

"Mitae, lapseni?"

"Ettae eikoestaeen Helunaa ole myyty?"

"On, on, on se myyty. Minae en huomannutkaan sinun kysyvaen", selitti Nikkilae kuin anteeksi pyytaen.

Elsa sanoi aina Nikkilaen olevan yrmynae, kun haen oli vakavana eikae tahtonut mitaeen puhella. Ja sillae sai haen aina haenet hyvaelle tuulelle. Vaan eipae haen ollut yrmynae ollutkaan nyt terveemmakeksi tultuaan, ja nyt taenaeen haen olikin virkeaempi ollut kuin koskaan eikae yrmynae ollenkaan, ei haluakaan. Senpae taehden taisi haen nyt huomata Elsankin niin kokonaan, niinkuin oli huomannut paljon muutakin, jota ei ennen tai josta oli ollut vaelinpitaemaetoen.

Vimpari kantoi kaksi ryysymyttyae sisaeen ja selvitteli niistaa tuvan lattialle kaksi pojan mollia, jotka jaeivaet melkein paitasillaan seisomaan lattialle, toisella joku roeijyntapainen paidan paeaellae, toisella vaehaen housuja, joita kannatteli sarkanauha toisen olan yli. Kasvot ja kaedet olivat lapsilla puhtaat ja tukat kammatut ja silmaet suurena, oudoksuen kun katselivat alussa kuin varsa, joka ahtaasta, pimeaestae tallista tuodaan avaralle kartanolle kirkkaaseen paeivaen valoon.

"Prastui, kappusivai", sanoi Vimpari lapsista paeaestyaeen ja pisti kaettae Nikkilaelle, vaan emaennaelle haen nyhkaeytti paeaetaeena sanoi saevyisaesti hyvaen paeivaen.

"Johan sinae olet karannut laivastasi, jossa niin monta vuotta olet uskollisesti purjehtinut?" puhui haen Nikkilaelle. "Meidaen aeiti kertoi, ettae sinae olet pystyssae, niin oikein uskoakseni laehdin katsomaan."

"Johan se meidaen isae on isosti parantunut ja paranee se vielae ihan terveeksi mieheksi", arveli emaentae, joka oikein tarkalla korvalla oli kuunnellut Vimparin puhetta.

"Emaentae uskoo, ettae Nikkilae vielae laivoja veistaeae, ennen kuin kuolee?" arveli Vimpari ja katsoi syrjaesilmaellae Nikkilaee.

"Melkein se semmoisia hoepisee meidaen aeiti", arveli Nikkilae.

Emaentae aikoi sanoa: ei se ole mahdoton asia ja Kaikkivaltiaan voimalle se on vaehaeinen, vaan asetti kuitenkin sanansa sananlaskun muotoon:

"Toivotaan vetten takaa, ei toivota Tuonelasta."

"Niinpae niin", myoensi Vimparikin vakavana. Ja hetken mietittyaeen lisaesi: "Mikaes se olisi mahdoton asia parata sinun niin paljon, ettae taessae kotosalla kykenisit kapertelemaan toeiksesi."

Nikkilae ei puhunut mitaeen, kaeaentyi ulos katsomaan. Ja Vimpari jonkun hetken peraestae hyvaesteli ja laehti.

Elsa oli laittanut koulunsa kaeymaeena. Uunin eteen asetetuilla tuoleilla, loimoavan tulen aeaeressae istuivat lapset ja vuoroon lukivat, kun ei ollut kuin yksi kirja.

Nuorempi oli jo suorittanut tehtaevaensae ja sillae aikaa kun vanhempi luki, katseli haen raeiskivaee ja paukkuvaa tulta uunissa sekae sitae kyllikseen katsottuaan silmaeili ympaeri huonetta, kunnes keksi kartanoikkunan alla olevalla kaapin paeaellae korkean leipaepinkan, johon kiintyi halukas katseensa.

"Yksi, kaksi, kolme, seitsemaen, viisi", luki poika leipiae ja viittaili niitae ja supatti ja pikimaeltaeena silmaesi aina Nikkilaee tai emaentaeae.

"An-na meil-le tae-nae paei-vae-nae mei-daen jo-ka-paei-vaei-nen lei-paem-me", luki toinen innolla ja toimessa.

Nuorempi pillahiti itkuun aivan kuin olisi tulinen poukka lentaenyt paljaille saeaelle kaerventaemaeen ihan sietaemaeottoemaesti.

"Mikae sinulla?" joutui emaentaekin siihen. "Polttiko poukka?"

Poika itki taeyttae kurkkua, kasvot toisen kaeden peitossa ja toisella viittaili kartanonpuoleiseen ikkunaan.

"Mikae siellae?" kyseli Nikkilaen emaentae ja jo uskoi ettae poika _naekee_.
"Moerkoe vai enkelikoe?--Jeesus siunaa!" Ja emaentae silmaesi Nikkilaee, ettae eihaen sitae ole vain tultu noutamaan.

"Anna sille leipaeae, sitae se itkee", sanoi Nikkilae, joka oli seurannut pojan liikkeitae ja hommista naehnyt haenen ajatuksiaan.

Emaentae joudutti pojalle palan kaeteen ja poika heti tyyntyi. Mutta vanhempi katseli saanutta, leuka alkoi taeristae, suupielet mutruilla ja viimein pyrki esiin aeaeni, joka pidaetettynae turskahteli nenaen kautta ja kuulosti niin omituiselta, ettae Nikkilaee nauratti. Mutta emaentae kerkesi toimittaa leipaepalan toisellekin, ennen kuin itku ehti valloilleen. Molemmat lapset pyyhkivaet kyynelensa ja silmaet paloivat kirkkaina ja kasvoilla tyytyvaeisyyden loisto, kun katselivat saaliitaan ja pitelivaet kaemmenellaeen hellaevaroen kuin jotakin saerkyvaeae.

Nikkilae hymyillen katseli lapsia ja emaentae pahoitteli, kun ei ennen huomannut antaa, vaikka olihan se jo ollut haenellae mielessae.

Vanhempi poika taas alkoi jatkaa lukuaan, yhtae tolkummassa ja kovalla aeaenellae, melkein huutaen luki haen:

"Ja anna meille meidaen syntimme anteeksi..."

"Kun himoitsette toisen tavaraa, muuta ei teillae vielae mahda ollakaan", ajatteli Nikkilae hymaehdellen. Vaan emaentae istui vakavana kaesi poskella ja kuunteli hartaasti aivan kuin olisi luettu jotakin, jota ei ollut ilmoelaeissaeen kuullut.

"Ja elae johdata meitae kiusaukseen..."

Nikkilae muisti mihin kiusaukseen he aesken olivat joutuneet nuo runoilijat... Kunhan jokapaeivaeisen leivaen puutteessa raukat eivaet joutuisi vielae...

"Armahda raukkoja!" tuli Nikkilaen mieleen itsestaeen niinkuin harras totinen rukous tulee.

Luvussa tuli sitten joku erehdys, jota Elsa korjasi ja lausui:

"Mutta paeastae meitae pahasta."

Nikkilae kuunteli ja katsoi Elsa, kun haen lausui. Haen lausui painokkaasti ja puhtaasti, aeaeni oli kaunis ja kasvoilla lapsellinen, syvae vakavuus. Ei se kuulostanut luvulta, ei se ollut rukoilemistakaan, vaan oli kuin kaunis, sydaemellinen, noeyrae pyyntoe, jota ei voisi kuulematta olla. Haen oli aina saeaelien ajatellut Elsa. Kuta enemmaen haen tutustui haeneen, sitae enemmaen haen mielistyi, mutta sitae suuremmaksi kasvoi saeaelikin, joka surun voimalla haentae painoi ja sai haenet usein Elsan laesnaeollessakin ymyksi, vaan aina Elsan mentyae. Mutta nyt tuntui kuin olisi Elsa varmassa turvassa ja tuntui kuin olisi haenestae turvaa muillekin.

"Sillae sinun on valta ja voima ja kunnia. Amen", luki poika.

"Sillae sinun on valta ja voima ja kunnia. Amen", kertasi emaentae hymysuin ja nousi toimiinsa.

"Lueppas sinae, Elsa, kokonaan Isaameitae", pyysi Nikkilae.

"Minkae taehden?" kysyi Elsa ja katseli kummastellen Nikkilaeae.

Nikkilae ujosteli tuota katsetta, haen luuli, ettae se voi naehdae haenen mustaan mieleensae. Aivan haen odotti, ettae Elsa nytkin pudistaa haenelle somea niinkuin usein haenen yrmynae ollessaan ja sanoo:

"Voi voi Nikkilae, kun teillae on musta sydaen."

Elsan katse pysyi yhae kiinnitettynae haeneen ja se tuntui aina vain tuomitsevammalta.

Haen alkoi vihdoinkin pyyntoeae uudistamatta lukea. Ja nyt Nikkilae katsoi haentae silmiin luottamuksella ja uteliaisuudella aivan kuin likinaekoeinen katselee vain taehystelijaen silmiin, juuri kuin niistae naekisi tuon, mitae tuolla kaukaisessa, haenelle naekymaettoemaessae etaeisyydessae on naehtaevaenae.

Lapset kun olivat menneet, jaei Nikkilae mietteisiinsae, vaan ei niin yrmynae. Aina Elsan ollessa oli kuin jotakin laempoeistae olisi kaeaeriytynyt haenen kylmaen mielensae ympaeri, vaan Elsan mentyae se aina vaehitellen oli jaeaehtynyt. Mutta nyt oli kuin olisi tuohon kylmaeaen kuoreen sulanut reikae, niinkuin kevaeaellae jaeaehaen auringon paistaessa, ja siitae laemmintae alle kuoren pyrki.

Helunaa tultiin hakemaan. Emaentae laehti leipaepala kourassa navettaa.

"Oma kultani, oma aemmaeni", puheli haen, kun sidottiin peitettae Helunan selkaeaen. Se oli villainen peite, oikein korea, niin korea, ettae Nikkilaen emaentaeae nauratti ja tuntui sydaenalassa hyvaelle.

Kartanolla yritti lehmae teuhaamaan, niinkuin aina kun pitemmaen ajan paeaestae lehmae irti lasketaan. Se on ilontunne, joka teuhauttaa.

Vaan paksussa kinoksessa ja kovassa tuulessa jaeaeityi varmaan koko hyvaemieli, sillae lehmae asettui vakaiseksi ja ammoa roenkaesi vain ja katsoi emaentaeae ikaeaenkuin ettae mitae varten minua taehaen tuotiin. Emaentae antoi leipaepalan suuhun.

"Mene nyt, Heluna kultani, oma aemmaeni", toimitti haen ja saattoi portin suulle asti.

Tupaan mentyaeaan Nikkilaen kanssa ikkunasta katseli, kun lehmaeae ohi kuljetettiin.

Haluttomasti Heluna kulki, pysaehteli vastakynttae pitaemaeaan, ettae talutuskoeysi pingollaan taerisi. Ajaja kun piiskalla hotasi, syoeksaehti se vaehaen eteenpaein paeaetaeaen puistaen, vaan pysaehtyi taas, roenkaesi kovasti ja asettui vastakynteen.

"Tuo minua ... tuo korea peite", nauraen Nikkilaen emaentae. "Kyllae Helunalle tulee kultainen olo. No somaahan oli, kun pitikin saada se myoedyksi juuri Montinille."

"Sinne se nyt meni", sanoi emaentae ja laskeutui tyoehoensae. Tuntui oudolle ja vaehaen pahalle, aivan kuin olisi toivonut toisin olevan kuin oli. Mutta kun asia oli niin somasti ohjautunut...

Nikkilae katsoi kadulle. Tuuli lunta pelmuutteli ja ajoi umpeen pahnautuneet kohdat, ja pian oli hangen kamara taas silja niinkuin ei olisi ketaaen kulkenutkaan.

Nikkilae siirtyi uunin eteen istumaan. Puut olivat jo palaneet hiillokselle, jonka harjalla kauniit sinertaevaet liekit leikkivaet, leikkivaet--pian sammuaakseen. Ikaevae naehdae!

Oli niin hiljaista tuvassa, ettae kuului aivan selvaeen kun hiilet poksahelivat. Tuntui kuin olisi aina silloin kuullut kuolon kamppausta taistelevan viimeinen huokaus. Hiki nousi Nikkilaen kasvoille. Haen siirtyi ulommaksi uunista.

Hiillos kuorettui harmaalle karrelle, joka tummeni tummenemistaan, ja hiilet siellae taeaellae mustuivat. Muutamin paikoin oli vielae aukko, josta hiilien hehku punotti, vaan niihinkin kutoi jo harmajaa karsikuorta.

"Mikae se olikaan sen teurastajan nimi?" kysyi emaentae yht'aekkiae.

"No Rahikainen", vastasi Nikkilae yrmynae.

"Kyllae se oli somaa, ettae piti sen Pirilaen Fiinan sattua siihen", puhui emaentae itsekseen ja hymyssae suu ja silmaet raepaettivaet.

Mustana oli hiillos uunin ammottavassa kidassa, ja Nikkilae nousi ja heittaeytyi vuoteelleen, katseessa kylmae vaelinpitaemaettoemyys, kylmempi kuin ennen. Auenneeseen reikaeen teki riittaa.

11

Vaaralta oli vaellettu keskikaupungille, jossa oli liikettae. Rikkaat ja rikkaitten piiatkin ajelivat hevosilla, koeyhaet taas jalkaisin kulkivat, ja kiire naeytti kaikilla olevan. Oli joulukiire, sillae nyt oli joulun aatto ja aaton aamunahan sitae on hommaa: rikkailla vielae hirveaen paljon hankittavaa, koeyhillae kaikkensa.

Suurissa laumoissa kulkivat koeyhaet katuja, millae vasu, millae kannu, pussi tai muu riepu kaedessae, muutamilla kaikki naemae varustukset. Touhussa kulkivat paikasta toiseen, talosta taloon, kadulta toiselle, niinkuin lintulaumat syksyllae lentelevaet puusta puuhun, puistosta toiseen etsien marjaisinta puuta.

Ne olivat entuudestaan tietyt talot, joista jaettiin. Vaan ei vuosi muutoksitta mene, niinpae aina toiseksi jouluksi on joku vanhoista laehteistae kerrassaan kuivunut ja joku uusi suoni puhjennut vuotamaan: jonkun rikkaan makasiinit sulkeutuneet, toisen avautuneet. Ja sentaehden nytkin oli avut etsimisessae ja tuli turhanpaeiten naeyttaedytyksi toisissa paikoin, joista kiireellae piti takaisin palata ja rientaeae toiseen tunnettuun taloon, josta ei kuitenkaan ollut taattua saalis, olihan vain hyvaen toivon takana ja mennessae piti siis pistaeytyae yhden ja toisen pohatan kartanolla katsomassa, olisiko siellae armeliaisuus ja hyvae tahto naekymaessae.

Naein kulki joukko hajallaan, kunnes loeytyi hyvae talo, johon sitten keraeytyi kokoon kuin lintuparvi urpipuuhun. Tai jos tuli joku vastaan, joka jo tarpeekseen oli saanut ja kertoi jollekin saalispaikkansa, ja jos se oli uusi ja uhkuva laehde, niin lahti neuvottu kiireellae sinne, ja haenen mukaansa lyoettaeytyi koko lauma. Toisinaan taas yht'aekkiae erosi taestae suuresta parvesta pienempi osa omaksi seurueekseen ja lahti eri teille omilla toiveillaan, tai yhtyi tuohon toiseen, tuolla etempaenae kulkevaan.

Toisissa taloissa jaettiin lihaa, toisissa leipiae, muutamissa puuroa tai hernekeittoa. Ja saaliinhaluinen joukko tunkeili jakopaikan edustalla

raehisten ja riidellen.

Kaesiae oli kymmenittaein ojennettuna yloes ja pyytaeviae, rukoilevia sanoja lausuttiin seisossa kylki kyljessae kiinni makasiinin edessae, jonka yliseltae hyvyyttae jakavan talon renki pudotteli lihapaloja tai leipiae. Ja aina kun pala putosi, syoeksyi joukko sitae tapailemaan, survien ja tyrkaeten toisiaan, sadatellen ja haukkuen sitten sitae, joka pudotetun palan onnistui saamaan! Haen muka ei ollut tositarpeessa niinkuin muut, oli koko kesaen ollut tienistissae, sai koeyhaehoidolta apua tai jotakin muuta syytae oli. Ja syytae oli joukolla vuorostaan itsekutakin kohtaan, niin ettae jos joukon mielen mukaan olisi jaellut, niin ei olisi tarvinnut kenellekaeen antaa.

Kovempi tungos oli huoneen edustalla, josta jaettiin keittoa. Jokainen koetti etukyntein pyrkie ja astiansa ojentaa taeytettaevaeaksi. Panettelua oli kaikkia kohtaan, vaeittelyae ja riitaa.

Vaan asuinrakennuksen kamarin ikkunassa istui tavallisesti rouva katselemassa, ja jos ei millaeen muotoa joutanut koko aikaa istumaan, niin ainakin kaevi toimituksen alussa ja sitten tuon tuostakin silmailemaessae ja kuvaili mielessaeen niitae ilontunteita, joita noissa tuolla ulkona mahtoi syntyae ja olla, ja niitae Jumalan siunauksia, joita he varmaan toivottivat antajalle. Sattui aina naekymaeen joku tuommoinen, joka toista tyrkkaesi syrjae ja itse annin anasti. Silloin syntyi katsojassa viha, joka pani ajattelemaan, ettae tuo on peto, jolle ei tarvitsisi antaa ollenkaan, ei kenenkaeen, koska se semmoinen on, ettae toisilta vei. Ja kun semmoinen saaliinsa kanssa kulki pois kartanolta, niin puhkesi tuota katsellessa rouvalta karkea kurkkuaeeni, joka oli manaava:

Uuhh!

Ja jokaista menevae ja saanutta arvosteli silmae, olisiko tuon tarvinnut saada.

Oli muutamia miehiaekin. Miesten ei olisi tarvinnut saada ... ja kun kehtaavatkin tulla apua hakemaan, muutamat oikein suuria ja vankkoja miehiae...

Naein Karenin rouvakin juuri ajtteli, kun kartanolle tuli oikein suuri mies, Vimpari, ja astui kartanon alakyoekin luo, jossa joukolle jaettiin hernekeittoa. Tyhjae pussi oli haenellae lutistuksissaan kainalossa. Rouva vetaeytyi pois ikkunasta ja katseli etempaeae, kun Vimpari hetken katseltuaan kaeentyi takaisin ja meni pois toellistellen kartanon yli kulkiessaan ikkunoihin.

Naeytti oikein iljettaevaeltae mieheltae tuo Vimpari, aivan kuin mikaehaen roetkaele. Leveae oli otsa ja poskipaeet pongottivat korkealla, kasvot olivat harmajat ja karkea parran saenki leukapielessae ja huulessa. Silmaet olivat pienet, katse hidas, vaan etsivae. Tuntui rouvasta kuin olisi Vimpari katsellut, mitae ikkunasta haen yoellae parhaiten paeaesisi. Huonossa puvussa haen oli, joka lisaesi kaameutta haenen muodolleen. Nuttu oli aivan kuin paikoista tehty, tummansinisistae, mustista ja harmaista, ja muutamat paikanliepeet irti lepattivat. Housut olivat ehyet, vaan naeytti hyvin pahalta, kun lahkeet olivat vedetyt kureelle sukanvarsien alle, jotta kintut naeyttivaet hyvin ohuilta, kun vielae jaloissa oli suuret toeppeeset. Paeassae oli liasta kiiltaevae kesaelakki, jonka alta riippui pitkae tukka niskaan ja poskille korvat peittaaen. Hartiat olivat kumarat ja kaeynti notkahtelevaa.

Rouvasta tuntui oikein hyvaeltae, kun Vimpari meni.

Hyi, kun muutamat ihmiset ovat pahan naekoeisiae. Pelottaa kaukaa naehdessaeenkin niin, ettae vapisuttaa. Jos tuommoinen tulisi huoneeseen ... tai yoellae murtautuisi sisaeen. Aivanhan kuolisi kauhusta. Miksi haentae

pelottikin, ettae Vimpari joskus tulee. Hyi, oikein vaerisytti. Minkaehaen taehden piti olla tuommoisia ihmisiae. Poliisien pitaeisi hyvin tarkasti vartioida tuommoisia, sillae ne milloin tahansa voivat ahdistaa rauhallisia ihmisiae.

Soma se oli, ettae Abe oli tuollaisen miehen lapsi, ei olisi uskonut ... niin siivo ja kiltti, niin erittaein siivo.

Rouva istuessaan taas ikkunaan huusi Abea luokseen.

Abe oli niin sievae. Pienet haenenkin silmaensae olivat, vaan niin saevyisaet. Kasvoissa oli jotakin karkeata vielae, aivan kuin ei olisi ahva vielae laehtenyt, vaan niska oli valkoinen kuin lumi ja kaunis, niin kaunis niska, ettae rouva ei malttanut olla suutelematta sitae. Kaesissae oli muutamia syyliae, vaan hipiae oli hieno ja valkoinen. Ja vaikka naekyi Abessa vielae yhtae ja toista merkkiae entisyydestae, oli haenessae kuitenkin niin paljon jo sievistynyttae naeoessae ja kaeytoeksessae, ettae saattoi olla varsin tyytyvaeinen ja varsin hyvillaeaeen.

"Mitae, taeti?" kysyi haen uudelleen ja heittaeytyi taetiae vasten nojaamaan laskien toisen kaeden kaulaan ja toisella nyplien taedin roeijynnappia.

"Minae vain kutsuin sinua katsomaan, kun jaetaan apua koeyhille", sanoi taeti hymyillen, kaeaeien kaetensae Aben vartalon ympaei ja vetaeen haentae yhae laehemmaeksi itseaeaeen. Ja he molemmat katselivat sinne ulos.

Siellae oli muutamia poikia, jotka olivat entisiae tuttuja Aapolle, kannut kaedessae seisoivat odotellen ja vaehaen vaeliae pyrkien tunkeutumaan jostakin raosta joukon keskelle.

Viime jouluna oli haenkin avuilla. Vaikea oli pienten poikain saada, tiesi haen. Muutamat eivaet saaneet mitaeaeen, kun eivaet paeaesseeet laehelle. Vaan haen sai. Haen muisteli saaliitaan. Kahdestikin kaevi haen Pahlmanilta hemeitae ja monen tytoen astialla nouti haen Ursinilta puuroa. Akat aina haentae pukkivat ja toeykkivaet ja miehet noituivat ja sanoivat, ettae tuo poika on jo saanut monesti, mitae sitae muille jaeae, kun yksille annetaan. Haen vain otti...

Haen hymyili itsekseen, kun muisti miten haen tunkeutui. Ja oli melkein kuin haen nyt olisi tunkeillut tuolla noille pojille hakemassa. Kyyryssae, aivan kyyryssae pujottausi hiljalleen toisten jalkain juuritse ja sitten vasta, kun etunaeaeen paeaes, nousi pystoeoen ja ojensi astiansa... Leipiae kun jaettiin ja lihoja, niin silloin meni haen seinään vierelle seisomaan vaekijoukkoon paein, ja sitten kun pudotettiin, niin ei tarvinnut kuin kyykistya ja ottaa, sillae aikaa kun laehellae olevat siinae tyrkkivaet ja toeykkivaet toisiaan ja sotkeutuivat toisiinsa.

Ja missae jaettiin alalattialta kaedestae kaeteen ojentamalla, niin ojensi rengille kaetensae ja sanoi: vassakuu, johon lisaesi vaehaen rumaa, ettae renkiae nauratti, niin se tuippasi heti ja sanoi: tuossa on, kun olet niin viisas.

Teki mieli mennae noille pojille nyt hankkimaan hernettae heidaen kannuihinsa. Vaan kun taeti oli kieltaenyt haentae olemasta vaehaeaeekaeaeen kerjaelaespoikain ja muitten katupoikain kanssa, niin ei edes koettanutkaan pyytaeae lupaa.

Kartanolle tuli muutamia tyttoejae, heillaekin kannut kaedessae. Aappo tunsi tytoet heti ja oli sanoa ja sanoikin jo ettae; ka ... vaan taeti kysyi:

"Kenen tyttoejae nuo ovat?"

"Viion Elsa ja Ojanniemen Mari, Laemsaen Liina ja Kerin Fiina", vastasi Aappo aivan kuin jatkaen aesken keskeytetyae huudahdustaan ja hyvillaeaeen ettae sai nyt jatkaa.

Taeti ei aluksi ajatellut tyttöjen nimiaa, sillä haen katseli kahta niistä, jotka olivat sieväen naekoeisia. Toinen, suurempi, oli hyvin puettu, pienempi huonossa puvussa, saaliin kaaerittynä, vaan se oli sievämpi kuin tuo toinen, se oli kaunis. Suuret siniset silmät, pyöreäet, saeannoelliset kasvot, kehittyämaet vielä, vaan lapselle erittäin kauniit. Ja nuo silmät jo yksin.

"Kenen sinä sanoitkaan?"

"Viion Elsa, Ojanniemen Mari, Laemsaen Liina ja Kerin Fiina."

"Niin, vaan nuo kaksi: tuo jolla on sievä puku, ja tuo kaunis?"

"Viion Elsa", vastasi Abe heti sitä yhtä, vaan sitä kaunista haen tapaili, ne kun haenen naehtensa olivat yhtä kauniita kaikki, kun olivat yhtä tuttuja, ja vasta muitten taedin merkkien mukaan sai haen erotetuksi Ojanniemen Marin joukosta.

Työt kulkivat laehelle joukkoa ja jaeivaet siinä seisomaan, Elsa ja Mari kynkitysten, ja katselivat toimettomina ympärilleen.

Rouvan mielessä oli heti työt nähtyään, nuo molemmat sieväet, tulleet ajatus, että niille raukoille pitäisi antaa. Haen ajatteli panna Aben sanomaan jakajalle, että noille tytöille ensin antaa, ja vaikka Aben itsensä kaeskeä viedä työt laehelle ja omasta kadestaan antaa heille herneveillä taeytetyt kannut. Haen oli kerennyt jo ajatella, että se olisi niin kaunista ja haenen hauska nähdä tääeltä ja Abesta itsestään hauskaa. Ja sitä ajatusta haen kypsytteli yhä mielessään katsellessaan noita sieviä tyttöjä. Vain haentä alkoi vähen epäilyttäen tuo tyttö, joka oli sievästi puettu, että eihän se ollut vain jonkun varakkaamman, kun se oli niin sievästi puettu. Lahehtivaethan ne varakkaatkin lapsiaan avuille.

Ne olivat semmoisia alhaisessa kansassa...

"Viion Elsa", muisteli haen ääneen.

"Niin", vastasi Abe, luullen että taeti haenelta kysyi.

"Taeti, saanko minä mennä noille tytöille noutamaan hennettä?" kysyi haen innoissaan ja oli jo ajatellut miten haen tunkeutuisi väkijoukon jaloissa ja toisi vuoroon kullekin tytölle ja miten työt hyvillään nauraisivat haenelle, kun haen toisi, ja miten nuo muut ihmiset haukkuisivat ja toeykkisivät haentä.

Vain taeti muisteli Viion Elsa ja saikin mieleensä jotakin, josta ei kuitenkaan sen selvempää saanut kuin pimeässä kauteen saadusta oudosta esineestä, jota tunnustelee ja tunnustelee.

"Onko sillä isä?"

"Ei, sen isä on Leverissä kuollut."

"Leverissä?"

"Niin."

"Liverbuul se on, rakas Abe.--Se on siis merimiehen lesken tytär?"

"Niin, Viion lesken."

"Ai Viion, nythän minä muistan, joka kutoo kangasta?"

"Niin, Elsan äiti se kutoo."

"Joo, joo", jo nyt rouva muisti. "Joo, joo", vakuutti haen vielä. Ja nyt haen muisti Elsan, joka oli kaeynyt nauhaa kaupalla, ettae saisi _riisiryynipuuroa_ keittaa. Haen muisti nyt sen tapauksen tarkkaan, sillae siitae oli ollut puhetta rouvasvaeen seurassa. Taemae tapaushan hyvin kuvasi, miten useat ovat ylellisyyteen taipuvaisia, vaikka ei ole varojakaan, ja miten sillae tavalla opettavat lapsiaankin... Ylellinen se naeytti Viion leski olevankin, kun noin puki tyttöeaeen. Ja sitten vielä panee haenet jouluavuille.

Rouvaa harmitti melkein ja harmittikin kun sai muistiinsa, ettae Viion leskeae joku oli maininnut hyvaeksi, _jumaliseksi_ ihmiseksi. Kaikkea! Teeskentelijae varmaan oli koko ihminen...

Mitae lienevaet nuo muutkin lapset...?

"Onko sillae isaeae tuolla--mika se olikaan tuo kaunis tyttö?"

"Ojanniemen Mari."

"Niin, onko sillae isaeae?"

"Ei."

"Kuollutko se on?"

"Ei sillae ole ollutkaan, se on jalkalapsi, kauppias Tiklenin jalka..."

"Tsyy..."

Abe meni noloksi, sillae haentae aina haevetti, kun oli sanonut jotakin semmoista, jota ei saanut sanoa, ja odotti tavallisuuden mukaan taedin sanovan, ettae mikae siinae oli rumaa. Vaan taeti ei puhunut mitaeen, oli vain vihaisen naekoeinen.

Rouvaa harmitti kovasti. Semmoinen kuin Viion leski panee lapsensa jouluavuille kootakseen arkipaeivaen ruokaa runsaasti ja sitten herkutellakseen oikein rahoillaan. Ja tuo toinen ... huono ihminen ... semmoisille ei tarvitsisi kenenkaeaeen antaa.

"Taeti, saanko mennae noutamaan tytöille hernettae?"

"Ei--Abe ei mene. Ne eivaet tarvitse, se on synty semmoisille antaa. Ne ovat ..." ja rouva selitti Abelle ylellisistae, huonoista ihmisistae.

Alakyoekin ovi suljettiin, hernekeitto oli loppunut ja vaekijoukko hajautui. Ilman jaeaeeneet riensivaet kiireesti pois, juoksunkyntae, mutta jotka olivat saaneet, astelivat tyytyvaeisinae ja huomattuaan rouvan ikkunassa kiittelivaet haenelle.

Lyhyt talvinen paeivae loppui, kun juuri parahiksi oli alkanut, niin ettae se kuin kesken aikojaan olisi loppunut. Ja sen mukana loppui kiire keskikaupungillakin, ainakin kaduilla. Kulkusten helinae, jota ilma oli taeynnae ollut aivan kuin kilpaa soittaissa, oli laimennut, niin ettae yksityistae aeaentae saattoi nyt seurata paeaestae paeaehaen: siitae saakka kun se vaehaen kuulua alkoi ja koveni kovenemistaan, kunnes taas heikkeni, himmeni ja kuoli.

Vaan tiukkaa aeaentae ne pitivaet, jotka olivat aeaentae pitaemaessae. Ne oli vain yhdet, joilla oli vielä kai hirveaen paljon hommaa, vaan niillae mahtoi ollakin kauhean paljon.

Vaekijoukot olivat kadonneet kokonaan paeivaen sammuessaa, sillae makasiinien ja keittioeitten ovet olivat siihen sulkeutuneet: keskikaupunkilaisten laehimmaeisenrakkaus oli tyydytetty ja aika oli pian alkaa osoittaa

rakkautta omaisilleen ja ystävilleen sekä omalle itselleen.

Kotona oltiin siis Vaaralla joka talossa, jos ei sieltä tai taealta ollut vielä joku pienillä ostoksilla. Ja joulukuuli tuli tänne niinkuin muuallekin, aaton ilta astui sisäin.

Lasten oli lysti, koevimpienkin, sillä aina joku murunen joulukuuli pirahti pieneenkin majaan. Paljonkos sitä koevhaen lapsi tarvitsi riemukseenkin asti. Jos ei muuta ollut, niin olihan odottaa aikaa, jolloin joulukuuli sytytettiin keskikaupungilla ja jota laehteae katsomaan. Vaan monessa talossa toki Vaarallakin oli tulella joulukuuli, oikein riisirympy. Ja missä sitä sen kertansa vuodessa keitettiin, tuntui olevan oikea joulukuuli. Vaikka ei se silti lasten mielestä ollut niin oikea, ettei keskikaupungilla olisi oikeampi ollut, sillä sen he myönsivät kaeydessään toistensa luona puhelemassa joulusta.

Latun Liisan mieli vaeittaamaaen, että heillä on oikea joulukuuli, aivan oikea, ettei missä okeampi. Siihen toiset panivat jyrkästi vastaan:

"Ohoh!"

Keskikaupungilla, jossa oli joulukuusetkin!

"Onpa meilläkin", selitti Liisa.

"Tyhjä kuusi."

"Eipäen. siinä on kynttilä ja kaksi piparkakkua."

"Niin, vaan keskikaupungilla on kuusissa omenia joka oksassa ja paljon nisua ja kynttilöitä ja koreita papereita."

"Ei kelpoa kuin papereita, niitä saa apteekin tunkiolta jos kuinka paljon", vaeitti Liisa, ja tuntui kuin haen olisi voitolla.

"Vaan eipä teillä kaey joulukuuli."

"Kaeypääen, on jo kaeynyt."

Puolen paeivän aikana oli Liisa nakannut itselleen syksyllä tehdyt ruojuukset, jotka jo olivat paikoissa, aedille sakset, jotka olivat olleet viikkokauden kateissa ja etsitty mahdottomat paikat ja ihmetelty, että minne piti niitten kadota, sekä isälle kintat, jotka niinikääen olivat kadonneet eeneen aikana. Vaan Liisa ei selittänyt toisille lapsille niin juurtajaksain, katseli vain toisia, että mitäs nyt sanotte. Toisilla ei ollutkaan juuri muuta sanottavaa, kuin että nakataan joulukuuli heilläkin, vaan ei kuitenkaan missä okeampi ole niin oikea joulukuuli kuin keskikaupungilla, siellä kulki oikea joulukuuli. Millainen se oikea joulukuuli oli, ei voitu selittää, vaan se oli vain semmoinen, jota ei kukaan tiennyt, mistä se tuli ja missä se oli, mutta ei juolahtanut mieleen, miksi se ei taealla Vaaralla kaeynyt katselemassa, vaan ainoastaan herrastaloissa. Ja jos kerrottiin sen kaeyneen jossakin heikäläisessä talossa, niin ei kukaan ottanut hetkeksikääen uskoakseen, että se oli _oikea_.

Toistensa kanssa tekivät lapset liittoja, kutka ja kutka yhdessä laehteivät keskikaupungille katsomaan illalla sitten kun joulukuuli sytytetään.

Joulukuuli syttyi luonnossa. Taivas taehditty ja taehditty yhä tiheämmästi ja sitten nousi kuu, kohosi juhlallisesti taivaan ranteelta, suurena ja punertavana. Vaan kohotessaan korkeammalle puristautui se pienemmäksi, ikääen kuin soveltuakseen paremmin noitten pienten ystävien seuraan, etteivät ne niin pienuuttaan haemmaestyisi. Ja taehdet tuikkivat ja vilkkuivat innokkaasti, palavan innokkaasti tervehdykseksi. Ja maa hymyili ja ihmisten lapset iloitsivat, koevhaen lapset taealla Vaaralla.

Sillae nyt oli aika laehteae katsomaan keskikaupungille oikeaa joulua.

Parvissa kulkivat pienet retkeilijaet Vaaralta keskikaupungille ihmettelemäen ja ihailemaan. Taeaellae oli niin sanomattoman paljon katselemista, niin kaunista kuin olivat kuulleet saduissa kerrottavan kristallilinnoista. Ensimmäeltäe eivaet useatkaan nuoremista saaneet erityiseen huomioon mitaen, kirkas kokonaisuus haekaeisi huomiokyvyn, senkin mitae heillae oli. Eivaet he naehneet kuusia, ei kynttiloeitae, ei omenia, ei koreita papereita, silmae ahmusi kaikki yhdellae kertaa. Vasta kun olivat kuleksineet ja katselleet enemman aikaa ja useampaan kertaan yhdet paikat, alkoivat he naehdae missae kauneinta oli ja mitae siinae oli kaunista.

Latun Liisakin myoensi itsekseen, ettae taeaellae keskikaupungilla oli oikea joulu, kaikkein oikein. Olihan haen naehnyt ennenkin taeaellae joulun, vaan se oli unehtunut muistista ja jos ei juuri unehtunut, niin ei se niin kirkkaana kuitenkaan paistanut mielessae, ettae se olisi voinut himmentaea haenen jouluaan, johon mielikuvitus edeltaepaein valoi loistoa. Mutta miten mitaettoemaeltäe tuntui nyt yksi ainoa kynttilae haenen joulukuusessaan, kun taeaellae oli satoja, niin ainakin naeytti. Ja mitae merkitsi haenen kaksi piparkakkuaan. Eikae nuo paperit, joita taeaellae oli kuusissa, olleetkaan samanlaisia kuin oli apteekin tunkiolla, josta haen pimeaan haemaeraessae oli intoksen jaelkeen kaenyt kopeloimassa. Ja haentae melkein haevetti, kun oli inttaenykaen muille, ettae heillae oli yhtae oikea joulu kuin missae tahansa keskikaupungilla. Oli toki hyvae, ettei haen ollut nyt niitten kanssa, joille oli vaeittaenyt. Jos sattui niitae vastaan tulemaan, niin karttoi haen kohakkaa sattumasta, etteivaet pilkkaisi.

Liisa oli Viion Elsan ja Ojanniemen Marin kanssa. Heillae oli ollut jo aikoja puhe, ettae menevaet yhdessae ja vievaet Vimparin lapsetkin joulua katsomaan. Elsan taluttamana kulki Ville ja Kristiina, Mari talutti Teutoria ja loppuja veti Liisa kelmassa.

"Eikoestaeen voi missaeen muualla olla oikeaa joulua kuin taeaellae?" sanoi Liisa tovereilleen, aivan kuin joku muu joskus olisi haenelle vaeittaenyt toisin.

Elsa ja Mari vakuuttivat, ettae ei voi olla. Ja kaikki kolme aina ihmettelivaet tultuaan talon kohdalle, jossa verhottomista ikkunoista naekyi kuusi monine pienine ja monivaerisine kynttiloeineen, hedelmineen, kuivine, kauniine nauhoineen, kimallellen kullalle ja hopealle, ja kuusen laeheisydessae liikkuvaksi ihmeen sieviin pukuihin puetuita lapsia, jotka kuusesta ottivat hedelmiae tai muuta.

Tytoet viittasivat holhokeilleen.

"Katsokaa, lapset, kuinka kaunista!"

Lapset kelmassa samoin kuin talutettavatkin katselivat viitattuun suuntaan, vaan eivaet puhuneet mitaen ja hetken katseltuaan vilkuilivat muualle. Heistae oli kaikki niin kummaa, ettae joulukuusi ei ollut kummempi kuin kuutamossa kimalteleva vesitorvi jossakin rakennuksen nurkassa tai joku ohijuokseva koira. Mutta kun kulki ohi joku taehtipoikaseurue, niin silloin ojentuivat koko lapsijoukon kaedet sinnepaein ja Villestae alkain nuorimpaan asti sanoivat he:

"Aappo tuolla!"

Ja syntyi heissae levottomuus, joka oli purkautua nurinaksi ja itkuksi ja jonka tynnyttaemiseksi oli taeysi tyoe tytoellae vakuutellesaan kaikki kolme, oikein houkuttelemalla, ettei siinae ollut Aappoa. Mutta heidaen selityksensae, ettae Aappo ei taenae jouluna ole enaeae taehtipoikana, vaan kylaessae ottopoikana, ei lapsissa tuntunut, sillae he taehystelivaet kaikkialle naehdaekseen taehtipoikia ja niissae Aapon.

He tulivat Montinin luo ja siellae oli kaunis joulukuusi, tyttöjen mielestae kauniimpi kuin missaeen muualla. Ja niin kirkasta oli siellae sisaellae, ettae Ojanniemen Mari sanoi:

"Voi, voi!"

Tytoet katselivat joka taholta. Salin seiniae naekyi, ne olivat kuin ruskeaa samettia kultaneuloksilla. Ja mahdottoman suuria tauluja oli seinillae. Katossa riippui lasikruunu, jonka saermaeiset lasit kimaltelivat kauniisti. Ihmisiae liikkui edestakaisin ja olivat iloisen naekoeisiae. Ne keraeityivaet saliin ja sitten tuli sinne lapsia, tyttöejae ja poikia.

Tytoet kadulla nousivat kinoksen harjalle paremmin naehdaekseen ja siitaepae naekikin hyvaesti.

Salin ovi, joka oli vastaisella seinaeellae, aukesi ja sisaeen astui--niin, mikae lie ollutkaan. Se kumarsi ja tytoet salissa tervehtivaet vastaan niiaten. Se oli varmaan joulupukki, paeaettivaet tytoet kinoksella. Karvainen se olikin kuin pukki, vaan pystoe kuin mies. Hyvin kummallinen se vain oli. Se seisoi vaehaen aikaa yhdessae kohti, ettei kuin vaehaen paeae liikkui ja kaeaenteli molemmille puolin. Sitten alkoivat tytoet salissa raepyttaeae kaesiaeaen ja vanhemmat ihmiset nauroivat.

Tytoet kinoksella myoes nauroivat ja puristivat toisiaan, mutta kurkottivat taas kaulaansa, kun se pukki alkoi liikkua.

Suuren kontin selaestaeen pyoeraeytti pukki lattialla eteensae, siitae otti jonkun mytyn ja ojensi. Montinin rouva meni ottamaan sen ja niiasi. Pukki ojensi taas uuden ja sen meni Montinin herra ottamaan ja kumarsi. Sitten ojenteli pukki aina uutta ja milloin joku vanhempi ihminen, milloin joku lapsi kaevi tarjotun hakemassa.

Tytoet kinoksella kaula pitkaellae katselivat silmiaeaen raepaeyttaemaettae ja henkeaeaen pidaettaen.

"Vimparin Aappo!"

Aivan kuin yhdestae suusta huudahtivat sen tytoet, ja lapset kerkassa samoin kuin Ville, Kristiina ja Teutori, jotka seisoivat kelkan vieressae, alkoivat silmaellae ympaerilleen ja kun eivaet mitaeen Aapon naekoeistae naehneet, niin suu auki toellistelivaet tyttöejae. Hetken peraestae muuan joukosta kirahti ja kohta koko kelkkakunta oli aeaenessae, johon yhtyi pian Teutori ja sitten Kristiina ja lopuksi Villekin. Mitkaeaen puheet eivaet nyt auttaneet, lapset eivaet ottaneet kuuleviin korviinsakaan ja tuskinpa lienevaet kuulleet omaa aeaentaeenkaeaen, yhteisiaeaeni oli niin vahva.

Liisan taeytyi ottaa kelkan jutkosta ja laehteae vetaeae kituuttamaan, juosten aluksi lasten tynnyttaemiseksi, Mari ja Elsa talutettaviensa kanssa reppasivat jaeljessae. Sillae tavoin hynttyytettyaeaen jonkun matkaa tyyntyivaetkin lapset, ettei kuin silloin taelloein kuului joku nikonsekainen nyhkytys jostakin ryysylaejaestae.

Tytoet saivat nyt aikaa puhella keskenaeaen. Aaposta oli puhe.

Miten haen oli kaunis niin sievaessae puvussa... Mahtoi haenellae olla hauska ...

Ja saunassa kertoivat tytoet vanhemmille ettae he olivat naehneet Aapon Montinilla. Lapset joille oli toimitettu leipaepala kaeteen, eivaet olleet tietaevinaeaenkaeaen enaeae, vaan vanhemmat naurusuin ja uteliaina kuuntelivat.

"Ja Aappo kumarsi niin sievaesti", selitti Liisa, ja Ojanniemen Mari sanoi:

"Voi, voi".

"Aapolla oli musta takki."

"Hyvin, hyvin sievae."

"Voi, voi, ja oikein kaulus kaulassa, voi, voi."

"Niin, niinkuin herraspojilla."

"Niin, voi, voi."

Ja selittivaet he kaikki mitae olivat kerenneet Aaposta huomata ja minkaelaista oli siellae, jossa Aappo oli. Kaikki olivat niin iloissaan, vanhemmat tietysti ensin, kun ei vain Vimpari kaikkein ensin.

Haen ainakin hymyili koko voimallaan tyttöjen kertoessa ja katsoi aina vaehaen paeaestae vaimoan sillae katseella, ettae: kuule aeiti, kuuletko aeiti!

Vimpari oli niin hyvillaeen ettei saanut senkaeaeen vertaa sanaa suustaan. Haen oli aivan kykenemaetoen ilmaisemaan sanoilla ajatuksiaan, mutta silmaet loistivat ja niissae paeilyi vedet. Salaa pyyhkaeisi haen muutaman kerran poskille norahtaneet kyyneleet, mutta niitae pyrki tulemaan toisia ja haenellae oli muutenkin niin vaikea olo, ettae haen pistaeytyi ulos tynnyttelemaeaeen.

Vimpari ei ollut saanut mitaeaeen avuilla kaeydessaeaeen, ei kerrassaan mitaeaeen. Taloihin sisaelle ei ilennyt mennae, eikae olisi paeaessytkaeaeen, sillae joka talossa oli keittioen oven suulta avain poissa. Taas jakopaikoissa ei haen ilennyt ryoestaeae eikae toraan ruveta, muuten ei saanut. Neuvotonna oli haen kotia tullut, mieli musta kuin sysi ja raskas lyijy. Jumalan jyvaeae ei ollut ja pitkaet Jumalan juhlapaeivaet edessae. Lapset itkivaet naelkaeaeensae, sen paremminkin olisi kestaenyt, vaan heidaen pyytaevaet katseensa, niitae ei voinut karttaa ja ne ovat voimakkaammat kuin kovin huuti. Ja vaimo raukka, joka oli odottanut ja toivonut...

Herra Jumala ... Auta, hyvae Jumala... Sinaehaen annat rikkaillekin, muista koeysaeae kurjaa...

Mutta siitaekaeaeen ei ollut toivoa, vaan naeitaet lauseita kertasi haen seisoessaan portailla nojaten Nikkilaen tuvan seinaeaeen, uskaltamatta laehteae sisaelle saunaan.

... auta ... auta ... auta.

Haenen katseensa kulki tarkasti kuun valossa kimaltelevalla hangella aivan kuin etsien kiiltaevaeae hopearahaa.

... tai laehetae tappava tauti.

Mutta kuitenkin pelkaesi haen, jos siellae saunassa on joku kuollut.

"Jopa isaekin tulee", lausui vaimo iloisena, josta Vimpari oli aivan raivostua. Karkea kiroussana oli pudota haenen huuliltaan ja toinen oli valmiina sen takana. Lapsillekin ajatteli haen karjaista, ettae olkaa hiljaa, minae taon sen paeaeen seinaeaeen, joka ensiksi aeaentaeae. Mutta jokainen lapsi aeaensi iloisella, niin soinnukkaalla ylimmaen tyytyvaeisyyden aeaenellae: isae! Ja kaesiaet ojennettiin:

"Isae, katsokaa."

Heillae oli jokaisella korppu kaedessae.

Vaimonsa naeytteli, mitae oli tuotu: leipiae, herneitaet, lihaluita, piimaeae ja jauhoja Kurolasta ja Latulta ja Viion leski lapsille korpun kullekin.

"Jumala siunatkoon niitae hyviae ihmisiae", lausui vaimo. Istuttuaan hetkisen vasta selveni Vimparille todellisuus ja sittenkin pysyi haen kauan tynnenae.

"Minae en saanut mitaeaeen", sanoi haen jurosti.

"Onpa meillae taas tarpeemme. Jumalalle kiitos avustaan."

"Vai Kurolalta ja Latulta tuotiin, ja Viion leski?"

"Niin, en olisi osannut odottaakaan."

"En minaekaeaeen", ajatteli Vimpari, vaikka ei aeaeneen ajatustaan saanut. "En osannut ajatella mistaeaeen. On se Jumala hyvae."

Sydaemensae alkoi laemmetae, mieleen pulputa iloa, joka taeytti sen hiljalleen reunojaan myoeten. Ja nyt se nousi yli partaitten.

Haen pelkaesi, ettei haen voi pidaettaeae tulvivaa mieltaeaeen.

Pihalla, yksinaeisyydessae, kehtasi haen antaa kyynelien juosta. Ja siitae tasaantui mieli.

Miten kirkkaalta naeytti nyt maa ja taivas ja kaikkialla akkunoista pilkoittavat tulet ystaevaellisiltae! Oli niin hiljaista.

Haen loi kuin salaa silmaeyksen yloes taivaalle, pikimmaeltaeaeen katsahtaan aivan kuin ujustellen. Ei haen pannut kaesiaeaeen ristiin, ei sanonut sanaakaan, ei edes selvaeae ehyttae ajatusta kokoillut kiittaeeessaeaeen Jumalaa. Haen oli kiittaemaettoemaen naekoeinen kuin ujosteleva lapsi, vaan haen tunsi kiitollisuutta.

Saunasta alkoi kuulua hiljainen, hempeae-aeeninen veisuu, ja aivan kuin olisi pelaennyt hiljastuvansa riensi haen kiireesti sisaeaeen yhtyen virteen ennenkuin paeaesi saunaan sisaeaeenkaeaeen.

Vanhempien veisatessa vakavina istuivat lapset yhdessae koossa ja kuiskivat:

"Nytpae on joulu."

"Ja lysti."

Intettiin sitten kenellae heistae hauskin on. Muuan pienemmistae, joka oli antanut puolen korppuaan saeaestoeoen huomiseksi, sanoi haenellae olevan niin lystin, ettei Jeesuksellakaan ole niin lysti. Toiset kuitenkin tuntuivat pitaevaen sitae mahdolltomana.

Puuhaa oli Elsallakin ollut joulua varten ja haen odotti oikein hauskaa joulua. Mitaeaeen erityistae haen ei kuvitellut, vaan odotti vain ylimalkaan jotakin erikoisempaa, jotakin vain, joka varmaan oli tulossa. Kaikkihan joulusta puhuivat kuin erinomaisemmasta ainakin ja kaikilla oli joitakin aikeita tahi toimia jouluksi, muutamilla jo monta viikkoa ennen. Hekinhaen aidin kanssa olivat jo kesaellae paeaettaeneet keittaaee ensi jouluna riisiryynipuuroa ja sitae varten jo silloin aiti pani viisikolmattapennisen saeaestoeoen paperikaeaeeryssae piirongin pieneen laatikkoon isae vainajan kirjelippaaseen. Kuta lahemmaeksi joulu joutui, sitae useammin mieleen muistui riisiryynipuuro ja sen suuremmaksi joulun

juhlallisuus kasvoi kuin myöes kiihkeammaeksi sen odotus.

Ja pariapa viikkoa ennen alkoivat Elsan omatkin hommat. Haen kutoi Nikkilaen emaennalle sukkarihmat. Ne olivat parissa paeivaessae valmiit, vaan sitten vielä Nikkilaelle kalvosimet. Nekin joutuivat hyvissae ajoin. Sitae hauskempihan oli ajatella joulun tuloa, kun oli valmista. Eikae aika valmistuksiin naehden tuntunut pitkaeltae, kun oli niin paljon vielä hankittavaa: Vimparin kaikille lapsille, itsekullekin heistae jotakin, ja Vimparin vaimolle ja Vimparille. Aeidille myoes. Haen mietti myoes Ojanniemen Marille ja Marin aeidille jotakin lahjaa ja Tolo Mikolle. Halu haenellae oli antaa joku lahja rovasille, kummilleen (jota ei ollut naehnyt kuin kirkossa), ja Montinin rouvalle. Se jaei paljaaksi haluksi, sillae haen ei osannut edes kuvitella, mitae naeille arvokkaille henkiloille antaisi, ja paljaaksi toivomukseksi muut paitsi lahjat Vimparin perheelle, sillae muille ei haen kyennyt saamaan. Vimparin Teutorille oli haenellae joululahjaksi vanha aapisensa ja muille lapsille joku esine leikkikalugarastostaan, josta suurin osa menikin lahjoihin. Vimparin vaimolle sai haen aeidiltae vanhan hameen, jonka aei antoi Elsalle ehdolla haenen edeltaepaein kysyae Vimparin vaimolta, etteihaen taemae vain pahastu. Vimpari oli ilman jaeadae. Aeidillae oli isossa arkussa miehenpuolen takki, vaan sitae ei aei suostunut antamaan ja sanoi, ettae se on pienikin Vimparille. Vasta viime paeivinae sai Elsa tietoon lahjan haenelle: Nikkilaeltae puolipitoisen lammasnahkalakin. Siitae oli sitten paeaeen vaivaa, mitae haen muille antaisi, ja puuhaahan se oli sekin.

Aaton aattona oli siivoustyoetae, kamarin lattian kuurausta ja mattojen puistamista. Ja saman paeivaen illalla he Ojanniemen Marin kanssa valmistelivat avuille laehtoeae aattoamuna, josta jo kauan ennen oli ollut puhetta heillae. Elsa laehti vain kumppaniksi Marille ja heillae oli puhe, ettae jos paljon saavat, niin antavat kaikille. Paljon he toivoivat saavansakin, niinkuin se tyttoe, josta Mari oli tiennyt kertoa. Se tyttoe oli rukoillut aatonaattoiltana Jumalaa ja aaton aamulla heraetessaeaeen, ja kun laehti avuille, niin oli ensimmaeisestae talosta heti saanut niin paljon, ettae ei ollut jaksanut kantaa, vaan oli pitaenyt kella hakea. Sillae tytoellae oli riittaenyt antaa sitten kaikille koeyhille. Ei ollut loppunut, vaikka kuin paljon olisi jakanut leipiae ja lihaa ja herneitae ja kaloja ja kaikkea mitae se oli saanut, ja kaikkea se olikin saanut. Lihapalanenkaan ei ollut pienentynyt, vaikka kuin paljon olisi leikannut, ja kun limpun oli se tyttoe antanut jollekin, niin oli sijaan heti ilmestynyt toinen. Herneitae kun oli vasusta mitallisen ottanut, niin oli vasu jaeaanyt sittenkin kukkuralle, niinkuin oli ollutkin. Maitoa kun kannusta kaasi, niin oli kannu heti parrastasalla, kun pystoeoen nousi. Tyttoe oli vain aina siunannut, kun oli antanut. Heillaekin oli kelkka kysyttyna valmiiksi. Mutta kukaan ei tiennyt taestae heidaen hommastaan, jolla he aikoivat ilahduttaa kaikki. Mari se varsinaisesti taetae puuhasi ja oli enempi siihen kiintynyt kuin Elsa, joka kyllae oli asiasta huvitettu ja sen taehden hyvinkin toimessa, vaan piti aivan kuin eri asiana joulun mukana tulevan ilon ja hauskuuden, tuon erinomaisen, jota haen odotti, sillae se oli kotoista, haenelle ja aeidille vain, ja se oli kuin tuon riisiryynipuuron mukana.

Aattoamulla kun haen heraesi, tavallista varemmin, tuntui kuin tuo, mitae haen oli odottanut, olisi nyt hyvin laehellae, aivan kuin tuolla ulkona, tuolla kadulla, josta kuului kulkusten helinaeae, jotka helisivaet erilailla kuin ennen ja tuntui aivan kuin joulu olisi ollut laskeutumassa kartanolle valkenevan paeivaen kanssa.

Elsa oli rukoillut aamulla heraetessaeaeen hartaasti ja toivolla--avulla kaeynnin vuoksi. Taemaeakin asia innostutti nyt haentae enemman kuin ennen. Tuntui aearettoemaen hauskalta jakaa kaikille. Tolpan muori, joka kesaellae oli haekillae vahtina, Priita Kaisa, joka raukka on niin vaivainen, sokea Olli, Kero Tapani ja kaikki koeyhaet tulevat pyytaemaeaeen ja he antavat oikein paljon heille kaikille ja ne kummastelevat, kun ei lopu mikaeaeen, vaikka kuinka paljon antaisi.

Taestae he keskustelivat toimesta Marin kanssa, kun varhain vielä haemaertaeissae laehtivaet avuille. Naein varhain laehtivaet he sen vuoksi, ettae ei tarvitsisi muitten sitten mennaekaeaeen keskikaupungille, eikaehaen kukaan sitten heiltäe huolisikaan, kun olisivat jo muualta jo saaneet. Niin, eikae tiennyt jos joillakuilla muilla tytoeillae oli sama aie kuin heillae, jos joku muukin tiesi tuosta Marin kertomasta tytoestae.

Muut olivat jo ehtineet palata jouluavuilta, kun Elsa ja Mari astelivat Vaaralle paein. He itkivaet molemmat, varsinkin Elsa. Yhteiseen paeaetokseen olivat he siitae tulleet, ettae ovat jotakin syntiaet tehneet, kun Jumala ei antanutkaan mitaeaeen. Vaan Mari intti, ettei haen ole tehnyt mitaeaeen, haen oli aivan varma siitae, jonka taehden Elsa uskoi, ettae syy oli haenen, ja sitae haen itki.

Mitaehaen syntiaet haen oli tehnyt?

"Et ole uskonut rukoillessasi?"

"Uskoin minae."

"Olet ollut tottelematon aeidillesi?"

"En ole nyt ollut, joskus ennen olen ollut, vaan aina olen rukoillut sen anteeksi."

Ei Marikaan voinut saada selville, mitae syntiaet Elsa oli tehnyt, vaan jotakin haen oli tehnyt, se vain varma oli, ja sen uskoi Elsakin.

Marista erottuaan asteli haen hiljalleen kotia paein ja mietti, mieli katkerana. Selvaeae ei haen voinut synnistaeaeen saada. Mutta jos aeiti tiesi, kun haen sille kertoo. Varmaan aeiti tietaeaeen.

Se ajatus huojensi vaehaen mieltae, vaikka vielä pelottikin, ettae jos on tehnyt kukaties suuren synnin. Ja rauhattomana kiirein askelin lahti haen kotia.

"Missae sinae lapsi kulta olet koko paeivaen ollut? Et ole syoenyt einettaet et puolista. Riisiryynitkin ovat vielä noutamatta ja puuro pitaeisi olla kohta tulella."

Olikohan riisiryynipuuro syntiaet?... Se on syntiaet... Ne pakanarouvathan kesaellae sanoivat...

"Aeiti, eikoe riisiryynipuuro ole syntiaet?"

Elsa teki sen kysymyksen melkein itkuaeenellae ja haetaeilevaesti.

Aeiti naurahi, katsoi pitkaestaeaeen Elsaa ja muuttui vaehitellen vakavan naekoeiseksi.

Elsa tuli vakuutetuksi, ettae syntiaet se on, vaan aeiti ei ole sitae huomannut. Haen selitti, ettae he Marin kanssa, vaikka olivat rukoilleet Jumalaa, eivaet olleet saaneet ollenkaan jouluapua. He olivat jotakin syntistae ajatelleet tahi tehneet.

Aeiti kuunteli miettivaeisenae.

"Ei keitetae, aeiti", kielsi Elsa varoittelevasti ja paeaettaevaesti.
"Annetaan raha Marin aeidille."

Viion leskestae tuntui tyttaeren puhe kummalliselta. Ei vanha ja vakava ihminen olisi noin ymmaertaenyt puhua ja ajatella. Tuo oli varoitusaeeeni haeneltaet, joka naekkee kaikkein aivoitukset.

Viion leski huomasi syntisyytensae. Haen oli ajattelemattomasti ja

kevytmielisesti tehnyt: joulujuhlalta olisi tehnyt miesvainajansa muistojuhlant. Sitae vartenhan haen oli puuhannut puuroa ja niinkuin nyt huomasi: kaikki. Se joului, jolloin miesvainajansa oli kotona, oli ollut haenen ajatuksissaan taetae joulua vastaan ottaissa. Miten vain voi, oli haen koettanut asettaa huoneessa kaikki niinkuin ne olivat silloin. Taellae tavoin haen joulun olisi viettaenyt, jota tulee viettaeae muistoksi vain siitae suuresta ilosta, joka taenae joulupaeivaenae on valmistettu kaikelle kansalle. Haen olisi viettaenyt sitae turhuudessa ja ylellisyydessae– ylellisyydessae, sillae ilman juhlaruokaa tuli toimeen, kun oli paljon ihmisiae, joilla tuskin oli kunnolla leipaepalaa suuhunsa.

"Ostetaan leipaee sillae rahalla Marin aeidille, haenellae lienee tarve, kun ette saaneet mitaeen", sanoi aeiti hyvaeillen Elsaa hellaeesti ja aivan kuin anteeksi pyytaen jotakin.

Elsa oli asialle heti valmis, sillae se muutenkin olisi mieluinen asia ollut, vaan vielae enemmaen sen taehden, ettae haen sai naein jotenkaan korvatuksi sitae vahinkoa, jonka haen mielestaeaeen oli saanut aikaan Marille. Taemaen asian toimitettuaan jakoi haen muutkin lahjansa. Se oli hauska toimi, niin hauskaa mennae hiljaa oven taakse, yhtaeekkiae raottaa ovea ja viskata lahja sisaeaeen ja sitten juosta joutuin pois. Mutta kun kaikki oli lopussa, niin tuntui kuin olisi joulukin jo loppunut ja aivan noin yhtaeekkiae. Vielae tosin oli odottaa aikaa, milloin keskikaupungilla joului sytytetaeaeen, ja se hiukan mieltae kiinnitti, vaan siinaekaeaeen ei ollut enaeae sitae viehaetystae kuin muutamia paeiviae sitten, kun Marin kanssa liitot tekivaet yhdessae laehteakseen katsomaan, ja varsinkin eilletaein, jolloin Latun Liisa yhtyi joukkoon ja paeatettiin ottaa Vimparin lapset mukaan.

Aeiti oli jo aikoja sitten herennyt kutomasta. Valkoinen vaate oli levitetty kankaan yli, niinkuin aina sunnuntaiksi, mutta muuten oli niin paljon erilailla kuin tavallisina pyhinae. Aeidin tohvelitkin olivat kokonaan piilossa samoin kuin muutkin tyoevaatteet. Rukki oli viety vinnille ja kaikki tyoeaseet pois naekyvistae korjattu. Kaikkiae esineitae oli siirretty ja asetettu jaerjestykseen. Ikkunoissa oli puhtaat kartiinit, piirongin paeaeellae valkoinen liina ja saengyn paeaeellae aesken pesty ja silitetty peitevaate. Ja kun oli siivottu perinpohjin, oli ilma kevyt ja raitis. Minkae Elsasta tuntui tavallista erilaisemmalta nyt, sen ikaevaempi ja oudompi oli. Oli aivan kuin jotakin olisi ollut poissa ja joka ei enaeae tullut, vaan jota tuntui olevan kaikkialla muualla.

Oli niin hiljaistakin nyt ulkona ja taeaeellae sisaellae. Aeiti puuhaili pientae, mitae vielae oli, ja pimeaen tultua istui kartanon ikkunan aeaereen katsellen ulos kirkastuvaan kuutamoon. Elsa meni vierelle seisomaan nojaten aeitiin ja kaesi aeidin kaulalla. Heillae ei ollut mitaeaeen puhelemista.

Saunan pienestae ikkunasta naekyi savustuneen lasin laepi himmeae valo. Elsasta tuntui kuin olisi Vimparilla siellae saunassa ollut erinomaisempaa, hyvin hauskaa. Mutta Lampisella tuolla oli kirkasta ja siellae haeaeatettiin toimessa, naeki varjoista.

Olikohan siellae riisiryynipuuroa?... Oli kait, kun siellae syoetiin muulloinkin sitae...

Sinne jaei Elsan silmaet ja ajatuksensa alkoivat hakea aivan omin valtoinsa. Tietaemaettaeaeen haen aeaeneen lausui vihdoin:

"Kun isae elaeisi vielae!"

"Haen elaeae, kultani, Jumalan luona taivaassa. Ja sinne paeaesemme mekin, kun elaeemme rakastaen Jeesususta, jonka syntymaejuhlaa me nyt vietaemme", vastasi aeiti vaeraehtelevaeellae aeaenellae ja nousi istumasta toimittaen lamppuun tulen ruvetakseen lukemaan. Haen luki aeaeneen Testamentista Jeesusksen syntymisestae.

Siinae oli kaunista Elsan mielestae. Haen oli lukenut siitae koulussa ja opettaja selittaenyt, niin ettae haen muisti osan luvusta ulkoa, vaan ei se ollut koskaan painunut huomioon niin kuin nyt. Haenen ajatuksensa tarttui muutamaan kohtaan, siihen kun enkeli puhutteli paimenia. Ja sitae haen jaei kuvailemaan. Oli viheriae lakeus, niinkuin sileaeae ketoa, jonka toisessa laidassa oli korkea metsaekunnas. Siellae istuivat paimenet, karja lepaeili kedolla, hyvin paljon lampaita niinkuin muutamassa kuvassa oli naehnyt. Paimenet olivat nuoria, kauniita poikia, kapeat kasvot ja suora nena. Heillae oli kaeyraepaeiset kepit kaedessae. Metsaestae tuli enkeli, jolla oli lumivalkoiset kimaltelevat siivet ja sininen silkkipuku, pitkae keltainen kiharatukka, otsa valkoinen. Haen tuli paimenten keskelle. Koko taivas punotti kauniin vaerisenae, kuin vaelistae kesaeiltoina taivaan ranta, ja metsaessae punotti puitten vaelitse. Enkeli puheli paimenille ja sitten ilmestyi pieniae enkeleita punaisissa puvuissa puitten latvain korkeudelle ja lauloivat kauniisti, ettae oli kuin urkujen soittoa kirkossa. Vaehitellen kohosivat ne, suuri enkeli heidaen keskellaeen, yloes pilviin, josta vielae laulu kuului hiljaa.

Elsa halusi lukea taemaen luvun Nikkilaellekin, joka nykyaeen usein oli luettanut haenellae Testamenttia.

"Nyt minae Nikkilae luen teille kaunista."

"No lueppas", sanoi Nikkilae hyvillaeen, ja emaentae varsinkin oli hyvillaeen toimittautuen ihan Elsan viereen istumaan ja alkoi nyoekytellae ruumistaan, ennen kuin Elsa ehti lukemistaan alkaa.

Elsa alkoi lukea innolla, vaan luku heti tuntui vastenmieliseltae. Alku oli pitkaeltae ikaevaeae, ja haen kiirehti lukemista aivan kuin juosten olisi pyrkinyt tuolle kauniille paikalle. Mutta kertomuksen kohta oli taestae lyhyt, eikae sillae tavoin kuin Elsa olisi sen halunnut. Ja sitten heti tuli muuta, sotajoukoista (haen oli naehnyt vain kasakoita ja pelkaesi niitae) ja sitten semmoista, jota haen ei ymmaertaenyt. Lopetettuaan lukemisensa oli haen nolo aivan kuin olisi haentae moitittu.

"Kiitos, kiitos, minun hyvae enkelini", sanoi isaentae, ja emaentae taputteli Elsaa poskelle ja hyvaeili enemmaan kuin koskaan ennen.

Se kuitenkin ei mieltae nostanut entiselleen, niin ettae Elsa laehti heti kuin kyllaestyssissaeen pois. Tyytymaetoennae istahti haen poeydaen paeaehaen, jonka aeaeerssae aeiti aeaeeneti luki postillaa. Haen rupesi muistelemaan tuota entistae kuvaa, vaan ei saanutkaan enaeae sitae mieleensae. Painoi silmaensaekin umpeen, vaan ei haen sittenkaeaeen paeaeessyt Bethlehemiin. Kasakkajoukko ajoi esiin laulaen ja yksi nauraa virnistellen loei rumpua. Kun haen suuttuneena karkotti kasakat, niin tulivat taehtipojat kummallisissa puvuissaan, viikset noella tehty ja posket maalattu tulipunaisiksi, murjaanien kuningas oli noettu aivan mustaksi. Ne lauloivat laulunsa toivottaen rauhallista ja iloista joulujuhlaa, kertoivat kertomuksensa, tekivaet temppunsa, pyysivaet rahaa tai taehteen kynttilaeae, lauloivat kiitoksensa ja toivottivat rauhallista hyvaeae yoetae, niin ettae kaikki kaevi jaerjestaeaeen alusta loppuun. Sitten laehtivaet kolisten, nauraa kikattaen tahi toisiaan vihaisesti survien ja muutamat kiroillenkin. Tuo vallaton kuva pyrki uudelleen mieleen. Elsa koetti silmiaeaeen umpeen puristaen vain ajatella Bethlehemiae, vaan taehtipojista tuli mieleen kuningas Herodes, joka surmautti kaikki kahdenvuotiset poikalapset ja jolle knihti toi verisen sydaemen miekkansa kaeressae.

Elsa hylkaesi koko Bethlehemin kuvittelun yrityksen, kun siitae ei kuitenkaan tullut mitaeaeen. Mutta ei ollut sitten mitaeaeen jota olisi ruvennut miettimaeeen ja ajattelemaan.

Oli niin ikaevae, eikae koskaan ollut naein tyhjaeltae tuntunut.

Minkaehaenlaista oli keskikaupungilla? Viime jouluna haen oli ollut kipeae,

niin ettei haen silloin ollut katsomassa, eikae haen sitae edellisistae muistanut muuta kuin paljon kynttiloeitae ja kimaltelevan kuusen. Uteliaisuus kiihdytti, vaan aikaa odottaa tuntui sitae ikaevaemmaeltae. Ei tiennyt miten sen kulumaan saisi. Oli miettinyt mennae uudelleen Nikkilaen puolelle, vaan sekin tuntui niin vastenmieliseltae. Eihaen siellaekaeaaen ollut ollut mitaeaaen. Jos kiusasi Nikkilaeeae jotakin kertomaan. Siihen oli Nikkilaee tullut haluttomaksi, ja kun Elsa oli tiedustellut syytae, niin oli sanonut:

"Tosi on rumaa ja kaunis valetta."

Suurella kaerttaemisellae sai haenet kertomaan, kun kiusasi pitkaen aikaa. Sentaehden kertominen oli melkein jaeaaenyt kerrassaan, ja kauan siitae olikin, kun Nikkilaee viimeksi kertoi.

Siitae kertomuksesta ei Elsa ollut pitaenyt, sillae siinae oli kaunis kuninkaan poika ilkeae ja ruma hyvae, olisi pitaenyt olla kaunis ja hyvae ja ruma paha. Sentaehden ei Elsa ollut senjaelkeen kertaakaan pyytaenyt Nikkilaeeae kertomaan.

Jos nyt pyytaeisi ja haen rupeaisi, niin kertoisi taas sellaista ikaevaeaae, niinkuin viime kerrallakin, jolloin itketti kauan aikaa, kun se kaunis kuninkaanpoika oli niin ilkeae ja rumaa oli saeaeeli. Ei, ei haen tahtonut kuulla semmoista, vaan haen kuitenkin paeaeetti laehteae kaeymaeaaen Nikkilaen puolella, muuten vain.

Uuni oli laempiaemaessae. Se valaisi vastaisen seinään, vaan perimmaellae sivuseinään puolella oli pimeaaen haemy, kun lamppu oli sammutettu tarpeetta palamasta, Nikkilaee istui tuolilla tulen aeaerellae mietteissaeaaen ja emaeentae peraeseinaellae sohvalle nyoekkaesten ja kaesi poskella. Ei kuulunut muuta aeaentae kuin palavien puitten raeiske. Entisestae eroavaa ei huomannut muuta, kuin ettae lakkipoelkky oli loukkoon joutanut ja kaikki nahkapalaset, joita muulloin oli ympaeeriinsae joka paikassa, olivat nyt aivan naekymaettoemiin menneet!

Taeaeellae Elsasta tuntui joululta vieläe vaehemmaen kuin heidaen kamarissaan. Niin ettae teki mieli ovelta palata takaisin, kun tuntui ettae kotona kuitenkin oli hauskenpi. Sitae paitsi aina kun haen muulloinkin tuli kaeymaeaaen Nikkilaen puolelle, oli haenellae heti jotakin sanomista, vaan nyt oli haen kuin outo, joka ujostelee ja vierastaa.

"Noo Elsa", lausui Nikkilaee tarkoittamatta mitaeaaen, hyvaeiilyn vuoksi vain.

Elsa siirtyi Nikkilaen luo ja jaei haeneen nojaten katselemaan uunissa leikkiviae liekkejaae ja poukkia, jotka vaeliin singahtivat kauas keskilattialle ja siinae sammuiivat mustaksi hituseksi. Mutta pian tarttui katse halkojen vaelissae hehkuvaan hiilokseen, siirtyen vain silloin taelloein johonkin phisemaeaaen puhanneeseen tulenkielekkeeseen tahi pikimmaeltaeaaen saattoi jotakin suurempaa poukkaa. Korvia hyvaeiili palavien puitten pauke ja raeiske ja lieskan humina. Niin ettae ajatusten oli helppo liikkua ja keikkua vapaina ja irrallaan kaikista ohjaksista. Molemmat tuijottivat uuniin, Nikkilaee ja Elsa, ajellen ajatuksillaan.

Nikkilaee ajatteli menneitae jouluja, varsinkin merkillisimpiiae. Semmoinen oli ensimmaeinen joulu naineena miehenae. Haen oli nuori tyoemies, terve ja iloinen. Vaimonsa oli semmoinen tytoen tylleroe, hymyhuuli ja naurusuu, sievae tihrusilmae... Se oli iloinen joulu, juhla jos juhla. Lipeaeakalat ja riisiryynipuurot. Niitae herkkuja oli joka joulu, kun haen oli vieläe tyoemies. Sitten taas ensimmaeinen joulu, kun oli jo poika perheen jatkona ja ilon teraeaaen. Janne sommitteli silloin ensimmaeisiae sanoja: isae, aeiti. Sitten ensimmaeinen joulu taessae talossa, omassa talossa. Elaemae sievaeae kuin siilkilanka. Oli se aikaa! Utterasti ja lujasti piti tyoetae tehdae, vaan mikaes oli tehdessae, kun oli voimia ja kykyae. Siltipae tuntuikin sitten levaehdys leudolta kuin siimekseen paeaeestessae kesaen paahteella. Joulu oli joulu. Ja nyt naein!

"Nyt on joulu", sanoi Nikkiläe Elsalle puheisiin paeaestaekseen ja siten irrallleen siitae, mihin ajatukset taas pyrkivaet.

"Niin.--Kuulkaa, Nikkiläe, onko riisiryynipuuro syntiae?"

Nikkiläe purskahti nauramaan ja Elsa joutui haemilleen. Haen oli muistellut sitae joulua, kun isae oli kotona, jolloin keitettiin riisiryynipuuroa heillaekin. Jos se oli syntiae ja isae hukkui sen taehden. Mutta miksi ei myoes aeiti kuollut ja haen, jos se syntiae oli?

"Mitae sinae naurat?" tuli emaentae kysymaean, kun Nikkiläe nauroi kykenemaettae hillitsemaean itseaeen. "Kysyppaes meidaen aeidiltaekin", kehotti Nikkiläe Elsa.

"Niin, ettae onko riisiryynipuuro syntiae?" huusi Elsa emaennaelle vielae haemillaeen vaehaen.

Emaentae toellisteli pitkaean ja tyhmaen naekoeisena, katsoi vuoroon Elsa ja vuoroon Nikkiläe ja viimein kysyi:

"Mitae se oli, minae en oikein kuullut?"

Nikkiläe kertasi kysymyksen semmoisenaan.

"Elkaeae te minua vanhaa narratko", sanoi emaentae leikillisen naekoeisena. "Riisiryynipuuro syntiae, vaehaet kai se Elsa semmoisia kyselee, hihi hihi, te joukkoa olette."

Nikkiläe alkoi Elsalta kysellae, mistae haen sellaisia mietteitae on saanut, ja Elsa selitti takitilaan. Nikkiläe vuorostaan kertoi vaimolleen Montinin rouvan Elsalle selittaeneen ylellisyydeksi riisiryynipuuron ja synniksi tuominneen.

"Vai niin, vai niin", arveli emaentae vakavaksi muuttuen. "Tottapa se sitten on, kyllae Montinin rouva tietaeae, haen on jumalinen ihminen."

Sitae yhae supattaen istui emaentae sohvalle ja alkoi miettiae asiaa. Siinaepae oli taas muuan synty, jota hekin olivat harjoittaneet. Ylellisyys on suuri synty, ylensyoeminen ja ylenjuominen. Niin on ihminen sokea. Haenkin oli tuuminut laittaa taksikin jouluksi riisiryynipuuroa, vaan jaei kun ei saanut maitoa tarpeeksi. Ja taehaen asti ei ollut mennyt yhtaeen joulua, ettei ollut puuroa. Emaentae huokasi kallella paein sen vuoksi, kun ennen oli ollut, mutta ei nyt ollut, lausui haen iloisena:

"Olipa toki hyvae. Se oli niin viisaasti ohjattu, ettei saanut maitoa."

Nikkiläe katsoi vaimoan pitkaean, paeaesti syvaen huokauksen, niin ettae lyyhistyi kokoon aivan kuin kutistuakseen kerrassaan.

Aeiti raukka, aeiti raukka... Hyvae Jumala, ota minultakin _jaerkeni_, jos tarpeelliseksi katsot saeilyttaeae minussa hengen kipinaeae... Armahda sillae _minua_ laupeutesi taehden, joskin vanhurskauttasi tahdot minussa osoittaa muille pahoille pelotukseksi...

"Rukoiletteko te, Nikkiläe?"

Nikkiläe hymyili samalla tavalla kuin Elsa oli haenen naehnyt usein ennenkin hymyilevaen ja joka oli haenestae niin pahan naekoeistae, ettae haenen mielestaeen olisi pitaenyt Nikkiläen noin panna, kun koski kipeaeae. Ja sen vuoksi Elsa aina aekkiae kaeaentyi muualle katsomaan.

"En minae osaa rukoilla", sanoi Nikkiläe.

"Ohhoh! Ja noin vanha mies."

"Niin, vanhathan ne eivaet osaakaan rukoilla, lapset vain."

"Osaapahan aiteitini."

Nikkilae ei virkkanut mitaeaaen ja vajosi mietteisiinsae. Vaehaen vaeliin haen hymyili omituista hymyaaeen, joka vaivasi Elsaa, niin ettae haen yritti laehteae pois, vaan Nikkilae kysyi:

"No, Elsa, sanoiko aetisi, ettae riisiryynipuuro teille on syntiae?"

"Ei sanonut mitaeaaen, vaan kun pyysin, niin lupasi rahan Ojanniemen Marin aeidille, kaeski ostaa sillae leipiae, jotka minae sitten vein."

"No mitaes teillae on iltaseksi?"

"Leipaeae ja silakkaa ja on kai sitae maitoakin."

"Meillaepae ei ole maitoa."

"Aeitipae aikoi tuoda teille."

"Yhy. Vaan maitokinhan on syntiae?"

"Maito? Jo nyt horisette, Nikkilae kulta. Ei maito ole syntiae. Te ette tiedaekaaeen, mikae syntiae on."

"Tiedaetkoe sinae?"

"Tiedaen. Syntiae on ... synti on ... mikae on synti?... Kaikki kuin sotii Jumalan tahtoa vastaan,"

"Kyllae minaeakin olisin sen tiennyt, vaan tiedaetkoe sinae aina, mikae on Jumalan tahtoa vastaan?"

"Tiedaen."

"Kaikki mikae ei ole hyvaeae ja oikeaa, eikoe niin? Mutta..."

"Mitae mutta?"

"Ei mitaeaaen, lapsikulta, minae taessae yritin horisemaan omiani, tekemaaeen syntiae."

"Mutta syntihaen sekin on, kun ette ole opetellut rukoilemaan."

"On. Suuri synti onkin, kauhea synti."

Elsaa rupesi pelottamaan, niin ettae haen siirtyi ulommaksi.

"Rukoiletko sinae ahkerasti?"

"Rukoilen joka ilta ja aamu. Olen rukoillut teidaenkin puolesta joka ilta, ja kun olette kipeaempi, niin aamullakin."

"Mitae sinae olet rukoillut minulle?"

"Terveyttae, vaan nyt rukoilen anteeksi syntiaenne, kun ette osaa rukoilla... Voi, voi, ettekoe te koskaan ole rukoillut? Ettekoe pienenaekaaeen?"

"Olen pienenaee, silloin osasin. Nyt minae rukoilen vain sinun puolestasi."

"Mitae te rukoilette minulle?"

"Kaikkea hyvaeae."

"Miten?"

"Minae rukoilen: Elae johdata haentae kiusaukseen."

"... mutta paeaestae haenet pahasta. Sillae Sinun on valta, voima ja kunnia. Amen",--jatkoi Elsa siirtyessaaen taas nojaamaan Nikkilaeae vasten ja sanoi: "Ettekoe te sitaekaaen asti osaa loppuun? Minae rupean opettamaan teitae..."

"Vai sanoi Montinin rouva, ettae riisiryynipuuro on syntiae", tuli emaentaekin puhelemaan. "En minae olisi tiennyt sitae.--Ei se rouva mitaaen Helunasta puhunut?" kysyi emaentae uteliaana, suu naurussa ja silmaet raepaettivaet.

"Eihaen se Elsa nyt ole rouvaa tavannut, kesaellae milloin lie ollut", selitti Nikkilae.

"Vai niin, minae luulin tavanneen nyt, avuilla kun kaevivaet. Kyllae kai Heluna on jo poikinut, vai mitae luulet isae?"

"Vaehaettelen."

"Mitae?"

"Olkoon kun on tai ei, sama minulle on."

"Vaan eipaes ole rouva kaeynyt kymmentae markkaa hakemassa", hyvitteli emaentae ja katseli Nikkilaeae ja Elsaa vuoroon hyvaentuulisena. Kun kumpikaan ei puhunut mitaaen, sanoi haen: "Eikoes me, isae ruveta jo syoemaaen?" ja laehti puuhaamaan illallista supisten, ettae se oli viisaasti ohjattu, ettei saanut maitoa.

Nikkilae taas hymyili kauan aikaa, ja Elsa kaeaentyen pois toivotti hyvaeae yoetae luvaten huomenna tulevansa opettamaan Nikkilaeae rukoilemaan.

"Rukoiletko sinae taenae iltanakin minun puolestani?"

"Rukoilen."

"Minae rukoilen sinun puolestasi..."

Saaeli Elsan oli Nikkilaeae ja pelkokin, kun haen kotona ajatteli, ettei Nikkilae osaa rukoilla, ei Isaameitaeae. Haen selitti aedillekin asian aivan kuin sen vuoksi, ettae aeiditae olisi pikaisempi apu saatavissa. Mutta aeti selitti, ettae Nikkilae osaa rukoukset, vaan on muuta tarkoittanut.

Itsekseen jaei leski miettimaeeen Nikkilaen kohtaa. Haen on raukka saanut paljon kaersiae. Jumala vitsoo haentae, vaan haen ei ymmaerrae, napisee vastaan ja on jaeykkae, kauhean jaeykkae ja paatunut. Ilkkui vain aivan kuin olisi tahtonut nauraa Jumalalle vasten silmiae, kun Haen vitsoi haentae. Mutta kyllae taipuu viela, Jumala naekyy valinneen haenet itselleen... Valaise, Jumala, haenen mielsae pian ymmaertaemaaen Sinun hyvyttaesi, valaise meidaen kaikkein...

Kuu paistoi kamarin ikkunasta sisaaen, koeyhaein joululamppu, se valaisi pienen kamarin, niin ettae erotti joka esineen, jotta saattoi toimia mitae toimittavaa oli. Ja kun ei ollut toimia tai ei luettu, niin oli hauska katsella ulos, kirkkautta siellae.

Kuu tuolla ylhaeaellae oli niin vakavan naekoeinen, vaan taehdet vaelaehtelivaet kauniina, tuikkivat ja vilkkuivat alinomaa. Revontulet aaltoilivat kiivaasti, ja vaeliin pisti pitkae saeie keskitaivaalle saakka. Elsasta tuntui kuin olisi tuolla ylhaeaellae liikkunut hyviae henkia, niinkuin

enkelit olisivat lennelleet tahtien luona leyhytellen revontulia siivillaeen ja niinkuin ne olisivat laskeutuneet maahan. Kirkasta ja puhdastahan olikin enkelien kulkea ja niin hiljaista. Taeaellae ei enkeleitaekynyt, vaan varmaankin lentelivaet ne keskikaupungilla... Miksikaehaen eivaet taeaellae?... Jos lentaeisi tuohon kadulle joku, tai tuonne katolle... Miksikaehaen ei tullut?... Kyllae niitae oli siellae keskikaupungilla... Minkaehaenlaista siellae oli?

Sitaepae haen sitten koko illan muisteli palattuaan keskikaupungilta, ajatteli ja uudelleen ja uudelleen muisteli ja kuvaili kuin kaunista unta.

Missaeen ei ollut niin hauskaa kuin keskikaupungilla, eikae siellaekaeen muualla kuin Montinilla. Oli kuin kaikki, mitae haen joululta oli odottanut, olisi kokoontunut Montinille. Siellae kaikki olivat niin iloisia ja niin kauniita. Haen kadehti niitae tyttoejae, jotka siellae olivat.

Kun haenkin olisi paeaessyt ottotytoeksi sinne keskikaupungille. Joku joka on kaikkein rikkain, ottaisi haenet... Jos haen menisi Bergbomin herran luo ja pyytaeisi, ettae se ottaisi haenet ottotytoekseen... Kyllae se ottaisikin, se oli niin hyvae, ettei kukaan. Se kerran nosti haenet yloes, kun haen lankesi, ja taputteli poskelle. Sen jaelkeen haen aina niiasi sille ja se nyoekytti paeaetaeaeen ja nauroi ystaevaellisesti. Haen olisi oikein hyvae ja haenellae olisi hauskaa. Jouluna olisivat Montinilla vieraina. Haen olisi hyvin sievaessae puvussa, niin sievaessae ettei yksikaeen muu tyttoe: haenellae olisi tummanpunainen leninki, hyvin lyhyt, samanvaeriset sukat, tukka palmikoimatta, koottu vain nauhalla, noin yli paeaelaen... Aappo tykkaeisi enin haenestae ja kaikki muutkin.

Miten haenkin voisi olla niin hyvae kuin Aappo, ettae paeaesisi ottotytoeksi... Mutta Aappo tuntui niin hyvae, ettei haen voi olla niin... Haenen aeitinsae oli aina kertonut niin hyvaeae Aaposta ja itkenyt muistellestaan. Aappo oli ollut siivo ja tottelevainen, ja raukka oli niin paljon saanut kaersiae kotona, kun piti olla maailmalla ihmisten ylenkatseen, haukkumisien ja kovien sanojen alaisena kulkiessaan kerjailemaessae siskoilleen ruokaa. Valmis oli haen kuitenkin laehtemaeeen matkoilleen aina, satoi tai paistoi, oli pyry tai pakkahan. Ei ollut mitaeen mielitekoa, jota haen ei olisi jaettaenyt, kun oli ruokaa siskoille saatava. Haen oli niin hellaesyaeminen. Miten iloinen haen oli tultuaan jakaessaan osia. Elsankin aeiti oli kiitellyt Aappoa, sanonut, ettae haenestae tulee vanhain paeivaein turva vanhemmilleen, ja ettae Jumala on niin tahtonut palkita Aapon, kun haen on ollut hyvae lapsi... Ja nyt, kun Elsa oli haenet naehnyt, niin ei haenen mielestaeen ollut ketaeen sellaista kuin Aappo.

Maata pannessaan rukoili Elsa, ettae haenestae tulisi hyvae tyttoe, oikein hyvae. Haen muisti kertomuksen siitae koeyhaestae tytoestae synkaessae metsaessae, joka antoi kaikki muille, ja taehdet lensivaet aekkiae tytoen ympaeille ja muuttuivat pelkiksi koviksi hohtaviksi markoiksi. Kaikki vaatteensakin haen oli lahjoittanut, ja huomasi olevansa puettu uusiin. Haen poimi markat helmaansa ja paeaesi elinpaevikseen rikkaaksi... Jos haenellekin niin kaevisi...

Ikkunasta naekyi siihen vuoteelle tahtiae. Ne vilkkuivat ja vaelahtelivaet ja olivat kuin irti laehdoessa... Jos aamuksi putoilisivat kartanolle ... ja uusi puku ilmestyisi tuonne tuolille vanhan sijaan... Aappo tulisi huomenna kaeymaeeen kotonaan...

Silmaet pyrkivaet kiinni, vaan haen koetti pitaeae auki naehdaekseen noita tahtiae, jos ne putoilevat. Navetan harjan yli naekyi hyvin kirkas tahti, se oli kuin katolle putoamassa... Jos se uppoaa lumeen katolla eikae loeydy... Kun siirtyisi taennemmaeksi.

Mutta se tahti muuttuikin hyvin suureksi, laidat muuttuivat viheriaeksi

ja keskusta tulipunaiseksi. Sitten se hajosi pieniksi, keltaisiksi, sinisiksi ja viheriaeisiksi taehdiksi, jotka kaikki kokoontuivat suureen koivuun Montinin kaukavainion koivikkokunnaalla, jossa oli kaunis rakennus. Siinae rakennuksessa oli satoja kynttiloeitae palamassa ja seinillae suuret peilit. Siellae oli paljon herrasvaekeae. Haen oli myoes siellae, vaan haen oli alasti, ettei ollut muuta kuin paeaessae se isaan mereltae tuoma harsohuivi, jossa oli valkoiset taehdet ... uudet vaatteet oli joku kaetkenyt haeneltae. Aeiti itki ja selitti herrasvaeelle, ettae Elsa on syntiae tehnyt... Kaikki nauroivat, vaan Aappo tuli haenen luokseen ja sanoi:

"Elsa on hyvae tyttoe."

End of the Project Gutenberg EBook of Vaaralla, by Teuvo Pakkala

*** END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK VAARALLA ***

***** This file should be named 11879.txt or 11879.zip *****

This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.net/1/1/8/7/11879/>

Produced by Distributed Proofreaders Europe, <http://dp.rastko.net>

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

*** START: FULL LICENSE ***

THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE

PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.net/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm

electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.net

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is

posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.net), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of

Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the

law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pglaaf.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at <http://pglaaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gbnewby@pglaaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide

spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Each eBook is in a subdirectory of the same number as the eBook's eBook number, often in several formats including plain vanilla ASCII, compressed (zipped), HTML and others.

Corrected EDITIONS of our eBooks replace the old file and take over the old filename and etext number. The replaced older file is renamed. VERSIONS based on separate sources are treated as new eBooks receiving new filenames and etext numbers.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.net>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

EBooks posted prior to November 2003, with eBook numbers BELOW #10000, are filed in directories based on their release date. If you want to download any of these eBooks directly, rather than using the regular

search system you may utilize the following addresses and just download by the etext year. For example:

<http://www.gutenberg.net/etext06>

(Or /etext 05, 04, 03, 02, 01, 00, 99,
98, 97, 96, 95, 94, 93, 92, 91 or 90)

EBooks posted since November 2003, with etext numbers OVER #10000, are filed in a different way. The year of a release date is no longer part of the directory path. The path is based on the etext number (which is identical to the filename). The path to the file is made up of single digits corresponding to all but the last digit in the filename. For example an eBook of filename 10234 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/1/0/2/3/10234>

or filename 24689 would be found at:

<http://www.gutenberg.net/2/4/6/8/24689>

An alternative method of locating eBooks:

<http://www.gutenberg.net/GUTINDEX.ALL>

Livros Grátis

(<http://www.livrosgratis.com.br>)

Milhares de Livros para Download:

[Baixar livros de Administração](#)

[Baixar livros de Agronomia](#)

[Baixar livros de Arquitetura](#)

[Baixar livros de Artes](#)

[Baixar livros de Astronomia](#)

[Baixar livros de Biologia Geral](#)

[Baixar livros de Ciência da Computação](#)

[Baixar livros de Ciência da Informação](#)

[Baixar livros de Ciência Política](#)

[Baixar livros de Ciências da Saúde](#)

[Baixar livros de Comunicação](#)

[Baixar livros do Conselho Nacional de Educação - CNE](#)

[Baixar livros de Defesa civil](#)

[Baixar livros de Direito](#)

[Baixar livros de Direitos humanos](#)

[Baixar livros de Economia](#)

[Baixar livros de Economia Doméstica](#)

[Baixar livros de Educação](#)

[Baixar livros de Educação - Trânsito](#)

[Baixar livros de Educação Física](#)

[Baixar livros de Engenharia Aeroespacial](#)

[Baixar livros de Farmácia](#)

[Baixar livros de Filosofia](#)

[Baixar livros de Física](#)

[Baixar livros de Geociências](#)

[Baixar livros de Geografia](#)

[Baixar livros de História](#)

[Baixar livros de Línguas](#)

[Baixar livros de Literatura](#)
[Baixar livros de Literatura de Cordel](#)
[Baixar livros de Literatura Infantil](#)
[Baixar livros de Matemática](#)
[Baixar livros de Medicina](#)
[Baixar livros de Medicina Veterinária](#)
[Baixar livros de Meio Ambiente](#)
[Baixar livros de Meteorologia](#)
[Baixar Monografias e TCC](#)
[Baixar livros Multidisciplinar](#)
[Baixar livros de Música](#)
[Baixar livros de Psicologia](#)
[Baixar livros de Química](#)
[Baixar livros de Saúde Coletiva](#)
[Baixar livros de Serviço Social](#)
[Baixar livros de Sociologia](#)
[Baixar livros de Teologia](#)
[Baixar livros de Trabalho](#)
[Baixar livros de Turismo](#)